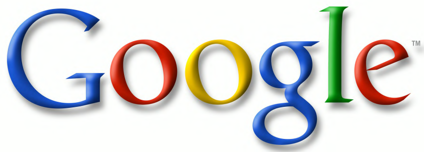

A. S. H. BOOMS
[illegible]
[illegible]

NEERLANDS KRIJGSROEM

in

INSULINDE

TWEEDE DEEL

'SGRAVENHAGE
W. P. VAN STOCKUM & ZOON
1902

NEERLANDS KRIJGSROEM

IN

INSULINDE

Neerlands Krijgsroem

IN

INSULINDE

SCHITTERENDE DADEN

VAN

MOED, BELEID, TROUW EN ZELFOPOFFERING

IN DE

NEGENTIENDE EEUW

SEDERT DE INSTELLING VAN DE

MILITAIRE WILLEMSORDE

DOOR

A. S. H. BOOMS
gep. Luit.-Kolonel van het Ned. Ind. Leger
Ridder M. W. O. 4e kl

TWEEDE DEEL

'S GRAVENHAGE
W. P. VAN STOCKUM & ZOON
1902

Een stout stuk

bij de verovering van Tandjong Semantoh (Atjeh) 1876

Weer klopt mij 't Hollandsch hart in 't lijf
En zwelt geroerd omhoog;
Weer schittert Neerlands ond bedrijf
In mijn verbijsterd oog.
H. Tollens, Kenau Hasselaar.

Alhoewel daden van meer dan gewone stoutmoedigheid en onverschrokkenheid in onze Indische krijgsgeschiedenis niet zeldzaam zijn, zoo doen zich echter nu en dan toch feiten voor, die zelfs hen die er bij tegenwoordig waren, en meer grootsche en dappere daden zagen volbrengen, met verbazing vervulden, al kenden zij ook den dikwerf roekeloozen moed van de helden die ze uitvoerden.

Onder dergelijke roemrijke, wonderlijk stoutmoedige en bijna onbegrijpelijke wapenfeiten kan zeer zeker het volgende gerekend worden, waaruit tevens blijkt wat kalme, onverzettelijke voortvarendheid, gepaard aan onbegrensden moed vermogen tegenover een zeer overmachtigen, goed gewapenden, waakzamen, dapperen, en daarbij in eene vrij ongenaakbare positie uitmuntend verschansten vijand, die bovendien dagen lang op den aanval was voorbereid, zoodat dus van verrassing of overrompeling geen sprake kon zijn.

Toekoe Moeda Angkasa, Radja van Blangmé, het vroegere Hoofd van het landschap Merbau, waaruit hij door Toekoe Paja, die eene sterke vestiging te Tandjong Semantoh aan de Arakoendoer-rivier had opgericht, verdreven werd, had zich aan de Nederlandsche Regeering onderworpen, hopende daardoor weder in het bezit van Merbau te geraken en zijne vijanden van Tandjong Semantoh te kunnen verdrijven.

Daar zoowel het landschap Simpang Olim als dat van Tandjong Semantoh tegenover ons voortdurend vijandig gezind bleven en

op Atjeh's Oostkust veel onrust stookten, was de wensch van Toekoe Moeda Angkasa zeer naar den zin der Regeering, want wanneer eenmaal Merbau en Tandjong Semantoh in ons bezit, of liever in dat van den met ons bevrienden Toekoe waren, dan zoude het aan onze troepen gemakkelijk vallen, om het lastige en woelige Simpang Olim tot rede te brengen, daar het dan zoowel van uit die landschappen, waarvan het door de Arakoendoer-rivier gescheiden was, als langs de rivier van Simpang Olim kon worden binnengerukt.

Toekoe Moeda Angkasa, die eene bende van ongeveer 1000 man om zich vereenigd had, waarbij zich later nog 300 man onder Toekoe Tjikiq, vorst van Edi, voegden, kreeg van de Regeering de toestemming tegen Tandjong Semantoh op te rukken en dit landschap te veroveren, waartoe hem zelfs 150 achterlaadgeweren met munitie, benevens 3000 dollars werden verstrekt.

Daar het echter niet in de bedoeling der Regeering lag, dat de Toekoe dat zaakje geheel alleen met zijn krijgsvolk zoude opknappen, werd eene kolonne onder Majoor F. C. Burgers aangewezen om den Atjehschen aanvoerder daarbij ter zijde te staan.

Deze troep bestond uit twee kompagnien Infanterie, twee mortieren met bediening, een peloton Mineurs en een Officier van gezondheid met de noodige Ambulance, zoomede een aantal dwangarbeiders voor het vervoer van materieel, vivres en zieken, terwijl bovendien de gewapende sloepen van de beide stoomschepen der Kon. Ned. Marine de noodige ondersteuning op de Aroekondoer- en de Allor Tjidoei-rivier zouden verleenen.

De omstandigheden en het weinig moedige gedrag der Inlandsche benden maakten dat die hulp van onze zijde geen bloote formaliteit werd, want zonder onze krachtdadige en doortastende hulp zou de krijgsmacht van den Toekoe, hoe ontzagwekkend ook in aantal, de zaak nooit tot een goed einde gebracht hebben; hoe moedig en onverschrokken de Atjehers dikwijls ook strijden als zij onze troepen bevechten, zoo blijven zij meestentijds op een eerbiedigen afstand van elkaar als zij tegen landgenooten optreden en verschieten dan nutteloos veel kruit uit

de verte; buitendien zijn zij geneigd de zaak spoedig op te geven, als de te nemen versterking onder hen den naam heeft van onneembaar te zijn, zooals in het onderhavige geval de stelling te Tandjong Semantoh.

Nadat de benden van Toekoe Moeda Angkasa, gesteund door de gewapende sloepen der Kon. Ned. Marine, eenige weinig verdedigde stellingen op den tegenstander veroverd hadden, waagde deze zich niet verder aan de hoofdstelling. Hij wachtte liever de komst der expeditionnaire kolonne af, die dan met den gewonen strijdlust onzer soldaten de kastanjes wel uit het vuur zoude halen, zoodat hij zich die dan zonder veel gevaar en moeite kon toeëigenen, want de helden-geest zijner troepen was van dien aard, dat op zekeren dag zijne geheele legermacht voor een denkbeeldig gevaar op de vlucht ging, en zelfs het slechten der veroverde wallen aan onze kranige *Jantjes* overliet.

Nadat de kolonne onder den Majoor Burgers met alle krijgsbehoeften langs de Arakoendoer- en de Allor Tjidoei-rivier opgevoerd en in een bivak op eene hoogte nabij Kota Lesong vereenigd was, bepaalde de bevelhebber dat de algemeene aanval op Tandjong Semantoh op den 13^{en} November 1876 zou plaats hebben, waartoe de noodige beschikkingen genomen werden.

Doch wie op den 13^{en} voor den opmarsch en den aanval ook gereed was, de dappere legermacht van den Toekoe was dat niet, zoodat het oprukken één dag uitgesteld moest worden; de Majoor Burgers deelde echter het Atjehsche Hoofd mede, dat, als hij den volgenden dag niet in vereeniging met de kolonne tegen Tandjong Semantoh oprukte, de Nederlandsche troepen zelf zouden handelen en het veroverde in bezit houden, of terugkeeren en hem dan geheel aan zijn lot zouden overlaten.

Dat hielp!

Den 14^{en} November 1876 zou Toekoe Moeda Angkasa met zijne macht van 1000 man tegen de eigenlijke stelling, Tandjong Semantoh aan de Arakoendoer rivier, oprukken en die veroveren, terwijl onze troepen, uit het Zuiden aanvallende, alle overige stellingen voor hunne rekening zouden nemen.

Het zij hier dadelijk gezegd, dat de Inlandsche veldheer zich met zijne krijgsmacht op een honderdtal passen van de versterkte Gedei (Raadhuis) van Tandjong Semantoh in het struikgewas verborg en daar zooals hij zeide in hinderlaag ging liggen; van daaruit vermorsten zijne benden zonder eenig nut zeer veel munitie en dat was het eenige waartoe zich hunne operatiën bepaalden, want toen door onze troepen alle sterkten des vijands en ook de hoofdstelling genomen was, lag de geheele legermacht van den Toekoe nog altijd in diezelfde hinderlaag en had geen pas voorwaarts gedaan.

De geheele strijd was door onze troepen gevoerd en beslist, en wel hoofdzakelijk door twee sectiën van de kompagnie van het 3e Bataljon, bestaande uit Europeanen en Amboineezen, die de voorhoede der kolonne uitmaakten en aangevoerd werden door den onversaagden Kapitein der Infanterie H. E. Schoggers, wien den brutaal dapperen 1en Luitenant Adjudant A. G. Popelier als dienstdoend Stafofficier was toegevoegd. Deze Popelier droeg onder zijne makkers den naam van «*Toon*», ter onderscheiding van andere Officieren die dienzelfden naam droegen.

De vijandelijke positie was als volgt.

Van het Zuiden de hoofdversterking naderende, zou de kolonne eerst stuiten tegen een door eene goed versterkte benting verdedigden heuvel, Boekit Tiga Ratoes, en vervolgens 100 pas verder op eene gelijksoortige hoogte, Boekit Pinji.

De eerste sterkte was bewapend met twee ijzeren drieponders, de laatste met lilla's; beide waren omgeven door de gewone hinderlijke bamboe-doerie-versperring.

Ongeveer een half uur gaans daarachter lag in de vlakte aan den oever der Arakoendoer-rivier de versterkte Gedei (Raadhuis) van Tandjong Semantoh, te midden van een zestigtal goed gebouwde doch kleine Inlandsche woningen; het Raadhuis, dat geblindeerd en met twee stukken geschut bewapend was, diende hoofdzakelijk tot reduit, terwijl de geheele nederzetting door eene stevige palissadeering was omringd, die langs de buitenzijde door bamboe-doerie beschermd werd en verdedigd zou worden

door eene talrijke bezetting, die bovendien c. q. de verdreven verdedigers der voorliggende sterkten in zich zoude opnemen.

De voornaamste sterkte der vijandelijke stelling was echter het onneembaar geachte Kota Boekit, op circa 200 pas Oostwaarts van de Gedei gelegen en deze door haar vuur beheerschende.

Kota Boekit was een goed versterkten, steilen, 60 Meter hoogen heuvel, die naar de zijde der Gedei nagenoeg loodrecht afgegraven en overigens overal elders met zoo goed als ondoordringbaar doornachtig struikgewas begroeid was, waardoor slechts een onmerkbaar voetpad slingerde, dat bovendien telkens door versperringen werd afgebroken.

Op den top des heuvels lag eene benting, met aan drie zijden breede aarden wallen, door twee bastions verbonden; de vierde zijde, aan den rand der steil afgegraven wand van gemetselden baksteen opgezet, was 1½ Meter hoog en dik; elk bastion was met een ijzeren zesponder bewapend en achter den gemetselden muur stond nog een ijzeren zesponder en eenige lilla's in batterij; de bezetting bestond uit 80 der beste strijders, die bescherming tegen het vuur van den aanvaller konden vinden in de achter de wallen gemaakte ingravingen, die weder door traversen gedekt waren, terwijl een met lilla's bewapend en geblindeerd reduit tevens tot kruitmagazijn diende.

Op deze laatste versterking had Toekoe Paja al zijn vertrouwen gevestigd, wijl zij naar zijne meening onneembaar was, omdat hij haar zoo doelmatig versterkt had en zoo krachtig had bezet met zijne beste kanonnen en zijne beste strijders.

Den 14^{en} November 1876 rukte de kolonne onder den Majoor Burgers ter verovering van de stelling te Tandjong Semantoh op met, zooals reeds gezegd is, een peloton van de kompagnie van het 3^{e} Bataljon in de voorhoede, gekommandeerd door den Kapitein Schoggers, wien den Luitenant Adjudant Popelier als dienstdoend Stafofficier was toegevoegd.

Zoodra de voorhoede in het gezicht van de eerste versterking, Boekit Tiga Ratoes, kwam, opende de bezetting een vrij sterk vuur zoowel uit hare vuurmonden als uit de geweren; de voorste

sectie der voorhoede, waarbij zich als naar gewoonte de Luitenant Popelier had aangesloten omdat die Afdeeling het eerst in gevaar kwam en de spits moest afbijten, nam, dien dapperen Officier volgende, niet de minste notitie van 's vijands woedend schieten, doch ging zonder een schot te doen met de meeste vastberadenheid tot den aanval met de bajonet over, en beklom onder dat vuur moedig den heuvel.

Gevolgd door een Europeesch sergeant en eenige flinke Amboineezen stormde Popelier onverschrokken den gang binnen, die, onder het bereik der schietgaten, kronkelend door de bamboedoerie-versperring naar den ingang der benting voerde, drong stoutmoedig de versterking binnen, en viel de door dien stouten aanval verrasten vijand aan, die dadelijk de wijk nam in een zich binnen de enceinte bevindend versterkt huis; doch ook hier weifelde Popelier en zijne dappere sectie Amboinezen geen oogenblik, stormden op het huis aan en verjoegen den vijand, die in allerijl over de wallen heen een goed heenkomen zocht, zeven dooden in onze handen achterlatende, terwijl wij slechts twee gewonden telden.

De Kapitein Schoggers, ter ondersteuning oprukkende, doch ziende dat Popelier het zaakje reeds beredderd had, vervolgde den vluchtenden vijand, bereikte met zijne sectie den heuvel Boekit Pinji en werd dadelijk door een goed onderhoudend vuur des vijands ontvangen, doch even als Popelier stoorde ook hij zich niet aan dat schieten, ijlde moedig tegen den heuvel op, klom onverschrokken over de hindernis die den ingang der sterkte versperde heen en stormde met de bajonet op de verdedigers in, die weldra de vlucht namen, vier dooden achterlatende, terwijl die verovering ons drie gewonden kostte.

Eenmaal aan 't veroveren van 's vijands sterkten zijnde, ging de voorhoede maar dadelijk rechtstreeksch op de hoofdstelling Tandjong Semantoh los, om den vijand niet van den schrik der eerste nederlaag te doen bekomen.

Wel zond de Majoor Burgers aan de voorhoede den last, om te Boekit Pinji de hoofdkolonne in te wachten, doch toen die last daar aankwam, stond de voortvarende Schoggers met

zijne dapperen reeds voor Tandjong Semantoh onder 's vijands vuur, zoodat de Kolonne Kommandant in allerijl het tweede peloton dier kompagnie ter ondersteuning afzond.

Ook voor Tandjong Semantoh nam de kranige troep weinig notitie van 's vijands razend schieten, hoe geweldig dit ook was, doch drong als één man voorwaarts naar de palissadeering; vier dappere Amboineezen gelukte het eindelijk de poort te openen en daardoor gevolgd door de makkers binnen te dringen, waarop de vijand zijne toevlucht zocht in het met twee zesponders bewapende reduit, doch ook daar moest hij voor de aanstormende soldaten wijken, daar die onder Schoggers onweerstaanbaar voorwaarts drongen. De vijand liet weder eenige dooden achter, terwijl de onzen vier gewonden telden.

Onderwijl de Kapitein Schoggers Tandjong Semantoh aanviel en veroverde, deed ook het buitengewoon sterke Kota Boekit zich bij de verdediging der Gedei gelden en zond, ofschoon zonder veel succes, een regen van kogels op de aanvallers af.

Daar de Kapitein Schoggers ondertusschen een geheel peloton ter ondersteuning ontvangen had, ging Popelier met eene sectie er toe over om de hoogte Kota Boekit te beklimmen, welker versterking zich zoo geducht weerde.

Die beklimming was uiterst moeielijk, zoodat de voortvarende Popelier ten slotte, boven gekomen, nog slechts zes Amboineezen in zijne nabijheid had.

Twee dezer kwamen ongemerkt voor de hooge, steile en van steen opgetrokken borstwering, waarvan de kogels onder 's vijands luid geschreeuw over hunne hoofden heen naar beneden snorden.

Tegelijkertijd was Popelier met de vier anderen iets meer links, eveneens ongemerkt, aan den voet van het van aarde opgerichte bastion gekomen, waar juist een Atjeher met eene brandende lont gereed stond om een der met kartets geladen zesponders af te vuren.

Zonder in aanmerking te nemen dat hij in 't geheel slechts zes soldaten bij zich had en steeds gewoon snel en onverschrokken te handelen, aarzelde de kranige Popelier geen seconde, sprong in één aanloop boven op de borstwering en stond eensklaps voor den ver-

rasten Atjehschen kanonnier, die voor de dreigend opgeheven sabel van den Luitenant verschrikt terug deinsde, zijne lont wegwierp en al vluchtende door zijn geschreeuw de bezetting waarschuwde.

Wel beproefden de woeste vijanden door een stoutmoedigen aanval die brutale indringers te verdrijven, doch de zes Amboineezen, die zich dadelijk bij hunnen Officier hadden gevoegd, weerstonden dien aanval met een zoo goed gericht en zoo goed onderhouden snelvuur, dat de verbijsterde vijand in allerijl op de vlucht sloeg, dooden en gewonden achterlatende, vervolgd door het met de bajonet vooruitstormende handjevol veroveraars.

Behalve de vuurmonden vielen ons nog in die geduchte sterkte in handen, 50 geweren, 30 vaatjes buskruid, 30 zakken patronen en kardoezen, 200 blikken doozen alle met 30 à 80 looden kogels gevuld en bestemd om tot kartetsen te dienen en tal van verschillende andere wapens die den vijand achterliet, of in zijne overijlde vlucht wegwierp; hij verloor daarbij in het geheel 15 man aan dooden, die hij niet mede kon nemen, en latere berichten meldden dat de vijand nog 23 gewonden telde.

In 1½ uur tijds was alles afgeloopen. Rekent men nu dat de afstand tusschen de verschillende positie's minstens een half uur gaans was, dan had *een peloton* dappere, onverschrokken Amboineezen, aangevoerd door onze kranige Officieren, in één uur tijds vier goed bezette en sterk bewapende versterkingen des vijands genomen, hem een gevoelig verlies toebrengende.

Een schitterend succes!.... Maar boven alles spant de aanval van den Luitenant Popelier de kroon, die eene onneembaar geachte, op eene steile hoogte gelegen benting, verdedigd door vijf vuurmonden en 80 der dapperste Atjehers met slechts zes man bestormt en verovert, en de bezetting op de vlucht jaagt.

Het was een prachtig wapenfeit, een stout stuk, uitgevoerd met onverschrokkenheid en doortastenden moed, getuigenis afleggende tot welke ongehoorde stoute krijgsbedrijven onze dapperen in Indië in staat zijn.

Voor zulke troepen is letterlijk niets onmogelijk!....

Heldhaftig gedrag van
H. A. Loder
Koopman, Chef der Atjeh-Associatie te Kota-Radja (Atjeh) *)
1882—1885

Wat stoft hij op zijn stouter kracht
En onversaagder bloed?
De zielen hebben één geslacht,
Alleen de ziel geeft moed.
H. TOLLENS, Kenau Hasselaer.

Wanneer in Indië de mare weerklinkt dat een krijgstocht op til is en men zich met den vijand zal gaan meten, dan is het verwonderlijk te zien, hoe in de militaire kringen, zoowel hoogere als lagere, allen vervuld zijn met de hoop om aan dien tocht deel te mogen nemen.

Die zucht tot deelname spruit niet alleen voort uit den wensch om het in vredestijd beoefende eindelijk in de werkelijkheid toe te passen, of uit lust naar avonturen, of wel om zijn plicht te doen en den rustverstoorder naar verdienste te straffen, neen!... men is voornemens méér dan zijn plicht te doen, want het kruis der Militaire Willemsorde is aller streven, aller wensch, aller hoop.

Gedurende den strijd treedt elke bijgedachte aan belooning ter zijde en zijn allen slechts bezield met het streven naar de overwinning; doch niet zoodra is alle gevaar geweken, of reeds dadelijk gaan velen in gedachte na, wat er alzoo gedurende het gevecht heeft plaats gehad en wie met eenigen grond hoop mag voeden op de belooning der Militaire Willemsorde; zelfs menig zwaar gewonde wordt benijd, omdat de wijze waarop die wonden verkregen werden aanspraak geeft op die hooge belooning.

Maar ook hier is het bekende «*velen zijn geroepen maar weinigen uitverkoren*» van toepassing en menigeen vindt zich teleurgesteld, als later zijn naam niet prijkt onder het klein aantal

---

*) Reeds van de hand des schrijvers verschenen in Eigen Haard.

uitverkorenen; want het moet helaas gezegd worden, dat niet altijd allen, die met recht aanspraak konden doen gelden, de belooning deelachtig worden.

Is reeds bij de militairen de gelegenheid groot doch de kans gering, bij de Civiele ambtenaren zijn beide oneindig kleiner, ofschoon toch menigeen het met zooveel moeite en gevaren verkregen Eeremetaal draagt.

Voor den gewonen burger, den koopman, is zoowel de gelegenheid als de kans zoo goed als gelijk nul, omdat, al deelt hij somtijds de gevaren van een krijgstocht, hij daarbij toch altijd een lijdelijk toeschouwer blijft, als het ware nimmer in de eigenlijke handelingen kan en mag ingrijpen en dus feitelijk niet in de gelegenheid is om moed, beleid en trouw te toonen.

Voor zoover schrijver dezes bekend is ontving tot nog toe geen enkel koopman *), die in die qualiteit te velde was, die zoo zeer begeerde Militaire belooning, en het is daarom des te meer eer voor den Heer H. A. Loder, koopman en beheerder der Atjeh-Associatie te Kota-Radja, om niet alleen als het ware de eenige uitzondering te zijn, maar door allen erkend te zien, dat nimmer eene belooning beter en meer verdiend was dan de zijne.

De heer H. A. Loder was iemand met een vast, degelijk en onafhankelijk karakter; zijn aangenaam, aantrekkelijk uiterlijk, zijn eerlijke oogopslag, zijne gulle hartelijkheid en zijne welgemeende vriendelijkheid, gepaard aan hooge beschaving, namen dadelijk een ieder voor hem in en maakten hem op Atjeh algemeen geëerd en bemind; even als elk rechtgeaard Nederlander had hij een ontembaren moed, die geen gevaren kent en den strijder met een glimlach op de lippen den bijna zekeren dood tegemoet doet gaan.

Deze eigenschappen echter maakten hem gevreesd en gehaat

*) Zelfs de dappere en menschlievende von Bültzingslöwe zij hier uitgezonderd, want deze maakte de tweede expeditie naar Atjeh mede, niet in zijne qualiteit als koopman, doch als gedelegeerde van het Roode Kruis, in welke hoedanigheid hij zijne nimmer genoeg te waardeeren diensten verleende.

bij de Atjehers, die geene pogingen onbeproefd lieten, om den dapperen koopman met zijne onkreukbare eerlijkheid onschadelijk te maken.

Uitstekend en onversaagd ruiter als hij was, was hij overal bekend en met hem zijn trouwen metgezel, zijn zwarten, vluggen, ijzersterken hengst «*Puck*», die zijn meester onverschrokken door alle gevaren heenbracht. Op zijn hengst gezeten kende Loder geen gevaren en het onvermoeibare, moedige dier stoorde zich aan geen gedonder van het geschut, geen geknetter van het geweervuur, geen fluiten van tallooze kogels of het gillen van den verwoeden vijand, doch droeg zijn meester met zekeren stap en gang waar diens vaste hand het leidde.

Dezelfde verraderlijke aanval verminkte Loder voor zijn leven en velde den trouwen *Puck*, nadat zij te samen zooveel gevaren getrotseerd hadden en daden hadden volbracht, die wegens de daaraan verbonden gevaren, bijna als onmogelijk werden beschouwd.

De heer H. A. Loder werd benoemd tot Ridder der Militaire Willemsorde 4e klasse, wegens belangrijke diensten zoowel in den strijd als bij andere gelegenheden bewezen en wel voornamelijk in de maanden Juni 1882 en Juli 1883, zoomede bij de opheffing der posten in de buitenste linie in het jaar 1885.

In de maand Juni 1882 rukte eene kolonne van Lambaroe uit, ten einde de posten Pajaoe en Senelop van de noodige voorraden te voorzien; de hemelsbreedte tusschen Lambaroe en die posten onderling is ongeveer te zamen 8 kilometer, doch de wendingen van den weg maken den werkelijken afstand ruim 10 kilometer of ongeveer 2 uur gaans; eene kolonne echter, gehinderd door talrijke voertuigen en koelie's die voortdurend den marsch vertragen, daar de toestand van den weg vrij primitief was, heeft voor dien afstand veel langer tijd noodig, ook zonder dat de vijand hinderpalen in den weg legt.

De dekking van een transport is in een vijandelijk land zooals Atjeh, een der moeielijkste vraagstukken op militair gebied, daar ieder Inlandsch inwoner van Atjeh zich zoo noodig oogen-

blikkelijk in een krijgsman verandert en omgekeerd, terwijl door gebrek aan manschappen de sterkte van den troep dikwerf geheel onevenredig is aan de lengte van het te beschermen transport; een groote factor voor den geregelden gang van zaken in alle opzichten is het toezicht op de transportmiddelen zelf, waarmede steeds een afzonderlijk persoon wordt belast, die tot taak heeft de orde in dien troep non-combattanten te handhaven en vertraging te voorkomen.

Bij deze kolonne was de heer Loder als vertegenwoordiger der Atjeh-associatie met het toezicht op de transportmiddelen belast en aan betere handen kon die dienst waarlijk niet zijn toevertrouwd. Gezeten op zijn trouwen *Puck*, was bij bijna alom tegenwoordig om aan te moedigen of de noodige bevelen te geven, wat de taak van den beschermenden troep veel gemakkelijker maakte.

Was echter in normale omstandigheden de marsch reeds afmattend, in dit geval werd het uiterste van allen geëischt, want gedurende den geheelen tocht werd de kolonne voortdurend verontrust en aangevallen, dan eens beschoten door een soms onzichtbaren vijand, dan weder aangevallen door de klewang-zwaaiende Atjehers.

Na een moeielijken marsch en eene bijna onafgebroken worsteling met den vijand, bereikte de kolonne Senelop, doch in welken toestand!....

Uitgeput door den moeielijken marsch en den voortdurenden strijd op het heetst van den dag, sleepten de soldaten zich voort en bezweken de koelie's als het ware onder hunne lasten, terwijl de transportmiddelen bijna onvoldoende waren om de talrijke dooden en gewonden mede te voeren.

De eerste zorg gold natuurlijk de gewonden, doch helaas!... de noodige hulp- en verbandmiddelen ontbraken, daar deze in de verwarring van den strijd waren te loor gegaan, hetzij dat de dragers ze hadden weggeworpen, of dat de vijand de koelie's had afgemaakt. Het was dus zaak om zoo spoedig mogelijk hulp te verkrijgen.

Pajaoe kon niet helpen en Lambaroe was te ver verwijderd,

dus bleef alleen over om hulp te ontbieden van Anagaloëng, dat slechts een uur gaans van Senelop gelegen was, doch waar men zich ook heen wendde, overal moest men zich door den vijand heenslaan, zoodat een vrij sterke troep uitgezonden moest worden, maar, ... de troepen waren doodelijk afgemat.

Geen nood! . . . Loder wist een uitweg! . . . . Loder bood zich aan om op zijn vluggen hengst, alléén, geheel alléén het waagstuk te ondernemen en hulp te halen midden door den woedenden, strijdlustigen vijand heen. Noch de vermoeienis, noch het gevaar dat hij een bijna zekeren dood te gemoet ging, kon den dappere afschrikken; zoowel hij als zijn paard waren ijzersterk en onversaagd, en daar het belang van den soldaat het eischte, wilde hij ook zichzelven niet sparen; alle vertoogen omtrent de roekeloosheid der onderneming hoorde hij wel vriendelijk glimlachend, doch vast besloten aan.

Weldra was *Puck* weder opgezadeld en besteeg Loder zijn trouwen makker in gevaren, na hem eenige bemoedigende woorden te te hebben toegesproken en vriendschappelijk op den hals te hebben geklopt; nogmaals wisselden allen een handdruk met den man, die, geheel buiten zijne roeping, zich vrijwillig ter dood wijdde in het belang van den lijdenden soldaat, en langzaam reed Loder voort tot hij den weg bereikt had; daar gekomen boog hij zich voorover op den fraai gekromden nek van het edele dier, liefkoosde het nog een enkele maal en toen het de sporen in de zijden drukkende klonk het «*madjoe Puck!*» en *Puck* gehoorzaamde als één met zijn meester en vloog in razenden ren vooruit, zoodat zijne vlugge hoefslagen luid op den harden weg weerklonken.

Dit trok natuurlijk de aandacht van de altijd waakzame, zich in grooten getale in den omtrek bevindende vijanden, en mochten zij al een oogenblik verbaasd staan over eene dergelijke onverwachte en onbegrijpelijke vermetelheid, zoo klonk toch weldra van alle zijden een woedend gegil, en werd een heftig geweervuur op den eenzamen ruiter gericht, terwijl een ander gedeelte zich voortspoedde om den man den weg af te snijden, dien zij aan zijn zwart paard herkend hadden.

Een enkele misstap, eene enkele vertraging, eene enkele verwonding van het edele ros en het ware met beiden gedaan geweest, doch het was als beschermde eene Hoogere macht den vermetele, want onverminderd klonk den achterblijvenden, tusschen het knetteren van het geweervuur en het gegil des vijands, de regelmatige snelle hoefslag van *Puck* in de ooren; toen dit geluid eindelijk door den afstand wegstierf en het vuren aanhield, vroeg men zich angstig af wat daarvan de uitslag zoude zijn.

De uitslag was, . . . dat Loder in razenden wedloop op zijn schuimend en heigend ros Anagaloëng bereikte en weldra met geneeskundige hulp terugkeerde, geëscorteerd door een troep uit die versterking.

Het is onnoodig de hartelijke en geesdriftvolle ontvangst te melden, die den dapperen koopman bij zijne terugkomst te beurt viel, eene ovatie waaraan hij zich op bescheiden wijze met zijn gewonen vriendelijken glimlach onderwierp, een groot deel van die hartelijkheid overbrengende op zijn braven *Puck*, op wiens snelheid, kracht en trouw hij trotsch was.

In de maand Juli 1883 zoude zoowel van uit Tjot Basatoel als van Glé-kambing eene kolonne uitrukken tegen den te vermetel wordenden vijand, doch beide kolonnes zouden volgens een vast plan tot één en hetzelfde doel samenwerken.

In den vroegen morgen van den dag dat de tocht zoude plaats hebben, waren te Tjot Basatoel berichten ingekomen, die eene wijziging in de orders noodzakelijk maakten om het succes van de onderneming te verzekeren.

Maar hoe den komandant te Glé-kambing daarmede in kennis te stellen? . . . want men had geen andere gemeenschap met dien post, dan langs den grooten weg, die overal langs vijandelijk gezinde kampongs voerde, zoodat slechts sterke patrouilles dien afstand van drie en een halven kilometer konden afleggen, en dan somtijds nog ten koste van vele gewonden, . . . doch soldaten konden onmogelijk aan den voorgenomen tocht onttrokken worden.

Maar wat nood!.... Loder was toevallig te Tjot Basatoel met zijn zwarten *Puck*, en daar waar die beiden waren, behoefde men niet verlegen te zijn om een boodschapper.

Loder bood zich aan om de orders over te brengen; Loder besteeg zijn trouwen *Puck*, kwam ongedeerd door het vijandelijke vuur te Glé-kambing, gaf de orders over en dank zij zijne dapperheid, gelukte de gewijzigde onderneming ten volle.

Weder had Loder als krijgsman gehandeld, hoewel hij slechts koopman was.

Bij de opheffing der posten Djerir, Indrapoeri, Glé-kambing, Tjot Basatoel, Samagani, Lepong Ara, Montassik, Panteh Karang, Senelop en andere in het jaar 1885, bewees hij als beheerder der transporten, niettegenstaande zijne verminking, zulke belangrijke diensten door zijn grooten moed, kalmte en bezadigdheid, gedurende de dikwerf hevige aanvallen des vijands, dat het Ned. Indische Gouvernement zich gedrongen zag den non-combattant, den koopman voor eene Militaire belooning voor te dragen, eene belooning die hij weldra ontving en die geen edeler en braver borst kon versieren.

Het zij mij vergund ten slotte het feit mede te deelen waarvan *Puck* en zijn dapperen meester het slachtoffer werden.

Den 24en December 1883 was Loder te Lambaroe, ten einde met zijn confrère H. Raadt op hooger last eenige dienstaangelegenheden te bespreken, die hem echter zoolang hadden bezig gehouden, dat de duisternis reeds lang was ingevallen eer zij gereed waren.

Toen Loder zich gereed maakte om in het donker naar Anagoeloëng terug te keeren, was het negen uur geworden en werd hem door allen afgeraden den gevaarlijken tocht te ondernemen.

De weg was ongeveer 8 kilometer lang en voerde door kampongs en geboomte, vooral in de kampongs Lamtengah en Lambarih, waar de duisternis tastbaar genoemd kon worden, terwijl

des nachts daar dan steeds gewapende Atjehers ronddwaalden.

Loder stond er echter op om te vertrekken, wijl zijne instructiën inhielden, dat hij steeds des nachts op zijn post terug moest zijn, en beantwoordde alle vertoogen met een glimlachend schouderophalen, bewerende, dat daar waar hij niets zien kon, *Puck* hem zeker verder zoude brengen en dat zij te zamen wel grootere gevaren getrotseerd hadden.

Slechts gehoorzamende aan zijn gevoel van plicht, ving hij den tocht aan, eerst in matigen gang, doch naarmate hij het gevaarlijke punt naderde, dezen langzamerhand versnellende.

In kampong Lamtengah gekomen ziet hij plotseling ter zijde van den weg eenige donkere gestalten verrijzen, die hem toeroepen om te blijven staan.

Als eenig antwoord neemt Loder den revolver uit zijn holster, om ter verdediging gereed te zijn, en versnelt zoo mogelijk nog den loop van zijn paard. Eensklaps ziet hij eenige vuurstralen de duisternis doorklieven, schoten weerklinken en een pijnlijk gevoel in het been is hem een teeken dat hij gewond is; tegelijkertijd deed *Puck* een geweldigen sprong voorwaarts en snelde daarna in duizelingwekkende vaart vooruit.

Reeds wenschte Loder zich zelven geluk dat hij, hoewel gewond, dank zij zijn wakker paard den dans ontsprongen was, toen het edele dier, na een duizendtal Meters te zijn doorgerend, eensklaps zijn gang vertraagde en plotseling dood ter aarde stortte.

Eenzelfde kogel had beiden gewond, doch het arme paard ten doode, dat echter in zijne laatste wanhopige poging zijn meester nog zoo ver mogelijk buiten het gevaar bracht. Nu was de toestand van Loder vrij hopeloos, daar hij zich door zijn gewond been bijna niet kon bewegen en hij zijne vervolgers in de verte hoorde naderen.

Haastig kroop hij zoo goed en zoo kwaad als het ging ter zijde van den weg in de sloot en verborg zich daar in het welig groeiende struikgewas, duldelooze pijnen uitstaande en zijn revolver gereed houdende om zich zoo goed mogelijk te verdedigen, doch

met het voornemen om de laatste patroon voor zich zelf te bewaren.

Zijne vervolgers naderden met flambouwen; het doode paard ziende liggen gingen zij de struiken onderzoeken of de ruiter daar ook ergens verborgen was.

Dit waren oogenblikken van vreeselijken doodsangt en menigmaal vreesde Loder dat de vijanden zijn hart konden hooren kloppen. Enkele malen was het hem, als keek het hem vijandige hoofd Toekoe Tjoet Lamtengah hem aan en achtte hij zijn laatste uur geslagen, doch gelukkig ontdekten de vijanden hem niet en trokken af.

Alleen gebleven in de stilte en de duisternis van den nacht, zich niet kunnende bewegen, zag hij geen uitkomst, doch weldra lieten zich weder stemmen hooren en spoedig herkende hij in een daarvan die van den Luitenant Drijber van Lambaroe, die op het hooren der schoten met toestemming van zijn kommandant voor alle zekerheid met eene patrouille uitgerukt was om de zaak te onderzoeken.

De patrouille bracht hem veilig te Anagaloëng, doch hij bleef voor zijn leven verminkt en de arme *Puck*, zijn trouwen vriend en makker, was voor hem verloren.

Hoewel verminkt, bleef Loder de zaken besturen en bewees zooals boven gezegd is in 1885 nog menigen gewichtigen dienst.

Eene kortstondige ziekte, vermoedelijk een gevolg zijner verminking, sleepte ook dezen brave op jeugdigen leeftijd ten grave en ontrukte hem aan zijne nuttige werkkring en aan de genegenheid zijner familie en vrienden, doch zijn naam leve voort als die van een waardig en dapper Nederlander, een schitterend voorbeeld voor het nageslacht.

Moed en Zelfopoffering
van den Europeeschen Ziekenoppasser J. H. Geelen
bij Tjot Rang (Atjeh) — 1882

C'est faire trop d'honneur à la vie, que de craindre la mort.
TH. JOUFFROIJ.

Ridderlijke moed en fiere doodsverachting in den heetsten strijd, als de held met het zwaard in de vuist den vijand van zijn Land en zijn Vorst bekampt, heeft altijd, en met recht, sedert 's menschen bestaan de bewondering en vereering niet alleen van landgenooten, maar van elk ridderlijk gemoed, 't zij vriend of vijand, opgewekt, hoe algemeen die edele deugden ook onder natiën met een vrijheidlievend en zelfstandig volksbestaan gevonden worden.

En toch zijn die deugden als het ware iets natuurlijks. Hoezeer de mensch in den regel ook aan het leven gehecht is, toch heeft de soldaat, zoodra hij de uniform aantrekt, zich bereid verklaard om des geëischt in aller belang dat leven ten offer te brengen, waar de roepstem van den Vorst hem in 't belang van het dierbare Vaderland daartoe oproept.

Reeds die uniform, de kleeding van een stand waar de eer als het hoogste goed geldt, en dat gemeenschappelijk strijden in groot gevaar, wekt den moed op; het geweld van den strijd, het edele grootsche doel dat daaraan ten grondslag ligt, de kruitdamp, de hardnekkige weerstand van den vijand, het gevoel van wraaklust voor de reeds gevallen makkers, en het bewustzijn van eigen kracht, dat het wapen schenkt met ijzeren vuist omklemd, voert die moed op tot ware doodsverachting, die tot de meest grootsche daden aanspoort en wonderen doet verrichten, waarop, zoo niet de dader zelf, dan toch zeker zijne krijgsmakkers met trotsch nêerzien.

Maar nog schooner en verdienstelijker is de moed die betoond wordt zonder dat de meeste dier opwekkende factoren op 's menschen gemoed inwerken, dat is de moed van hen, die ongewapend in 's vijands hevigste en moorddadigste vuur, als dooden en gewonden om hem heen nederstorten, zonder zelf actief aan het gevecht deel te nemen, trouw en onvervaard hunnen plicht vervullen, geen acht slaande op eigen gevaar of eigen wonden, maar met bijna voorbeeldeloozen moed, groote kalmte en edele zelfopoffering de gekwetste strijders helpen verplegen, de wonden verbinden en als 't ware de hulpbehoevenden met eigen lichaam dekken.

De eersten, het dood aanbrengende wapen in de vuist knellende, kennen in de opwinding van den strijd geen gevaar meer, de laatsten zien wel het gevaar, maar blijven zonder opwinding, te midden van den hevigsten kogelregen, lijdzaam en bedaard tot het einde toe hunnen plicht vervullen, dat is, tot hunne taak is volbracht, of tot zij door 't vijandelijke lood gekwetst of gedood in de onmogelijkheid zijn hunne edele taak voort te zetten.

Die boven alles bewonderenswaardige kalme heldenmoed en edele zelfopoffering betoonde de Europeesche ziekenoppasser J. H. Geelen, die als eenige verbandmeester bij eene kolonne te Atjeh ingedeeld, zijne taak als Ambulance-chef op eene wijze vervulde, die boven allen lof verheven is.

De strook lands tegenover Lambaroe op den rechteroever der Atjeh-rivier, en die in het Oosten begrensd wordt door eene denkbeeldige lijn die ongeveer bij onze versterking te Toengkoep begint, van daar in bijna Zuidelijke richting loopt tot de kampong Tjot-Rang en verder naar onze versterkingen te Pajaoe, Senelop en Montassik, is een vrij moerassig en woest terrein, doorsneden door een warnet van waterloopen, en voor het overige eene ware tropische wildernis waar enkele smalle voetpaden doorheen voeren, en waartusschen hier en daar eenige bijeenstaande bamboewoningen liggen, die dan eene zoogenaamde kampong vormen.

In het Oosten, buiten die dicht begroeide strook, is het terrein meer open en bevindt zich de uitgestrekte, te Atjeh algemeen

bekende Blang Bintang, eene reusachtige aaneenschakeling van Sawah-velden waarover men een ruim en vrij uitzicht heeft, doch die ook weder aan den horizon overal begrensd wordt door dicht begroeide kampongs.

Van af onze versterking te Toengkoep voert een nog al breeden weg over een vrij open terrein in Zuidelijke richting naar de kampong Tjot Rang, zoodat men, even voor men die kampong bereikt, nog in de verte achter zich de Hollandsche driekleur te Toengkoep van den vlaggemast ziet wapperen.

Van de kampong Tjot Rang gaat die weg over in een anderen, die, door een zwaar begroeid terrein voerende, meer heeft van een verwaarloosd voetpad dan van een weg en met eenige kronkelingen naar onze sterkte te Pajaoe voert, van waar men weder langs een zeer bruikbaren weg de versterkingen te Senelop, Montassik en Anagaloëng kan bereiken.

Daar zich in die begroeide en moeielijk begaanbare terreinstrook tegenover Lambaroe telkens vijandige Atjehsche benden verzamelden, was het noodig dat deze door onze troepen voortdurend schoon gehouden werd van die ongenoode lastige gasten, zoodat bijna dagelijksch, òf van uit Anagaloëng, òf van de bezetting te Lambaroe, sterke patrouilles die streek doorkruisten en onderzochten.

Wel werden die patrouilles telkens uit de verte beschoten door op vrij grooten afstand in het dichte kreupelhout verscholen vijanden, doch van ernstige gevechten was nog geen sprake geweest. Hoewel het terrein zich voor den vijand uitmuntend eigende tot het leggen van hinderlagen, zoo had de waakzaamheid onzer kolonnes dat steeds verhinderd, want door dat aanhoudend patrouilleeren was die streek voor den vijand verre van rustig en kon hij zich daar nergens voor eenigen tijd nestelen of eene versterking opwerpen.

Den 7en Augustus 1882 rukte tot datzelfde doel eene patrouille van Lambaroe uit, sterk 97 onderofficieren en minderen (geweerdragenden), onder de aanvoering van den Kapitein der Infanterie

P. G. Bode, aan wien nog de Luitenants, W. J. A. Roijen en F. C. van Swieten toegevoegd waren.

Daar de patrouilles bij hunne kortstondige ontmoetingen met den op grooten afstand verborgen vijand hoogst zelden gewonden kregen, werd de kolonne voor het vervoer van mogelijke zieken en gewonden slechts gevolgd door een viertal dwangarbeiders (kettingjongens — tot dwangarbeid veroordeelden) met twee tandoe's (veld-draagbaren) onder de orders van den Europeeschen ziekenoppasser J. H. Geelen, die als verbandmeester de eenige was, die bij voorkomende ongevallen zoogenaamd geneeskundige hulp kon verleenen.

Ook was als naar gewoonte een gids aan de kolonne toegevoegd om des gewenscht inlichtingen te kunnen geven en tevens als tolk te dienen voor het geval dat de patrouille in aanraking kwam met een deel der Atjehsche bevolking, die de Maleische taal niet kon spreken of verstaan.

Daar het in de laatste dagen voortdurend op echt tropische wijze geregend had en het grootste deel van het terrein onder water stond, werd door de kolonne terstond het nu zoo goed als eenige bruikbare pad gevolgd en wel dat, hetwelk van de overzijde van Lambaroe naar de kampong Tjot Rang voerde.

Gedurende den marsch tot die kampong werd niets bespeurd dat eenige aanleiding gaf om vijanden in den omtrek te vermoeden. Alles was kalm, rustig en vredig en ook in de kampong Tjot Rang, die doorzocht werd, werd niets verdachts gevonden.

Na die doorzoeking werd de marsch vervolgd, en even voorbij Tjot Rang rechts-afgeslagen naar Pajaoe, waarna de kolonne op aanwijzing van den gids een pad volgde, dat boven het onder water staande terrein uitstak, maar zoo smal was, dat de troep slechts met twee man in front kon marcheeren, terwijl het aan beide zijden begrensd werd door dicht struikgewas, waartusschen het water op sommige plaatsen zelfs 1 Meter hoog stond.

Het is nooit uitgemaakt kunnen worden of de gids door die aanwijzing verraad pleegde en de kolonne in eene hinderlaag

voerde, dan wel dat hij te goeder trouw dwaalde, want hij was een der eersten, die door 's vijands lood getroffen, dood ter aarde stortte.

Na een korten tijd dit kronkelend pad gevolgd te hebben, werd de troep eensklaps door een overstelpend vuur verrast van achter eene door struikgewas onzichtbare aardophooging, opgericht aan het einde van een deel van het pad, waar dit eene kromming maakte en dus het geheel voorgelegen terrein bestreek, terwijl tegelijk ook de rechts en links van den weg in het water en het struikgewas verscholen vijandelijke benden, een dichten kogelregen op den troep van zeer nabij afzonden.

De uitwerking dier talrijke schoten op die op een smal voetpad samengedrongen menschenmsasa was verschrikkelijk, en weldra was de weg bezaaid met dooden en gewonden die daardoor de strijdenden in hunne bewegingen hinderden.

Daar de breedte van het pad niet toeliet om zich *en tirailleur* te ontwikkelen, beproefde de kommandant om zich onder 's vijands moorddadig vuur aan beide zijden van den weg uit te breiden en dit vuur te beantwoorden, doch de soldaten die dit beproefden zakten in den moerassigen bodem van het onder water staande terrein weg en geraakten verward in de dicht ineen gegroeide struiken, zoodat zij zelfs hun schietwapen niet kondeh hanteeren.

Het was een hoogst gevaarlijken en kritieken toestand!....

Het aantal dooden en gewonden nam met elk oogenblik dat men op die noodlottige plek vertoefde toe, en deze bleven op dat gevaarlijke voetpad blootgesteld aan 's vijands vuur liggen, daar de transportmiddelen, om die talrijke gewonden weg te voeren, geheel ontbraken.

De terugtocht was dringend noodig, maar zoude uiterst moeielijk en bezwaarlijk zijn.

De aan alle zijden dicht begroeide weg, die naar Lambaroe terug voerde, kon daartoe niet gevolgd worden, omdat de vijand dan steeds gelegenheid zoude hebben om de kolonne verliezen te berokkenen, zonder dat deze, gehinderd door de vele gewonden, hem dat afdoende kon beletten en bovendien dan slechts zeer

langzaam zou kunnen vorderen. Daarom besloot de Kapitein Bode om te trachten zoo spoedig mogelijk den breeden en meer open weg naar Toengkoep te bereiken en op die sterkte terug te trekken.

De terugtocht werd zoo vlug mogelijk en in goede orde volbracht, en weldra zag de vijand van alle vervolging af.

In dit gevecht verloor de kolonne 8 man aan dooden, die op het slagveld achter gelaten moesten worden en den volgenden dag afschuwelijk verminkt werden teruggevonden, benevens 18 gekwetsten, van welke sommige 2 of 3 maal door 's vijands lood gewond waren, doch die allen hetzij strompelende, hetzij op de schouders hunner kameraden de terugtocht der kolonne konden volgen.

De dappere soldaten wisten, trots hunne benarde positie, den vijand zoo in ontzag te houden, dat hij niet als naar gewoonte tot den vreeselijken klewang-aanval durfde overgaan, zoodat alle wonden door projectielen veroorzaakt waren.

Onder hen die zich bij dat moorddadige gevecht bijzonder onderscheidden door eene zeldzame mate van moed, beleid en zelfopoffering, blonk in de eerste plaats uit de verbandmeester J. H. Geelen.

Zonder zich om 's vijands vuur te bekommeren begon hij dadelijk kalm en vaardig de eerste gewonden te helpen en te verbinden, en die taak was uiterst bezwarend, want voor al dien arbeid was hij slechts alleen.

Eindelijk werd hij zelf door een schot in den arm gewond, welke wond hij ijlings van een vluchtig verband voorzag, en daarna weder voortging om zijne gewonde makkers te helpen en weg te dragen, hoe moeilijk en pijnlijk die taak ook was.

Bij die nobele taak werd hij ten tweede male gewond door een projectiel dat hem weder den arm doorboorde en eene diepe wond langs den rug veroorzaakte.

Het aantal gekwetsten was op dat oogenblik zoo toegenomen dat Geelen geen tijd vond om zich zelf te verbinden, doch hoe gewond hij ook was, bleef hij met de meeste toewijding zijne

edele, moeielijke taak vervullen, zelf nog zoo goed mogelijk de gekwetsten steunende, voor hun vervoer zorg dragende, hen bemoedigend toesprekende, of uit eigen veldflesch lavende.

Maar helaas?.... Terwijl hij vol zelfopoffering slechts aan anderen dacht, alle pijnen, eigen wonden en gevaren vergetende, werd hij bij den terugtocht ten derde male gewond en wel door een schot door de beide beenen, zoodat hij ineenzakte en nu zelf gedragen moest worden.

Een welsprekend bewijs van den grooten moed en de edele zelfopoffering van den dapperen J. H. Geelen, is de hieronder volgende Dagorder van Z.E. den Kommandant van het Indische Leger aan de krijgsmacht in Indië, waarbij die Opperbevelhebber in korte en welsprekende woorden de verdiensten van dien braven soldaat in herinnering brengt, onder mededeeling dat op de *telegraphisch* gedane voordracht Z. M. onze beminde Koning, die de dappere daden van het Indische Leger zoo naar waarde wist te schatten, den dappere ook *telegraphisch* benoemd werd tot Ridder der Militaire Willemsorde.

De Luitenant-Generaal Kommandant van het Indische Leger had het gedrag van den dapperen, edelen Geelen zoo merkwaardig en zoo grootsch gevonden, dat Z. E. zich gerechtigd achtte van den gewonen gang der zaken af te wijken, door zich per draad tot Z. M. te wenden. Eene buitengewone erkenning voor eene dappere edele daad.

Dag-Order voor het Indische Leger

N°. 19. *Toekenning eener militaire belooning.*

Bij gelegenheid van den aanval, dien eene van uit *Lambaroe* over *Tjot Rang* naar *Pajaoe* utgezondene patrouille van 2 Offficieren en 97 minderen, onder bevel van den Kapitein der Infanterie *P. G Bode*, op den 7en Augustus jl. had te doorstaan, onderscheidde zich de Europeesche ziekenoppasser *J. H. Geelen*, Algemeen stamboek nummer 7162, die als eenig verbandmeester

aan de kolonne was toegevoegd, door eene zeldzame mate van moed en zelfopoffering.

Gedurende het zeer hevige en op korten afstand gevoerde gevecht al zijne krachten aan de verzorging der gewonden wijdende, bekwam deze militair een schotwond in den arm, doch na zich voorloopig verbonden te hebben, bleef hij zijne taak met de meeste toewijding volbrengen; ook nadat hij ten tweeden male door een kogel, ditmaal in arm en rug, getroffen was.

Eerst nadat hem op den terugtocht naar *Toengkoep* het ongeluk trof, door beide beenen geschoten te worden, staakte deze brave militair zijn dienst en liet hij zich vervoeren.

Voor deze moedige zelfopoffering en buitengewoon trouwe plichtsbetrachting werd hij per telegram bij Zijne Majesteit den Koning in aanmerking gebracht voor benoeming tot Ridder der 4de klasse der Militaire Willemsorde; welke onderscheiding hem bij Koninklijk besluit van den 30^{en} October jl. N° 24 — mede per draad — werd toegekend.

Het is mij eene aangename taak, het bovenstaande, waaruit weder blijkt dat buitengewone daden van moed, beleid en trouw, zoowel bij Regeering als Opperbestuur, waardeering vinden, ter kennis van het Leger te brengen, niet twijfelende of het door *Geelen* gegeven voorbeeld zal velen tot navolging strekken.

Deze order moet op drie achtereenvolgende appels worden voorgelezen.

Hoofdkwartier Batavia, den 7^{en} November 1882.

De Kommandant van het Leger en Chef
van het Departement van Oorlog in Nederlandsch-Indië,
H. G. Bouwmeester.

Eene schoone Koninklijke belooning voor eene schitterende daad van moed, trouw en zelfopoffering.

Op beide is Nederland trotsch en in 't bijzonder het Indische Leger, dat dergelijke helden in zijne gelederen telt.

De vuurdoop

van den 2en Luitenant der Infanterie G. J. A. Webb *) bij Kota Pohama (Atjeh) — 1887

Le plus beau patrimoine est un nom révéré!...
VICTOR HUGO.

Op het Atjehsche oorlogsterrein, waar onze troepen nu sedert bijna 30 jaren den strijd volhouden tegen de bewoners des lands, die, het moet erkend worden, met eene volharding en een moed eene betere zaak waardig hunnen grond verdedigen, is menig heet gevecht geleverd, en onder die allen neemt dat op den 2en October 1887, zooal niet eene eerste, dan toch zeker eene belangrijke plaats in, want daarbij was het terrein zéér moeielijk voor onze troepen, terwijl de vijand met zóó zeldzame hardnekkigheid en doodsverachting stand hield, dat alleen de uitstekende leiding, de onverschrokkenheid onzer troepen en hun ijzeren krijgstucht ons eene beslissende overwinning konden doen behalen.

Bij dat gevecht verloren wij 4 dooden en 17 gewonden, doch de vijand, die altijd zooveel mogelijk zijne dooden en gewonden medesleept, liet 41 dooden op het slagveld achter. Latere spionnenberichten meldden nog, dat de Atjehers 114 gesneuvelden telden.

Talrijk zijn de daden van moed, beleid en trouw door onze troepen bij dat gevecht betoond, en onder die allen trekt vooral de aandacht de onverschrokken aanval van den 2en Luitenant Webb, omdat hij, als jong Officier voor het eerst in het vuur komende, eene zelfstandige opdracht zoo kranig en zoo dapper wist door te voeren, dat door zijne beleidvolle en dappere daad, zeer veel tot de nederlaag des vijands werd bijgebracht.

Het spreekwoord, «*het geluk is den moedigen gunstig*», bleek

*) Reeds van de hand des schrijvers verschenen in de „Wereldkroniek”

ook hier weer juist, want bij zijn klein troepje had hij slechts één gewonde, niettegenstaande het hevige vuur dat het doorstond en de hoogst ongunstige omstandigheden waaronder de aanval plaats had.

In een verslag van het gevecht op den 2en October 1887 in een der dagbladen van dien tijd, wordt het door den 2en Luitenant Webb bedreven feit slechts met eenige weinige woorden vermeld, als het onderdeel van een groot geheel, en toch zijn die weinige regels ten hoogste waardeerend. Het luidt na eenige mededeelingen als volgt,

«De 2e Luitenant Webb... heeft zich hierbij niet onbetuigd «gelaten. Met zijne kleine macht attakeerde hij den vijand, die «zich achter den top van den Pedir-dijk en achter de afgebroken «brug der Aroesan Kroeng Tjoet opgesteld had, verjoeg hem «daaruit, nam bezit van 's vijands stelling, rukte weder op en «verjoeg hem verder in de richting van Laksamana, waardoor «het zuidwaarts uitwijken van den vijand geheel belet werd, zoo-«dat hij op zijne hoofdmacht moest terugtrekken, die door onze «kolonnes geheel uit elkaar was geslagen.»»

Dat was alles!!... En toch zal men bij aandachtige nalezing moeten erkennen, dat de beteekenis en de inhoud grootsch is en die weinige woorden eene handeling omvatten die groot gewicht in de schaal wierp en den jongen Officier tot held stempelden.

In het onderstaande is getracht, het hierboven in zoo weinig woorden vermelde, duidelijk en meer omstandig te omschrijven.

In de nachten van 30 September op 1 October en van den 1en op den 2en October was het aan een duizendtal gewapende Atjehers gelukt, om bij kleine troepjes te gelijk, begunstigd door de duisternis, op verschillende plaatsen door onze posten-linie te sluipen, al had ook Kapitein Buys op eene enkele plaats hen daarin op gevoelige en bloedige wijze verhinderd.

Zij hadden eene belangrijke macht binnen die posten-linie verzameld en wel op het terrein dat zich uitstrekt van Kotta Pohama tot aan den rechteroever der Atjeh-rivier, ten Zuiden begrensd

door den bijna altijd ondoorwaadbaren waterloop, de Aroesan Kroeng Tjoet, en ten Noorden bespoeld door de zee.

Voor onze positie op Atjeh, de zoogenaamde geconcentreerde stelling, was het van het grootste belang den vijand uit dat terrein, dat binnen die stelling gelegen was, te verdrijven, want daar hij zich in die strook zoo gemakkelijk verbergen kon, zou hij gelegenheid hebben ons van daaruit aan te vallen en nadeel toe te brengen.

Als het ware in het midden dier terreinstrook lag de hoogte Kota Radja Bedil, eene plek die ons reeds menigen strijd en menig verlies gekost had en die aan drie zijden omringd was door lagune-terrein. Slechts zij, die in Indië geweest zijn, kunnen vermoeden wat een lagune-terrein is, en alleen zij, die in Atjeh een veldtocht hebben medegemaakt, weten bij ondervinding hoe hoogst moeielijk en vol gevaren de strijd in eene dusdanige streek is.

Een lagune-terrein is in alle richtingen doorsneden door waterloopen die met de zee in verbinding staan, waartusschen in den modderachtig weeken bodem de nipapalmen en rhizophoren weelderig groeien, die met de daarnaast krachtig opschietende doornige struiken bijna overal een ondoordringbaar scherm vormen, waar de Atjeher zich zoo gemakkelijk onzichtbaar kan maken, en hinderlagen leggen aan de hem daar aanvallende troepen. De enkele hooge punten heeft hij dan van versterkingen voorzien en verdwijnt, daaruit verdreven, onmiddellijk in het moerassige bosch, vanwaar hij dan nog onverpoosd zijne belagers bestookt, want hij gevoelt zich daar veilig, omdat onze soldaten hem in dat dichte warnet van planten en waterloopen moeielijk, ja bijna onmogelijk kunnen volgen.

Dit had het 3e Bataljon Infanterie ondervonden op den 3en April van datzelfde jaar, toen het langs den Pedir-dijk, recht op Kotta Radja Bedil aanrukkende, in die streek talrijke verliezen leed en slechts door grooten moed, uitmuntende leiding, en ongeëvenaarde krachtsinspanning het voorgestelde doel kon bereiken.

De aanval op den 2^{en} October zou van twee verschillende zijden te gelijk plaats grijpen door het 12^{e} en 3^{e} Bataljon Infanterie, versterkt door eene krachtige Artillerie en een Escadron Kavallerie, in samenwerking met de bezettingen van eenige posten.

Het 12^{e} bataljon zou langs den Pedirdijk vooruitrukken, zooals in de maand April het 3^{e} Bataljon deed, doch op zeker punt gekomen rechts afslaan en zoo in verbinding met het 3^{e} Bataljon, dat in zijn geheel van de Oostzijde den aanval moest doen, op de centrale vijandelijke stelling aanrukken en den vijand voor zich uitdrijven naar de moerassige strook gronds, waar de Aroesan Kroeng Tjoet met de Atjeh-rivier in verbinding staat. De Kavallerie, zou door eenige Infanterie versterkt, de vluchtelingen opwachten als deze over de Aroesan Kroeng Tjoet Zuidwaarts wilden ontwijken, terwijl de Marine met gewapende sloepen de zeezijde bewaakte en de monding der Atjeh-rivier in het oog hield.

Ter hoogte van de verlaten kampong Kwalla gekomen, dus op eenige honderd meter van de Aroesan Kroeng Tjoet, de Zuidelijke grens van het door de vijanden bezette terrein, verliet de Kolonne van het 12^{e} Bataljon Infanterie, rechtsaf slaande, den Pedir-dijk en liet op dat punt de 3^{e} Kompagnie achter, om met de Kavallerie de keten te vormen, die de vlucht der verslagen vijanden over den waterloop moest voorkomen en hen zoo geheel ingesloten houden.

Bij die Kompagnie behoorde de 2^{e} Luitenant Webb, die door zijn Kommandant aangewezen werd om met zijn peloton, 30 man sterk, eene hoogte aan den rechteroever der Atjeh-rivier te bezetten, op het punt waar de Aroesan Kroeng Tjoet daarmede in gemeenschap staat, zoodat hij niet alleen het terrein aan de overzijde van dien waterloop kon overzien, maar ook tevens door zijn vuur de vlucht van den vijand over de Atjeh-rivier kon beletten.

Zoo scheen voor onzen jeugdigen dappere alle hoop op het verrichten van eenige heldendaad in rook te verdwijnen, want de kameraden gingen rechtsaf den vijand te gemoet en zouden

dien aanvallen, terwijl hij links afgaande, slechts de vluchtelingen mocht afwachten, die zich wellicht zelfs niet eens zouden vertoonen, omdat zij in het ondoordringbare struikgewas van het moerassige lagune-terrein aan de andere zijde van den waterloop zeker veiliger waren, dan op de betrekkelijk open vlakte aan dezen oever, die bovendien goed bewaakt werd.

Als goed soldaat, wetende dat zijn eerste plicht was om te gehoorzamen, voldeed hij aan zijne opdracht, ofschoon niet met die opgewektheid die hij getoond zoude hebben, als hij met de kolonne mede had kunnen gaan om zich met den vijand te meten, want reeds lieten zich in de verte de losbrandingen van het geschut en de salvo's uit de geweren onzer soldaten hooren, vermengd met de zwaardere knallen der Atjehsche vuurwapens.

De actie was begonnen, de strijd was ontbrand; een zachte wind voerde hem den bedwelmenden en opwekkenden kruitdamp der losbrandingen te gemoet; half onwillig keerde hij die schoten, die hem als muziek in de ooren klonken, den rug toe en nam zijne geïsoleerde positie in, alle hoop op werkdadige deelneming aan den strijd voor dien dag opgevende en niet vermoedende welke belangrijke handeling hem door het toeval beschoren was.

Nauwelijks had hij, ter plaatse zijner bestemming aangekomen, de noodige beschikkingen gemaakt, een verlangenden blik werpende naar de zijde waar de makkers streden, of een Kavallerist bracht hem den mondelingen last om onmiddelijk met zijn troepje naar het uitgangspunt op den Pedir-dijk terug te keeren.

Met meer ijver dan hij bij het heengaan betoond had, keerde hij terug, want het vuur was heviger geworden; de vijand was aan twee zijden als door een kring van vuur omgeven, waaruit aanhoudend knallen, geknetter, gejuich en woedende kreten opstegen; hij ging nu ten minste den kant weder uit waar de strijd hevig woedde; daar waar hij langs trok, stond overal Kavallerie geposteerd, zoodat hij vermoedde dat die bewaking voldoende werd geacht, en hem wellicht eene meer actieve handeling zou worden opgedragen.

Ter plaatse op den Pedir-dijk teruggekeerd, vond hij daar

alleen den Kommandant van het Eskadron Kavallerie met een tiental Huzaren, daar ook de andere helft zijner Kompagnie het Bataljon gevolgd was.

De Eskadrons-kommandant deelde nu aan Luitenant Webb de order mede, dat hij met zijn peloton langs den Pedir-dijk voorwaarts moest rukken in de richting van Kotta Radja Bedil, om zoo op actieve wijze de vlucht der vijanden naar het Zuiden te beletten.

Aan hem met zijn troepje werd dus geheel alleen eene taak opgedragen, bijna overeenkomende met die, welke het 3e Bataljon in April zooveel verliezen had gekost!... en hij had slechts 30 geweerdragenden onder zijne bevelen, waaronder zich nog 18 Inlandsche soldaten bevonden, die voor 't eerst te Atjeh waren en evenals hij heden den vuurdoop zouden ontvangen.

Een oogenblik maakte zich eenige bezorgdheid van hem meester! Hem, jong en onervaren Officier, werd eene zoo belangrijke taak opgedragen met een handjevol soldaten!... Hij moest handelen naar eigen inzicht en oordeel, hij die gemeend had, dat hij door anderen zou geleid worden!... Hij moest zijn troepje den vijand tegemoet voeren, ter overwinning of ter dood!...

Dit oogenblik van nadenken was echter zeer kort, want hoe moeielijker de opdracht, hoe schooner het zou zijn als hij haar volbracht, en volbrengen wilde hij haar, zij het ook ten koste van alles. Hij begreep echter dat hij zich moest haasten, als hij nog zijn deel wilde hebben aan den roem van dien dag, daar hij uit de richting der schoten kon opmaken, dat, hoe hardnekkig de vijand zich ook verdedigde, onze troepen vorderden en reeds belangrijke voordeelen hadden behaald.

Eenige minuten dacht hij na over de maatregelen die hij als goed aanvoerder nemen moest om zijn doel te bereiken, zonder daarbij het leven der aan zijne zorg toevertrouwde soldaten al te roekeloos bloot te stellen, terwijl eenige Kavalleristen vooruit gegaan waren, om het voorliggende lagune-terrein eenigszins nader te verkennen.

Weldra knalden ook aan deze zijde eenige schoten en keerden de vooruitgezonden Kavalleristen in vollen ren terug, met de mededeeling dat de vijand het geheele voorliggende terrein en eene sterkte bezet had, van waar op den verkennenden Kavallerie-troep schoten waren gelost; ter aanvulling voegde de patrouille-aanvoerder er bij, «*dat het daar wemelde van Atjehers!*»

Webb gaf zijne orders met kalme, duidelijke stem en weldra klonk zijn krachtig uitgesproken, «*voorwaarts!*»

Hij ging dus nu een werkelijken vijand te gemoet!... De dans zou beginnen en hij, Webb, was daar de aanvoerder!... Zijne borst zwol van trots, zijn hart klopte sneller!...

Zijn sabel vaster in de vuist klemmende, met het vaste voornemen zelfs het onmogelijke te beproeven, ging hij zelf zijn troepje voor.

Op het punt gekomen, waar de Kavallerie-patrouille beschoten was geworden, zag hij, wijl het uitzicht eenigszins vrij was, in de verte achter de brug over de Aroesan Kroeng Tjoet eene versterking, van waar hem terstond, evenals van de op een paar honderd passen van hem liggende brug, een groot aantal schoten werden toegezonden. Hij zag de nieuwelingen bukken, als brachten zij de hen om de ooren fluitende kogels hunnen eerbiedigen groet, doch hij zelf, te veel bezig met alles wat zijne aandacht moest trekken, bleef met opgerichten hoofde staan en den vijand waarnemen, zelf wel eenigszins verwonderd, dat hij bij het begin van den vuurdoop dezen zoo kalm en zonder eenige huivering ontving.

Ten einde zijne jonge soldaten, waarvan reeds dadelijk één gewond werd, eenigszins aan het vuur des vijands te gewennen, liet hij dat vuur een oogenblik door eenige salvo's beantwoorden, die hoofdzakelijk op de brug gericht waren, om zich zoo voor den overtocht der Aroesan Kroeng Tjoet ruim baan te maken.

Weldra klonk weder, na een bemoedigend woord tot zijne soldaten, zijn beslist uitgesproken «*voorwaarts*», een kommando, dat als bij eene exercitie gevolgd werd, want zijne kalme en vastberaden houding en zijne van moed en geestdrift schitterende oogen hadden den soldaten vertrouwen ingeboezemd; zij zagen

zijn jeugdig baardeloos gezicht niet meer; zij zagen slechts een degelijk aanvoerder, die zich op het juiste oogenblik spontaan had kenbaar gemaakt als den man die hen ter overwinning zou leiden, wiens krachtige bevelen zij slechts hadden te volgen en die desnoods ook zonder hen den vijand te gemoet zoude gaan.

Voorwaarts ging het in den stormpas op de brug af onder hevig vijandelijk vuur uit de daarchter gelegen versterking, waar de vijand in grooten getale op de borstwering uitdagend stond te schreeuwen en te gillen.

Bij de brug gekomen, bleek de vijand van daar te zijn teruggetrokken, doch eene verrassing wachtte hem.

De brug was afgebroken!... en de waterloop ondoorwaadbaar!....

De vijand had de dekplanken gebruikt om zijne versterking, die daarachter lag, meer vastheid te geven en alleen de balken waren blijven liggen, doch deze zaten vol met scherpe spijkers, daar de planken in der haast afgerukt waren.

Wel was op die wijze onder het hevige vuur des vijands de overtocht voor dat kleine troepje moeielijk, ja bijna onmogelijk, doch onze Webb kende geene moeielijkheid en geen gevaar en zijne troep volgde hem gewillig en vol geestdrift.

Hij moest en zou de brug over, en hij was de eerste op den smallen balk, als een acrobaat naar de overzijde balanceerende en trots 's vijands hevig vuur en uitdagend geschreeuw gevolgd door de zijnen, waarvan velen hunne bloote voeten aan de uitstekende spijkers bezeerden, doch zoo aanstekelijk was zijn élan, dat niemand weifelde, ofschoon de kogels hen om de ooren suisden en aan alle zijden in den grond of in het water nêersloegen.

Toen Webb te midden boven den waterloop was trof hem iets, dat zelfs den meest ervaren en dapperen aanvoerder wellicht den moed zou hebben doen verliezen.

Vóór zich zag hij, dwars over den weg dien hij volgen moest om 's vijands stelling te bestormen, vier achtereenvolgende uit ineengevlochten bamboestokken vervaardigde verhakkingen, wier uiteinden zich in het ondoordringbare struikgewas en in het

moeras verloren, zoodat omtrekken onmogelijk was en zij dus onder het werkzame vijandelijke vuur met groot gevaar opgeruimd en gepasseerd moesten worden.

Webb weifelde geen oogenblik. Het hevige vuur en het geweld van den zoo vreeselijk en hardnekkig woedenden strijd maakten zijne woorden onverstaanbaar, doch zijn voorbeeld werkte electriseerend. De order was hem gegeven «voorwaarts» te gaan, en «voorwaarts» ging hij, want ginds bevond zich de vijand, die, op de borstwering staande, met de wapens zwaaide en hem tot den strijd uitdaagde.

Welke brave Hollandsche jongen had die verleiding kunnen weerstaan?....

Niets zal hem stuiten!...

Met een juichkreet, die boven alles weerklonk, is hij reeds bij de eerste versperring!... Een paar sabelhouwem gaven hem eene kleine ruimte waar hij zich door kon wringen, en onder een luid *hoera!* stormt hij op de tweede af, gewillig en vol ijver gevolgd door de zijnen, waarvan enkelen het korte oogenblik van wachten gebruikten om den vijand eenige schoten toe te zenden.

Man voor man wringen zij zich door de openingen die hun Luitenant voor hen maakte, en zoo werden één voor één de achtereenvolgende hinderpalen zonder eenig weifelen genomen, zoodat zij weldra aan den voet stonden van de versterking, die stormenderhand genomen moest worden.

Webb stormt naar boven en ontwaart nog slechts een troep vluchtende vijanden, die in het struikgewas van het moeras verdwijnen. Zij hadden het handgemeen niet afgewacht, doch waren bijtijds gevlucht voor den overschrokken voortgaanden Officier en zijn kleinen troep, die, trots vuur en hindernissen, als baarlijke duivels vooruit stormden.

Slechts eenige bloedsporen in de versterking bewezen, dat, hoe weinig schoten ook door den kleinen troep waren afgegeven, toch enkele den vijand verliezen hadden berokkend, die in overhaasting gevlucht, eenige wapens, patronen, kruid, kogels en mondvoorraad had achtergelaten.

Hij had zijn doel bereikt!... Hij was meester van de stelling!... In weinig tijds was het bijna onmogelijke volbracht!... En in den roes der overwinning klonk, hoe vermoeid en verhit zij ook waren door de reusachtige krachtsinspanning, een opgewekt en krachtig *hoera!* uit aller keel, dat zich echter verloor in het luid gedonder, geknetter, geschreeuw en gegil van den strijd in hunne nabijheid.

De Indische krijgsgeschiedenis had weer een nieuw heldenfeit te boekstaven, bij de vele die reeds opgeteekend waren!

Het feit was zoo verrassend, dat plotseling de eigen Artillerie een granaat naar de door Webb veroverde versterking wierp, niet kunnende vermoeden, dat dit punt reeds door de onzen bezet was.

De oogen der aanvallende kolonnes waren daardoor naar dit kleine troepje dapperen gericht, zoo dat Webb, zich door teekens bekend kon maken als eigen troepen, waardoor groot gevaar voor hem en de zijnen voorkomen werd; de Opperbevelhebber zond dan ook terstond een Huzaar, niet alleen om nadere berichten te vragen, maar ook moest hij informeeren naar den naam van den Officier en het nummer der afdeeling.

Met hoeveel trotschheid antwoordde Webb: «*2e Peloton, 3e Kompagnie, 12e Bataljon Infanterie, tweede Luitenant Webb!*»

Hoe zwol zijne borst van trotsch gevoel, nu hij door zijn moed, zijn beleid en zijne volharding een belangrijk aandeel had aan de overwinning van dien dag, want het doel, om den vijand de vlucht naar het Zuiden te beletten, was volkomen bereikt, dank zij zijn initiatief en energie; door zijn kloeken aanval zag de Atjeher zich op de flank bedreigd, wat veel bijbracht tot ontruimen der hoofdstelling, die de vijand zoo hardnekkig verdedigd had en die Webb door zijne kranige daad tot op korten afstand genaderd was.

En toen eindelijk na afloop van den strijd, de Adjudant van den Bevelhebber uit diens naam den jeugdigen aanvoerder geluk kwam wenschen met zijn behaald succes, toen voelde hij zich overgelukkig en zalig, want nu kon de koninklijke belooning, het ridderkruis der Militaire Willemsorde, zijn hoogsten wensch, hem niet ontgaan.

Hij had den vuurdoop doorstaan op eene wijze, waarop de meest ervaren krijger trotsch geweest zou zijn.

Alle kameraden wenschten hem geluk, hij werd gevierd en geëerd en zijn vriendelijk innemend gelaat straalde van innerlijke vreugde en mannelijken trots, toen zooveel hartelijkheid zijn deel was en niemand hem die verwachte Koninklijke belooning misgunde.

Helaas!... de uitkomst was anders!

Wel kreeg hij eene Koninklijke belooning, doch slechts het «Gouden Kroontje voor Eervolle vermelding» en het Kruis der Willemsorde bleef voor hem een wensch.

De teleurstelling was groot voor den moedigen Webb, doch zonder ontevredenheid te laten blijken, antwoordde hij op de leedbetuigingen zijner makkers, «*O, 't is niets!... Ik ben nog jong genoeg!... Ik zal 't Kruis wel krijgen!... Dit Kroontje heb ik al vast zeker!...*

Helaas!.... De omstandigheden maken bij het afdrukken van dit geschrift eene treurige toevoeging noodig.

Wel ontving de brave, onverschrokken Webb als Kapitein voor zijne vele moedige daden bij Koninklijk besluit dd. 23 October 1901 N° 59 het zoo lang begeerde Kruis der Militaire Willemsorde, doch reeds drie maanden later, 24 Januari 1902, bracht de telegraaf het verpletterende bericht, dat de dappere Webb gevallen was op het veld van eer aan het Hoofd zijner Afdeeling van het zoo kranige korps Marechaussées.

Zoo verliest het Vaderland voortdurend zijne dapperste zonen en worden de rijen onzer braven steeds gedund.

De dappere, algemeen beminde en geëerde Webb stierf den heldendood op het slagveld; zijne nagedachtenis zal bij allen in hooge Eer blijven en aan zijne kinderen laat hij een roemrijken en geëerden naam na.

Hij ruste in vrede gedekt door den welverdienden Lauwerkrans, het erfdeel der dapperen.

Eene geslaagde overvalling bij Malaboeh
(Atjeh) — 1894.

Toen stoven zij de rijen door
Om aandeel in 't gevaar,
En drongen zich elkander voor
En pakten op elkaar.

H. TOLLENS, Het Turfschip van Breda.

Het overvallen en bij verrassing nemen eener vijandelijke sterkte is zeker een der moeilijkste oorlogshandelingen, omdat daarbij niet alleen veel beleid, maar tevens eene ontzettende stoutmoedigheid, groote onversaagdheid en dol koenen moed, benevens eene volmaakte discipline van den troep noodig is, want de minste onvoorzichtigheid, de geringste weifeling, het kleinste gerucht kan de vreeselijkste gevolgen na zich slepen en alles, hoe goed voorbereid ook, doen falen.

Alles komt daarbij aan op het élan en de stootkracht der Infanterie, en wel hoofdzakelijk met de bajonet, want om vuur te geven is in zoo'n geval dikwerf geen tijd en andere wapens kunnen daarbij niet optreden, uitgezonderd de Sappeurs.

Verrassingen gelukken te Atjeh zelden volkomen en zijn altijd uiterst bloedig, omdat in den regel 's vijands sterkten door een breeden gordel van opeengestapelde of tot heggen ineengewerkte bamboe-doerie zijn omgeven en de opruiming dier hindernissen altijd min of meer de aandacht van den minder waakzamen vijand trekt, die dan, hoewel onder den indruk van het verrassende onzer onderneming, toch zijne sterkte met den moed en de kracht der wanhoop verdedigt.

Kunnen nu onze troepen de vijandelijke benting binnen dringen en de verdedigers met de bajonet te lijf gaan, dan is bijna altijd diens nederlaag daarvan het gevolg en zoeken de overblijvenden zoo mogelijk een goed heenkomen, want hoewel zij in moed en

doodsverachting voor onze dapperen niet onderdoen, zoo is toch hun moreel veel eerder geschokt en heerscht bij hen niet die discipline en kameraadschappelijke trouw, die onze grootste kracht uitmaakt en waardoor het Indische Leger zoo geducht is.

Naast de zoo volkomen gelukte overvalling van de vijandelijke sterkte te Anagaloëng op den 30en Mei 1896 door de kranige Maréchaussées, welke daad een onvergelijkelijk heldenfeit kan genoemd worden *), staat als schitterend voorbeeld van eene geslaagde verrassing, de verovering der Atjehsche versterking Sjech Daoed bij Malaboeh, Westkust van Atjeh, op den 3en Maart 1894.

Het aanvoerend Hoofd onzer tegenstanders in die streken, Tengkoe Batoe Tonggal, had eene uitgebreide reeks van min of meer sterke bentings doen opwerpen, waardoor hij de gemeenschap van de reede en het strand van Malaboeh met het binnenland volkomen in zijne macht had en alle uit- en invoer kon beletten, zoodat de handel in die streken kwijnde.

Een ander zeer invloedrijk Hoofd, Tengkoe Hadji Bin Saleh, en eenige andere Hoofden van minderen rang die zich aan ons gezag hadden onderworpen, doch wien de macht van Batoe Tonggal schade toebracht en daarom een doorn in 't oog was, boden zich aan met hunne benden, mits ondersteund door eene demonstratie van de bezetting onzer sterkte en van het ter reede vertoevende oorlogsschip, den gehaten en gevreesden tegenstander uit zijne sterke positie te verdrijven.

In de maand Februari 1894 begon die strijd en op het einde dier maand hadden de bevriende Atjehers zich door kracht van wapenen van alle strand-bentings meester gemaakt.

Nu kwamen echter de sterkere en beter bezette meer landwaarts gelegen vijandelijke versterkingen aan de beurt, doch Tengkoe Hadji Bin Saleh werd bij zijn aanval op de voornaamste dier sterkten, naar den hoofdaanvoerder der bezetting Sjech Daoed genaamd, drie maal teruggeslagen, vooral door de dapperheid

---

*) Zie Hoofdstuk „„Luitenant H. M. Vis en het korps Maréchaussées, 1896.""

van Sjech Daoed en de eveneens onkwetsbaar geachten Iman van Malaboeh met zijne twee broeders, die met hunne talrijke volgelingen dat punt hardnekkig verdedigden.

Daar nu de vijand na die achtereenvolgende nederlagen van den aanvaller zelfs offensief begon op te treden, waardoor de met ons bevrienden den moed geheel lieten zakken, bestond er kans dat de reeds behaalde voordeelen weder verloren zouden gaan; wijl nu Tengkoe Hadji Bin Saleh verzekerde, dat als de sterkte Sjech Daoed in zijne handen was, de verdere verovering van 's vijands stelling hem gemakkelijk zoude vallen, zoo besloot de Kommandant onzer nederzetting te Malaboeh, de Kapitein H. P. Krull, na rijp beraad met het Civiel bestuur, de ons toegedane Hoofden daarbij een handje te helpen en die vijandelijke sterkte voor hen te veroveren, overtuigd als hij was, dat de roem en den indruk van ons succes des te grooter zou zijn, nu de Atjeher zelf herhaaldelijk verslagen, geen kans zag de zaak tot een afdoend einde te brengen.

De Kapitein Krull, die als Luitenant den post te Malaboeh geruimen tijd gekommandeerd had en dus den toestand goed kende, was eerst onlangs tot dien rang bevorderd, waarom hij dan ook vervangen zou worden door den Luitenant F. Schütt, die daartoe bereids ter plaatse was aangekomen, doch het kommando nog niet had overgenomen.

Des Kapiteins wel doordacht en goed overwogen besluit was wel een bewijs van zijne groote voortvarendheid en energie, want de taak die hij op zich nam was niet licht te achten, terwijl de bezetting voor die onderneming slechts hoogstens een 70tal bajonetten kon afzonderen. Bij dringende noodzakelijkheid zou echter de landings-divisie van H. M^s Madura krachtdadige hulp kunnen verleenen.

Teekende dat besluit Krull's voortvarendheid en energie, de uitvoering van die moeielijke taak bewees dat zijn beleid en moed boven allen lof verheven waren. Deze kranige degelijke Officier ging echter jammer genoeg kort daarna voor het Indische Leger verloren, daar hij door de bij dit gevecht bekomen

zware verwondingen ongeschikt was om het Vaderland langer met zijn dapperen degen te dienen.

In verband met de geringe sterkte der aanvalskolonne en de omstandigheid dat het geheel bedekte en met zware boomen begroeide terrein geen gelegenheid aanbood om van de Artillerie gebruik te maken en dus de Infanterie die taak alleen moest volbrengen, besloot de Kapitein Krull eene nachtelijke overrompeling te beproeven, daar die de meeste kans van slagen aanbood, want waren zijne mannekes maar eerst op de borstwering, dan zou de bajonet de verdedigers wel spoedig tot ontruiming noodzaken.

In den vroegen morgen van den 3[en] Maart 1894 stond dat dappere handjevol soldaten voor den gevaarlijken tocht gereed, ter sterkte van drie Officieren en 68 geweerdragenden.

De beide afdeelingen die bestemd waren om op twee verschillende punten van de Westerface der vijandelijke sterkte te gelijk den aanval te doen, waren ieder 25 bajonetten sterk en stonden onder de bevelen van de Luitenants F. Schütt en J. Willems, terwijl de Europeesche sergeant Feber met 18 bajonetten in reserve zoude blijven en de Kapitein Krull de geheele leiding op zich nam.

De Officier van gezondheid 2[e] klasse G. P. Swerver zou de kolonne volgen met 4 tandoe's, gedragen door acht dwangarbeiders, welke Ambulance, wegens gebrek aan Infanterie, gedekt zou worden door een korporaal der Artillerie met 4 kanonniers, die tevens de reserve-munitie, pekkransen, petroleum en dergelijke moesten medevoeren.

Om 4½ uur, toen het nog volslagen duister was, werd in alle stilte afgemarcheerd, zonder dat zelfs de bevriende Atjehers met den tocht in kennis waren gesteld, omdat de Kapitein met recht beducht was, dat de vijand dan wellicht op de eene of andere wijze gewaarschuwd zoude worden, wat de geheele onderneming zou doen mislukken, omdat voor een openlijken aanval op de geduchte, goed verdedigde sterkte de beschikbare macht te gering was.

Na een half uur in bijna tastbare duisternis het voetpad gevolgd

te hebben dat naar de sterkte Sjech Daoed leidde, werd plotseling uit die benting een schot gehoord, toen de kolonne nog ongeveer 500 pas daarvan verwijderd was.

Als één man stond de geheele troep stil en aller harten klopten vol verwachting, vreezende dat de tocht niettegenstaande de geheimhouding verraden was en dus opgegeven zou moeten worden.

Na een oogenblik wachtens in angstige spanning bleek het dat er geen verdere schoten volgden, en dat het gehoorde vermoedelijk slechts een wachtschot was geweest, zooals er daar bij onze tegenstanders meer van tijd tot tijd werden afgegeven.

Behoedzaam, met de meeste voorzichtigheid en in de grootste stilte werd nu de tocht voortgezet en onze braven spanden zich in om elk geluid te smoren en het gewone geklikklak der wapens te beletten, zoodat de beide aanvalskolonnes, zonder ontdekt te zijn, bij het aanbreken van den dageraad voor de onvermijdelijke bamboe-doerie aan den voet der borstwering stonden.

Tot nu toe was de verrassing volkomen gelukt, maar niet zoodra was de troep begonnen om eene opening in de drie meter hooge hindernis te kappen of de verdedigers liepen te wapen en begonnen terstond op den troep een verschrikkelijk vuur te openen, dat, hoewel het tengevolge van den schrik met overhaasting werd afgegeven, ons toch eenige verliezen berokkende.

Met woesten ijver vielen de kapmessen der aanvallers in de hindernis die hen van den wal der sterkte scheidde.

Luitenant Willems klom ongeduldig tegen de als eene heg gevlochten bamboe afsluiting op, doch viel ruggelings naar beneden; nu plaatste hij zich tegen die versperring en gelastte een der soldaten hem met alle macht in den rug te duwen, zoodat hij door beider vereeende krachten wel niet door de afsluiting heendrong, doch die omver wierp, tengevolge waarvan beiden eensklaps op de borstwering vielen, en de daardoor een oogenblik verschrikte verdedigers deed terugdeinzen.

Ook de Luitenant Schütt was door de versperring heengedrongen, en nu vielen de beide Luitenants met de hen onstuimig volgende soldaten, op de als razenden vurende verdedigers aan.

Luitenant Schütt werd onmiddelijk in de zijde gewond en viel in eene, zich binnen de vijandelijke benting bevindende loopgraaf, waarop hij door een Atjeher werd aangegrepen, die echter onmiddelijk door den Europeeschen sergeant W. J. L. Warkentin, die zijn Luitenant op den voet volgde, met de bajonet werd afgemaakt.

Hoewel de Luitenant Schütt daarbij nog een rentjongwond aan het voorhoofd en een steek in het rechterbeen ontving, sprong hij dadelijk op en staakte geen oogenblik den aanval.

Luitenant Willems was dadelijk handgemeen met twee Atjehers, waarop de Europeesche kanonnier R. van den Berg, die zich van het geweer van een gevallen Infanterist had meester gemaakt, hem ter hulp snelde en den voorsten, een met een klewang gewapenden Atjeher, met de bajonet neerlegde, waarop de tweede overhaast zijn geweer afschoot en wegliep.

De Kapitein Krull was onmiddelijk door de door Luitenant Willems gemaakte opening de sterkte binnen gerukt, doch was terstond genoodzaakt de aanval van verschillende Atjehers met zijn revolver af te weren, waarbij hij een klewanghouw over den voet en een over de borst kreeg, welke laatste gelukkig op het horloge afstuitte, terwijl hij bovendien nog een steek langs de rechterborst en den rechter schouder ontving.

Ook hij dacht er geen oogenblik aan daarom persoonlijk den strijd te staken, maar snelde vooruit om de zijnen die in een hevig gevecht gewikkeld waren bij te staan en de leiding geen oogenblik te verzuimen.

De Europeesche kanonnier Cannegieter, die even als zijn kameraad van den Berg eigendunkelijk zijn post bij de ambulance had verlaten *««omdat zij zoo graag medevochten en een handje wilden helpen»»*, had geen geweer gevonden, maar ging eenvoudig met zijne beide handen een gewapenden Atjeher te lijf en worgde hem, doch ontving daarbij 7 belangrijke wonden.

Aan deze beide kanonniers werd, wegens hun moedig gedrag, hun plichtverzuim vergeven.

Velen onderscheidden zich door buitengewonen moed en volharding. Zoo o. a. de Inlandsche fuselier Alie die een klewang-

houw over 't hoofd had, zooals later bleek van 9 cM. lang, zoodat hem het bloed langs de wangen gudste, en toch wilde hij zich niet verwijderen, *«omdat hij nog best kon mêevechten en de troep toch al zwak genoeg was»* zooals hij beweerde. Hij streed mede tot het laatste oogenblik.

Weldra was 's vijands geduchte sterkte Sjech Daoed in ons bezit en de bezetting afgemaakt of verdreven.

De teruggetrokken verdedigers bleven echter uit het dichte struikgewas dat de benting omringde de veroveraars bestoken, in vereeniging met de bezetting van een versterkt huis die het de onzen met haar geweervuur erg lastig maakte.

Daar tegen kwam nu de troep van Luitenant Schütt in stelling om 's vijands vuur tot zwijgen te brengen, waarbij deze dappere Luitenant andermaal gekwetst werd. Daar nu diens rechterarm zwaar gewond was, gelastte de Kapitein Krull hem om zich naar de ambulance te begeven, waaraan de kranige Officier voldeed, ofchoon hij liever gebleven was.

Een oogenblik later werd de arm van den Kapitein door een vijandelijken kogel verbrijzeld. Na zich even te hebben laten verbinden behield hij nog tot 9 uur het kommando, toen hij door het hevige bloedverlies uit de talrijke wonden zoodanig verzwakt was, dat hij zich achteruit moest begeven om te rusten.

De 2e Luitenant Willems kreeg nu het bevel over de geheele kolonne in handen en bracht het gevecht tot een goed einde.

Tot driemaal toe deed de Europeesche fuselier Baade eene poging, om trots 's vijands hevig vuur het versterkte huis te bekruipen en dit middels pekkransen in brand te steken, omdat de stelling in Sjech Daoed onhoudbaar was, zoolang dit huis door de Atjehers bezet werd gehouden en men zich dus nog niet geheel meester der posite kon achten.

Die pogingen mislukten, omdat de pekkransen niet doorbranden; bij den laatsten tocht werd Baade gewond.

Om 9¼ uur deed de vijand luid gillende een verwoeden klewang-aanval om de hem ontnomen sterkte te heroveren, doch de onzen hielden onder Luitenant Willems moedig stand en sloegen

den aanval, middels een paar goed gemikte salvo's af. Die aanval was echter zoo krachtig doorgezet, dat een paar Atjehers reeds zoo ver waren doorgedrongen, dat zij vlak voor den troep doodelijk getroffen op de borstwering bleven liggen.

Eindelijk gelukte het den sergeant Warkentin het huis met een brandenden pekkrans te bekruipen en die op het licht brandbare atappen dak te slingeren, zoodat de vijand nu die stelling verlaten moest en tegelijk uit den omtrek verdween.

Eerst toen de troep zich geheel en al meester der versterking kon achten en de taak dus als afgeloopen kon worden beschouwd, werd 's vijands veroverde positie aan de bevriende Atjehers overgegeven, die vol bewondering waren over den grooten moed en de ware doodsverachting onzer braven.

Wij verloren dien dag van een troep ter sterkte van 3 Officieren en 70 man, die metterdaad aan den geduchten strijd hadden deel genomen, drie minderen gesneuveld, twee Officieren zwaar gewond en 22 onderofficieren en minderen min of meer ernstig gekwetst, van welke laatste nog twee dienzelfden dag overleden, dus ongeveer 66 pCt. der Officieren en 36 pCt. der minderen.

De vijand liet 28 dooden in de veroverde sterkte achter en sleepte nog vele dooden en gewonden mede, welk laatste getal volgens ingekomen berichten zeer aanzienlijk was.

Onze tegenstanders hadden weder een gevoelige les gehad en de bevrienden hadden gezien dat met onze dapperen niet te spotten viel, terwijl de Indische krijgsgeschiedenis weder eene schoone heerlijke bladzijde rijker was geworden door die met beleid bedachte, door zoo'n kleine macht kranig uitgevoerde en met grooten moed voltooide verrassing eener sterke, goed bezette en moedig verdedigde stelling.

De drie Officieren, de Europeesche sergeant Warkentin en de Europeesche kanonnier van den Berg werden voor hun heldhaftig gedrag gedecoreerd met de Militaire Willemsorde, terwijl verschillende Inlandsche militairen de Medaille voor moed en trouw mochten erlangen.

En die belooningen waren zeker schitterend verdiend.

Door den vijand heen geslagen *)

De Luitenant der Infanterie H. J. de Jong op Lombok
1894

Mes pareils à deux fois ne se font point connaitre
Et pour leurs coups d'essai, veulent des coups de maitre!
CORNEILLE, LE CID

Lombok!!

Een woord, welks klank moeders van ontzetting deed rillen en met angstig zoekende oogen de telegraphische berichten deed doorloopen, vreezende een geliefden naam onder de slachtoffers te zullen vinden.

Een woord, dat vele harten zoo in Nederland als in Indië van verschillende gewaarwordingen heeft doen trillen.

Afgrijzen over het schandelijk lafhartig verraad, en vaderlandslievende bezieling om die euveldaad streng te straffen en bloedig te wreken; medelijden met de slachtoffers bij die wreede onmenschelijke slachting gevallen; medegevoel met de arme treurende weduwen en weezen, die echtgenoot en vader onder de dooden en verminkten telden en met de ouders die een zoon verloren of met wonden bedekt aan het ziekbed gekluisterd wisten, een zoon die hen zoo na aan het harte lag en dien zij zoo vol hoop, jeugd en levensmoed naar zijne bestemming zagen vertrekken; verwachting wat de toekomst brengen zoude over die dappere schare en eindelijk het verheffende, het hoogzalige van den kreet, «*Victorie!*» die als bezielende mare weerklonk, toen onze dapperen op het met het bloed hunner makkers en vrienden gedrenkte slagveld den geleden smaad zoo schitterend en volledig hadden uitgewischt.

Maar met, ja boven dat alles klopt elk Nederlandsch hart vol

*) Reeds in Eigen Haard verschenen van de hand des schrijvers onder den titel, „Een jeugdig Held".

bewondering voor de helden, die daar ginds in het verre oosten Neêrlands roemrijken naam en oud-Hollands Oranjevaan hoog houden; die dáár, trots verraad en doodsgevaar, trots afmatting en ontbering, volhardend, onverschrokken en moedig strijden in den dichtsten kogelregen, die eigen smart en eigen bloedende wonden vergeten om hunne gevallen makkers te helpen, die zelfs verslagen den vijand nog ontzag en eerbied afdwingen, de bewondering opwekken van vreemde natiën en zich glimlachend een onverwelkbren lauwer om de slapen vlechten.

Braaf leger van helden!!

In dien uithoek onzer koloniën zijn en worden daden verricht, die zelfs een Bayard, de *chevalier sans peur et sans reproche*, zich tot roem en eer gerekend zoude hebben; doch helaas niet alle grootsche daden worden den landgenooten bekend, want naast onwankelbaren moed en onwrikbare trouw bezitten die Hollandsche helden de grootsche bescheidenheid, die hen noopt eigen roemrijke daden te verzwijgen, die zij zelf als iets heel gewoons beschouwen.

Dank zij echter de mededeelingen van derden, komen langzamerhand de daar verrichte heldenfeiten aan het licht en dienen openlijk vermeld te worden, opdat de natie hare helden bij name kan noemen en doen neerschrijven in het Gulden Boek der historie, dat hunne daden voor het nageslacht zal bewaren, ter opwekking en navolging.

Onder die allen is de tocht van een jong Officier, den Luitenant H. J. de Jong, een voorbeeld van kalmen moed en doodsverachting, van onverschrokken en onvermoeide volharding, van trouwe kameraadschap, in één woord een glansrijk getuigenis van moed, beleid en trouw.

De kolonne van den helaas zoo vroeg gevallen, algemeen beminden Luitenant Kolonel P. van Lawick van Pabst, was den 27en Augustus des smorgens ten 6 ure van Batoe Klian opgebroken, nadat de Kommandant, tengevolge van een van den Opperbevelhebber bekomen order, zijne op eenigen afstand gelegen detachementen

verzameld had, zoodat deze, toen de terugtocht naar Tjakra Negara aanving, reeds geruimen tijd in beweging waren en niet voldoende konden rusten, omdat de tijd daartoe ten eenenmale ontbrak.

Van het vreeselijk onheil, dat hunne te Tjakra Negara en te Mataram gelegerde krijgsmakkers getroffen had, was hun niets bekend; vandaar dat zij, ofschoon eenigzins vermoeid en hongerig, toch den tocht welgemoed en opgewekt aanvaardden.

In de voorhoede bevond zich de onverschrokken Kapitein W. G. A. C. Christan met de Europeesche kompagnie Infanterie en eene sectie Artillerie; daarna volgden een zestigtal draagpaarden, een groot aantal koelie's en trein, en in de achterhoede de Inlandsche kompagnie Infanterie onder den dapperen, beleidvollen Kapitein J. C. Lindgreen, bij welke afdeeling de door zijne kameraden en minderen hooggeschatte Luitenant H. J. de Jong.

Tegen den middag ontving de kolonne bij kampong Narmada, van vijanden achter muren en in boomen verscholen, een hevig overstelpend geweervuur, doch de Overste van Pabst, gesteund door Kapitein Christan, wist door zijn beleidvol optreden en zonder belangrijk verlies het vuur des vijands spoedig tot zwijgen te brengen, zoodat de troep met weinig moeite op een afstand van 200 meter om Narmada heen trok en den grooten weg naar Tjakra Negara weder bereikte.

Door dit zoo gemakkelijk behaalde voordeel werd de vermoeidheid vergeten en de tocht opgeruimd voortgezet, in de hoop spoedig de vrienden te Tjakra Negara de hand te kunnen drukken, want onderweg had een bevriend Sassaksch Hoofd het bericht overgebracht van den overval, doch er bijgevoegd, dat onze troepen Tjakra Negara hadden schoongeveegd en dit nu geheel door de Baliërs verlaten was.

Te eer werd dit geloofd, omdat men weldra eene geheel verlaten kampong doortrok.

Des middags ten drie ure kwam de troep voor de poort van het moordhol Tjakra Negara.

De poort stond gastvrij open en een diepe stilte heerschte alom. Niemand vertoonde zich. De natuur was zoo kalm en

vredig, zoo schoon en bloeiend, als ware daar binnen die muren geen misdadig, menschonteerend verraad gepleegd, als waren daar geen honderden op laaghartige wijze verminkt en vermoord.

Niets duidde aan, dat tallooze woeste, bloeddorstige vijanden, verscholen achter dikke doorboorde muren, op de argeloos naderende troepen loerden, het geweer tot moorden gereed in de hand, die nog droop van het bloed der op wreede wijze omgebrachte en als helden gevallen braven.

Bedrogen door de heerschende kalmte en de bedriegelijke mededeeling van het Sassaksche hoofd, trok de kolonne de poort van Tjakra Negara binnen, met zijn braven Chef aan het hoofd, want weldra zou hij, naar hij meende, in tegenwoordigheid van den Opperbevelhebber zijn, en moest dan dezen vermoeiden, hongerigen, doch nog kranigen en opgewekten troep presenteeren.

De ruim 20 meter breeden weg was eenzaam en verlaten, doch ook daarin zagen de troepen niets bijzonders, want het was op het heetst van den dag, en dan tracht in Indië ieder zich zooveel mogelijk in de koelte der woning terug te trekken. Ongestoord marcheerde de kolonne verder, als ging zij ter parade en niet ter slachtbank.

Toen de geheele troep binnen de muren van Tjakra Negara was knalde eensklaps een schot, en onmiddelijk daarop scheen het als braakten de muren vuur, want er barstte een oorverdoovend geweervuur van alle zijden los op de in de val gelokte afdeeling; de tallooze schoten kraakten en knetterden, vergezeld van de huilend juichende kreten der naar moord dorstende vijanden.

Het was als werd er met handenvol kogels geworpen door een troep huilende hyena's, die de ongelukkigen aan alle zijden omringden.

De Overste Van Lawick viel het eerst en met hem sneuvelden vele brave makkers.

Hoe kalm de dappere Kapitein Christan ook zijne bevelen gaf, hoe welberaamd zijne maatregelen ook waren, ditmaal werden zij verijdeld door de dol van angst vooruit stormende koelie's en draagpaarden, die alle vrachten weggeworpen hadden en, zich

overal bedreigd ziende, voorwaarts drongen, hopende daar hulp en bescherming te vinden. Op die wijze werd de voorhoede als het ware vooruit gedrongen, niettegenstaande de dapperen eene laatste poging aanwendden om, trots het vreeselijke gevaar, den vijand het hoofd te bieden.

De dooden, gewonden en gevallenen werden door de woeste paarden vertrapt; wanhopend worstelden koelie's en dieren om het veege leven te redden, en daartusschen klonk het gegil des vijands, het knallen der schoten en het kermen der gewonden.

Het was een hartverscheurend tooneel en eene verschrikkelijke verwarring, waarin bijna elke vijandelijke kogel doel trof. Het was een afgrijselijk bloedbad.

Christan en Lindgreen waren nu onherroepelijk gescheiden en ieder op zich zelf aan eigen krachten en eigen beleid overgelaten.

Lindgreen hield moedig stand, doch hij kon noch voor, noch achteruit; hij was van Christan gescheiden door stapels lijken en gewonden, door weggeworpen legertros en gevallen paarden en hij wilde zijne eigene gewonden niet verlaten.

De Jong, die reeds door een schampschot aan den buik gewond was, en zich gedurende zijn verblijf te Tjakra Negara met de wegen in die plaats en in den omtrek vertrouwd gemaakt had, vestigde de aandacht van zijn Kapitein op een Dewa-huis, een door een muur omringden heidenschen tempel, waarin de troepen zich zouden kunnen verzamelen en eenigszins tegen het moorddadige geweervuur gedekt zijn.

Lindgreen, het wanhopige en ongelijke van den strijd inziende, gaf den last om zich in dat Dewa-huis terug te trekken en het eerst van alles de gewonden te redden.

Toen ving eene worsteling aan, de helden der oudheid waardig. De Officieren wierpen hunne tegen die dikke muren onnutte sabels weg, namen een geweer, voorzagen zich van de patronen der gevallenen en verzamelden de weinige valide manschappen om zich heen, om stand te houden en met hunne lichamen den terugtocht der gewonden te dekken.

Te midden van den ontzettenden en overstelpenden kogelregen hielden de dapperen onwrikbaar stand en kalm gaven zij hun schot af, dat ook telkens doel trof en een vijand velde, wien de juichende moordkreet in den gorgel smoorde. De kalme, kundige geneesheer Dr. S. Ujlaki vervulde te midden van moord en doodslag zijne heldhaftige, menschlievende taak, en Kapitein Lindgreen was als het ware overal te gelijk, dàn zijne dappere, telkens kleiner wordende schaar ter zijde staande, dàn de overbrenging zijner gewonde makkers besturende.

Eindelijk, na ongelooflijke moeite en inspanning, na eene heroïsche worsteling met een meestentijds onzichtbaren vijand, die het niet waagde zijne schuilplaats te verlaten, waren allen in den tempel verzameld, doch zonder voedsel en helaas slechts met een klein getal patronen.

Toen men den kring der geredden rondzag, werd menige dappere vriend en makker gemist.

Uit het Dewa-huis zou de terugtocht naar Ampenan nog mogelijk geweest zijn, hoewel ten koste van vele offers, doch dan konden de gewonden niet medegevoerd worden en niemand wilde de hulpbehoevende makkers verlaten. Tot den laatsten ademtocht zouden zij stand blijven houden, hoewel zij de overtuiging hadden dat, als zij in dien tempel bleven en niet door anderen ontzet werden, hun dood onvermijdelijk was, hetzij door het vijandelijk lood, door gebrek of door de martelingen hunner bloeddorstige belagers *).

Het besluit stond vast,... allen gered of te zamen sneven!

Kapitein Lindgreen, in wiens beleid en inzicht allen een onbeperkt vertrouwen stelden en die nog onbekend was met den vollen omvang der door onze troepen geleden nederlagen, ofschoon hij een deel daarvan vermoedde, besloot een Officier met een klein detachement naar Ampenan te zenden, die zich in 't belang der anderen moesten opofferen en zich door den vijand

*) Het ongewone verschijnsel dat een Inlandsche vijand zijne gevangenen niet doodmartelt, was toen nog niet te voorzien.

heenslaan ten koste van alles, om aldaar den toestand bekend te maken en hulp te ontbieden.

Hij overwoog ernstig aan wien van zijne naar heldendaden dorstende Officieren, wier moed zoo schitterend in de pas geleden slachting was gebleken, hij die gevaarvolle zending met de meeste hoop op succes zoude opdragen. Na lang wikken en wegen sloeg de balans over ten voordeele van Luitenant de Jong, die met het terrein en de omstreken het best vertrouwd was.

De jeugdige, moedige, fiere de Jong besefte geheel het hoogst gevaarlijke, doch ook het buitengewoon eervolle der hem opgedragen taak. Ofschoon gewond, afgemat en hongerig, gevoelde hij zich in staat het onmogelijke te beproeven. Hij koos twee Europeesche onderofficieren, flinke beproefde militairen uit, alsmede 22 der sterkste en behendigste Inlandsche soldaten om hem ter zijde te staan, die allen blijmoedig de roepstem van den kloeken Officier gehoorzaamden en zich terstond voor het waagstuk gereed maakten.

Toen de kleine troep marschvaardig was, ontving de Jong zijne laatste orders en aan elk mindere werd het doel van den tocht duidelijk ingeprent, opdat, al kon ook slechts één man, zij het ook stervende, te Ampenan aankomen, het doel van het waagstuk niet gemist werd.

In het laatste oogenblik vóór den uittocht, die voor het grootste deel van die dapperen bijna zeker noodlottig zoude worden, gedacht de onverschrokken jongeling één oogenblik allen die hem zoo lief en dierbaar waren. In gedachten nam hij van allen afscheid, vooral van zijne liefhebbende ouders en hij sloeg een laatsten blik op den ring, dien zijne moeder hem ter gedachtenis aan den vinger stak bij het roerende vaarwel. Een kort oogenblik slechts vervulde oneindige weemoed zijne ziel, en de jonge, sterke man had bedaard, vol plichtbesef, met het leven afgerekend.

Toen hief hij het een oogenblik gebogen hoofd op; kalm en beslist klonk zijn kommando... *voorwaarts!* en de tocht nam een aanvang, die wellicht eindigen zou met aller ondergang, doch misschien ook met de redding der in nood verkeerenden.

Bij het scheiden werden geene woorden verspild. Het geschiedde met een enkelen beteekenisvollen handdruk, ofschoon hier het *«morituri te salutant»* der Romeinsche gladiatoren volkomen op zijne plaats zou zijn geweest.

Hoewel de uittocht bij daglicht gevaarlijker was dan bij duisternis, moest de marsch toch onmiddellijk worden aanvaard, ten einde in den donkeren nacht niet te verdwalen tusschen de talrijke muren van Tjakra Negara en zoo den goeden uitslag reeds dadelijk in gevaar te brengen.

De Jong vooruit, allen den weg wijzende, verlieten zij sluipende het Dewa-huis, hoopvol nagestaard door de achterblijvenden, die zich gereed hielden om uit hunne sterke stelling zooveel mogelijk de vertrekkenden te steunen.

Nauwelijks hadden eenigen den heidenschen tempel verlaten, of de steeds op hunne gevangen prooi loerende vijanden hadden hen reeds bemerkt en oogenblikkelijk brak weder zijn moorddadig repeteervuur onder luid triomfgeschreeuw op het kleine hoopje los, dat echter vastberaden en moedig voorwaarts ging, steeds voorgegaan en kalm geleid door hunnen jeugdigen kommandant, van tijd tot tijd, als de kans schoon was, het vuur beantwoordende, doch dan ook, zeker als zij waren van hun schot, een vijand vellende.

Zoo ging het geruimen tijd langzaam voorwaarts, steeds omringd door vurende en gillende vijanden, die aan alle zijden opdrongen doch op eenigen afstand bleven, omdat de kalme, moedige houding van dat handjevol dapperen hun ontzag en eerbied afdwong.

De Jong verliet Tjakra Negara in Noordelijke richting, ten einde buiten de kampong Sajang Rembega om, en door de sawah's te trachten den grooten weg naar Ampenan te bereiken.

Toen de patrouille onder 'svijands hevig vuur met groote moeite een riviertje doorwaad had en circa 400 meter op de sawah was geavanceerd, bemerkte de kommandant, dat deze poging de manschappen ten zeerste afgemat had. Daarom besloot hij den zijnen achter de hooge galangan's eenige rust te gunnen,

tot de duisternis volkomen zoude zijn ingevallen, en hij dus met meer kans van slagen den tocht kon vervolgen, want nu, in het open terrein, vreesde hij niet meer te verdwalen.

Het was 5¼ uur des middags.

Allen waren nog aanwezig toen zij zich bij hunnen kommandant verzamelden, doch helaas er waren reeds gewonden. Van uitputting en bloedverlies vielen die dappere mannen neder en sommigen sloten de oogen, inslapende onder 's vijands kogelregen, terwijl de projectielen aan alle zijden in den grond aansloegen of over hunne hoofden heen, fluitend en sissend zich in de verte verloren.

Te midden van zijn rustenden troep, omringd door razende vijanden, lag De Jong, de ellebogen op den grond gesteund en zijn hoofd in de handen rustende, zoodat hij het omringende terrein kon gadeslaan; hij gunde echter alleen zijn lichaam eenige rust, doch zijn geest bleef werkzaam; hoe afgemat hij ook was, hij bleef wakker, want hij, de leider, moest waken over zijne rustende mannen. Hij scheen van staal!

Eensklaps krijgt hij een schok alsof hem een zwaren steen tegen den arm werd geworpen, en bij onderzoek bemerkte hij dat hij voor de tweede maal gewond was en een kogel zijn rechterarm had doorboord. Hij telt echter die wonde niet, want wat had dit te beteekenen vergeleken met het leven der aan zijn beleid toevertrouwde soldaten en het verheven doel, dat hij bereiken moest tot heil der achtergeblevenen.

De vijand omringde hen steeds en vuurde onophoudelijk; dit vuur werd door eenigen van de rustende patrouille van tijd tot tijd beantwoord, om den vijand te toonen dat men waakzaam was, doch toen de duisternis begon te vallen liet men dit na, ten einde niet onnoodig de schaarsche munitie te verspillen.

Toen de zon ter kimme gedaald en de duisternis volkomen was, om 6¾ uur, dus na 1½ uur rust onder een kogelregen, die, wonder boven wonder, niemand doodde, wekte De Jong kalm zijne rustig slapende dapperen; de grootste stilte werd in acht genomen en de tocht dwars over de sawah's in bijna recht Noordelijke richting vervolgd.

Nauwelijks hadden zij de plek waar zij rust genoten hadden verlaten, of achter hen verschenen uit Tjakra Negara tallooze vijanden voorzien van flambouwen, die, verwonderd over de kalmte en de rust van den troep, naar de verlaten plek slopen, hopende allen daar gesneuveld of doodelijk gewond te vinden en dan van hunne overwinning te genieten. Toen zij echter niets ontwaarden dan enkele plekken bloed op de plaatsen waar de gewonden gelegen hadden, ging er een gehuil van spijt en woede uit de moordlustige bende op, die weder terstond de vervolging hervatte.

Nu was De Jong, hoewel over veel minder manschappen beschikkende, door de kalmte der zijnen en door de ingevallen en bijna tastbare duisternis in het voordeel tegenover zijne razende vervolgers, die als woedende duivels met flambouwen zwaaiende, over de vlakte holden en nu bij dat licht een zeker en niet te missen doel aan de goed geoefende schutters opleverden.

Spoedig staakten de Balineezen de vervolging op die wijze, doch toen zij dat na eenigen tijd andermaal beproefden, waren De Jong en de zijnen voor hen spoorloos verdwenen en keerden zij, na korten tijd vruchteloos zoeken, naar Tjakra Negara terug, om te waken dat ten minste hunne prooi, die in het Dewa-huis vertoefde, hen niet ontkwam.

Hiermede was het gevaar, dat het kleine dappere detachement bedreigde, nog in geenen deele afgewend, want aan alle zijden grijnsde het hun aan uit de vele kampongs die zij voorbij moesten trekken, waar de Balineezen in hun overwinningsroes als dolzinnigen feestvierden.

Hadden deze geweten wie daar in de duisternis buiten om hunne kampong heenslopen, zij zouden hun feestgejuich in moordgehuil veranderd hebben.

Langzaam gingen de dappere krijgers, voorgegaan door De Jong, in de duisternis verder, somtijds niet kunnende zien waar zij hunne voeten moesten neerzetten, dan eens in rivieren of slooten afdalende, dan weder struikelende over takken, steenen of oneffenheden van den bodem, een andermaal over een heg klimmende, vermoeid en uitgeput door dorst, honger en bloed-

verlies, doch steeds zwijgend, zonder eene enkele klacht, vastberaden en moedig, allen aangespoord door hun Chef, die hen in alles voorging en aanmoedigde, en gereed tot de meest roekelooze daden en de ongehoordste krachtsinspanning om het beoogde doel, de bevrijding hunner makkers, te bereiken.

Na zich zoo den geheelen nacht gedurende bijna elf eindelooze uren voortgesleept te hebben, hoorden zij eensklaps het rollen der zee en het geluid der golven die donderend op het strand braken,.... een klank die hen als eene welluidende muziek in de ooren klonk.

Een zucht van verlichting ging uit dat kleine hoopje op, toen zij ook aan hunne linkerhand, niet te ver van hen af, aan het strand der zee lichten zagen en het eigenaardig geruisch hoorden, dat tegen den morgenstond uit eene legerplaats opstijgt.

Ja, dat was Ampenan!.... want de toonen van den hoorn bereikten hen en streelden hun gehoor meer dan de schoonste muziek had kunnen doen.

Eindelijk aan het doel!.... Het was vijf uur 's morgens en nog volslagen duister.

Voor alle zekerheid ging De Jong met zijn naamgenoot, sergeant De Jong, alleen vooruit, ten einde zich te doen herkennen en niet bij vergissing voor aanvallende Balineezen te worden gehouden. Zoodra hij den schildwacht gewaar werd, riep hij dezen uit de volheid van zijn door aandoening overkropt gemoed een juichend «*Vriend!*» toe, wat beantwoord werd met een schot en zijn makker en naamgenoot in de nabijheid der veilige haven, waarnaar zij zoo smachtend hadden uitgezien, doodelijk getroffen deed nederzijgen.

De Hollandsche schildwacht, die voor de veiligheid waakte, had maar al te goed gemikt; de arme jongen mocht de reddende legerplaats slechts als lijk binnen komen; hij stierf in de armen van zijn braven Officier.

Na een nachtelijken marsch van 12 uren, steeds omringd van vijanden, na zich door dien overtalrijken vijand met ontembaren moed te hebben heen geslagen, na in tweemaal 24 uren niet

gerust en niet gegeten te hebben, helmhoed en kleeding door kogels doorboord, gewond, beslijkt en verbrand, schreed het kleine detachement eindelijk Ampenan binnen, bewonderd, verwelkomd, toegejuicht door allen, en kon eindelijk de jeugdige held den Opperbevelhebber het doel van zijnen tocht melden, er bijvoegende dat hij gereed was terstond met den ter hulpe te zenden troep mede te gaan, om dezen den weg te wijzen, trots ontbering en vermoeienis, trots uitputting en verwondering.

Helaas!.... Al zijne toewijding, al zijne dapperheid, al zijne zelfverloochening waren vergeefsch geweest!.... De Opperbevelhebber kon en mocht de kleine macht die hem nog overbleef, niet aan een nieuw échec blootstellen, hoezeer hem de benarde toestand der ingeslotenen ook ter harte ging.

De Opperbevelhebber oordeelde hier kalm en juist, want daar waar eene kleine dappere schaar van 25 man zich in de duisternis van den nacht bijna ongezien een weg kan banen, daar zoude een grootere macht het hoofd gestooten hebben en zich te vergeefsch hebben blootgesteld. Het zoude roekeloosheid geweest zijn, en tot zulk een waagstuk zonder eenige kans op succes mocht Generaal Vetter de hand niet leenen.

Teleurgesteld, doch erkennende dat zijn Generaal den toestand juist inzag, geheel vertrouwende op diens beleid, boog de Jong het hoofd, berustende in die harde uitspraak, die deze Opperofficier blijkbaar gaf in tegenspraak met de wenschen van zijn eigen hart. Hij liet zich naar de Ambulance geleiden, waar hij verbonden werd.

De réactie na zooveel inspanning volgde.

Bij zijn tocht naar boord van het stoomschip, dat hem naar Soerabaija zoude vervoeren, was hij door vele vrienden en makkers omringd, maar tusschen die allen bewogen zich de dappere soldaten, die aan zijn moed, beleid en trouw hun leven te danken hadden en hem telkens dankbaar de handen drukten.

Wat zou hij trotsch geweest zijn, als hij ook de achtergeblevenen in het Dewa-huis had kunnen redden; doch de omstandigheden waren sterker dan zijn ridderlijk gemoed.

Zoo eindigde een tocht, die wel niet eenig is in de aan heldenfeiten zoo rijke Indische krijgsgeschiedenis, doch zeker door geen andere wordt overtroffen.

Zonder eenige détails te melden schreef hij aan zijne ouders, *«die tocht is voor mijn geheele leven onuitwischbaar in mijn geheugen gegrift en het geheel komt mij nog als een droom, als iets onmogelijks voor.»*

Hoe trotsch moeten die ouders zijn op zulk een zoon, die, nog zoo jeugdig, zich reeds zóó beleidvol, zóó moedig, zóó trouw betoonde!

Nederland!... Mannen zooals hij telt het Indische leger er velen.

Hoeden af!.... en stijge uit volle borst de kreet ten hemel, *«Leve de Koningin!... Leve het Indische leger!... Gloria victis!...*

De Luitenants P. M. Vis en W. P. Broekman,

bij den terugtocht van de kolonne Christan, na Tjakra Negara's bloedbad 1894

> Ja! Hollands Treue ist die seiner Kriegerehre,
> Den Jubelruf jetzt laut erklingen lässt,
> Sie gab im böser Zeit den Völkern ernste Lehre,
> Sie stand im Unglück unerschüttert fest.
>
> Uit een feestdronk te Berlijn.

Nooit wordt zoowel de moed, de discipline en de trouw van den soldaat, als het beleid der aanvoerders op zwaarder proef gesteld, dan bij eene terugtocht na eene verschrikkelijke nederlaag, of na eene ontzettende catastrophe, want als de mensch alles verloren waant, speelt de aangeboren zucht tot zelfbehoud eene groote rol, zoodat dikwerf bij den besten troep eene geregeld begonnen terugtocht in een «*sauve qui peut*» ontaardt, waarbij de discipline verdwijnt tegelijk met het vertrouwen in de leiding, de wapens die de vlucht bemoeielijken worden weggeworpen en de vriend van gisteren onbarmhartig ter zijde geduwd, of aan zijn lot wordt overgelaten.

Dan is bij velen, die anders grooten moed betoonden, de aandrift tot eigen redding de alles overheerschende gedachte, en niemand en niets achtende en ontziende trachten zij het veege leven te redden zelfs ten koste van anderen, maar in tegenstelling daarvan doen zich dan ook schitterende daden van grooten moed en vastberadenheid, van onwankelbaren trouw en blinde gehoorzaamheid kennen, dan treden de waarlijk onverschrokken, bezadigde, edele naturen als van zelf op den voorgrond en wekken het vertrouwen der minderen door hun grootsch voorbeeld, voortspruitende uit zielenadel en plichtsbesef, dan toont zich de ware ridder in al zijne bewonderenswaardige grootheid en doodsverachting.

Het grootste en het krachtigst sprekende voorbeeld daarvan is de terugtocht van Napoleon's overal zegevierende heerscharen van Moskou over de Beresina, waar egoïsme en kameraadschappelijke trouw, moed en lafhartigheid, discipline en bandeloosheid, berusting en wanhoop, volharding en moedeloosheid, angst en onverschrokkenheid, beleid en wanorde elkaar afwisselden als een uitvloeisel van den ontzettenden toestand waarin de groote veldheer zijn verslagen leger achterliet, hij die zoo goed als de eenige was, die door zijn prestige den toestand had kunnen beheerschen.

Ook de Indische krijgsgeschiedenis heeft, hoewel in het klein, gevaarlijke en bloedige terugtochten geboekstaafd, doch daarbij was nimmer sprake van wanorde of egoïsme, daarbij bleven allen trouw bijeen, gehoorzamende aan de bevelen van den aanvoerder en volhardende tot het uiterste, en daarbij gold als ridderlijk beginsel «*één voor allen, allen voor één*», want oud-Holland's moed, beleid en trouw is van den echten stempel en verloochent zich nooit.

Moge de beroemde terugtocht van den Overste Vermeulen Krieger van Pisang naar Koriri en die van den Overste Raaff na de nederlaag op den Marapalm daarvoor uit het begin der 19e eeuw getuigen, ook de geschiedenis van den lateren tijd kan op zulke schitterende feiten bogen.

En onder die geregelde terugtochten is die van de Voorhoede van de geheel uit elkander geslagen kolonne van den Overste P. van Lawick van Pabst, van Tjakra Negara naar Ampenan op Lombok, op den 27en Augustus 1894, onder de leiding van den Kapitein W. A. G. C. Christan een afdoend bewijs, want hier was, dank zij de uitmuntende en kalme aanvoering nevens het kloeke voorbeeld der leiders, zoomede de uitmuntende geest van den troep, zelfs de alles vernietigende moreele indruk van den zoo verrassend onverwachten en zoo ontzettend bloedigen overval der kolonne niet in staat, om den troep de schitterende oud-Hollandsche deugden te doen verloochenen.

Aan het hoofd der kolonne van den Overste van Lawick van

Pabst, die van Batoe Klian uit het binnenland op hoog bevel naar Tjakra Negara terugkeerde, marcheerden 3 sectiën van de eerste kompagnie van het 9e Bataljon Infanterie onder den Kapitein Christan, daarop volgde eene sectie Genietroepen onder den Luitenant E. W. C. van der Staaij en vervolgens eene sectie Bergartillerie onder den Luitenant P. M. Vis, welke laatste gedekt werd door eene sectie der 1e kompagnie onder den Luitenant W. P. Broekman; hierna volgden ongeveer 80 draagpaarden met voorraad van den algemeenen trein en hunne geleiders onder den Luitenant A. van der Plank, daarna de ambulance, onder den Officier van gezondheid 1e klasse Dr. S. Ujlaki, en eindelijk als achterhoede de 2e kompagnie van het 9e Bataljon, onder den Kapitein J. C. Lindgreen.

Bij het binnenrukken van Tjakra Negara, welke plaats de kolonne nog door onze macht bezet waande, daar zij onbekend was met het gepleegde verraad en de tengevolge daarvan ondergane bloedige nederlaag, liet de achter hunne van schietgaten voorziene muren verscholen vijanden de troepen, die zij tot nieuwe slachtoffers voor hun verraad hadden uitverkoren, ongehinderd voortrukken, totdat de geheele kolonne op de betrekkelijk smalle weg goed onder het bereikt hunner kogels zoude zijn en toen openden zij eensklaps op den niets vermoedenden, zich te midden van vrienden wanenden ongedekten troep, een moorddadig vuur uit hunne tallooze repeteergeweren.

Een eerste gevolg van dien onverwachten en verradelijken overval tusschen die van alle zijden vuur brakende muren, was eene ontzettende verwarring, daar velen, waaronder ook de brave Overste van Lawick zelf, doodelijk getroffen neerzegen, terwijl de paarden van den trein, niet aan het schieten gewend, schichtig geworden, zich losrukten, door den troep holden en zoo de verwarring vergrootten, terwijl bovendien de kommando's der Officieren onverstaanbaar waren door het geknetter der schoten, het geschreeuw der vijanden en het luid rammelen der vrachten in de half ledige kisten gedragen door de radeloos rondhollende draagpaarden, die in hunnen angst redding zoekende, hunne hinderlijke vrachten trachtten af te werpen.

De anders wel aan het vuren gewende paarden en muildieren der Artillerie, werden, daardoor aangestoken, nu ook onhandelbaar en renden onweerstaanbaar vooruit, wat de leiders ook deden om hen in de hand te houden, daarbij trachtende zich van hunne kostbare vrachten te ontdoen, of doodelijk getroffen met deze ter aarde stortende.

Door de vele lijken van menschen en paarden en de op den weg in een choas verspreide bagage van draagpaarden en koelie's, waren de beide deelen der kolonne onherroepelijk gescheiden, want eene hereeniging over die hinderpalen onder dat verschrikkelijke vuur was eene onmogelijkheid geworden, als men zich niet roekeloos aan algeheele vernietiging wilde bloot stellen.

De kompagnie Lindgreen, waarbij de Ambulance, verdedigde zich geruimen tijd, doch moest zich ten slotte, geen uitweg vindende en aan alle zijden ingesloten zijnde, wegens gebrek aan munitie, levensmiddelen en drinkwater krijgsgevangen geven, terwijl het aan de kompagnie van Kapitein Christan met de Genietroepen en de Artillerie gelukte, om met talrijke verliezen den terugtocht te bewerkstelligen en Ampenan te bereiken, na nog geruimen tijd op de aansluiting van de kompagnie Lindgreen gewacht te hebben.

Een oogenblik nadat de verraderlijke overval begonnen was, bereikten de drie voorste sectiën der kompagnie Christan met de Genietroepen, na veel verliezen, eene door een lagen muur omgeven vierkante plek, waar de troep ten minste eenigszins tegen de als een hagelbui overal rondvliegende kogels der Balineezen gedekt was en waar men eenigen tijd stand kon houden om de rest van den troep in te wachten, want om de achterblijvenden te gemoet te gaan, was niet alleen onmogelijk, maar zoude slechts de verwarring vergroot en ook de nu nog goed aaneengesloten sectiën uiteengedreven hebben.

Niet zoodra was die positie bezet, of de Kapitein Christan aarzelde geen oogenblik om met den Kapitein H. P. Willemstijn, die de kolonne als Stafofficier vergezelde, en eene sectie op verkenning uit te gaan, ten einde zich te vergewissen van den

toestand van het bivak der hoofdkolonne, die eenige dagen te voren Tjakra Negara bezet hield.

Hij vond slechts lijken en verwoesting.

De Luitenant Vis had nu ook het overschot zijner Artillerie tot staan gekregen en voegde zich bij den troep binnen dat vierkant, gevolgd door den Luitenant Broekman met wat hem van zijne sectie restte, die trots het overstelpende en moorddadige vuur kranig stand had gehouden, tot de Artillerie gedekt was. Nu hij aan dien plicht voldaan had wilde deze dappere Officier dadelijk weder terug in dien vuurpoel om te redden wat te redden was en ook om het lijk van den zoo beminden Overste te halen; slechts met groote moeite werd hij door de makkers daarvan teruggehouden, die hem het onmogelijke van het waagstuk voor oogen hielden.

Verschrikkelijk heet en vernielend was het vuur dat de in dat kleine vierkant opeengepakte menschen en dieren moesten doorstaan, zoodat in een oogenblik tijds velen gewond en gedood werden, onder welke laatsten den Luitenant der Genie van der Staaij en den Luitenant der Infanterie F. Kalf.

De toestand was onhoudbaar, want het vuur der Infanterie was tegen dat der repeteergeweren van achter die hooge sterke muren niet bestand en bleef zonder noemenswaardige uitwerking, terwijl bovendien de overgebleven voorraad munitie te gering was, om die zoo nutteloos te mogen verspillen; 't was dus hoog noodig dat de sectie Artillerie aan 't woord kwam, maar...... onder den verpletterenden indruk der verschrikkelijke gebeurtenissen en het onophoudelijk moorddadige knetterende geweervuur des vijands, waarvan de projectielen met dof geluid overal insloegen en manschappen doodden en verwondden of dreigend sissend en fluitend voorbij vlogen, waren de weinig overgebleven bedieningsmanschappen, reeds vier waren er gesneuveld, huiverig om de beschuttende plek achter den lagen muur te verlaten en zich opgericht bloot te stellen aan dien alles wegmaaienden kogelregen.

De brave Luitenant Vis, die, hoewel dit de eerste maal was dat hij in het vuur kwam, geen oogenblik zijn kalmen moed en

helderheid van geest had verloren, begreep dat in dien toestand dwang noch bevel iets zouden uitwerken en dat alleen een dapper en flink voorbeeld gunstig kon werken om het geschokte moreel te releveeren; daarom bracht hij zelf een der beide stukken in batterij, haalde de munitie, laadde den vuurmond en trots den hevigen kogelregen die om hem heen woedde, richtte hij kalm, bedaard en nauwkeurig het kanon, en spoedig donderde de eerste granaat den vijand te gemoet, die, de muren doorborende, achter de beschutting der tegenstanders uiteensprong.

Een oogenblik staakte de vijand zijn vuur uit die richting en een korten tijd was de kleine troep aan die zijde aan 's vijands oog onttrokken door de tusschen de muren hangen blijvenden rook van den vuurmond, doch ook slechts een oogenblik, want weldra begon 's vijands moorddadig vuur op nieuw.

Tal van kogels troffen den vuurmond met luiden metaalklank om daarna verder te vliegen, doch kalm hoog opgericht stond daar de dappere Luitenant Vis ten tweeden male het stuk geschut ladende en richtende en ten tweeden male sloeg een dood en vernieling aanbrengend projectiel, den muur doorborende, den vijand te gemoet.

En toen gebeurde het, zooals de kranige Luitenant verwacht had.

De overigens dappere kanonniers, wier moreel slechts een oogenblik onder den vreeselijken indruk van den aanval geleden had, stonden weldra, aangespoord door het schoon en heldhaftig voorbeeld van hun Officier, die onkwetsbaar scheen, zonder eenig kommando naast hun aanvoerder en spoedig deed nu ook het tweede in batterij gebrachte stuk geschut zijn doodende metalen stem in het vreeselijke concert hooren.

Toen keerden de Kapiteins Christan en Willemstijn van hunne hoogst gevaarlijke verkenning terug, waarbij zij de ervaring hadden opgedaan, dat Tjakra Negara door de troepen verlaten was en slechts de overblijfselen van de kolonne van Lawick van Pabst de eenigste macht was die zich nog in dat moordhol bevond. Vernemende dat de Overste gevallen was, nam de Kapitein

Christan als oudste het kommando van het geheel op zich.

Het vuur des vijands scheen nog in hevigheid toe te nemen; elk gat dat door de granaten der Artillerie in de muren geslagen werd diende dadelijk tot schietgat voor den vijand, die zich hoe langer hoe meer om het kleine troepje heendrong.

Reeds waren velen gesneuveld en telde de troep in die kleine ruimte 28 gewonden; de toestand was onhoudbaar en daarom besloot de Kapitein Christan die gevaarlijke positie tusschen die vuur en lood brakende muren te verlaten en de ruime sawah-vlakte op te zoeken, waar de troep zich den vijand beter van het lijf kon houden en daar de kompagnie Lindgreen inwachten, wier vuur door de doffere knal der Beaumont geweren tusschen de scherpe schoten der repeteer-vuurwapens in de verte duidelijk te onderscheiden was, zoodat men daaruit alleen kon opmaken, dat deze troep nog moedig stand hield tegen den overmachtigen vijand.

Ten einde nu bij dien terugtocht zoo kort mogelijk tusschen die benauwende muren te vertoeven, werd met versnelden pas teruggetrokken, doch alleen de vele gewonden medegevoerd, daar men verplicht was de dooden achter te laten, hoe grievend dat ook voor het kameraadschappelijk gevoel dier braven was.

Eindelijk was de kleine kolonne buiten dien doolhof van door die gevaarlijke muren begrensde smalle straten, waar elke opening tot schietgat voor eenige Balineesche repeteergeweren diende, en had zij de ruime sawah-vlakte voor zich, waar de vijand hen vermoedelijk niet zoude durven volgen, omdat daar geen beschermende muren waren van waarachter hij zijne moordende schoten zou kunnen lossen en deed hij het al, dan zou de dappere gedisciplineerde troep in den strijd in het open veld zeker in het voordeel zijn.

Slechts het diep ingesneden, snel stroomende, doch smalle riviertje, de Soengie Antjar, scheidde den troep nog van die vlakte en spoedig waren allen, uitgenomen de beide kanonnen met de bedieningsmanschappen, op den anderen oever overgegaan.

Met ontzachelijke inspanning werd onder 's vijands werkzaam vuur, dank zij de kalme leiding en het onverschokken voorbeeld van Luitenant Vis, de kanonnen bij gedeelten van den hoogen steilen oever naar beneden gelaten en aan de overzijde naar boven gebracht, doch bij die manoeuvre geraakten de nog overgebleven muildieren los en verdwenen met de laatste munitie, zoodat van de 4 paarden en 14 muildieren nog slechts 2 paarden over waren.

Nu echter was de moeilijke taak der reeds uitgeputte kanonniers nog niet ten einde; voorgegaan door hun Officier poogden zij nog de vuurmonden mede te nemen, al was er ook geen munitie meer voorradig, want zij wilden de hun toevertrouwde kanonnen niet in 's vijands handen laten.

Aan de overzijde der Soengie Antjar stootte de Artillerie op een tiental terrassen, elk van ongeveer manshoogte, waartegen de deelen der vuurmonden middels menschen-krachten naar boven gebracht moesten worden, terwijl de vijand de dappere arbeiders bleef bestoken.

Toen die deelen stuk voor stuk met ongeloofelijke inspanning op het 3e terras waren gebracht, waren de brave kanonniers geheel uitgeput en bleek het onmogelijk om met die geringe krachten de zware vuurmonden op het bovenste terras te brengen, daar gedurende de overbrenging weder een sergeant, een korporaal en 3 minderen gewond waren, die ook medegevoerd moesten worden, terwijl de vijand meer en meer opdrong, zoodat het kleine uitgeputte troepje eene geheele vernietiging tegemoet ging.

Hoe het den braven Officier ook ter harte ging om zijne kanonnen te moeten achterlaten, zoo zag hij toch in dat dit het eenige verstandige besluit was, dat hij op het oogenblik kon nemen. Hij gaf daarom den last de kanons onbruikbaar te maken door de sluitstukken te bergen en met medevoering der gekwetsten terug te trekken op de hoofdkolonne, die op de sawah positie genomen had, om de artillerie en de kompagnie Lindgreen in te wachten.

Wel was de Luitenant Broekman met eenige vrijwilligers

dadelijk bereid om met Luitenant Vis de stukken geschut te gaan halen, doch zeer beleidvol verbood de Kapitein Christan die wanhopige poging, wegens de uitputting der manschappen, omdat de vijand talrijker opdrong en de strijdkrachten der kleine kolonne reeds te veel geslonken waren, want terwijl de troep daar op de sawah lag te wachten, verloor hij door het vijandelijke vuur nog twee dooden en eenige gewonden.

Daar niettegenstaande de aanhoudend geblazen signalen de kompagnie Lindgreen niets van zich liet hooren, en de duisternis reeds begon te vallen, besloot de Kapitein Christan om te trachten zoo snel mogelijk Ampenan te bereiken, ten einde van daar uit met versterking terug te keeren, om Lindgreen bij te staan, wiens werkzaam vuur nog steeds gehoord werd; met den zwakken uitgeputten troep die hij nog onder zijne bevelen had mocht hij daartoe op dat oogenblik geene poging wagen, want daardoor zouden bovendien de talrijke gewonden, wier lijden onbeschrijfelijk was omdat alle geneeskundige hulp ontbrak, gevaar geloopen hebben.

De troep stelde zich dus in beweging en de Luitenant Broekman met een tiental flinke Europeanen nam de bescherming van den langen sleep gewonden op zich; daarbij voegde zich de Luitenant Vis met zijne kranige kanonniers, die zich nu met de beschikbare geweren wapenden, terwijl de beide overgebleven paarden voor het vervoer van eenige gewonden bestemd werden.

Waren de Luitenants Vis en Broekman tot nu toe opgetreden als dappere beleidvolle aanvoerders en als voorbeeld van onverschrokkenheid en doodsverachting, van af dat oogenblik toonden zij zich de zorgvolle kameraden, die hunne gewonde lijdende makkers onvermoeid ter zijde stonden, welk edel voorbeeld door allen gevolgd werd en waarbij vooral uitblonk de dappere Europeesche fuselier J. Terpstra, die later bij de inname van Mataram voor de Poerie des vorsten gewond werd en voor zijn buitengewoon moedig gedrag het kruis der Militaire Willemsorde mocht verwerven.

Geen enkele gewonde behoefde achtergelaten te worden en een gevoel van verlichting ging uit aller borst op, toen zij het strand bereikten en de zoeklichten der oorlogschepen hen te gemoet straalden; dadelijk zond de Marine op de gegeven signalen eenige sloepen, waardoor de gewonden naar boord werden overgevoerd.

De overigen volgden het strand en bereikten Ampenan waar zij hartelijk ontvangen werden door den bivak-kommandant, de Majoor der Artillerie M. B. Rost van Tonningen, die zich bij den terugtocht der hoofdkolonne na de noodlottige overvalling zoo glansrijk en roemrijk had onderscheiden door zijn kalme, onverschrokkene en vertrouwen inboezemende leiding, een terugtocht die, aan zijne leiding toevertrouwd, meersterlijk werd volbracht hoe vreeselijk en ontmoedigend de omstandigheden ook waren.

De Kapitein Christan zag zich bedrogen in zijne verwachtingen om met eene sterkere macht tot het ontzet van de kompagnie Lindgreen te mogen oprukken, want de Opperbevelhebber kon en mocht in de gegeven omstandigheden dat waagstuk niet toestaan, hoezeer 't hem ook ter harte ging om die braven aan hun lot te moeten overlaten en de Kapitein was een te ervaren, degelijk en dapper krijgsman om, nu hij alle gebeurtenissen kende, het gegronde dier weigering niet in te zien, hoewel zij al zijne hoop, om den braven makker met de zijnen te bevrijden, den bodem insloeg.

De kompagnie Lindgreen moest trachten zich zelve te helpen en dank zij zoowel den moed en de trouw der ondergeschikten, als de beleidvolle leiding van den aanvoerder en diens kranige ridderlijke houding in de benardste en gevaarlijkste omstandigheden, deed zij dat ook met alle waardigheid en volle eer.

Ongeveer een maand later brak voor het Lomboksche Vorstenhuis den dag der vergelding aan en ontving het de straf voor het gepleegde lage verraad.

Aanzienlijk versterkt rukten onze dapperen oordeelkundig geleid

en onverschrokken aangevoerd ter wrake naar Mataram en Tjakra Negara op.

Hoe dapper en vol doodsverachting de Balineezen in talrijke drommen met hunne verbeterde vuurwapenen, achter hunne dikke muren, ook met de kracht der wanhoop streden, om hunne hoofdplaats en hun Vorst te verdedigen, toch werden zij door onze van verontwaardiging blakende dapperen met ontzettende verliezen overal verslagen en teruggeworpen, zoodat na den dood van den troonsopvolger, die als een held op het slagveld viel bij de verdediging der laatste wijkplaats, aan den ouden Vorst geen ander redmiddel overbleef dan zich op genade of ongenade aan den overwinnaar over te geven, dezelfde die hij vriendschap huichelende, door verraad had trachten te vernietigen.

Onder hen die zich bij die verwoede en bloedige gevechten weder roemvol onderscheidden, behoorden ook zij die van de kleine kolonne Christan nog in staat waren de wapens te voeren en daaronder in de eerste plaats de Luitenants Vis en Broekman.

De brave Luitenant Vis, die voor zijne talrijke daden van moed, beleid en trouw het Eerekruis der Militaire Willemsorde op zijne ridderlijke borst draagt, keerde ongedeerd uit den strijd terug en is naast zoo velen van Holland's dappere zonen een sieraad van het Indische Leger, door zijne kunde en ware krijgsmansdeugden; het is een man eenvoudig van hart, doch groot en schitterend in daden.

De Luitenant Broekman die zich reeds te Atjeh buitengewoon had onderscheiden en daarvoor de Koninklijke belooning, eene Eervolle vermelding, deelachtig werd, had zich op Lombok ten taak gesteld om ten koste van alles het Eeremetaal der Militaire Willemsorde te verdienen, het toppunt zijner illusie als braaf soldaat en ridderlijk Officier.

Helaas! .... Wel verdiende hij die hooge onderscheiding ten volle, doch nimmer mocht hij dat zoo begeerde Kruis dragen, want op het glanspunt zijner loopbaan werd hij aan zijn Vader-

land en zijne makkers ontrukt, doodelijk gewond vallende op het slagveld waar hij zoo roemrijk en zegevierend voorwaarts rukte.

In den heeten strijd om Mataram had hij naar eigen oordeel met eene kleine macht eene hoogst gevaarlijke positie bezet, waarvan het bezit voor onze aanvallende kolonnes van het hoogste gewicht was; met leeuwenmoed de zijnen voorgaande hield hij onwrikbaar stand, hoe moorddadig 's vijands vuur ook was, doch juist op het oogenblik dat zijn onverschrokken volharden het succes verzekerde, trof den dappere een kogel in den rug, die hem onmiddellijk ter aarde wierp, daar de onderste ledematen nu tevens verlamd waren, maar zelfs in dien toestand bleef hij de zijnen aanmoedigen en was hij als altijd een voorbeeld van onwankelbaren moed en rotsvaste trouw.

Algemeen betreurd overleed de edele Broekman eene maand later ondanks de zorgvuldigste verpleging, nog steeds in de hoop levende het zoo begeerde Kruis op zijne borst te mogen zien schitteren.

Zijn naam werd als Ridder ingeschreven in de registers van Nêerland's Helden-legioen.

Hij ruste in vrede op vreemden bodem en zijn naam blijve voortleven in elk Nederlandsch hart, als een voorbeeld van heldenmoed en ridderlijkheid.

Eene Capitulatie

na een hardnekkigen strijd op Lombok
1894

> C'est beaucoup gagner, de savoir perdre à propos
> VERTÔT.

De lotgevallen op het eiland Lombok van een onderdeel van Nêerland's Leger in Indië, onder het bevel van den Kapitein der Infanterie J. C. Lindgreen, Ridder der Militaire Willemsorde 4e klasse, zijn in alle opzichten waard vermeld te worden.

De verdediging was uiterst dapper, roemrijk en beleidvol, al eindigde die ook met eene nederlaag en eene overgave der wapens; de troepen toonden dat hunne volharding groot, hunne discipline bewonderenswaard en zoowel hunne zelfverloochening als hunne trouw voorbeeldeloos was, maar als groote zeldzaamheid staat hunne overgave aan eenen Inlandschen vijand op den voorgrond, zoomede hunne kortstondige krijgsgevangenschap en de menschlievende behandeling die zij daarbij van hunne bestrijders ondervonden, die hen wel ongewapend, doch ongedeerd tot hunne makkers lieten terugkeeren en het is vooral daarom dat die gebeurtenis dubbel de aandacht waardig is, daar dit feit zoo goed als eenig is in de krijgsgeschiedenis van Nêerlandsch Indië.

In het algemeen kennen onze Inlandsche vijanden geen krijgsgevangenschap; zij maken hunne gevangenen soms op verschrikkelijk wreedaardige wijze af, door hen te martelen en een langzamen pijnlijken dood te doen sterven, zoodat onze troepen, wanneer zij tot het uiterste in het nauw gebracht waren, er steeds de voorkeur aan gaven om zich met den moed der wanhoop door den vijand heen te slaan, welke zware offers dat dikwijls ook kostte.

De capitulatie en de krijgsgevangenschap van Kapitein Lindgreen en de zijnen zijn eene groote uitzondering, zoowel van onze, als van 's vijands zijde, en dat daarbij het gedrag en de houding

van onzen aanvoerder boven allen lof verheven was, getuigt zijne bevordering tot Ridder der Militaire Willemsorde 3e klasse, nadat ingevolge de bestaande strenge krijgswetten, de gronden tot die overgave door onpartijdige rechters aan een streng en uitgebreid onderzoek waren onderworpen geweest.

Na een hardnekkigen en wanhopigen strijd tegen de kolossale overmacht; na eene mislukte poging om zich door den vijand heen te slaan, waarbij het onmogelijk bleek om een uitweg te vinden in dat doolhof van muren en wegen dat Tjakra Negara heet; nadat aan alles gebrek was ontstaan en de troep doodelijk afgemat en geheel uitgeput was door onophoudelijke waakzaamheid, door gebrek aan voedsel en door onafgebroken strijd gedurende 5 dagen en 5 nachten; nadat de verliezen voortdurend toenamen en de verpleging der arme, lijdende gewonden zoo goed als onmogelijk was geworden; nadat de toestand niet langer houdbaar bleek, de krachten ontbraken om zich door 's vijands linie heen te slaan en er op geen ontzet meer te rekenen viel, eerst toen nam Lindgreen, na raadpleging zijner officieren en onderofficieren, in het belang zijner ondergeschikken, en vertrouwende op het woord van den oudsten telg van Lomboks Vorstengeslacht, den Kroonprins Ratoe Agoeng Ketoet Karang-Assem, de reeds eenmaal hooghartig geweigerde capitulatie aan, en legde de wapens neder die de zijnen zoo roemvol gevoerd hadden.

En dat vertrouwen op het verpande Vorstelijke woord werd ditmaal niet beschaamd.

Wel had de bevelhebber der vijandelijke krijgsmacht eenmaal verraad gepleegd tegen hen die hij vrienden noemde en wier hand hij drukte, ditmaal hield de bloeddorstige, wraakgierige en verraderlijke Balinees zijn woord en dit is niet genoeg op prijs te stellen, al was het ook dat de Vorst, door eigenbelang gedreven, daardoor zoo mogelijk verzachtende omstandigheden voor het gepleegde verraad hoopte bij te brengen, want hij begreep zeer goed, dat, hoe groot zijn oogenblikkelijk succes ook zijn mocht, het gepleegde verraad niet ongewroken zou blijven, zoolang Neêrland's driekleur in Indië wapperde en er mannen overbleven

die de wapens konden voeren, om den hoon haar aangedaan te straffen.

Den 27en Augustus 1894 was bij het binnenrukken van Tjakra Negara de kolonne van den Overste P. van Lawick van Pabst, die uit het binnenland komende geheel onbekend was met het gepleegde verraad, en niet alleen bij vrienden, doch in het bivak der eigen troepen meende binnen te trekken, in de door de Balineezen gelegde hinderlaag gevallen en met ontzettende verliezen geheel uit elkaar geslagen.

De kompagnie Lindgreen, die de achterhoede der kolonne uitmaakte, was van den hoofdtroep gescheiden door eene opeenhooping van gedoode menschen, paarden en muildieren, door weggeworpen materieel, omgevallen karren en andere transportmiddelen, die den weg zoodanig versperden, dat de voorhoede, die het zelf zwaar te verantwoorden had, de achterhoede niet te hulp kon komen en deze verhinderd werd naar het gros der kolonne voort te rukken.

De voorhoede en de hoofdtroep sloegen zich onder die hagelbui van kogels met ontzaggelijke verliezen door den vijand heen, waardoor dan ook de achterhoede geheel aan zich zelve werd overgelaten.

Als beleidvol en praktisch aanvoerder had Kapitein Lindgreen den toestand in een oogenblik overzien, en beseffende dat hij voorloopig niets anders kon doen, dan stand houden, nam hij terstond zijne maatregelen, om dit met de minste verliezen en wel zoo spoedig mogelijk te kunnen doen, want op de plaats waar zijn troep nu stond, zou deze onder die als eene hagelbui rondvliegende kogels een zekeren ondergang te gemoet gaan.

In de nabijheid bevond zich eene door muren omsloten ruimte, eene zoogenaamde Poerie, waar de troepen ten minste eenigzins tegen dat moorddadige vuur gedekt zouden zijn en gelegenheid zouden hebben om zich te ordenen, ten einde den overmachtigen vijand met eenig succes weerstand te kunnen bieden; terstond gelastte hij om het eerst alle gewonden daar binnen te brengen, en dat de

valide manschappen zoo lang stand zouden houden, tot het hunne beurt werd om hunne toevlucht achter de beschuttende muren te zoeken.

Terwijl de gewonden onder het toezicht van den kranigen, ijverigen en onvermoeiden Europeeschen ziekenopasser H. Loverink naar binnen werden gedragen, verzamelde de geneesheer Dr. S. Ujlaki alles wat hij voor het leggen van verbanden aan linnen van de reeds gesneuvelde makkers onder dat verschrikkelijke vuur meester kon worden, want alle verbandmiddelen waren verloren gegaan, en zelfs de drager der geneeskundige instrumenten was met die onmisbare voorwerpen verdwenen.

De dappere, maar bovenal menschlievende en trouwe geneesheer dacht in al dat doodsgevaar, te midden van dien kogelregen, alleen en het eerst aan de aan zijne zorg en zijne kunde toevertrouwde gewonden. Grootsche en bewonderenswaardige zelfopoffering, het gevolg van een ridderlijk hart en de uitwerking van edel plichtbesef en van groote kameraadschappelijke trouw.

Binnen die omsloten ruimte waren weldra bijeen,

de Kapitein J. C. Lindgreen,

de Officier van Gezondheid 2e klasse S. Ujlaki,

de Luitenants der Infanterie, E. de Graaf en H. de Jong,

de Luitenant van den Trein A. van der Plank,

benevens 80 valide onderofficieren en manschappen, 10 dwangarbeiders en 40 gewonden.

Uiterst bedaard en duidelijk, alsof het eene oefening gold en niet de verschrikkelijke werkelijkheid, nam de Kapitein Lindgreen, op wiens schouders nu eene groote verantwoordelijkheid rustte, de meest uitgebreide maatregelen voor de betrekkelijke veiligheid van zijnen troep, zoowel tegen 's vijands vuur als tegen een mogelijken klewang aanval.

Nog altijd denkende dat de expeditionaire macht te Tjakra Negara moest zijn, verwonderde de Kapitein zich er reeds over dat op dat ontzettende vuur geen troepen tot zijne hulp opdaagden en overwegende dat de Opperbevelhebber met den ongelukkigen en benarden toestand der kompagnie onbekend moest zijn,

besloot hij eene patrouille uit te zenden, om den Generaal van een en ander op de hoogte te stellen.

Daar het onmogelijk zoude zijn zich langs den grooten weg te bewegen, waar juist de verschrikkelijke aanval had plaats gehad, en dus binnen-wegen gevolgd moesten worden, werd als kommandant dier patrouille aangewezen de Luitenant H. J. de Jong, die van af den aanvang der bezetting van Tjakra Negara in de gelegenheid was geweest om zich in dat doolhof van muren en smalle wegen te orienteeren; voor deze moeielijke en hoogst gevaarlijke taak werden hem 2 flinke onderofficieren en 22 der meest valide soldaten medegegeven.

Gaarne had de Kapitein Lindgreen dien tocht met zijne geheele macht gedaan, doch de troep was tot machteloosheid gedwongen door het groot aantal gewonden, die onmogelijk medegevoerd konden worden en die hij ook niet in 's vijands handen wilde achterlaten.

Beleidvol en heldhaftig volbracht de onverschrokken Luitenant de Jong zijne belangrijke en zware taak, doch de toestand der expeditionaire macht en de omstandigheden waren van dien aard dat, hoe den Generaal ook 't harte bloedde om het ongelukkige lot der krijgsmakkers, hij de kompagnie Lindgreen aan zich zelve en aan het beleid van haren Kommandant moest overlaten.

Gelukkig was die onbeschrijfelijk moeielijke en hoogst gewichtige taak in goede handen.

De toestand van die kleine, aan alle zijden ingesloten, en overal bedreigde en bestookte macht was bijzonder hachelijk.

Er was geen bete broods en geen droppel water voorradig en, slechts door de breedte van den grooten weg van hen gescheiden, zaten honderde Balineezen gewapend met repeteergeweren, waarmede zij een aanhoudend vuur onderhielden, zoodat de kogels als eene hagelbui binnen de kleine besloten ruimte vielen, waar noch voor de gewonden, noch voor de valide soldaten veel dekking tegen dat vuur te vinden was.

Allen, maar vooral de gewonden, leden hevig door den dorst

en de menschlievende geneesheer, wiens taak 't was te helpen, doch die niet helpen kon daar hij aan alles gebrek had, deed het onmogelijke, hoe wanhopend hij zich ook gevoelde in zijne machteloosheid, terwijl het manhaftige geduldige lijden der gewonde makkers zijne krachtige ziel met medelijden en bewondering vervulde.

Lindgreen en met hem de Officieren en minderen waren onvermoeid werkzaam.

Trots het hevige vuur liet de Kapitein onder zijn toezicht de lichamen der gevallenen die het dichtst bij den muur lagen, waarachter de troep eenige dekking gevonden had, naar binnen halen; op die wijze redde hij voor 't oogenblik nog eenige gewonden, wier toestand daardoor wel niet bijzonder veel verbeterde, maar die zich toch eenigszins veilig gevoelden, nu zij te midden der makkers waren en onder toezicht van een geneesheer, die, al kon die brave Officier slechts weinig doen om hunne pijnen te verzachten, hun toch een woord van troost en bemoediging kon toespreken, en met zorgvolle hand eenige verzachting aanbrengen.

Na het vallen der duisternis, deed Lindgreen gedurende den nacht met de grootste onverschrokkenheid een zestal uitvallen, waardoor het hem gelukte, behalve nog eenige gevallen makkers, 4 vaatjes patronen, eenige kisten met levensmiddelen en vooral eenig water, binnen de enceinte te brengen.

Moet den Officieren en soldaten den meesten lof toegezwaaid worden voor hunnen volhardenden, rusteloozen ijver en hunne groote onverschrokkenheid, allen verdienen in de eerste plaats de hoogste en meest onverdeelde bewondering voor hunne zelfverloochening en hunne schoone kameraadschappelijke opoffering, want hoe afgemat zij ook waren, hoe zij ook versmachtten van dorst die hen zoo hevig kwelde, hoe zij ook verlangden naar een druppel vocht, geen hunner deed ook zelfs maar eene poging om iets van dat weinige water, dat zij met gevaar van hun leven meester geworden waren, voor zich zelf te behouden!..., alles stonden zij af aan de gewonde makkers.

Die daad is grootsch en verheven!....

Onder den invloed van de heilige kameraadschappelijke trouw

kent de opoffering en zelfverloochening onzer braven van het Indische Leger geene grenzen.

De nacht in dat bedreigde bivak van den 27^{en} op 28^{en} Augustus was een nacht vol lijden en ellende en scheen voor de bezetting eindeloos te duren, terwijl aan rusten niet te denken viel, doch niemand liet den moed zinken waar de Kapitein zoo onvermoeid en zoo beslist handelde en voorging.

Ook de dageraad bracht geene verlichting, geen hulp en geen hoop, doch de bijna stellige zekerheid dat de rest der kolonne in de pan gehakt was, want onder de van den grooten weg binnengehaalde lichamen der gevallen makkers, herkende men het lijk van den algemeen beminden Overste van Lawick van Pabst, die aan het hoofd der kolonne het verradelijke Tjakra Negara was binnen gerukt; dat overschot zou zeker door niemand in den steek gelaten zijn, zoolang er maar eenige mogelijkheid was geweest om het mede te voeren.

Des nachts waren eenige geblesseerden aan hunne wonden overleden, die des morgens met den Overste van Lawick van Pabst en een elftal anderen eerbiedig binnen het toevluchtsoord van den troep aan den schoot der aarde werden toevertrouwd, bij welke plechtigheid de Luitenant van der Plank voor de tweede maal werd gewond.

Eerst daarna werd zoo goed mogelijk eene kleinigheid van den des nachts binnengehaalden voorraad verdeeld en genuttigd, maar wat het heerlijkste was, men kreeg ook een weinig water, dat de onvermoeide Lindgreen in den put eener naburige woning gevonden had, en hoewel dat vocht niet bepaald aan alle eischen van goed drinkwater voldeed, zoo werd het toch uiterst behoedzaam doch met buitengewone graagte als eene heerlijke lekkernij gedronken.

Weldra verscheen een Balinees met een witten lap tot teeken dat hij een parlementair was, en overhandigde aan den Kapitein een brief van den Kroonprins, Goestie Ketoet, welk schrijven echter door niemand gelezen kon worden, daar het in de Balineesche taal op een lotusblad gegrift was.

Wat echter belangrijk was voor den ingesloten troep, dat waren de mondelinge mededeelingen die de boodschapper deed.

Deze deelde omstandig de verschrikkelijke gebeurtenissen van den bloedigen overval mede en voegde er bij, dat de geheele expeditie verslagen was en de overgeblevenen eene toevlucht hadden gezocht op de oorlogschepen, die terstond naar Java waren teruggekeerd.

Dit zeer overdrevene bericht, waren Lindgreen en zijn lotgenooten wel geneigd te gelooven, want als er nog strijdbare troepen op Lombok geweest waren, zouden zij, naar hunne meening, zeker tot bevrijding der makkers zijn opgerukt; doch de Kapitein besefte tevens, dat al waren de berichten ook misschien overdreven, de toestand van de expeditionaire macht toch in elk geval van dien aard was, dat hij nu geheel op eigen krachten moest steunen.

De parlementair, die teruggezonden werd met het verzoek om den brief in de Maleische taal met Hollandsche karakters te doen schrijven, berichtte nog dat de Kroonprins eenige krijgsgevangenen gemaakt had, die goed werden behandeld en verzorgd.

Van af het oogenblik dat de boodschapper zich met den brief aangemeld had, was het vuur des vijands gestaakt en zoolang deze afwezig bleef werd er geen schot gelost, welke gelegenheid door den troep benut werd om nog eenige voorzieningen in het belang zijner veiligheid te treffen.

Weldra keerde dezelfde persoon met een voor Lindgreen leesbaar briefje terug, door den Kroonprins als Generalismus geteekend, waarbij aan de ingeslotenen eene eervolle capitulatie werd toegezegd en de belofte gedaan, hen aan de te Ampenan verblijvende troepen te zullen uitleveren, mits zij de wapenen overgaven.

Eene capitulatie, door een Inlandschen vijand voorgesteld die nog zoo pas een bewijs van laag verraad had gegeven, werd door allen, gewaarschuwd door de ondervinding en de krijgsgeschiedenis, met wantrouwen begroet. Dit, en de omstandigheid dat uit dien brief op te maken was dat er nog troepen te Ampenan waren, gaven Lindgreen aanleiding om het voorstel zoo beslist mogelijk

te weigeren, want als de ondergang der dapperen door den vijand besloten was, wilde hij in elk geval beproeven zich door de vijandelijke horden heen te slaan en was dit onmogelijk, dan als soldaat met de wapens in de hand te sterven.

Nauwelijks was de parlementair met het hooghartig weigerend antwoord bij de zijnen teruggekeerd, of van alle zijden, uit de boomen en van de daken der huizen werd het moorddadig vuur der Balineezen hervat, waardoor weder terstond eenigen en daaronder een paar reeds geblesseerden gewond werden.

Gelukkig was door den ijverigen geneesheer in eene nabij zijnde woning eene niet te versmaden hoeveelheid schoon linnen gevonden naast een boven aarde staand gebalsemd lijk, zoodat het hem mogelijk was, ofschoon op zeer primitieve wijze, de verbanden te vernieuwen, daarbij pluksel bezigende gemaakt uit den gedroogden bast der pisangboomen.

Onder aanhoudend strijden en waken en daarbij gebrek lijdende aan voedsel en lafenis sleepten zich de dagen en nachten voorbij tot den morgen van den 29en Augustus, zonder dat men door het aanhoudend doen van verkenningen middels sluippatrouilles iets meer op de hoogte was gekomen van den te volgen weg, om uit die benarde stelling te geraken en Ampenan te bereiken.

Dien morgen werd hunne hoop op ontzet weder levendig, want plotseling klonken van de zijde van Ampenan twee zware kanonschoten, zoodat hun vermoeden dat de troepen het eiland niet verlaten hadden, nu zekerheid werd en dus nog het uitzicht bestond op eene spoedige bevrijding.

Lindgreen gelastte nu twee dwangarbeiders om, door 's vijands linie sluipende, een brief aan den Generaal Opperbevelhebber te brengen, hen daarbij eene flinke belooning en geheele kwijtschelding van straf belovende.

Dat schrijven bereikte den Opperbevelhebber nooit.

Die dag en ook die van 30 Augustus gingen even als de vorige strijdend en wakend voorbij, doch de troepen werden hoe langer hoe meer uitgeput en de toestand voortdurend slechter,

wijl de Balineezen stellages hadden opgericht, waardoor zij nu de geheele binnenruimte van het toevluchtsoord bestreken.

Daar door het voortduren van dien toestand allen zeker te gronde zouden gaan, besloot Kapitein Lindgreen van twee kwaden het beste te kiezen en te redden wat te redden viel, door zich met achterlating der gewonden door den vijand heen te slaan. Hoe zeer het hem ook smartte de hulpbehoevende makkers in 's vijands handen achter te laten, was hij toch, wilde hij nog iets redden, daartoe genoodzaakt, want bij die hoogstgevaarlijke en moeielijke poging tot doorbraak, waarbij natuurlijk over tallooze muren moest geklommen worden en de krachten van alle valide combattanten noodig waren, was het onmogelijk zich met het vervoer van 23 zwaar gewonden te belasten, daar deze alle gedragen moesten worden.

En in dien treurigen toestand naderde de 31e Augustus, de verjaardag onzer geliefde Koningin, anders een feestdag vol vreugde en heerlijkheid.

Hoe weinigen in Nederland zullen in den roes der feestvreugde ook maar een oogenblik hunne gedachte gewijd hebben aan die dappere soldaten, door wie in een uithoek van Insulinde zooveel geleden en zooveel leed moedig gedragen werd, en toch was er onder die allen niet één, die niet met liefde en trouw zijne Vorstin herdacht.

Dien nacht zou de uiterste poging gewaagd worden, waartoe alles in de grootste stilte werd voorbereid, om de arme gewonden de waarheid zoolang mogelijk verborgen te houden. Alles, behalve wapens en munitie en het weinige wat elk aan eten mede zou nemen, moest achtergelaten worden, terwijl tevens de harde en wreede, doch hoogst noodzakelijke bepaling werd gemaakt, dat ieder, wie het ook ware, die gewond geraakte en niet meer mede voort kon, zonder eenige verschooning aan zijn lot moest worden overgelaten.

Het was alsof de vijand iets vermoedde, want zijn aantal was aangegroeid en zijn vuur woedde met verdubbelde kracht.

Zoodra de duisternis eenigen tijd ingevallen was en de vijand

blijkbaar minder waakzaam werd, sloop de Kapitein Lindgreen andermaal alleen naar buiten, om nogmaals voor den laatsten keer te beproeven den weg naar de rijstvelden te vinden, eene taak waarbij allen tot nog toe schipbreuk hadden geleden.

Anderhalf uur bleef de Kapitein afwezig en in angstige spanning wachtte de troep zijne terugkomst af, want als hem een ongeval overkwam zou het verlies onberekenbaar groot zijn, daar hij niet alleen het hoofd, maar ook de ziel van den troep was.

Doch ook de dappere beleidvolle Lindgreen moest terugkeeren zonder iets gevonden te hebben en had eindelijk zijne taak moeten opgeven, daar anders de gunstige uren van den duisteren nacht in nutteloos zoeken voorbij gingen, terwijl zij zoo nuttig konden zijn voor den bedekten aftocht.

Al wist men ook den weg niet, toch moest de poging gewaagd worden, want men was tot het uiterste gebracht en men kende in 't algemeen de richting naar de tot de vrijheid leidende vlakte.

Begunstigd door de duisternis slopen allen die de wapens konden dragen, in drie afdeelingen verdeeld, één voor één zwijgend doch vastberaden hunnen Kapitein na, het wapen ter verdediging gereed, en met een bloedend hart de gewonde makkers aan hun lot overlatende, zooals de gebiedende noodzakelijkheid dwong.

Op die wijze was men een geheel uur bezig om een betrekkelijk korten afstand af te leggen, want telkens stond de troep voor muren die omgetrokken of overgeklommen moesten worden en telkens moest de troep halt houden, als de aanvoerder eenig verdacht gerucht vernam en meende ontdekt te zijn.

In een klein door muren omringd en beschut vierkant liet Lindgreen een oogenblik halt houden om den troep eenigzins te ordenen en te doen rusten, terwijl hij zelf weder alleen op verkenning uitging; ook nu keerde hij na korten tijd weder onverrichter zake terug.

Toen bood de Luitenant de Graaf zich aan om nogmaals eene poging te wagen om den weg in eene andere richting te zoeken en verwijderde zich daarop, gevolgd door den Inlandschen sergeant Sariman.

Geen tien minuten later klonken plotseling in den stillen nacht eenige Balineesche waarschuwende kreten en dreigende woorden, gevolgd door een schot, waarop Lindgreen, vermoedende dat die beide uitgetrokkenen in gevaar verkeerden, zelf dadelijk voorwaarts ging.

Reeds spoedig ontmoette de Kapitein den sergeant Sariman, die hem rapporteerde dat zij onverwacht door eene Balineesche patrouille waren overvallen, waarbij Luitenant de Graaf, door lanssteken was afgemaakt, terwijl hij gemeend had niet te mogen vuren, omdat hij daardoor de aanwezigheid der kolonne zoude verraden hebben.

Beiden sleepten het lijk van den dapperen Luitenant mede, die, hoewel reeds vrij ernstig gewond, geen oogenblik zijne taak had neergelegd en zich in alle omstandigheden zoo helfhaftig en en onverschrokken had gedragen. Hij was gevallen moedig zijn plicht doende en door tal van lanssteken doorboord.

Daar deze Balineesche patrouille nu de geheele vijandelijke macht alarmeerde, kon er aan voortzetting van den tocht niet meer gedacht worden, maar niet zoodra was men zich dat bewust of zoowel de Kapitein als de Geneesheer en de andere makkers dachten aan de arme gewonden die achtergelaten waren; onmiddelijk werd het terstond opgevat voornemen uitgevoerd en trokken eenigen er op uit om de gewonden te halen, die dan ook weldra met de kolonne in de nieuwe enceinte vereenigd waren.

Ondertusschen had Lindgreen in dit nieuwe verblijf dadelijk de noodige maatregelen voor de verdediging genomen en geene seconde verloren doen gaan, wat wel noodig bleek, want nauwelijks was de geheele troep weder bijeen, of de vijand had ook het nieuwe toevluchtsoord ontdekt, waarop hij onder schreeuwen en gillen andermaal een moorddadig vuur opende.

Des morgens bij den dageraad werd de betreurde Luitenant de Graaf en nog een des nachts gesneuveld soldaat ter aarde besteld en neerslachtig stonden allen bij de geopende groeve, bijna de makkers die daar rusten zouden benijdende, want hun eigen toestand was verschrikkelijk.

Aan alle zijden door vijanden ingesloten, zonder voedsel, zonder drinken en weldra zonder patronen, was het voor de

uitgeputte soldaten onmogelijk om langer stand te houden; alles was den dapperen hetzelfde, mits er uitkomst kwam en vol verwachting staarden allen op het peinzende doch kalme gelaat van hun aanvoerder, gereed om zijn bevel te volbrengen, hetzij een uittocht tot den laatsten strijd, hetzij de overgave.

Eindelijk na ernstig overwegen en na raadpleging der overblijvende Officieren en Onderofficieren besloot Lindgreen tot het voor elk soldaat en elk energiek aanvoerder pijnlijke alternatief, om de reeds aangebodene capitulatie aan te nemen, vertrouwende op het Vorstelijke woord van den Kroonprins.

Op een blaadje papier uit zijn zakboekje gescheurd deelde Lindgreen den Kroonprins zijn besluit mede, waarop deze hem weldra bij zich ontbood om de voorwaarden te bespreken. . . .

Na eenigen tijd keerde de Kapitein terug en gelastte den troep de wapens die zij zoo roemrijk gevoerd hadden neer te leggen en over te geven, waaraan allen hoewel met weerzin voldeden, maar zij onderwierpen zich aan het oordeelkundig inzicht van hunnen dapperen aanvoerder, wien de tranen in de oogen stonden, toen hij het smartelijke offer door zijne brave soldaten zag volbrengen.

. . .

In hunne korte krijgsgevangenschap werden zij betrekkelijk goed verzorgd, dank zij de kloekmoedige en waardige houding van den Kapitein Lindgreen, die onbevreesd en ridderlijk voor de belangen der zijnen opkwam.

Een bijzonder feit uit die krijgsgevangenschap zij nog vermeld.

Op zekeren dag, waren de Officieren en soldaten bijeen in tegenwoordigheid van vele rijksgrooten en tal van gewapende krijgshaftige Baliërs, toen eensklaps een granaat, uit onze liniën te Ampenan afgeschoten, in de nabijheid der vergadering terecht kwam en uiteenbarstte, waarop de anders zoo dappere Balineezen een goed heenkomen zochtten, doch onze soldaten, het voorbeeld hunner Officieren volgende, bleven doodbedaard en kalm op hunne plaats zitten, als ging hun noch dat schieten, noch die invallende granaten die dood en verderf verspreidden ook maar iets aan.

Lindgreen door Balineezen ondervraagd over de reden dier kalme, onverschillige houding van zijn troep in dat groote gevaar, gaf den vrager bedaard en glimlachend ten antwoord, «*de kogels der kompagnie doen de kinderen der kompagnie geen kwaad!*»

Eindelijk werd het woord van den Kroonprins ingelost en den 7[en] September werden de dappere krijgsgevangenen door de troepen onder den Overste A. H. W. Scheuer, die Kalé bezet hielden, met groote hartelijkheid en geestdrift ontvangen.

Het leed was geleden, doch de herinnering bleef, de herinnering aan de doorgestane gevaren en de geleden ellende, maar vooral die aan onvergetelijke heldendaden en aan schoone ridderlijke kameraadschappelijke trouw.

Eere zij den Officieren en vooral den aanvoerder, die zoo beleidvol en zoo onvermoeid de verdediging leidde en allen ten voorbeeld was, die zoo zelfverloochenend in het belang zijner ondergeschikten eigen voldoening en eigen fierheid wist te beheerschen, die hoewel krijgsgevangen onbevreesd in het belang zijner soldaten optrad, en ook toen door zijne kloekmoedige en indrukwekkende houding den vijand nog ontzag wist in te boezemen.

Eere zij den geneesheer, die met zijn toegewijd personeel, zijne menschlievende taak op de meest uitgebreide en grootsche wijze opvatte en die geen oogenblik verzaakte; die met bewonderenswaardigen moed en onverflauwde volharding de aan zijne zorg toevertrouwden hulp verleende, hoe gebrekkig de hulpmiddelen ook waren die hem ten dienste stonden, doch die door zijn praktischen geest en zijn helder doorzicht zoo goed mogelijk aanvulde.

Eere zij den minderen, die zoo moedig streden, zoo geduldig wisten te lijden, zooveel kameraadschappelijke trouw betoonden en zoo onvoorwaardelijk wisten te gehoorzamen.

Maar ook eere zij den vijand, die getrouw aan het Vorstelijke woord, na den heeten strijd een overwonnen en ontwapenden tegenstander edelmoedig behandelde en eerbiedigde, eene ridderlijke handeling die des te meer uitblinkt nu zij bij den Inlandschen vijand des te zeldzamer is en weinig strookt met hunne wraakgierige inborst.

De Luitenant der Infanterie H. M. Vis
en het Korps Maréchaussée te Atjeh
1896 (*)

. . . .
. . . .
. . . .
Soldaat: een bestemming
Soms jaren betreurd,
Een' roeping die de armoe
Op 't voetstuk soms beurt.
Verneed'ring en grootheid
Vaak grillig verplaatst;
Veel distlen en doornen,
Maar lauwers er naast.

W. J. VAN ZEGGELEN.

De laatste regel van dit motto voltooit op schitterende en veelzeggende wijze van Zeggelen's schildering van den soldatenstand.

«*Maar Lauwers er naast!*» Het verkrijgen dier lauweren is voor den soldaat van den eersten dag zijner indiensttreding af zijn doel, daarvoor doet hij meer dan zijn plicht, daarvoor heeft hij zijn leven veil. Die lauweren vergoeden den soldaat *alles!* Alle doorgestane gevaren, alle ondervonden teleurstellingen, alle verduurde ontberingen, alle geleden smarten, wonden, verminking, alles wordt door den soldaat niet meer geteld, zoodra de Koninklijke belooning, het Kruis van moed, beleid en trouw, zijne borst mag versieren.

Het toppunt van eer, roem en glorie is echter, wanneer, de verrichte feiten, die aanspraak op eene dergelijke belooning geven, van dien aard zijn, dat door de gewone schriftelijke voordracht met de daaraan verbonden bureausleur, die belooning

(*) Reeds van de hand des schrijvers verschenen in de Wereldkroniek 1897.

te lang op zich zoude doen wachten, terwijl de schitterende daden zóó voor zich zelve spreken, dat veel omschrijving onnoodig is en de toekenning van het Ridderkruis aan geen twijfel onderhevig kan zijn, zoodat de Opperbevelhebber eene telegraphische voordracht noodig en ook voldoende acht. Vooral is dit het geval, wanneer zulks niet alleen de meening van den Opperbevelhebber is, maar ook die van de Chefs, de kameraden en de ondergeschikten, zoodat bij het bekend worden der verleende onderscheiding geen enkele wanklank gehoord wordt en allen zonder onderscheid den gelauwerde die ongewone benoeming als welverdiend van harte gunnen.

Die eer, dat zeldzame geluk van roem en glorie viel den 1^en^ Luitenant der Infanterie van het Indische Leger H. M. Vis ten deel, die bij Koninklijk besluit van 8 Juni 1896 N° 29, voor zijn gedrag bij de krijgsverrichtingen te Atjeh gedurende de maand Mei, benoemd werd tot Ridder 4^e^ klasse der Militaire Willemsorde.

Den 31^en^ Maart van dat jaar begonnen de jongste onlusten op Atjeh en reeds den 10^en^ Juni werd Luitenant Vis bij den Generaal Vetter ontboden, die hem het verassende en heugelijke nieuws mededeelde, en toen tevens een Ridderkruis op zijne borst hechtte.

Het eerste oogenblik was hij als verstomd, want hij wist van niets, doch toen zijn blik op dat heerlijke Kruis viel dat op zijne borst schitterde, toen voelde hij zich als opgeheven; toen zwol die borst van trots en geluk, want zijn doel was bereikt, hij had zich zijn braven vader waardig getoond.

Doch toen hij, aan alle zijden omringd, zich handen zag toesteken om hem geluk te wenschen, toen hij in aller oogen las hoe gaarne zij hem die bijzondere onderscheiding gunden, toen het algemeene gejuich losbarstte zoowel van Chefs, als van kameraden en ondergeschikten, hem als 't ware ten tweede male tot Ridder slaande, toen werd de gewaarwording gelukzaligheid en eene onbeschrijfelijke weelde vervulde zijn geheele ziel, toen om hem heen als uit duizende monden de juichtoon ten Hemel steeg,

«Leve Vis!» «Leve Henri van de Maréchaussées (*), toen ook gaf zijn hart zich eindelijk lucht en uitte zich in den kreet, *«Leve de Koningin!» .... «Leve de Maréchaussées!»....*

Ik wil mij er toe bepalen een kort overzicht te geven van eenige door dien jongen doch kranigen Officier verrichte heldenfeiten, zooals mij die op mijne navraag door derden werden medegedeeld, opdat de Hollandsche natie meer en meer zijne helden leere waardeeren door de kennis der feiten, de heerlijke daden van moed, beleid en trouw voor de vergetelheid bewaard worden en tevens blijke, hoe energie, moed en volharding zelfs in de mindere rangen soms den doorslag geven tot het succes.

Luitenant Vis was ingedeeld bij het Korps Maréchaussée en de door hem verrichtte schitterende daden, zijn zoo ingeweven in de geschiedenis van dat kranige Korps, dat beiden als het ware onafscheidelijk zijn en het niet mogelijk is, van den eenen iets te verhalen, zonder daarbij het andere te noemen.

Het korps Maréchaussée te *Atjeh* werd opgericht ingevolge Gouvernements Besluit van 2 April 1890 N° 10.

De eerste Kommandant was de Kapitein der Infanterie G. G. J. Notten; na hem voerde de Kapitein R. Bakker, dat bevel en later stond dat korps onder Kommando van den Kapitein der Infanterie Jhr G. J. W. C. H. Graafland.

Het korps Maréchaussée is een keurkorps, aangevuld uit de moedigste en meest geoefende militairen en een troep die te Atjeh bij alle moeielijke en gevaarlijke tochten de hoofdrol speelt. De Maréchaussées staan voor niets, zij vormen eene volmaakte guerilla-bende. Geen terrein is voor hen onbegaanbaar en geen vijand te sterk; zij kennen geen weifelen, hoe woest de streek en hoe

(*) De Luitenant H. M. Vis was ingedeeld bij het korps Maréchaussée en dit laatste was de algemeene bijnaam die hem gegeven was. Zoo'n bijnaam door het leger zelf gegeven, spreekt meer dan boeken vol loftuitingen kunnen doen.

diep de duisternis ook is, hoe groot de moeielijkheden ook zijn; de Maréchaussée vindt zijn weg en weet met de grootste kalmte, zoo noodig onhoorbaar voortsluipend, de grootste gevaren te overwinnen, steeds het doel voor oogen houdende, ten einde op het juiste oogenblik gereed te zijn, om den vijand te verpletteren.

Officieren en minderen, steeds de grootste gevaren deelende, leeren elkaar kennen en waardeeren en zijn aan elkander gehecht; zij hebben in elkander een onbegrensd vertrouwen en stilzwijgend geldt bij hen de stelling, *«één voor allen, allen voor één.»* De Officieren zorgen niet alleen als vaderlijke Chefs, doch als broeders voor hunne minderen en deze laatsten vereeren hen in de hoogste mate, zoodat zij vol vertrouwen elk bevel gehoorzamen, al is de uitvoering ook nog zoo gewaagd en gevaarlijk.

Met de Maréchaussées kan men alles beproeven, alles wagen, zelfs het schijnbaar onmogelijke, wat op Atjeh ook algemeen erkend wordt, want het vertrouwen in dat kleine doch flinke, Korps is onbegrensd.

De Maréchaussées zijn over het algemeen weinig ingenomen met het vuurgevecht, doch hebben eene bijzondere voorliefde voor den aanval met de blanke wapenen; zij hunkeren naar het oogenblik om met bajonet of klewang den vijand te lijf te gaan, en wanneer het korte bevel *«attakeeren»* klinkt, dan gaat er als het ware een zegevierend gejuich uit de kleine schaar op; dan klinkt hun aanvalskreet *«Potong Kepala»* (*), en als eene lawine stort zich het troepje helden, voorafgegaan door de Officieren, onverschrokken en met doodsverachting op den vijand, zonder dezen te tellen, allen voor zich uitdrijvende, geen genade

(*) Potong Kepala! *„den kop er af!"* Een enkele maal is het voorgekomen, dat de Maréchaussées in de hitte van het gevecht aan die bedreiging gevolg gaven, doch daar waar de Officieren tegenwoordig zijn blijft het zeker bij de bedreiging. De strijd met de blanke wapenen maakt den mensch wreed; in die oogenblikken zijn daden van woestheid te vergeven en hij die nimmer in dien toestand verkeerd heeft, kan dat moeielijk beoordeelen.

gevende en ook niet vragende, doch steeds zegepralend, zij het ook dikwerf ten koste van smartelijke verliezen.

Die krijgskreet «*Potong Kepala*» der Maréchaussées is bij de Atjehers zoo bekend en gevreesd, dat daar waar hij hen als een bazuin des oordeels in de ooren klinkt, zij bijna van geen tegenstand weten en een goed heenkomen zoeken, dat meestentijds vruchteloos is, want de dappere, vlugge Maréchaussée weet hen in te halen en te verslaan.

Is het dan wonder dat de Officieren, die weten wat hun troep waard is, met zulke soldaten alles durven ondernemen en ook alles met succes volbrengen, doch ook hen moeten bijzondere militaire eigenschappen sieren, zoodat even als voor de minderen reeds eene plaatsing bij dat korps voor de Officieren eene eer en eene onderscheiding is.

Bij dien troep behoorde ook de Luitenant J. W. C. Vuyck, roemrijker nagedachtenis, wiens heldendood zoo schoon geteekend werd door den heer G. B. Hooijer en wiens verlies zoo zeer, zoowel door kameraden als ondergeschikten, gevoeld werd, dat zij zich voornamen dien dood bloedig te wreken.

En zij hielden woord!

Het waren treurige dagen die verliepen sedert het begin van het uitbreken der vijandelijkheden, tot de komst van Generaal Vetter op den 7en April 1896; alles was gedrukt door het onzekere van den toestand, want de buiten de linie gelegen posten waren allen ingesloten en de beschikbare macht te klein om met succes tegen den zoo overmachtigen vijand op te treden. Toen echter de Regeerings-Commissaris met belangrijke versterkingen debarkeerde, wist men dat het oogenblik van handelen was aangebroken en de ingesloten posten spoedig bevrijd zouden zijn.

Reeds den 12en April waren de posten Biloel en Lamkoenjit ontzet en verlaten.

Van alle posten had men op de eene of andere wijze berichten gekregen, doch van Tjot Rang hoorde men niets; de insluiting van dien post door de Atjehers was volkomen.

Den 14^{en} April rukten 3 kolonnes ter gezamentlijke sterkte van 4 Bataljons Infanterie, 2 Bergbatterijen en de Maréchaussées op, die elkaar zouden steunen om de bezetting van Tjot Rang af te lossen, waartoe de Kapitein S. A. Drijber met eene kompagnie der Koloniale reserve was aangewezen.

Bij de eerste kolonne onder den Overste E. W. Bischoff van Heemskerck, waren de Maréchaussées ingedeeld onder Luitenant Vis, die met zijnen troep, waarbij de Luitenant A. A. Dijkstra, de voorhoede vormde.

De tocht voerde van Roempit over Lamgoet, eene groote kampong met blokhuis, de verblijfplaats van waar Toekoe Oemar was overgeloopen, en dus bestuurd door ons vijandige Hoofden. Onder het aanhoudende vuur des vijands trokken de Maréchaussées vastberaden de sawah over op de kampong aan, hoewel dit met de uiterste moeielijkheden gepaard ging, daar de vijand alles gedaan had wat hij kon, om de nadering als het ware onmogelijk te maken; de Maréchaussées kalm en onverschrokken, voorgegaan door hunne Officieren, kenden geene hinderpalen; toen zij dicht genoeg genaderd waren klonk weldra het hun zoo welkome «*attakeeren*» en een oogenblik later was de vijand verslagen of gevlucht.

Was de opmarsch naar Tjot Rang moeielijk geweest en had Luitenant Vis met zijn troep zich daarbij ter dege onderscheiden, bij den terugtocht na de volbrachte aflossing, was de taak der Maréchaussées bijzonder zwaar. De vijand omringde de terugtrekkende kolonne met haren grooten nasleep van karren en draagbaren aan drie zijden en drong telkens zoo onversaagd mogelijk naar voren. Aanhoudend moesten zij door Vis met zijne Maréchaussées met de blanke wapens teruggedreven worden, zoodat telkens dan aan de eene, dan weder aan de andere zijde hun aanvalskreet «*Potong Kepala*» weerklonk en zij door hunne tucht, onversaagdheid en geoefendheid talrijker schenen dan zij werkelijk waren. Overal dreven deze dapperen den vijand voor zich uit, menig Atjeher viel onder hunne verschrikkelijke klewanghouwen, doch zij zelf verloren daarbij 15 man aan dooden en gewonden, zijnde $\frac{1}{3}$ van het totale verlies der drie kolonnes te zamen.

Er was dien dag slechts één roep over de prachtige, goed geordende en onweerstaanbare aanvallen der Maréchaussées, getuigende van hunne dapperheid en de uitstekende leiding der Officieren, die steeds ter juister tijd en ter geschikter plaatse met hunne dapperen beslissend wisten op te treden.

Den 17[en] April daaraanvolgende bij de opheffing der posten Anagaloëng, Lambarih, Lamsoet en Senelop toonden de Maréchaussées, en daarbij onze brave Vis, zich weder in al hunne kracht en deden wonderen van moed en beleid, even als altijd onvermoeid, ofschoon hunne taak dien dag dubbel zwaar was.

De Maréchaussées waren dien dag ingedeeld bij de kolonne onder den Overste J. B. van Heutsz, die op den rechteroever der Atjeh-rivier zoude ageeren, doch die door het te spoedig terugtrekken der kolonne op den linkeroever na den afloop harer opdracht, in eene hoogst netelige positie werd gebracht.

Bij den opmarsch van Lamboeroe naar Senelop, moest de kolonne zich telkens door den vijand heen slaan, waarbij de Maréchaussées door hunne voortdurende prachtige aanvallen de flanken der kolonne vrij hielden. Bij Lam Sinsing deden de Maréchaussées een zoo onverhoedschen en zoo vreeselijken aanval, dat het hun gelukte, een groot aantal Atjehers af te snijden en af te maken.

Hoe aanhoudend zij zich ook her- en derwaarts hadden moeten bewegen, toch was Vis met de zijnen het eerst te Senelop.

Eerst vrij laat was de kolonne voor den terugtocht gereed. Het liet zich reeds van den beginne af aanzien, dat die terugtocht met vele moeielijkheden zoude gepaard gaan, daar de vijand niet zoude nalaten de kolonne te verontrusten. Toen deze met haren grooten nasleep van karren, koelie's, bespannen vuurmonden en ander materieel zich niet zoo spoedig kon bewegen, kreeg zij door het ontijdig teruggaan der kolonne op den linkeroever der Atjeh-rivier, nu de geheele beschikbare Atjehsche strijdmacht tegenover zich en werden de bezwaren dus oneindig grooter dan verwacht was.

Ook nu was den Maréchaussées de zorg opgedragen om de flanken der kolonne tegen de aanvallen der vijanden te beschermen, en hoewel thans nog meer van hen gevergd werd dan bij den opmarsch, volbrachten zij toch hunne zware taak met het meeste succes. Wel werd de vijand hoe langer hoe talrijker en brutaler, doch de Maréchaussées verdubbelden zich als het ware en overal waar de vijand te veel opdrong, vond hij die dapperen tegenover zich.

Door het moeielijk begaanbare terrein was de Artillerie, onder den Luitenant J. B. van Zon, geheel afgezakt tot aan den staart der kolonne; de dekking der Artillerie was iets ter zijde gegaan, ten einde een gevreesden klewangaanval der Atjehers te verijdelen; hijgende en afgemat trachtten de Artilleristen met behulp der bespanning de stukken vooruit te brengen, toen helaas, de Luitenant van Zon, door een kogel in de borst getroffen, ter aarde stortte en de zijnen niet meer kon aanmoedigen *).

Van dat oogenblik maakten de Atjehers gebruik om op de stukken toe te springen, de bedienings-manschappen te verslaan of terug te drijven en zich van de beide kanonnen meester te maken, waarvan zij reeds dadelijk de muildieren hadden afgespannen en zich gereed maakten, hun buit in veiligheid te brengen.

De Atjehers hadden hierbij echter niet gerekend op Luitenant Vis met zijne Maréchaussées.

Vis, die aan alle zijden waakzaam was, had niet zoodra de benarde positie der Artillerie gezien, of zonder dralen gaf hij zijn troep de zoo gewenschte order, «*attakeeren*».

Eensklaps klinkt boven het geknetter van het geweervuur en het geweld van het gevecht, de kreet «*Potong kepala*» en onweerstaanbaar stormt Vis met de zijnen voorwaarts de vreeselijke klewangs zwaaiende. Reeds die kreet hád uitwerking en deed den vijand, die een oogenblik van zijn triomf genoot, sidderen,

(*) Acht dagen later overleed deze brave Officier aan de gevolgen van zijne bekomen wond.

doch voor hij eenigszins tot besef was gekomen had reeds Vis hem bereikt en vielen reeds de eerste slagen.

Na een kort doch verwoed gevecht was de vijand verslagen, hadden de Maréchaussées de stukken geschut heroverd en brachten die onder een luid «*Hoera*" met vereende krachten bij de kolonne terug.

Even als reeds zoo menigmaal behoorde een groot deel van de eer van den dag aan de Maréchaussées, die tot het einde toe onvermoeid hunne taak volbrachten, tot heil der kolonne en tot schrik des vijands.

Den Luitenant M. Neelmeijer, waarnemend Controleur te Pakan Kroeng Tjoet, was opgedragen om te trachten het weerspannige hoofd Toekoe Tjoet Toengkoep, die volgens berichten verblijf hield in eene versterking nabij onzen post te Boekit Karang, gedurende den nacht van 28 op 29 April op te lichten.

Voor dien tocht werd niet alleen veel moed doch ook veel behendigheid en tegenwoordigheid van geest vereischt, want de overvalling moest gedurende de duisternis des nachts plaats hebben en zoodanig, dat men den gewoonlijk nog al waakzamen vijand konde verrassen.

De Maréchaussées werden aangewezen, om den waarnemenden Controleur ter zijde te staan en als Officieren waren daarbij ingedeeld de Luitenants H. M. Vis en A. A. Dijkstra.

Behendig in alle stilte langs weinig bekende voetpaden en door struikgewas voortsluipende, van tijd tot tijd stilstaande om zich te orienteeren, of met ingehouden adem naar verdachte geluiden luisterende, steeds tot den strijd gereed, bereikte de kleine troep eindelijk de gezochte versterking, doch door de aangebrachte hindernissen waren de palissaden niet te bereiken en de poort was gesloten; toch moesten zij trachten onbemerkt binnen de versterking te komen en den vijand te verrassen.

Wat voor anderen wellicht een hinderpaal zou geweest zijn, was het niet voor Vis en de zijnen, die geen weifelen kenden en die volkomen op elkaar vertrouwden in leven en dood.

Fluks werden een paar Maréchaussées over de poort geholpen en op gevaar af om den wreeden vijand, die wellicht ergens verscholen was, in handen te vallen, sprongen zij moedig naar binnen en ontgrendelden de poort, zoodat Vis de woning waarin de bezetting rustte reeds had omsingeld, voor dat de vijand iets van den toeleg bemerkt had.

Op de sommatie om naar buiten te komen en zich over te geven gaf de vijand een ontkennend antwoord, en maakte zich tot de verdediging gereed.

Ook hiertegen wisten de Maréchaussées raad; zij staken eenvoudig het huis in brand, waarop de zich daarin bevindenden wel naar buiten moesten komen, wat zij dan ook deden, doch tevens wierpen zij zich onmiddellijk met alle doodsverachting op de aanvallers, zeer naar den zin onzer brave soldaten, wien de klewang in de hand trilde.

Een kort handgemeen volgde en weldra waren 8 vijanden gesneuveld, doch slechts 1 Maréchaussée gewond. De overigen gaven zich over en Vis keerde met zijne gevangenen, na de versterking verbrand te hebben, terug, zonder verder eenigen overlast van den vijand te ondervinden.

Toekoe Tjoet Toengkoep was in dien strijd gevallen.

Tot 25 Mei genoten Vis en de zijnen eene betrekkelijke rust, want bijna dagelijks moesten kleine tochten worden gemaakt, die echter van weinig belang waren.

Den 23en Mei was echter besloten om voor goed af te rekenen met Toekoe Oemar, die zich te Lam Pisang bevond en zich daar en in het voorgelegen terrein duchtig versterkt had.

Onder de vele genomene maatregelen was ook deze: «eene kolonne bestaande uit het 3e Bataljon Infanterie, de Maréchaussées en 2 sectiën Bergartillerie onder den Overste J. B. van Heutsz, zoude van uit Ketapan Doewa door Lam Pasai en over het gebergte, de hoogte Gleh Poetih bezetten, door welke hoogte 's vijands stelling te Lam Pisang gedomineerd werd.

Deze tocht was vooral voor de voorhoede vol moeielijkheden

en gevaren, doch dat was juist een kolfje naar de hand van onzen dapperen Vis en zijne Maréchaussées, die daartoe waren aangewezen.

De marsch moest gedurende den nacht worden gemaakt en wel in alle stilte en met alle omzichtigheid, daar de te volgen weg als het ware tusschen de vijandelijke posten doorvoerde en één enkele kreet, éene enkele onvoorzichtigheid, konde niet alleen den troep te midden der vijandelijke drommen ten verderve voeren, doch ook het geheele plan van aanval in duigen doen vallen.

Juist daarom was het iets voor de Maréchaussées, aangevoerd door den Luitenant Vis, die hen reeds zoo menigmaal ter overwinning had geleid, terwijl achter hen de dappere beleidvolle van Heutsz was, die hen wel in het gevaar zond, doch niet nalaten zoude hen zoo noodig daaruit te verlossen.

Des nachts ten 2 ure ving het troepje den gevaarvollen tocht met moed en zelfvertrouwen aan. Klonk op andere tijden hun dreigend en onheilspellend krijgsgeschreeuw, «*Potong Kepala*», luid boven het strijdgewoel uit, nu was stilte, sluipend marcheeren en voorzichtigheid plicht, want zelfs het minste geritsel moest vermeden worden. Geen commando werd gehoord, geen kreet of zucht geslaakt, gehoorzaam volgden allen geruischloos hun Officier, en zoo voortsluipende werd de voet der hoogte bereikt, waarvan de top 250 meter boven hen, door de duisternis onzichtbaar was.

Moeielijk en afmattend was de bestijging, terwijl men elk oogenblik struikelde over hindernissen, die door de duisternis onzichtbaar waren. Doch geene aanmoediging was noodig. Stilzwijgend, volhardend en geduldig werd de tocht voortgezet, Luitenant Vis onvermoeid en onversaagd vooruitgaande, de Maréchaussées vol vertrouwen hunnen Officier volgende, terwijl de vijandelijke voorposten en wachten aan den voet der hoogte, op zangerigen toon hun gebed prevelden.

Bij het aanbreken van den dag was de top der hoogte bereikt en was de krachtige gestalte van Luitenant Vis de eerste die zich boven vertoonde. De aanblik van boven deed al het doorgestane gevaar, al de geleden inspanning vergeten, want

stonden aan de eene zijde de vijandelijke voorposten die men sluipende gepasseerd was, aan de andere zijde bijna vlak aan hunne voeten lag Lam Pisang, de verblijfplaats van Toekoe Oemar.

Zoodra de troep op de hoogte verscheen, bemerkten de vijandelijke wachten hen ook; een gebrul van woede en teleurstelling werd uit hunne stelling gehoord en zij openden terstond een hevig vuur, doch te laat, want dit schieten werd door Luitenant Vis niet beantwoord, maar uit de repeteer-karabijnen een plongeerend vuur afgegeven op het verblijf van Toekoe Oemar, die daardoor op onzachte wijze uit zijn slaap werd gewekt.

Gaarne was het kleine troepje onder hun krijgsgeschreeuw naar beneden gestormd, om zich van den hoofdaanlegger van den opstand meester te maken, doch eene order hield hen aan de hoogte geboeid en ofschoon ongeduldig, toch hield men stand en liet aan anderen de eer over om Lam Pisang binnen te dringen. 't Was jammer, want het zou een prachtigen slag voor de Maréchaussées geweest zijn, terwijl Toekoe Oemar nu gelegenheid had om terug te trekken en te ontkomen.

De tocht was vermetel en gewaagd, doch dank zij de goede leiding van den onverschrokken Vis en de geoefendheid en de gehoorzaamheid zijner mannen zonder verlies en met succes volbracht. 's Vijands kracht was gebroken en de eer van den dag behoorde hem en zijne dapperen.

Na dezen tocht meende de Opperbevelhebber den dapperen Luitenant Vis in een anderen werkkring te moeten gebruiken en wel in die van waarnemend Controleur; hoewel hij ook daar zijne energie en onverschrokkenheid kon ten toon spreiden, toch bleef hij gehecht aan het kranige Korps waartoe hij behoord had en waarvan elk man hem terug verlangde.

Dit bleek weldra den 30en Juni, toen een gevaarlijken tocht werd vastgesteld, waarbij weder de Maréchaussées de hoofdrol zouden te vervullen hebben en de spits moesten afbijten.

Nauwelijks kwam dit onzen Vis ter oore, of hij stelde alles in het werk om den voorgenomen aanval als *amateur* met de Maréchaussées te mogen medemaken, welke toestemming tot zijne blijdschap en die van het Korps gereedelijk verleend werd. Het eenige onderscheid tusschen den verleden en den tegenwoordigen tijd was, dat onze dappere Luitenant nu met het Kruis der Militaire Willemsorde op zijne borst prijkte, eene belooning die hij bij en door die Maréchausées verdiend had.

Des morgens ten 4 ure verliet eene kolonne onder den Overste van Heutsz de versterking Lambaroe, om onze vroegere sterkte Anagaloëng, die nu door talrijke Atjehsche benden bezet was, te hernemen en te vernielen.

Het geheele korps Maréchaussées onder zijn Kommandant, den Kapitein Graafland, nam aan dien tocht deel en opende weder den marsch als voorhoede.

Ook nu bewoog de troep zich zoo voorzichtig en beleidvol, dat zij vóór de versterking van Anagaloëng stonden, voor dat de vijand hen bemerkt had; men moest nog slechts trachten binnen te komen.

Kapitein Graafland nam terstond zijne beschikkingen. Luitenant Vis en een troepje Maréchaussées zou de versterking omtrekken, ten einde den vijand elken uitweg ter ontvluchting af te snijden, en de rest zoude, onder den Kapitein en de overige Officieren, den vijand op hunne gewone wijze in front aanvallen.

Een paar Maréchaussées werden geholpen om op de oude wijze over de poort te klimmen, ten einde deze voor den troep te kunnen ontgrendelen, iets wat zonder stoornis gelukte.

Eensklaps klonk het fluitje van den Kapitein, ten teeken dat de algemeene aanval op Maréchaussée's manier begon, en als antwoord daarop daverde over de vlakte de vreesselijke kreet «*Potong Kepala.*»

Wat er toen gebeurde, kan zelfs bijna door niemand die er bij tegenwoordig was, nauwkeurig worden medegedeeld. Het was als het ware ééne woeste melée van 250 mannen, die elkaar met

klewangs bevochten en geene genade verleenden. Hier in de bekrompen binnenruimte der versterking was het een verwoed gevecht, eene worsteling op leven en dood; sterven of overwinnen was de leuze. Boven het geschreeuw en het gegil der Atjehers, die uit alle hoeken en gaten op de aanvallers losstormden, klonk het onheilspellend «*Potong Kepala*» der Maréchaussées. Slechts enkele schoten werden gehoord; alles greep naar dat vreeselijke wapen, de klewang, en waar dat flikkerende staal neerkwam, daar velde het zijn vijand. Enkele Atjehers trachtten te vluchten, doch daartegen waakte Vis met de zijnen, en weldra was èn binnen èn buiten het gevecht algemeen.

De strijd was hevig; het was een reuzenstrijd bijna zonder zijns gelijke in de Atjehsche krijgsgeschiedenis, doch hij duurde slechts kort en weldra was er geen vijand meer te bevechten, de Maréchaussées waren andermaal overwinnaars.

Toen deze worsteling, der oudheid waardig, was afgeloopen, betrad Overste van Heutz met het overige der kolonne juist de versterking, welker binnenruimte een droevigen, doch grootschen aanblik opleverde.

Hier lag Kapitein Graafland met een schot in het been, onmachtig om op te staan, doch die, trotsch op zijne braven, glimlachend de hem omringenden aanstaarde, die opgewonden door de behaalde zege, hem in vervoering de hand drukten; daar lag de doodelijk getroffen Luitenant K. J. C. Rijnen toch nog met een glimlach van voldoening op het bleeke gelaat; dicht bij hem Luitenant C. F. A. Wagener die, ofschoon duldelooze pijnen lijdende door zijne vreeselijke wond, nog de kracht had om de hem toejuichende Maréchaussées welgemoed toe te spreken, en iets verder rustte bijna bewusteloos de Luitenant A. A. Dijkstra, die door een vreeselijken klewanghouw over de borst was neergeveld; de Luitenant W. K. J. Stoop wien eveneens een groot deel der schitterende overwinning toekwam, was wel niet gewond, doch door vermoeienis en inspanning van den woedenden strijd ineengezakt.

Overal in het rond lagen de lijken van 131 Atjehers, nog met de

bebloede wapens in de door den dood krampachtig geslotene vuist, verslagen in hunnen wanhopende strijd tegen de dappere Maréchaussées, waarvan nog 6 dooden en 23 gewonden tusschen de vijanden lagen, zooals zij gedurende den strijd waren gevallen. (*)

En tusschen de bebloede lijken, de vreeselijk verwonden, de gebrokene wapens en de algemeene verwoesting Luitenant Vis en de overige ongedeerde helden, met trotsche blikken en van strijdlust blakende aangezichten, in den roes der duur gekochte overwinning een juichkreet uitende, waarin alle gewonden in vervoering mede instemden en die door de aankomenden met een luid «*hoera!*» werd beantwoord, terwijl de hoornblazers de zegevierende toonen van het zoo geliefde Wilhelmus in de morgenlucht deden weerklinken.

Bij den terugtocht kreeg Luitenant Vis, die als *amateur* den tocht medemaakte, het commando over het resteerende deel der Maréchaussées, daar alle overige Officieren van dat korps gewond waren. Hoewel het een treurigen stoet was door de vele dooden en gewonden die medegevoerd werden, zoo was het toch een ware zegetocht, daar het bericht van dien bijna voorbeeldeloozen worstelstrijd zich bliksemsnel had verspreid.

Dit gevecht was van groote beteekenis, want de kracht des vijands, wien de schrik om 't harte sloeg, was gebroken.

De vrees voor de dappere Maréchaussées was groot, en zoodra hun oorlogskreet «*Potong Kepala*» den Atjehers als eene doodsklok in de ooren klonk, hield geen vijand meer stand.

De Maréchaussées vormen een heldenstoet, waarvan de geschiedenis nog menig schitterend feit zal boekstaven. De dappere onversaagde Luitenant Vis had weder een bewijs te meer geleverd, dat hoe jong en hoe laag in rang men ook zij, men groote onschatbare diensten kan bewijzen, die door allen worden erkend en dat moed, beleid en trouw eigenschappen blijven onzer Hollandsche jongens.

(*) Van eene sectie ter sterkte van 17 man lieten de Maréchaussées 4 dooden en 5 gewonden op het slagveld.

Het Vaderland mag trots zijn op zulke zonen, de Koningin op zulke onderdanen, en het Indische leger op zulke soldaten, die zoolang lauwers te verwerven zijn, de distelen en doornen niet tellen.

«Henri Vis is gevallen!» (*) was de treurige mare die plotseling in de maand Mei op Atjeh weerklonk en algemeen rouw en verslagenheid te weeg bracht!

In den nacht van 4 op 5 Mei 1899 viel hij op het veld van Eer, het eerlijke, dappere hart door 's vijands lood getroffen.

Hij viel, zooals hij geleefd had, als Ridder *sans peur et sans reproche.*

Die verslagenheid en rouw vonden weerklank in het Vaderland, toen de telegraaf onverwacht die droeve tijding bracht, want bij allen die hem gekend hadden was hij bemind, geacht en geëerd om zijne zeldzaam edele hoedanigheden en groote militaire deugden.

Zijne chefs vertrouwden op hem als op zich zelve!....

Hij had absoluut geen enkelen vijand, geen enkelen benijder!....

Maar de vijand juichte om en zegepraalde door den dood van dien held, want hij was een hunner gevaarlijkste, dapperste en kundigste tegenstanders, de man die zelfs het verraderlijke Atjehsche hart tot trouw wist te bekeeren en aan zich te hechten; die zege zouden zij nooit te duur gekocht achten, al waren hunne offers ook nog zoo kostbaar geweest.

Het zou een boekdeel vullen om alle roemrijke gevechten, alle nachtelijke tochten en andere krijgsverrichtingen mede te deelen waaraan Henri Vis deelnam, hetzij als Officier der Infanterie, hetzij als Luitenant der Maréchaussées, hetzij als waarnemend Controleur, en die zijn trouwens reeds elders vermeld, doch het is voldoende namen te noemen als «Lam Koenjit,»

*) Dit stuk verscheen van des schrijvers hand reeds in „„Elzevier's geïllustreerd Maandschrift"" 9e jaargang.

«Tjot-Rang,» «Lam Pisang,» «Anagaloëng» en dergelijke. Namen die klinken als het schetteren der krijgstrompet te midden van den kogelregen en het strijdgewoel van den slag, namen die met bloedig schrift in onze krijgsgeschiedenis zijn vermeld, doch tevens waard zijn met Gulden letters op marmer te worden gegrift, want dáár werd hardnekkig en bloedig gestreden en dáár wist de onversaagde moed van Neêrland's zonen glansrijk te overwinnen.

't Was dáár dat Henri Vis zich onverwelkbare lauweren verwierf, die, al moge hij ook gevallen zijn, voor altijd zijn roem zullen blijven verkondigen.

Zijn laatsten tocht, die oogenschijnlijk weinig gevaar opleverde, zou juist de gevaarlijkste wezen en de oorzaak zijn, dat de onverschrokken jeugdige held aan zijn vaderland, zijne familie en zijne vrienden werd ontrukt.

Het betrof een nachtelijken tocht, om zich van het belangrijke Hoofd Toekoe Lhon, hetzij levend of dood meester te maken, het Hoofd dat door rustelooze verplaatsing, ongeëvenaarde list en goede voorlichting van de hem getrouwe Atjehers, tot nu toe aan al onze aanslagen en overvallingen had weten te ontkomen en op welks aanhouding door het Opperbestuur hoogen prijs werd gesteld.

De waarnemende Controleur Vis wist door berichten van zeer betrouwbare en aan hem gehechte spionnen, dat dit Hoofd in eene woning van de, in de nabijheid zijner standplaats gelegen, kampong Koenjit, den nacht van den 4[en] op den 5[en] Mei 1899 zou doorbrengen.

Deze gunstige gelegenheid wilde Vis niet laten voorbijgaan en daarom vroeg hij onmiddellijk van den Militairen kommandant ter plaatse een detachement Infanterie, om nog dienzelfden nacht de oplichting te beproeven. Alles werd daartoe zoo geheim mogelijk voorbereid, om te voorkomen dat Toekoe Lhon nog ter elfder ure gewaarschuwd mocht worden, en alzoo weder gelegenheid had om te ontkomen.

Toekoe Lhon behoorde tot de aanzienlijke familie Polem of Polim en was de neef en opvolger van Panglima Polim (Radja Daud), die er het hoofd van is. Sedert 1896, het jaar van het laatste verraad van Toekoe Oemar, trad Toekoe Lhon meer en meer op den voorgrond en deed zich herhaaldelijk kennen als een hardnekkig en geslepen tegenstander, wien moed en beleid niet konden worden ontzegd.

Menige gevaarlijke nachtelijke tocht werd ondernomen om dat beruchte Hoofd onschadelijk te maken, doch alle pogingen door de verschillende Controleurs en troepenafdeelingen aangewend mislukten, hoe goed en geheimzinnig die ook waren beraamd en uitgevoerd; altijd vond men den vogel gevlogen.

Men kan dus beseffen hoe gelukkig Henri Vis zich op dat bericht gevoelde, nu hij den vijand zoo nabij wist, terwijl de kans op ontsnapping voor den Toekoe nu oneindig klein was.

Wat Toekoe Lhon bewogen had zich zoo in het hol van den leeuw te wagen, zal wel altijd een raadsel blijven. Had hij zijne gewone voorzichtigheid uit het oog verloren?.... Meende hij dat ons bestuur minder waakzaam was?.... Was het overmoedigheid?... Of deed hij het uit berekening om Henri Vis, die gevreesde, dappere Controleur in den val te lokken, overtuigd dat deze den uittrekkenden troep zou vergezellen en zich wellicht onverhoeds te veel bloot geven bij het binnentreden der woning, met de kans om dan toch zelf nog te kunnen ontsnappen?... Dan wel offerde hij zich zelven op om Atjeh te bevrijden van zulk een tegenstander?.... Wie zal het zeggen?.... Wellicht niemand, want Toekoe Lhon is voor eeuwig het stilzwijgen opgelegd.

Eene omstandigheid was er echter die Toekoe Lhon in zijn voordeel had en die den tocht voor Vis en zijne gezellen dubbel gevaarlijk maakte.

Een gewoon Hoofd werd zonder eenigen vorm van proces afgemaakt, als hij zich niet overgaf, doch de leden der Polim-familie waren voor ons onschendbaar, zoolang zij niet met de wapenen in de hand tegen ons in verzet kwamen. Men mocht ze

dan alleen gevangen nemen. Vis kon dus slechts tot de overgave sommeeren en moest den eersten aanval afwachten, alvorens tot geweldadigheden over te kunnen gaan. En daarin schuilt een ontzettend gevaar. De vijand is wel omsingeld, doch gewaarschuwd; . . . hij geeft zich schijnbaar ongewapend over en maakt van een oogenblik gebruik dat de gelegenheid gunstig is, om als een razende de naastbijzijnden neer te slaan; . . . . dan wel, zooals hier het geval was, men opent de deur, eenigen gaan ongewapend naar buiten en geven zich over; als dan de tegenstanders vol vertrouwen naderen, wordt door de nog in 't duister der woning verborgen achterblijvers, de naderenden in den wilde, *à bout portant* nêergeschoten.

Opgeruimd en vol vertrouwen rukte Vis met de patrouille uit, want als de aanslag gelukte, zou dit de kroon op alles zetten. Hij vermoedde niet welk lot hem wachtte en dat de tocht zoo bijzonder gevaarlijk zou zijn, en al hadde hij dat geweten, dan nog zou de moedige jongeling niet zijn teruggedeinsd! . . . . Hij was er aan gewoon zijn leven op het spel te zetten en slechts te letten op datgene wat hij als plicht beschouwde, doch aan anderen de overtuiging gaf, dat hij gewoonlijk meer deed dan zijn plicht.

Alles ging zooals vooraf beraamd was. Zonder bemerkt te zijn trok men beschermd door de heerschende duisternis de kampong binnen, omsingelde het huis en bezette de ingangen.

Toen trad Vis naar voren en eischte in de Atjehsche taal met luide, goed verstaanbare stem, dat de bewoners zich zonder verwijl zouden overgeven en één voor één ongewapend naar buiten komen.

Allen waren in gespannen verwachting wat er zoude gebeuren, het oog gericht op den jongen aanvoerder, ten einde diens geringsten wenk, diens minste order terstond uit te voeren, want allen waren met strijdlust bezield en vol ongeduld om met Toekoe Lhon af te rekenen.

Op het hooren dier gebiedende en duidelijke stem, die alleen aan den gevreesden Controleur kon behooren, die als 't ware

ma alom tegenwoordig was, ontstond er beweging binnen de oning en vernam men gemompel.

Vis herhaalde zijn bevel, want een lid der Polim-familie bevond ch daar binnen; ware dit het geval niet geweest, dan zou hij envoudig een paar salvo's door de woning hebben gezonden en e zaak zou beëindigd geweest zijn. Nu mocht dit niet eerder eschieden, dan nadat Toekoe Lhon zich met de wapens verzette n den aanval begon.

De spanning in den troep nam toe.

Eindelijk opende zich de deur der woning en eene vrouw en twee mannen, allen ongewapend, daalden langzaam één voor één de treden der trap af en gaven zich gevangen.

De bekende Toekoe Lhon bevond zich niet onder hen; alles bleef stil, alsof de woning nu ledig was, doch Vis liet zich niet verschalken en herhaalde nogmaals zijn eisch.

Toen had er in een kort doch beslissend oogenblik iets vreeselijks plaats, dat ons het leven van drie dapperen kostte, waaronder de zoo beminde Henri Vis.

Hetzij dat de fuselier Van der Stroet meende, dat de order gegeven was om de woning binnen te dringen, hetzij dat hij zijn ongeduld niet langer kon bedwingen, wat dan ook, hij stormde met gevelde bajonet de trap op, om den vijand naar buiten te halen, doch boven gekomen ontving hij een schot, dat hem ontzield deed neder storten. De fuselier Riebe, zijn makker ziende vallen, wil hem wreken en stormt eveneens vooruit, doch Vis wil dat beletten, daar de dappere een zekeren dood te gemoet ging. Door die beweging kwam ook hij voor de zwarte dreigende opening, eenige schoten knalden, en vóór dat de anderen hulp konden bieden waren beiden gevallen door een viertal schoten, wier vuurstralen het tooneel van den strijd een oogenblik verlichten.

Woedend over het gepleegde verraad, openden de soldaten een moorddadig vuur op de woning, waarin de verraders verscholen bleven, welker wanden met tallooze kogels doorboord werden, zoodat weldra de straf aan Toekoe Lhon en 3 zijner

volgelingen was voltrokken, die zich door schieten hadden trachtten te verdedigen en waardoor nog de sergeant Hubers niet levensgevaarlijk gewond werd.

Daar lag de schoone, krachtige mannengestalte van den jeugdigen held, naast zijne beide gevallen krijgsmakkers. Het edele gelaat drukte rust en vrede uit, met een eigenaardigen trek van triomf, doch de schitterende vriendelijke oogen waren gebroken. De dood was zoo plotseling geweest, dat al de indrukken der laatste oogenblikken op die trekken duidelijk zichtbaar waren, want de verraderlijke kogel had hem 't edele hart doorboord.

Hij was gevallen,... doch zijne roeping had hij nog niet vervuld, daar Koningin en Vaderland in de toekomst nog oneindig veel van hem te wachten hadden en hij voor de liefde der zijnen nog zoo noodig was.

Door de zorg van talrijke krijgsmakkers is een monument verrezen op de plek waar hun brave kameraad Henri Vis in den schoot der aarde rust, als een welsprekend getuigenis voor het nageslacht van de bewondering en genegenheid, die hij door zijne heldendaden en zijn edel karakter afdwong.

Is er voor een soldaat schooner dood denkbaar!?....

Rust zacht brave Henri Vis!.... De herinnering aan uwe groote daden blijft voortleven en nooit zal iemand U vergeten!... Uw naam blijft ons heilig!...

Drie dappere en beleidvolle daden te Atjeh
van den Luitenant der Infanterie C. J. Boon
1896—1898

Gouden Kroon voor Eervolle Vermeldingen (1896)
Ridder der Militaire Willemsorde 4e Klasse (1897)
Eeresabel (1898) [1]

L'éspérance fait tout endurer et tout entrependre aux hommes.
Comte Maurice de Saxe.

Nog zoo jong!!... Nog slechts in den aanvang zijner loopbaan, en reeds zulk een aantal opeenvolgende schitterende belooningen waardig gekeurd!

Die Koninklijke eerbewijzen, te danken aan eigene verdienste, verworven met gevaar van eigen leven en ten koste van soms bijna bovenmenschelijke inspanning, zijn even zoovele adelbrieven, kostbaarder dan de oudste bewijzen van adeldom van voorvaderen geërfd, en van oneindig hoogere beteekenis dan tallooze ridderkruisen van dikwijls twijfelachtige waarde, verkregen voor denkbeeldige verdiensten.

Zij spreken van den kalmen moed, het verstandig beleid en de Hollandsche onbezweken trouw van de jeugdige borst die zij versieren; zij roepen ieder toe dat geduld, volharding, geestkracht, voortvarendheid, zelfverloochening, doodsverachting, plichtsgevoel, tegenwoordigheid van geest, onverschrokkenheid, wilskracht en doorzicht de schitterende eigenschappen zijn van het karakter van dien jeugdigen Hollandschen held; zij vermelden een roemrijk verleden en doen met recht eene toekomst vermoeden, die, trouw als hij is aan 't «*noblesse oblige*», aan het verledene zal beantwoorden, eene toekomst van eer, roem en grootheid, of wel hij

---

[1]) Van de hand van den schrijver reeds verschenen in de Militaire Gids 1899.

zal, even als zijn beminden en diep betreurden makker H. M. Vis, zijne overgetelijke daden bekronen, door een eervollen soldatendood bij de volvoering van zijn plicht in den strijd voor Koningin en Vaderland.

Het is te betreuren dat niet *alle* dappere en roemrijke daden van Neêrland's zonen in die verre gewesten worden geboekstaafd en aan de vergetelheid worden ontrukt, als eene voortzetting van ons heerlijk en roemvol verleden, tot voorbeeld en aansporing voor het nageslacht.

Daarom wil ik trachten eenige daden te schetsen van dezen Officier, wiens kranig, moedig en beleidvol gedrag hem zoo dikwijls en in zoo korten tijd de Koninklijke gunst waardig maakte; daar 't echter onmogelijk is alles te vermelden, wil ik slechts voor elk der onderscheidingen op goed geluk een greep doen uit den rijken voorraad verschillende feiten die daartoe aanleiding gaven, 't betreurende dat ik niet alles kan vermelden.

Ik hoop daardoor mede te werken tot eene juiste waardeering voor ons dapper Indisch Leger, waarvan elk lid, hoe jong en hoe laag in rang ook, tot de diepst vertrouwde en de meest gewichtige opdrachten, die krachtig en zelfstandig handelen eischen, geroepen kan worden, zoodat ieder in de gelegenheid is zijne gaven te doen uitblinken en schitterend te zien beloonen.

Wij schreven 1896, het jaar dat zoo'n grooten omkeer bracht in de Atjehsche toestanden, het jaar van den laatsten afval en het laatste verraad van Toekoe Oemar, den verrader en woordbreker bij uitnemendheid.

De kolonne van Kapitein H. F. T. Blokland (Maart 1896) had het verwoede doch schitterende gevecht bij Anagaloeëng tegen eene kolossale overmacht geleverd, waarbij de moed en discipline van den kleinen troep en het beleid van den aanvoerder zoo heerlijk uitblonken, vooral bij den merkwaardigen en heldhaftigen terugtocht te midden van tallooze drommen, der door fanatisme en woede opgewonden vijanden.

Nog was Toekoe Oemar ons schijnbaar getrouw en daarom werd

besloten dat diens benden, gesteund door onze troepenmacht, den overmoedigen vijand in Lamkrak, dat gevaarlijkste aller broeinesten, zou tuchtigen, om wraak te nemen over de aan de kolonne Blokland toegebrachte verliezen en zoowel de suprematie onzer wapens als die onzer krijgskunde te herstellen.

Wijl het beschikbare aantal soldaten voor die expeditie te gering geacht werd, ging men er toe over om de bezetting van verschillende posten tot op de helft te verminderen, want de rustige rust om die versterkingen deed voor geene catastrophe vreezen.

Ook Tjot-Rang deelde in dat lot, waar tevens de Kapitein kommandant tijdelijk werd vervangen door den 1en Luitenant C. J. Boon, zoodat deze jonge Officier het bevel voerde over eene versterking bezet door zestig minder valide manschappen, daar de beste voor de mobile kolonne waren opgeëischt. Hoe eervol dit ook voor hem was, toch was hij er niet bijster mede ingenomen, want de moedige jonge man was liever met de anderen den vijand te gemoet getrokken om lauweren te plukken; Tjot-Rang toch was een der posten in Atjeh, die, beschermd door de benden van Toekoe Hoessin Longbattah, den vriend en medestander van Toekoe Oemar, tot de meest rustigen behoorde en daarom ook wel «*den tuin van Atjeh*» werd genoemd.

Het was een brandend heete dag geweest; de koele avond noodigde uit zoowel tot genieten, als tot rusten van de drukke dagtaak en de jeugdige kommandant plaatste zich op een der bastions, om, zoolang het wijkende daglicht dit nog toeliet, van den verrukkelijken blik over den omtrek en op de met heerlijk frisch groen bedekte hoogten te genieten, terwijl de verfrisschende avondwind zijn hoofd verkoelde, want hij was den geheelen dag druk bezig geweest om zich geheel op de hoogte te stellen van alles wat zijn post betrof en de maatregelen te bestudeeren, die door zijn voorganger voorgeschreven waren voor tijden van gevaar.

Onwillekeurig moest hij lachen en 't was een bitteren lach. Gevaar!.. Waar dreigde gevaar!?.. Alles was zóó kalm, zóó rustig, zóó vredig!!.. Geen ander geluid werd gehoord dan het gonzen der insekten en de kreet van een enkelen nachtvogel;

terwijl in de verte in de kampongs, nu de duisternis gevallen was, van tijd tot tijd een licht verscheen en verdween, als bewijs dat een vreedzaam wandelaar op bezoek ging, of eene nijvere huisvrouw hare dagtaak nog niet geëindigd had.

Alles ademde rust, vrede en vriendschap!...

En zoo zal hij gedurende zijn verblijf in die versterking voortleven, eentoonig en gelijkmatig, den eenen dag volkomen gelijkende op den anderen, zonder eenig gevaar, zonder eenige andere emotie dan die de dagelijksche sleur hem brengt.

Onwillekeurig plaats hij zich boven op de borstwering, om elk geluid dat uit de verte komt op te vangen en te hooren of hij niets kan vernemen van den strijd, die zijne kameraden nu met dat verraderlijke broeinest hebben aangebonden. Hij hoort niets, doch meent een drietal donkere gestalten op het met struiken bedekte terrein, dat de benting omringt, te zien voortsluipen.

Bijzonder trekt dit zijn aandacht niet, want 't zal wel eene bevriende patrouille zijn, die den omtrek in blokhuizen en kleine forten bewaakt, om de benden kwaadwilligen op een afstand te houden; en rondziende vindt hij 't als 't ware eene bespotting om nog schildwachten op zijne eigene wallen te zien.

Eensklaps hoort hij buiten de versterking door eene gedempte stem zijn naam noemen, en oplettende, ziet hij de drie donkere gestalten naast het bastion dicht bij de gesloten poort. Hij luistert aandachtig en weder klinkt dof doch duidelijk zijn naam met het verzoek om de poort te openen.

Verheugd springt hij van den wal, want in die stem heeft hij die van zijn vriend, den eersten Luitenant M. Neelmeijer herkend, en zonder te overwegen hoe geheimzinnig en zonderling die vriend zich aanmeldde, denkt hij aan een vriendschapsbezoek en hoopt in vertrouwelijken kout een gezelligen avond door te brengen. 't Was 't eenigste waaraan in dit heerlijke rustige uur, in dit vreedzame oord te denken was.

Doch de bezoeker kwam niet voor de gezelligheid om feest te vieren!... Hij was een jobsbode!... Hij bracht de ontzettende mare die eene rilling door 't heele land deed gaan,.. Toekoe

Oemar was afgevallen, had zijne bezworen trouw gebroken, had ons andermaal verraden en met hem tal van Hoofden en vrienden en daaronder ook zijn vertrouwde, de man die zijne benden tot eene beschermende keten om Tjot Rang gelegerd had,... Toekoe Hoessin Longbattah.

Neelmeijer had, slechts vergezeld van twee man, den tocht ondernomen om zijn vriend te waarschuwen, want, afgesneden als deze nu was van alle gemeenschap en ingesloten door een vijand dien hij zich nog als vriend dacht, zou verraad gemakkekelijk zijn. Hij deed een tocht, dwars door de vijandelijke benden sluipende, om te zorgen dat zijn vriend op zijne hoede kon zijn; hij volvoerde een ongehoord waagstuk, waarin bij elken stap zijn leven bedreigd was en na de waarschuwing gegeven te hebben ging hij weder heen zooals hij gekomen was, als was het de natuurlijkste zaak ter wereld, in zijne dappere ziel niet bevroedende hoe groot de heldendaad was, die hij door dien vriendschapsdienst verrichtte.

Kranig Officier!... Brave krijgsmakker!... Trouwe Vriend!...

Helaas!.... Even als Vis, die braafste der braven, ontviel ook hij aan dat leger waarvan hij het sieraad en waarvoor hij nog zoo onmisbaar was. Hij viel echter niet als die edele Officier op het slagveld, strijdende voor zijne Koningin en zijn Land in den roes der overwinning, maar hij overleed in Holland tengevolge eener ziekte, ontstaan door vermoeienissen in het moordende Indische klimaat, even vóór dat hem de tijding bereikte, dat onze dierbare Koningin zijn hoogsten en vurigsten wensch vervulde en hem het Kruis schonk voor Moed, Beleid en Trouw.

Rust zacht brave makker!.... Uwe nagedachtenis blijft in eere, want uwe werken en daden spreken voor u!....

Een oogenblik oogde Boon den vertrekkenden vriend na, die spoedig door de duisternis aan zijn oog onttrokken werd, en toen richtte hij zich trotsch op in het volle besef van het gewichtige zijner taak en de groote verantwoordelijkheid die op hem rustte, want nu was de laatste band met de makkers ver-

broken, alle gemeenschap afgesneden en God alleen wist voor hoelang; nu stond hij als Chef alleen en hoe jong ook, allen zouden vol vertrouwen tot hem opzien, van hem hun heil, hunne redding verwachtende; allen zouden, gekneld in de ijzeren dicipline van het Indische Leger, zijne bevelen blindelings gehoorzamen.

De toestand was vreeselijk en er was groote zielskracht en zelfvertrouwen noodig om niet te vertwijfelen, want waar ook zijn oog blikte, overal waren nu vijanden en hij gevoelde dat achter elken boom, elke struik, elke verhevenheid Atjehers op den loer lagen, om van elke onvoorzichtigheid gebruik te maken, die hij had kunnen doen als hij onwetend was gebleven met het gebeurde.

Doch de ongekende dapperheid van één enkele maakte dat de vijand zich in zijne verwachtingen bedrogen zag.

De bezetting, die natuurlijk 't gebeurde ook vernomen had uit den mond der gezellen van Neelmeijer, stond in groepen op de kleine binnenplaats der versterking de zaak te bespreken; menigeen toonde een bezorgd gezicht, en toen Boon die plaats overging, waren aller blikken vragend op den jongen aanvoerder gericht, die echter, hoe zijn hart ook klopte van onrust, met kalm glimlachend voorkomen voorbijging en met bedaarde stem diegenen riep, aan wien hij de noodige bevelen zou geven.

Buiten de omwalling der versterking stond de keuken en helaas ook de waterput, wel beschermd door eenige draadversperring, doch overigens open en bloot voor 's vijands vuur. Daar dien nacht zeker nog geen aanval te vreezen was, werd ieder die maar beschikbaar was aan het werk gezet, om al wat de keuken inhield naar binnen te brengen en al het vaatwerk dat voorhanden was met drinkwater te vullen, welke laatste werkzaamheid elken nacht in 't duister zou worden herhaald.

Klein was de bezetting en velen leden aan de vreeselijke berri-berri, waarom het niet zoo vlug ging als hij gehoopt had, doch alles werkte ijverig en in de grootste stilte, zoodat reeds lang voor het aanbreken van den dag die taak als voltooid kon worden beschouwd.

Toen eindelijk de zon ter kimme verrees, had het landschap

hetzelfde vreedzame lachende aanzien van den vorigen dag, doch 't gewapende oog zag nu, dat overal en aan alle zijden Atjehers rondslopen, voorzien van de hen door ons toevertrouwde achterlaadgeweren, die zij nu tegen ons zouden gebruiken.

De gewone morgensignalen weerklonken en de vijand wachtte ongeduldig het oogenblik af dat de poort zich zou openen en de bezetting zich als gewoonlijk hetzij voor werkzaamheden, hetzij voor verpoozing naar buiten zou begeven, om dan die weerloozen als jachtwild neer te schieten; doch hunne verwachting werd bedrogen. De poort bleef gesloten en niemand vertoonde zich.

Op last van den kommandant genoot al wat voor bewaking gemist kon worden de noodige rust na den inspannenden arbeid van den nacht. Alleen hij was dubbel waakzaam en rustte niet.

Toen eindelijk tegen tien uur eenige dwangarbeiders naar buiten gingen om het vuil te verwijderen, wierp de vijand het masker af en barstte het dreigende onweer los. Aan alle zijden klonken de schoten vergezeld van een bloeddorstig gegil en gejuich, terwijl tallooze kogels, overal fluitend en sissend, tegen, over en in de versterking vielen, gelukkig nog zonder iemand te deren.

De dans was begonnen, echter met de meeste kalmte van de zijde der bezetting, want hoogst zelden klonk er een schot uit de versterking en alleen dan, als een vijand zich te veel bloot gaf en een goed schutter kans van raken had. De vijanden, woedend dat hun verraad mislukt was, schoten als razenden en gilden als bezetenen, zonder blijkbaar den moed te verliezen, want zij beschouwden Tjot Rang reeds als eene zekere prooi.

Zij hielden daarbij echter geen rekening met den energieken bevelvoerder, de trouwe bezetting en den Opperbevelhebber van Atjeh, die zeker het benarde garnizoen tijdig ter hulpe zou snellen, doch, zijne soldaten kennende, voorloopig gerust was, want andere meer dringende bezigheden riepen de beschikbare troepen elders.

Zoodra de troep eenigszins uitgerust was, liet Boon de vloeren uit de kazernes opbreken en daarvan schilden oprichten, zoodat de vijand nu van de domineerende hoogten minder kon waarnemen wat er in de versterking gebeurde en minder zeker door de ver-

sterking kon schieten, waardoor het verkeer daar binnen veel veiliger werd. Ook liet hij het voorradige gekapte brandhout hier en daar op en tegen de borstwering stapelen, ten einde de verdedigers meer te dekken tegen de doordringende projectielen.

Niets werd door den jongen kommandant verwaarloosd en als een oud ervaren krijgsoverste nam hij kalm de meest doeltreffende maatregelen, doch steeds uitziend of de bevrijdende kolonne nog niet kwam om de insluiting te verbreken, want gaandeweg werd de toestand hachelijk, ofschoon het uiterlijk van den aanvoerder hetzelfde vertrouwen bleef uitdrukken, om zijne ondergeschikten niet te ontmoedigen.

Somtijds maakte de vijand begunstigd door de duisternis des nachts loopgraven, waardoor zij de versterking tot op honderd meter naderden, en dan had men alle krachten noodig hem weder daaruit te verdrijven.

Die aanhoudende waakzaamheid en inspanning tobde de zwakke bezetting af, terwijl ook de vreeselijke berri-berri meerdere slachtoffers maakte, zoodat nog hoogstens dertig man eenigszins valide waren; de andere sleepten zich als het ware naar de wallen.

Dit duurde zoo voort van 28 Maart tot 14 April 1896; zeventien dagen en nachten van strijd en inspanning, doorgebracht in aanhoudend gevecht, bijna zonder rust en onder voortdurenden arbeid, door een dapper garnizoen dat veel te klein was voor de uitgestrekte verdedigingslijn; de vijand had echter geen enkel voordeel behaald.

Er waren gewonden, twee man waren gesneuveld, twee overleden aan berri-berri, velen door ziekte aangetast en sommigen de moedeloosheid nabij. De toestand werd onhoudbaaar. Wel dreunde dagelijks het kanon in de verte als bewijs dat de strijd daar woedde, doch niets naderde dezen afgelegen post.

Eindelijk in den morgen van den 14^{en} April 1896 klonken de salvo's en het geschutvuur van de zijde waarvan de bevrijders moesten komen en alles wat kon snelde vol hoop naar de wallen, zich gereed houdende, hoe zwak zij ook waren, om die poging zooveel mogelijk te steunen.

Een verwoede strijd werd er in den omtrek van Tjot Rang gevoerd, talrijk waren de verliezen, doch de insluiting werd verbroken en het garnizoen bevrijd.

Afgetobd en sommigen strompelend verliet de heldhaftige schaar de versterking, waar zij zich zoo moedig staande had gehouden en zij werd met een luid *hoera!* door de bevrijders ontvangen.

Kapitein S. A. Drijber, de man wiens naam als een zegekreet klinkt, wiens onverschrokkenheid spreekwoordelijk was, nam het kommando der versterking op zich en bezette haar met eene geheele, versche kompagnie.

Boon en de zijnen gingen met de bevrijdende kolonne terug, terwijl zich achter hen de kring der vijanden weder sloot en Tjot Rang nogmaals van alle gemeenschap afzonderde.

Hoe dapper en onversaagd de verdediging van Luitenant Boon met zijn zwak garnizoen geweest en hoe onhoudbaar de toestand van Tjot Rang nog was, blijkt uit de omstandigheid, dat eenige dagen later weder met groote verliezen onzerzijds de vijand door eene sterke troepenmacht uit den omtrek moest worden verjaagd, waarna het noodig geoordeeld werd dat de nieuwe voltallige bezetting de versterking met medevoering van geschut en munitie verliet en haar daarna met alles wat achtergelaten moest worden aan de vlammen prijs gaf, zoodat daarmede Tjot Rang uit de rij der Atjehsche versterkingen werd gewischt.

De werkkring van sommige daartoe bij uitstek geschikte Officieren bepaalde zich te Atjeh niet alleen tot hunne militaire betrekking, maar zij deden daarbij ook den dienst van Civiel ambtenaar, en het zij hier dadelijk gezegd, met schitterend succes.

De Luitenant Boon, die zich gedurende zijn verblijf op Atjeh *) ijverig had toegelegd op de kennis der taal, zeden, gewoonten en van den politieken toestand der bevolking, werd een paar

*) Hij was in Mei 1893 voor de tweede maal te Atjeh teruggekomen na eene afwezigheid van drie maanden.

maanden na de roemrijke verdediging van Tjot Rang, den 30en Juli 1896, belast met het Civiel gezag in de XXII Moekims, standplaats Lambaroe, en kort daarna diezelfde betrekking opgedragen te Indrapoeri, toen dit definitief bezet was, met het doel de politieke aanrakingen te onderhouden met de boven Indrapoeri gelegen Moekims.

Hij was hier in eene degelijke en uitmuntende leerschool bij den toenmaligen Luitenant Kolonel J. B. van Heutsz, de man van vasten wil en beslist optreden, de roemrijke Officier met de gave van het gezag en den helderen blik op den militairen en politieken toestand van het gewest, maar ook als mensch de kostbare eigenschap bezittende om zijne ondergeschikten grondig te beoordeelen en zoo steeds «*the right man on the right place*» te doen zetelen, steeds hoewel vriendelijk en voorkomend, streng wakende tegen plichtverzuim, zich zelf de hoogste eischen stellende en hen die zich werkelijk verdienstelijk maakten, den weg bereidende en effenende tot bevordering en belooning.

Met deze door allen beminden en hoog vereerden Chef maakte hij vele zegevierende tochten en volbracht hij de gevaarlijkste nachtelijke ondernemingen, waarbij het hem gelukte zich door ijver, geschiktheid en dapperheid zoodanig te onderscheiden, dat van hoogerhand het volste vertrouwen werd gesteld in zijne kunde en zijn doorzicht.

Naast de begrijpelijke begeerte om zich van den hoofdverrader Toekoe Oemar meester te maken, koesterde het Gouvernement den wensch Toekoe Tjoet Lam Tenga gevangen te nemen of onschadelijk te maken, daar deze vriend en bondgenoot van Toekoe Oemar de bevolking van het nieuw onderworpen terrein steeds in beroering hield, en voortdurend onze posten en transporten bestookte, om daarna even snel te verdwijnen als hij gekomen was, zonder dat het mogelijk was om zijne schuilplaats te ontdekken, van waaruit hij zijn grooten politieken invloed deed gelden.

Boon, die voortdurend met de Atjehsche spionnen in aanraking kwam, deed herhaaldelijk vergeefsche moeite om van

hen de schuilplaats van dat hoogst gevaarlijke en energieke Hoofd te weten te komen, daar hij dan in de gelegenheid zou zijn geweest om hem onschadelijk te maken en persoonlijk met zijn tegenstander in zoo menigen strijd af te rekenen.

Wat hun ook geboden werd, geen der spionnen deelde iets mede, hetzij omdat zij werkelijk niets wisten, dan wel omdat zij niets durfden verraden, wijl zij beducht waren voor de bloedige wraak van den Toekoe en die zijner medestanders.

Na maanden lang ijverig en volhardend onderzoeken en geduldig en behendig vragen, waarbij hem zijne grondige kennis van taal, zeden en gewoonten zeer te stade kwam, gelukte het Luitenant Boon eindelijk in het laatst van 1896 met zekerheid te weten te komen, dat Toekoe Tjoet Lam Tenga zich te Lam Thoesoen schuil hield, en daarbij tevens eene teekening van die nederzetting op papier te brengen.

Ook den weg die daarheen leidde was hem nu bekend, doch al die gegevens baatten weinig, daar aan een rechtstreekschen aanval nooit gedacht kon worden, want de nederzetting en den weg derwaarts werden naar onze zijde door talrijke en goed bezette posten bewaakt, zoodat men daarop het eerst zou stuiten en dan die posten wel kon vermeesteren, doch dan was ook de Toekoe gewaarschuwd en de vogel, waarom 't ons te doen was, zou gevlogen zijn; wel kon men dan de schuilplaats vernielen, maar dat was niet het doel dat in het oog gehouden moest worden; Toekoe Tjoet Lam Tengah moest dood of levend in onze handen vallen.

Daar, voor zoover bekend was, de achterzijde van de nederzetting onbewaakt was, zou de onderneming alleen dan mogelijk zijn, als een goed betrouwbaren gids, die alle sluipwegen kende, onze troepen heimelijk en onbemerkt in den rug van Lam Thoesoen kon brengen, om op die wijze het Hoofd onverwacht te overvallen.

Maar zoo'n gids was nergens te vinden!....

Boon moest dus geduld oefenen en niet voorbarig handelen, terwijl hij bovendien uiterst voorzichtig moest zijn in zijn spreken

met de personen die hij aanzocht, want al hadden wij onze goed betaalde spionnen, ook Toekoe Tjoet Lam Tengah had de zijne en die waren trouw aan hun Hoofd en werkten niet voor geld, doch uit toewijding of vrees. De grootste omzichtigheid was noodig om den Toekoe niet ontijdig met onze plannen in kennis te stellen, daar hij dan hoogstwaarschijnlijk eene nieuwe schuilplaats zou zoeken, wat weder maanden en maanden tijd zou vorderen om die zoo nauwkeurig te kennen als de tegenwoordige. Hij moest in slaap worden gewiegd en zich achter zijne voorposten volkomen veilig achten.

Was reeds bij talrijke gelegenheden gebleken, dat Luitenant Boon, zoowel uitnemend en verdienstelijk Controleur als dapper Officier was, in de maanden die met al die onderhandelingen verliepen blonk zijn doorzicht en zijne geschiktheid als Civiel gezaghebber helder uit en de onstuimige, moedige Luitenant wist als een wijs staatsman zijn ongeduld te beteugelen; ofschoon hij menigmaal aan den uitslag begon te twijfelen, zoo hoopte hij toch nog altijd, dat de eene of andere toevalligheid hem gunstig zou zijn.

En het was juist Toekoe Tjoet Lam Tengah zelf, die dat toeval in de hand werkte!....

Te Tjot Bah Pineung, aan den bovenloop der Kroeng Loethoe, bevond zich eene wacht van Toekoe Ali Bait en Boon vatte het voornemen op die wacht te overvallen.

Geleid door den gids Si-Oesin gelukte die overvalling volkomen in den nacht van 27 Januari 1897, en daarbij vielen 7 Atjehers, 2 achterlaad- en 9 vóórlaadgeweren benevens veel munitie in onze handen.

In het begin der maand Maart kreeg de waarnemende Controleur bericht, dat de gids Si-Oesin, omdat hij onze troepen als gids geleid had, op last van Toekoe Tjoet Lam Tengah den 18en Februari te Mamprèh was afgemaakt.

Van deze omstandigheid maakte Boon, de Atjesche adat der bloedwraak kennende, gebruik, om den vader van den vermoorden gids op te sporen en zijn wensch naar wraak tot ons voordeel aan te wenden.

Si-Oesoef, zoo heette de vader van Si-Oesin, was als hertenjager met al de paden en schuilhoeken in de bosschen en in het gebergte van den omtrek bekend, en een beteren gids zou zeker niet te vinden zijn. Hij weigerde echter!... Hij durfde niet!... Hij gevoelde zich te klein en te nietig om mede te werken tot den val van een Hoofd zoo Hooggeplaatst als de Toekoe, die bovendien talrijke en machtige vrienden had, die zeker diens dood op den schuldige zouden wreken.

Geduld en nogmaals geduld bracht Boon zoover, dat Si-Oesoef hem nader inlichtte, dat een zoo goed als onbegaanbaar, zelden gebruikt voetpad van den voet van het gebergte tot in den rug der schuilplaats te Lam Thoesoen voerde; toen hij dat wist drong hij nog sterker aan en gebruikte hij alle overredingskracht ten einde den man over te halen om hem daar langs te geleiden.

Eindelijk bezweek Si-Oesoef voor de redenen die twee der ons getrouwe Hoofden op verzoek van Boon deden gelden en de vader van den vermoorden gids beloofde eindelijk, den 14^en^ Maart, onze troepen als gids te zullen dienen.

Boon zegevierde en had eindelijk de gegevens in handen om een grooten, een voor ons zoo gewichtigen slag te slaan.

Nadat hij den Gouverneur van Atjeh het geheele plan nauwkeurig en omstandig had medegedeeld, werd hem de toestemming tot dien belangrijken tocht gegeven en tevens bepaald, dat de nacht van 20 Maart 1897 voor de uitvoering zou bestemd zijn, een nacht waarvan te verwachten was, dat alleen het sterrenlicht onze onderneming zou beschijnen en Boon hoopte zelfs, dat eene bewolkte lucht ook dat licht zoude onderscheppen.

Alles werd uiterst geheim behandeld en de gids niet meer uit het oog verloren, om alle mogelijke kans van waarschuwing des vijands buiten te sluiten.

Voor den tocht, die geheel onder de leiding van Luitenant Boon zou staan, werden zes brigades Maréchausée aangewezen onder twee Officieren. Daar dit troepje zich echter in een geheel onbekend terrein te midden van een goed versterkten en dapperen vijand zou begeven, om een der belangrijkste, maar tevens ook

een der moeilijkste en meest gewaagde overvallingen te doen, werd bepaald, dat van uit Samaghani een sterke troep naar 't gebergte zou oprukken, met last om even na het aanbreken van den dag aan den voet der heuvelrij te zijn ten einde zoo noodig den overvallingstroep, als die in 't nauw gebracht werd, te ondersteunen en zich in geen geval vóór dien tijd in de nabijheid daarvan te vertoonen. Boon berekende, begunstigd door de duisternis, de overvalling tegen den morgen te volbrengen en vreesde dat, als de troep uit Samaghani, die zeker op de vijandelijke voorposten zou stuiten, zich te vroeg vertoonde, die voorposten alarm zouden maken en de onderneming doen mislukken; mocht hij ingesloten en in 't nauw gebracht worden, dan rekende hij wel zoolang met zijne dappere Maréchausées stand te kunnnen houden, tot de ondersteuningstroep uit Samaghani hen bereikt had. Hij wilde liever iets meer wagen, dan de kans te loopen door overhaasting de onderneming te doen mislukken.

Nog bijna op het laatste oogenblik weifelde de gids om den troep te geleiden, toen hij vernam dat Boon van plan was de groote omtrekkende beweging te maken en het sedert lang niet meer gebruikte voetpad te volgen, want de gids meende dat die tocht bijna onmogelijk was, zelfs voor een Atjeher; hij beweerde dat het bestijgen van het gebergte aan die zijde met tallooze bezwaren gepaard ging, want het pad voerde berg op en berg af, langs diepe ravijnen, door bijna ondoordringbare boschachtige gedeelten en langs hellingen begroeid met doornstruiken, alang-alang en glagah *), terwijl bovendien op vele plaatsen het pad verdwenen was en dan den weg in het duister moeielijk te vinden zoude zijn, zoodat een gewapende troep dien weg onmogelijk kon volgen. Hij stelde voor om de kolonne heimelijk, tusschen twee voorposten door, naar 't doel te voeren.

*) Alang-alang is een ruw scherp gras en glagah, eene rietachtige grassoort met scherpe bladeren en bijzonder harde stengels. Beide soorten bereiken soms eene hoogte van twee meter, zijn bijzonder moeilijk te passeeren en de preferente schuilplaats van tijgers en slangen. Men bedenke dat de Inlandsche soldaat op bloote voeten loopt.

Boon weigerde dit en bewees hem, dat daar waar 't mogelijk was dat een of twee man tusschen twee posten doorsluipen, dit aan een zeventigtal soldaten niet gelukken zal en de tocht dan zou mislukken; hij verzekerde den gids dat de kranige Maréchaussées overal konden komen waar een Atjeher kwam en dat dus de door hem gekozen weg, hoe bezwarend te begaan ook, de eenigst mogelijke was.

Ten slotte bezwijkende voor de redeneeringen van den Controleur en den invloed der beide ons getrouwe Hoofden, stemde de gids eindelijk toe.

Even voor den afmarsch van Lambaroe, die om 8¼ uur des avonds plaats had, werd aan de kolonne het doel van den tocht en de richting van den te volgen weg medegedeeld en werden tevens de noodige inlichtingen gegeven betreffende de inrichting der schuilplaats, die overvallen moest worden.

In de grootste stilte werd de marsch naar het gebergte gedaan, zoodanig zelfs, dat op zeker oogenblik de geheele troep ongemerkt onder eene Atjehsche woning doorsloop, zonder dat de zich daarin bevindende bewoners het gesprek staakten.

Tegen middernacht, dus na een afmattenden marsch in volslagen duisternis van bijna 4 uur, werd de voet van het gebergte, daar waar het voetpad naar boven voerde, bereikt en een kort oogenblik rust genoten.

Daarna begon het moeielijkste deel der onderneming en het bleek dat de gids waarlijk niet had overdreven; maar het doel lag vooruit en vooruit ging het, hoe de bezwaren zich ook opeenstapelden. Boon met den gids vooraan, de anderen volgende man voor man, en langzaam zwoegde het troepje de steile hoogte op.

Het was zoo duister, dat men soms slechts drie pas om zich heen iets kon waarnemen; dit, gevoegd bij den hoogst moeielijken toestand van den weg, was oorzaak dat men slechts uitermate langzaam vorderde en ook nu en dan halt moest houden, ten einde niemand te doen afdwalen, of aan de achterblijvers gelegenheid te geven zich weder aan te sluiten.

Alle orders en berichten werden fluisterend van man tot man overgebracht.

Van een voetpad was dikwijls geen sprake, zoodat dan door de doornachtige struiken met de klewang in de vuist een pad gebaand moest worden en het alleen aan een uitstekenden gids als Si-Oesoef mogelijk was om niet te verdwalen en de goede richting te behouden. Meermalen voerde de weg den troep langs diepe afgronden en ravijnen, waar de grond zóó los was en het pad tusschen de rots en den afgrond zóó smal, dat de troep slechts voorzichtig kruipend kon vorderen, zich daarbij aan de wortels en takken der struiken vasthoudende om niet naar beneden te storten.

Het ongeduld van den leider werd op eene zware proef gesteld, want de tijd snelde voort en de troep geraakte geheel uitgeput; slechts de hoop op een gunstigen uitslag en den vasten wil der Officieren hield de manschappen op de been.

Eindelijk, tegen half vier in den morgen, gaf de gids een teeken, ten bewijze dat zij het punt waar gehandeld moest worden, op korten afstand genaderd waren.

Zwijgend hield de volhardende troep halt en de manschappen wierpen zich uitgeput op den grond, om van dat korte oogenblik rust te genieten en ook als bij instinct, om zich zoo veel mogelijk onzichtbaar te maken. Boon echter rustte niet!... Zoo nabij den uitslag, aan welker voorbereiding hij maanden lang gearbeid had, voelde hij geene vermoeienis en zijn hart klopte als het ware hoorbaar van verwachting.

Alleen door den gids vergezeld kroop hij behoedzaam voorwaarts, tot hij den rand eener kloof bereikte en daar, op eene diepte van vijftig meter beneden zich, zag hij een paar lichtjes, die de ligging der hoofdgebouwen aanduidden, terwijl tevens het geluid van eenige stemmen tot hem doordrong, een bewijs dat de vijand onbezorgd was en geen gevaar duchtte.

Daar beneden bevond zich de gevaarlijke en invloedrijke vijand!... Slechts een korten afstand scheidde hem van Toekoe Tjoet Lam Tengah!... Het volgende oogenblik zoude beslissend zijn!... Wat zou dat brengen?...

Zijn aan de duisternis gewend oog ontwaarde schemerachtig eene hoefvormige kloof, waarin verschillende woningen verspreid lagen. Fluisterend, de woorden als het ware slechts uitademende en hoofdzakelijk teekens bezigende, wees de gids aan den ingang der kloof de woning van den Toekoe aan; de andere huizen waren bewoond door volgelingen en een Hoofd van minderen rang, den Iman van Lam Leuë. Vlak naast hen voerde een pad rechtstreeks in de diepte en op de hoofdwoning van den Toekoe aan en iets verder zijwaarts een ander pad naar het huis van den Iman.

De kolonne was dus, zoo als de leider gewenscht had, juist in den rug der stelling en aan de andere zijde stonden de wachtposten des vijands, wier waakzaamheid nu nutteloos was en die het noodlot niet konden afweren, dat hun hoofdman van zoo nabij bedreigde.

De helft van den troep werd aangewezen om de woning van Toekoe Tjoet Lam Tengah te omsingelen en zich levend of dood van elken bewoner van dat huis meester te maken, maar vooral de bij allen bekende Toekoe tot geen prijs te laten ontsnappen. De andere helft zou afdalen naar de woning van den Iman en dezen met zijn gevolg gevangen nemen, of bij verzet neerleggen, doch om het ontsnappen van den hoofdaanvoerder door ontijdig alarm te voorkomen, zou deze laatste helft de afdaling eerst beginnen, als de eerste in het dal was aangekomen.

Geruischloos als schimmen en zwijgend, doch dreigend als het noodlot, daalden de drie brigades Maréchaussée door Boon en hun Officier voorafgegaan langs het voetpad dat rechtstreeks naar de bedreigde woning voerde in de kloof af, en naarmate zij daar vasten voet kregen, schaarden zij zich als automaten zoodanig om die woning, dat niemand daaruit kon ontsnappen.

Hoe stil alles ook in zijn werk was gegaan, toch scheen men daar binnen onraad te bemerken, want eensklaps vielen er eenige schoten uit de woning om alarm te maken en de vooruitgeschoven posten te waarschuwen dat hun Hoofd in gevaar verkeerde.

Onmiddellijk daarop donderde een salvo van den aanvallenden

troep, waarvan de kogels de wanden doorboorden en het geluid door de rotswanden werd weerkaatst, zoodat het luid in 't ronde klonk en dit salvo terstond werd gevolgd door een aanval met de bajonet.

Een deel van den troep drong het verblijf van den Toekoe binnen; een kort gevecht volgde binnen de wanden van het huis en al wat weerstand bood werd met de bajonet afgemaakt.

Toekoe Tjoet Lam Tenga was niet meer!... Hij was gevallen met zeven zijner volgelingen, die zijne woning deelden.

De Iman ontkwam echter, omdat de tweede patrouille diens verblijfplaats nog niet had kunnen omsingelen, toen de eerste schoten vielen. De vrouwen en kinderen liet men ongedeerd hun heil in de vlucht zoeken.

De geheele neerzetting werd verbrand en de buit, zijnde acht achterlaad-, zes voorlaadgeweren en een jachtbuks benevens veel achterlaadmunitie werd medegevoerd, terwijl eene groote voorraad kruit in de woningen achtergebleven, bij den brand de vernieling der gebouwen bespoedigde, een indruk te weeg brengende als het slot-effect van een vuurwerk.

Het doel van dezen nachtelijken en hoogst moeilijken tocht was glansrijk bereikt en zonder eenig verlies van onze zijde.

Tegen vijf uur werd de terugmarsch aangenomen, maar nu langs het meer gemakkelijke voetpad; wel werd de troep door den vijand beschoten, doch vond toch geen ernstigen tegenstand en om half zeven stond men weder aan den voet van het gebergte, waar de uit Samaghani gezondene ondersteuning in stelling stond.

Een gevaarlijk en invloedrijk tegenstander was onschadelijk gemaakt; het geduld, de volharding en het beleid van den jongen Officier vond loffelijke goedkeuring, en voegde weder een lauwer bij de vele die hij zich reeds had verworven.

Ofschoon het bestuur in Atjeh het voorbeeld van onzen kranigen Karel van der Heijden, den populairen een-oogigen Atjeh-Generaal, volgde en door voortdurend patrouilleeren de rust handhaafde, kon dit toch niet beletten dat telkens kleine benden

onze forten en transporten verontrustten, en nadeel toebrachten.

Wel waren dit meer zoogenaamde rooversbenden, die er op uit waren om te leven van den roof, verkregen door vreedzame goedgezinde kampongbewoners schrik aan te jagen, en die zich voltallig hielden door alle slechte sujetten in zich op te nemen, doch zij werden gesteund en dikwijls aangevoerd door ons vijandige Hoofden, die het meeste belang hadden bij een voortdurend onrustigen toestand.

Als deze benden niet op plunderen of brandschatten uit waren, vermaakten zij zich met het beschieten onzer bezettingen, wat dan «*main passang blanda*» *) werd genoemd. Zij handelden daarbij in den regel wel niet naar een vast plan, en de benden die dat spelletje bedreven waren gewoonlijk niet zeer talrijk, doch zij brachten onrust teweeg, maakten de omgeving onveilig en menige in den wilde afgeschoten kogel trof somtijds ongelukkig doel en maakte een slachtoffer.

Het was onmogelijk tegen dergelijke strooptochten openlijk op te treden, want de benden vermeden elken strijd met onze troepen; zoodra deze uitrukten om de onruststokers aan te vallen, verdwenen de vijanden zonder eenig spoor achter te laten en verzamelden zich weder in hunne goed verborgene schuilplaatsen, waarvan de nadering voor elkeen, die aan de bende vreemd was of niet tot haar behoorde, hoogst gevaarlijk was.

Het eenige wat dus tegen deze roovers ondernomen kon worden, was het nachtelijk overvallen hunner schuilhoeken, nadat men zich door middel van spionnen goed van de ligging op de hoogte had gesteld en een gids bereid was den troep den weg te wijzen, als wij dien niet reeds kenden; gidsen waren moeielijk en gewoonlijk alleen tegen hooge belooning te vinden, want de wraak die de vijand nam, al vermoedde hij slechts wie de dader was, was verschrikkelijk en strekte zich dikwijls uit over de geheele familie van den gids, zonder dat het ons mogelijk was onzen dienaar te beschermen.

---

*) Schietspelletje op de Hollanders.

Een dergelijke overvalling bleef altijd een waagstuk en eene uiterst moeielijke taak die niet van gevaar ontbloot was, getuige het laatste groote verlies dat wij leden in den persoon van Luitenant H. M. Vis, die als waarnemend Controleur bij eene dier overrompelingen nog onlangs zijn kostbaar leven liet en zoowel tot diepe smart zijner ouders en vrienden, als tot schade van het Vaderland, aan zijn belangrijken werkkring werd ontrukt, waarin hij nog met zooveel nut werkzaam had kunnen zijn.

Herhaalde malen rukte Boon voor dergelijke verrassingen uit, hetzij hij zelf den troep aanvoerde, of dat hij een ouder of hooger in rang staand Officier vergezelde, om met den gids den weg te wijzen en met zijne kennis van terrein, volk en taal den aanvoerder ter zijde te staan. Bijna altijd mocht het hem gelukken de overvalling der schuilplaats tot een goed einde te brengen en door zoo menigen vijand in het zand te doen bijten, vele benden tijdelijk onschadelijk te maken.

Onder alle benden van die soort was er echter één, die de andere in geheimzinnigheid en brutaliteit overtrof en welke pogingen Boon ook in 't werk stelde om met zekerheid de schuilplaats te weten te komen, scheen alles vruchteloos. Die bende scheen onvindbaar en ongenaakbaar, doch Boon, volhardend als altijd, gaf den moed niet op en bleef de in zijnen dienst staande spionnen tot onvermoeid zoeken aansporen.

Ten einde dat zoeken gemakkelijk te maken, werd op zijn verzoek door onze patrouilles in de vermoedelijke richting dier schuilplaatsen niet meer geageerd, ten einde den vijand te doen gelooven dat men het opgaf, zoodat hij zich veiliger zoude gaan gevoelen, waardoor zijne brutaliteit zoude toenemen en hij zich, zij het ook slechts een oogenblik, zou bloot geven.

Die bende werd hoofdzakelijk aangevoerd door Toekoe Moeda Latif, een lid der aanzienlijke Polim-familie, en door Teungkoe di Boesoek, beiden voorname Hoofden, die door hunne ongehoorde brutaliteit en geslepenheid, en gesteund als zij werden door Toekoe Oemar en andere aanzienlijke leiders, ongehoord lastig en gevaarlijk waren.

Eindelijk gelukt het den Iman van Sihom, eene kampong die dikwijls overlast van die bende had, door zijne spionnen de schuilplaats te ontdekken en met zekerheid den weg derwaarts te kennen.

Ofschoon zoowel Boon als de troepen den 19en October 1897 een uiterst vermoeienden dag hadden gehad, schroomde noch de Controleur, noch de Kommandant van het bivak Indrapoeri om de goede gelegenheid te benutten en met den Iman als gids, nog dienzelfden nacht de overvalling te beproeven.

Daartoe werden twee kompagniën Infanterie aangewezen, omdat volgens gerucht de bende zeer sterk was en het even goed mogelijk kon zijn dat slechts een deel, als dat de geheele troep in de schuilplaats aanwezig was, in welk geval op sterk verzet gerekend moest worden.

In den avond van den 19en October werd om 10 uur in alle stilte uitgerukt en door den gids geleid, bereikte men, na een moeielijken marsch van twee uren door het geaccidenteerde bergterrein, een heuveltop, van waar de schuilplaats waargenomen kon worden.

De kolonne bleef, even stil als zij gekomen was en gedekt door den heuveltop, ongezien staan en Boon kroop met den gids vooruit om het terrein te verkennen. Met een enkelen blik had hij, aan dergelijke waarnemingen gewend, het terrein overzien.

Vóór hem, aan den voet der volgende heuvelreeks, lag eene kleine open vlakte met alang-alang begroeid, waartusschen, bij het zwakke schijnsel der maan, eene groote hut was waar te nemen. Duidelijk hoorde hij in de nachtelijke stilte talrijke stemmen, die zingende hun gebed deden. Kronkelend door de alang-alang, liep een voetpad van den heuvel, waar de waarnemer zich bevond, rechtstreeks op de hut aan.

Nadat de kolonne-Kommandant omtrent den toestand op de hoogte was gebracht, bepaalde hij de noodige maatregelen in overeenstemming met den waarnemenden Controleur. De kolonne zou blijven waar zij was en de eerste sectie onder haren Officier zou met den Luitenant Boon, waarnemende Controleur, eene omtrekkende beweging maken en zoo den vijand tusschen twee vuren brengen, daar een rechtstreekschen aanval langs het

voetpad, de geheele onderneming in duigen zou doen vallen.

De omtrekkende beweging was uiterst moeielijk, want zij moest zoo dicht nabij mogelijk geschieden, om de schuilplaats niet uit het oog te verliezen, en toch ongezien en zonder gehoord te zijn voltrokken worden.

Voorzichtig en zwijgend door de struiken voortsluipende, zoodat geen tak kraakte en bijna geen blad zich bewoog, werd de omtrekking volbracht en stond Boon met zijne kleine macht weldra, gedekt door het struikgewas, op eenige passen van de woning, slechts door een smal riviertje daarvan gescheiden, zoodat hij de stemmen duidelijk kon onderscheiden.

Ten einde na te gaan op welke wijze de soldaten het best het riviertje ongezien konden oversteken, begaf hij zich even buiten de struiken en werd toen eerst opgemerkt door een Atjeher, die een bad in de rivier nam.

Een rauwe waarschuwenden kreet slakende vluchtte de Atjeher, waarop Luitenant Boon zonder dralen in den stroom sprong en vooruitstormende, met donderende stem in de nachtelijke stilte het kommando «*attakeeren*» deed hooren.

Wat toen gebeurde is moeielijk te beschrijven. Alles gebeurde zoo snel en zoo verrassend, dat de overvalling in een oogwenk was afgeloopen.

Zoodra de badende Atjeher in zijne vlucht zijne luide waarschuwing deed hooren, zwegen de stemmen in het huis, om in een ontzettenden angstkreet over te gaan, toen in hunne onmiddelijke nabijheid het wel bekende commando «*attakeeren*» klonk, terstond gevolgd door een luid *hoera* der den Luitenant nastormende sectie.

Eene talrijke halfgekleede troep Atjehers trachtte uit alle openingen het huis te ontvluchten en het beschermende bosch te bereiken, gillende en schreeuwende, elkaar verdringende en overhoop loopende.

Onmiddellijk liet Boon halt maken en op de vluchtende vijanden een repeteervuur openen, ten einde ook de kolonne daaroe in de gelegenheid te stellen, zonder zijn omtrekkenden troep door

haar vuur in gevaar te brengen. De uitslag was, dat negen vijanden in de nabijheid der schuilplaats bleven liggen.

Toen de overigen in het bosch verdwenen waren, snelde Boon met een Officier en zeven fuseliers den vijand na en doorzocht het terrein nog circa 1200 meter in de richting waarheen de Atjehers gevlucht waren, zoodat na korten wederstand nog drie vijanden werden nedergelegd.

De overrompeling bleek zoo verrassend te hebben plaats gehad, dat van den vijand velen gevlucht waren zonder hunne wapens te kunnen medenemen. Behalve de twaalf gesneuvelden vielen nog negentien achterlaad geweren, zes voorlaad geweren, veertien klewangs, acht rentjongs, een revolver, zes patroontasschen en een grooten vooraad achterlaad munitie in onze handen, en dat alles zonder eenig verlies aan onze zijde. Latere berichten meldden nog dat velen gewond werden, waaronder ook Toekoe Moeda Latif, wiens vertrouwde Teungkoe Amat tot de gesneuvelden behoorde *).

Deze met bijna volledigen uitslag volvoerde handeling zette de kroon op het werk, want de vijand bemerkte dat hij voor Luitenant Boon en zijne troepen nergens veilig was en zonder genade werd vervolgd en schadeloos gemaakt, zoodat deze en andere benden uit de streek verdwenen, of althans zich voorloopig stil hielden.

Ziedaar enkele feiten uit den grooten aanwezigen voorraad vermeld; zij leveren het bewijs dat de 1e Luitenant C. J. Boon èn als Officier, èn als Civiel gezaghebber onvermoeid en onversaagd zijn plicht, ja meer dan zijn plicht deed, en dat elke taak, hoe moeielijk en gevaarlijk ook, aan zijne handen toevertrouwd, tot een goed einde zal worden gebracht, in zooverre dat van zijne leiding en zijnen moed afhankelijk kan zijn.

Een Eeresaluut aan den braven krijger!!

---

*) Teungkoe di Boesoek ontkwam en behoort nog tot onze felste tegenstanders. Toekoe Moeda Latif heeft zich sedert onderworpen; deze is nu de vermoedelijke opvolger als hoofd der Polim-familie, als Panglima Polim komt te overlijden.

De Sergeant der Maréchaussées H. M. H. den Rooijen

Ridder Militaire Willemsorde 3e klasse bij het gevecht te Glé Tjoet (Atjeh) — 1900

Marchez-au canon
NAPOLEON I.

Het «*marchez-au canon*!» van Napoleon is eene stelling die voor minder zelfstandige en niet volkomen besluitvaardige aanvoerders dikwijls groote bezwaren in heeft.

Niet altijd kan men beslist oordeelen of de eigene afdeeling, die in een gevecht gewikkeld is, hulp noodig heeft en de afwijking der zelf ontvangene imperative opdracht noodzakelijk maakt en wettigt, zoodat het meer gebeurt dat dergelijke bevelhebbers, zich gedekt voelende door den hen gegeven last, zonder meer eenvoudig de hun opgedragene taak volbrengen.

De krijgsgescheidenis geeft daarvan voorbeelden genoeg en menige veldslag zou een ander verloop hebben gehad, als die nuttige stelling in praktijk gebracht was, want een tijdig ingrijpen, zelfs van eene kleine macht, heeft soms vèrstrekkende gevolgen.

Een direct verwijt van plichtverzuim kan die minder zelfstandige aanvoerders dan wel niet gemaakt worden, maar toch kan met grond worden gezegd, dat zij gebrek aan doorzicht en beleid toonden, de meest onmisbare eigenschappen in de aanvoerders van op zich zelve ageerende afdeelingen.

De verantwoordelijkheid van den bevelhebber is dan ook zeer groot en alleen personen met veel zelfstandigheid en groot zelfvertrouwen, begaafd met een helder inzicht in oorlogshandelingen die niet zoozeer door studie als wel door ondervinding verkregen kan worden, en die als bij ingeving gevoelen, dat het juiste oogenblik van handelen gekomen is, zullen eene dergelijke verantwoordelijkheid op zich durven nemen, want als ooit het succes

eene eigenmachtige handeling rechtvaardigt, dan is dat in deze omstandigheden zeer zeker het geval, waar dikwerf niet veel tijd tot nadenken is, want wil men handelen, dan moet dat spoedig en beslist geschieden, anders kan de uitslag zoowel voor den helper, als voor den geholpene noodlottig zijn.

Groot is dan ook de eer die de aanvoerder geniet die eene dergelijke afwijking op eigen verantwoordelijkheid durfde ondernemen, want door zijne moedige handeling bracht hij in het gevecht de beslissing ten voordeele aan, die zonder hem wellicht niet mogelijk was geweest.

Ons Indisch Leger kan gelukkig tal van dergelijke zelfstandige degelijke aanvoerders, zelfs in de inferieure rangen aanwijzen, mannen die, al zijn zij zwak in wetenschappelijke kennis, sterk zijn in alles wat den krijgsman vooral in den kleinen oorlog, in den guerilla krijg, groot maakt, namelijk ««moed, beleid en trouw!»»

De Kommandant van het bivak te Meureudoe (Atjeh) had middels spionnen het bericht ontvangen, dat de vijand zich in de kampong Glé Tjoet ophield en zich daar goed verschanste, voortdurend versterkt wordende door afdeelingen uit de in de nabij gelegene heuvelreeks verblijf houdende vijandelijke benden.

De kampong Glé Tjoet was gelegen aan den voet der hoogten die een talrijken overmoedigen vijand tot schuilplaats strekten en waarheen hij telkens zijne toevlucht zocht als onze troepen hem in de vlakte eene nederlaag hadden toegebracht; omringd door eene bijna onafzienbare sawahvlakte, die een ruim uitzicht naar alle zijden toeliet, was die kampong onmogelijk bij verrassing te nemen, terwijl de nabijheid der heuvels den Atjehers de gelegenheid aanbood, om zich spoedig, door zich daarin te verspreiden, aan onze vervolging te onttrekken, want wel konden onze dapperen hen ook daar volgen, doch de vijand was dan als met tooverslag in het zwaar begroeide terrein verdwenen.

Een volkomen succes onzer wapenen zou alleen te verkrijgen zijn, door langs een grooten omweg en wel buiten om de open

sawahvlakte langs den linkeroever der Olim-rivier de aanval der hoofdkolonne te doen plaats hebben en te gelijkertijd aan de tegenovergestelde zijde eene andere afdeeling zoo geheim mogelijk stelling te doen nemen in een suikerriettuin waar langs de terugtochtsweg des vijands liep als hij zijne schuilplaats in 't gebergte wilde bereiken, en hem dan van uit die gedekte stelling den terugtocht zoo goed als onmogelijk te maken, waardoor de nederlaag meer volkomen en indrukwekkender zoude zijn.

Met de noodige voortvarendheid besloot de bivak-kommandant tot de uitvoering en den 5^{en} Mei 1900 rukte een troep van het 12e Bataljon Infanterie sterk 100 bajonetten uit, onder aanvoering van den Kapitein Jhr. A. W. van Holthe, om den hoofdaanval op Glé Tjoet te doen en den vijand uit zijne positie te verdrijven.

De taak om den vijand den terugtocht af te snijden werd opgedragen aan twee brigades Maréchaussées, onder kommando van den Sergeant van dat korps H. M. H. den Rooijen, ter sterkte van een Amboineesch sergeant en 34 minderen; de sergeant den Rooijen was voorzien van een uitmuntenden veldkijker, om eene groote uitgestrektheid terrein met de meeste nauwkeurigheid te kunnen waarnemen.

De taak van dien kleinen troep kon uiterst moeielijk worden, want niet alleen dat de vluchtelingen zich met de woede der wanhoop zouden verdedigen, maar de vijanden uit het gebergte zouden hoogst waarschijnlijk de vluchtende makkers te hulp snellen en de kleine kolonne aan twee zijden bestoken, of wel de vijand had het gewicht der positie in den suikerriettuin begrepen en tijdig zijne maatregelen genomen.

Voor die vereerende en moeielijke taak werden dan ook de kranige en dappere Marechaussées aangewezen, omdat die niet alleen met den vijand in sluwheid en snelheid van beweging konden wedijveren, doch hem in roekeloosheid en onverschokkenheid overtroffen, waarom zij dan ook door de Atjehers ten zeerste gehaat en nog meer gevreesd waren, want bijna niets was dat dappere keurkorps onmogelijk, een korps dat zich nooit lang met vuren ophield,

doch er de voorkeur aan gaf zoo spoedig mogelijk onweerstaanbaar op den vijand in te stormen en door een bloedig handgemeen het pleit te beslechten.

De aanvoerder, de sergeant den Rooijen was reeds geruimen tijd een waardig lid van dat dappere keurkorps en had al menig bewijs van dapperheid, beleid en doortastendheid gegeven, wat dan ook den Chef aanleiding gaf om hem dat bevel toe te vertrouwen, want hij was toen reeds voor eene Koninklijke belooning voorgedragen, die hem bij koninklijk besluit van den 13en Juli 1900 verleend werd, door zijne benoeming tot Ridder der Militaire Willemsorde 4e klasse en die reeds den 10en October daaraanvolgende gevolgd zou worden door eene bevordering tot Ridder der 3e klasse dier orde, voor zijn moedig en beleidvol optreden op den 5 Mei 1900 bij de verovering van Glé Tjoet.

Niet alleen genoot hij het volle vertrouwen zijner Chefs, maar ook dat zijner ondergeschikten, die op dat punt dikwijls de beste beoordeelaars zijn en die alles met zoo'n aanvoerder durfden wagen, want zij wisten bij ondervinding dat hij hen wel den eervolsten tevens den gevaarlijksten weg wees, den weg ter zegepraal, maar ook dat hij niets zou nalaten als hij zijne dapperen sparen kon en de zijnen zou voorgaan en leiden als een onovertroffen guerilla-aanvoerder.

Na gedurende ongeveer vier uren met de meeste omzichtigheid en zoo bedekt mogelijk gemarcheerd te hebben, zonder de sawah en den voet der heuvelreeks uit het oog te verliezen, maar ook zonder iets van de hoofdkolonne te hebben bespeurd of een vijand te hebben ontmoet, bereikte het kleine troepje het doel dat hun was aangewezen en nam de sergeant eene prachtige positie in het hooge hem voor aller oogen verbergende suikerriet in.

Zoover hij zijn oog liet wijden was niets te bespeuren; geen schot werd gehoord en allen voelden zich wel eenigzins teleurgesteld, daar zij gehoopt hadden op een schitterend gevecht.

Eindelijk tegen vijf uur bemerkte den Rooijen de voorste tirailleurs van de kolonne van Holthe, die in gevechtsformatie over de strook open sawah rechtstreeks op de kampong Glé

Tjoel aanrukten, vertrouwende dat de Marechaussées als gewoonlijk op hun post zouden zijn, maar tegelijkertijd heeft ook de bezetting der kampong de naderende aanvalskolonne waargenomen en opent nu onder uitdagend krijgsgeschreeuw een levendig, goed onderhouden vuur, daardoor 't bewijs gevende dat hij van plan was moedig stand te houden, wellicht hopende dat de naderende duisternis het den aanvaller onmogelijk zoude maken om de overwinning te behalen.

Het gevecht was dus eensklaps met felle woede ontbrand, want de aanvalskolonne liet niet na het vijandelijke vuur te beantwoorden en zoowel de dappere Marechaussée-aanvoerder als zijne manschappen blaakten van lust om bij dat feest een handje te helpen, want dat gaf meer bevrediging voor hun ontembaren moed, dan om uit eene goed gedekte stelling de vluchtelingen neer te schieten.

Hoezeer het den Rooijen ook hinderde om zoo werkeloos te blijven en den strijd lijdelijk aan te zien, toch wilde hij gehoorzamen aan de gegevene bevelen, wat het hem ook kostte om de eigen strijdlust en die der zijnen in toom te houden.

Weldra wordt 't vuur heviger en aanhoudend ratelt en knettert van beide zijden het geweervuur, waaruit de in oorlogshandelingen zoo ondervindingrijke sergeant opmaakt, dat de tegenstand heviger is dan verwacht werd en de aanvalskolonne het zeer hard te verantwoorden heeft, vooral daar zij niet anders dan over een geheel open terrein de achter wallen en struikgewas goed bedekt opgestelden en uitmuntend gewapenden vijand kan naderen en aanvallen.

Hoewel zijn troepje slechts eene geringe sterkte heeft, zou het toch door een onverschrokken en onverhoedschen aanval aan de andere zijde des vijands, de taak der hoofdkolonne aanmerkelijk kunnen verlichten, doch hoezeer allen dat wenschen en hoe gewichtig dat ook zou zijn, kan en mag hij niet handelen, want zijne taak is afgebakend; hij moet wachten tot de vijand vlucht en dan eerst in de handeling ingrijpen.

Orders kan hij niet vragen en de in de ijzeren discipline groot

gebrachte aanvoerder weet dat gehoorzamen en stipt gehoorzamen een wel harden, doch een eersten plicht is.

Hij beseft echter dat hier een buitengewoon geval plaats heeft, waartoe ook buitengewone maatregelen noodig en gewettigd zijn; hij weet dat hij als zelfstandig aanvoerder op eigen gezag in verband met de omstandigheden moet weten te handelen en hij heeft de overtuiging dat de stand van het gevecht van dien aard is, dat zijn aanval van het grootste belang kan zijn; dat gebiedt hem ook zijn plicht tot het behoud der aanvallende kolonne, dat eischt de noodzakelijkheid en het succes van den dag, want de tijd verloopt, spoedig zal 't geheel duister zijn en als dan de vijand niet verslagen en de sterkte genomen is, dan kan de toestand hachelijk worden.

Het vuur van den vijand neemt zoo mogelijk nog in hevigheid toe en hij heeft bemerkt dat de aanvallende troep in de laatste oogenblikken bijna niet vooruit komt.

Welnu, hij zal handelen op eigene verantwoordelijkheid! Hij begeert niet werkeloos te blijven, al is hij tegen mogelijk verkeerde opvatting door zijne lastgeving gedekt.

De eenvoudige onderofficier, alleen gedreven door ondervinding en eene hooge ridderlijke opvatting van plichtbesef, zal Napoleon's principe in praktijk brengen, het gewichtige *«marchez au canon»*.

Zoodra zijn besluit genomen is, heeft hij ook reeds, gewoon aan beslist taktisch handelen, de meest doeltreffende maatregelen genomen.

De aanval op de vijandelijke stelling zal zoodanig geschieden, dat hij zoo noodig tevens aan zijne opdracht zal blijven voldoen en toch de versterking tusschen twee vuren kan brengen. Wel zal hij geheel op zich zelven staan met zijn kleinen dapperen troep, omdat de hoofdkolonne hem zelfs niet zal kunnen zien, maar het gevaar is 't minste waaraan hij denkt, het succes is de hoofdzaak.

Kort, kalm en duidelijk geeft hij zijne bevelen en voorwaarts stormt de kloeke, beleidvolle aanvoerder, gevolgd door de zijnen, klein in aantal maar groot in moed, strijdlust en wilskracht.

Dat plotselinge verschijnen van een nieuwen troep soldaten uit het hen tot nu toe verbergende hooge suikerriet, blijft een oogenblik door den vijand onopgemerkt, maar weldra toonen de kogels die naast hen met dof geluid in den harden sawahgrond inslaan en hen dreigend en onheilspellend om de ooren fluiten en sissen, zoomede het verhoogde krijgsgeschreeuw des vijands, zoowel uit de kampong als van de naburige hoogten, dat de gehate en gevreesde Maréchaussées ontdekt zijn.

Gehoorzaam aan de bevelen lost de troep geen enkel schot en snelt vooruit het krijgsgeschreeuw der Atjehers beantwoordende met het zoo bekende schetterende signaal ««*Maréchaussées attakeeren*»» dat veelbelovend en uitdagend den vijand te gemoet klinkt, om hem goed te laten weten, wie daar als een wervelwind komt aanstormen.

Allen grijpen de vreeselijke klewang vaster in de vuist om in het handgemeen des te zekerder en krachtiger te kunnen treffen.

Hoera! juicht den Rooijen van strijdlust blakende en de zijnen volgen hem zoo opgewekt als gingen zij naar een feest.

Daar stuit eene breede greppel hunne vaart.

Spoedig is de Sergeant met een paar man aan de overzijde en houdt door zijn vuur den vijand in bedwang, tot zijne soldaten zich allen bij hem verzameld hebben en dan klinkt weer overmoedig zijn opgeruimd ««*attakeeren !*»», trots het verschrikkelijke vuur des vijands, die begrijpt dat hij nu ook aan die zijde alle krachten moet inspannen.

De kampong gelijkt wel een vulkaan, waarboven de zware wolk hangt van den tot strijd opwekkenden kruitdamp, en tusschen het aanhoudende geknetter der schoten klinkt 's vijands strijdlustig gegil en aanmoedigend krijgsgeschreeuw, terwijl aan de andere zijde der kampong de nijdig knetterende regelmatig afgeschoten salvo's nu en dan het geraas overtreffen.

Tot op 10 pas van de vijandelijke sterkte naderen de moedige Maréchaussées, maar hier worden zij gestuit, want het vijandelijke vuur wordt nu zoo hevig en zoo nabij afgegeven, dat zij eenigzins op verhaal moeten komen alvorens de gevaarlijke bestorming voort te zetten.

Hoe warm 't daar echter ook is, de troep wijkt niet, maar werpt zich op den grond, nu onmiddelijk het vuur beantwoordende, terwijl alleen een zestal gewonden naar de greppel terug gaan of teruggebracht worden, om daar beter gedekt te zijn tegen 's vijands overstelpend vuur.

Als goed aanvoerder geeft den Rooijen op alles acht en meent eensklaps, tusschen het oorverdoovend krijgsrumoer, geschreeuw bij de hoofdkolonne te hooren, waaruit hij opmaakt dat deze tot den aanval overgaat.

Terstond richt hij zich in zijne volle lengte op en voegt de strijdlustige Maréchaussées toe «*vooruit Jongens, we moeten er 't eerst in, 'n Maréchaussée laat zich niet afslaan!.. Attakeeren!..*» en vooruit stormt weder 't dappere troepje, zijn aanvoerder na.

Wel nadert die handvol dapperen den voet der versterking, maar deze is daar stormvrij door de aangebrachte hindernissen en onder het hevige vuur van den gedekt staanden vijand is de opruiming onmogelijk.

Weder gaan zij terug, een viertal gewonden aan den voet der borstwering achterlatende, maar zij retireeren slechts een paar passen, om liggende den verdediger onder vuur te kunnen nemen, terwijl eenigen vooruit kruipen om de gewonde makkers van hunne gevaarlijke plaats weg te voeren en bij de zes andere gewonden in de greppel te brengen.

Zij werden alle vier met bovenmenschelijke inspanning gered, zonder de wapens achter te laten.

Het dappere hoopje is nu tot op 25 man geslonken, die den vijand in ontzag moeten houden en tegelijk 10 gewonden beschermen, want de duisternis valt meer en meer en de vijand zou wel eens een uitval kunnen doen, nu hij het geringe aantal der aanvallers kent.

Daar valt ook de dappere Sergeant den Rooijen, die allééén overeind stond om goed na te kunnen gaan wat nu gedaan moest worden, maar oogenblikkelijk richt hij zich weer zittende overeind, want staan kan hij niet meer; de beide beenen zijn hem doorschoten en het bloed stroomt uit de wonden.

Een oogenblik blijft hij nog zijn troepje kalm aanvoeren, doch

spoedig voelt hij, dat, als hij zich niet verbindt en het bloed tracht te stelpen, zijne krachten hem zullen begeven. Daarom geeft hij tijdelijk het kommando aan den Amboineeschen sergeant over en kruipt naar de greppel.

Daar ziet hij de vroeger gewonden allen hulpeloos liggen en vóór dat hij iets voor zich zelven doet, roept hij twee Maréchaussées om hen te verbinden en eerst toen hij de noodige aanwijzingen gedaan heeft, helpt hij zich zelf.

En ondertusschen houdt aan alle zijden 't moorddadige vuur aan en klinkt het heesche krijgsgeschrei des vijands.

Ook de Amboineesche sergeant komt naar de greppel gekropen, ook hij is gewond en de troep op het oogenblik zonder aanvoerder.

Hoe moeielijk en pijnlijk hem elke beweging ook is, wil den Rooijen de zijnen niet alleen laten en kruipende voegt hij zich weer in die hagelbui van kogels bij de zijnen en voert hen zittende aan.

En daartoe behoort meer dan gewonen moed, daartoe behoort men met een heldengeest bezield te zijn. Gevaarlijk gewond zooals hij zelf is, slechts in staat om zich met moeite voort te slepen, acht hij pijn noch gevaar, denkt niet aan zich zelven, maar 't allereerst aan de zijnen, die zonder aanvoering in eene hoogst gevaarlijke positie zijn, waaruit slechts kalm beleid hen kan redden.

De toestand is zeer gevaarlijk voor het kleine geïsoleerde onversaagde troepje; de beide aanvoerders zijn buiten staat de hunnen voor te gaan, zoodat van aanval geen sprake meer kan zijn. 't Geldt hier alleen de ingenomene positie te behouden, de gewonden te beschermen en den vijand aan deze zijde bezig te houden om de taak der hoofdkolonne te verlichten, waarvan hij echter alleen de aanwezigheid kent, door 't hevige vuur aan die zijde.

Daar klinkt boven 't gewoel van den strijd het stormsignaal der hoofdkolonne en het donderend gejuich der in het half duister op de versterking aanstormende Infanterie.

Hoewel hij niet mede stormen kan en wegens de vele gewonden

ook niet mag, laat den Rooijen om den vijand te misleiden, ook door zijn hoornblazer «*Maréchaussées attakeeren*» blazen, maar neemt te gelijkertijd zijne maatregelen om aan zijne hoofdopdracht te voldoen en den mogelijk vluchtenden vijand nadeel toe te brengen.

Weldra ontsnapt de vijand langs de achterzijde der versterking en nu vervolgt den vluchtende Atjehers het vuur der nog beschikbare Maréchaussées.

Eindelijk is de duisternis zoo groot geworden, dat hij zelfs de personen niet kan onderscheiden die zijne braven van de borstwering toejuichen. De hoofdkolonne heeft de versterking genomen en een donderend «*«hoera!»*» vermengd met het geliefde Wilhelmus verkondigd de behaalde zege.

De vijand liet 51 dooden in de versterking achter en het verlies der hoofdkolonne bedroeg 2 dooden en 29 gewonden, maar het kleine dappere troepje verloor alleen meer dan $\frac{1}{3}$ zijner sterkte.

Het succes was groot en aan den vijand eene gevoelige les gegeven, maar de eer van den dag kwam voornamelijk toe aan den Sergeant den Rooijen en zijne dapperen, want zonder hun krachtig en moedig ingrijpen, zou misschien de taak voor de hoofdkolonne te zwaar zijn geweest.

Den Rooijen toonde zich niet alleen een moedig, maar vooral een hoogst beleidvol aanvoerder. Het Kruis der Militaire Willemsorde 3e klasse was de belooning voor die daad, die hij had kunnen nalaten zonder zich eenig verwijt op den hals te halen.

Zulke mannen kan het Indische Leger moeielijk missen.

Kameraadschappelijke Trouw!

Trouw tot in den dood!

«*In den nood leert men zijne ware vrienden kennen!*» zegt het spreekwoord zeer te recht, doch te velde, te midden der gevaren, terwijl de vijandelijke kogelregen de gelederen dunt, of de vreesselijke klewang en de scherpe lans door dolzinnige vijanden gezwaaid hunne slachtoffers kiezen en vellen, leert men den waren trouwen krijgsmakker kennen, die, trots gevaar voor eigen leven, den medestrijder tot zelfs in den dood niet verlaat, maar onwrikbaar stand houdt.

Die trouwe kameraadschappelijke band, die het leger aaneenhecht, is zoo schoon, zoo grootsch en zoo verheven dat hij alles beheerscht en overtreft, maar men moet hem van nabij gezien hebben te midden van den verwoeden strijd, te midden van den kamp om leven en dood zooals die in Insulinde gestreden wordt, om die verhevene en schitterende eigenschap van ons roemrijk Hollandsch volk op hare juiste waarde te kunnen schatten.

Gelukkig is de geschiedenis van ons dapper Indisch Leger rijk aan zulke voorbeelden van onwankelbare trouw, van trouw tot in den dood.

Vol vertrouwen gaan onze brave Officieren en soldaten den vijand te gemoet, want dapperheid is hun aangeboren, maar hoe dapper ook, zoo zouden toch de groote gevaren die eene kleine macht tegenover een talrijken vijand te doorstaan heeft niet te overwinnen zijn, als zij niet wisten en ondervonden hadden dat trouw hen volgt, dat hunne medestrijders onvervaard aan hunne zijde zullen blijven en liever met den krijgsmakker zullen sterven, dan hem te verlaten.

Men kan moedig zijn zonder trouw te bezitten, maar trouw

zonder moed kan niet bestaan, omdat die edele grootsche eigenschap alle werkelijke mannelijke militaire deugden omvat.

En trouw tot in den dood zijn de krijgslieden van ons Indisch Leger van welken rang of welken graad ook, hetzij hunne huidkleur blank of bruin of zwart is, dat leert ons de geschiedenis van die roemrijke krijgsmacht.

De geheele vernietiging van de kolonne van den Majoor der Genie P. J. Beetjes, ter sterkte van 12 Officieren en 364 minderen, op de 22e Mei 1817 bij den tocht naar Saparoea is daarvan een schitterend bewijs, want trouw bleven de krijgsmakkers elkaar ter zijde, tot ook de laatste den heldendood onderging (zie pag. 27, 1e deel).

De heldhaftige terugtocht van den Overste Vermeulen Krieger met zijn handvol Jagers, op den 12en Januari 1833 van Pisang naar Boekit Koriri in Agam, levert tal van bewijzen op van echte kameraadschappelijke trouw (zie pag. 87, 1e deel).

De dappere houding van den Kapitein der Artillerie R. J. Kellermann, op den 25en April 1849 en later bij Kasoemba gedurende de 3e Balische expeditie, is een der heerlijkste en schitterendste bewijzen van onvergelijkelijke krijgsmanstrouw (zie pag. 201 en volgende, 1e deel).

De Kapitein J. H. Huijer gaf den 16en Aril 1873 een groot bewijs van edele soldatentrouw, toen hij een gewond soldaat, die bij den terugtocht vergeten was van het slagveld droeg onder 's vijands hevig vuur.

En om niet te veel in herhalingen te vervallen en bij de jongste groote gebeurtenis te blijven, gedurende den overval op den 25 Aug. 1894 te Tjakra Negara op Lombok, toonde de krijgsmanstrouw zich in al hare grootheid.

Zoo spreekt bijna elke bladzijde van Insulindes roemrijke

krijgsgeschiedenis, waarop zeker elk Nederlander met recht trotsch is, en waaruit hieronder nog enkele schitterende voorbeelden worden aangehaald.

De Europeesche Fuseller J. Mieris
1873

Na de verkenning die op den 6en April 1873 aan den wal gedaan was, ontscheepte op den 8en April d. a. v., onder de bescherming van het vuur van de oorlogsschepen, de Sumatra, de Coehoorn, de Citadel en de Marnix, die met hunne kanonnen het strand schoonveegden, het eerste debarkementsgedeelte, en wel het allereerst de 6en kompagnie van het 12e Bataljon Infanterie, bestaande uit flinke, dappere Hollandsche jongens, om op het strand positie te nemen en zoo het debarkeeren van de overige troepen en het oorlogsmaterieel mogelijk te maken.

Deze kompagnie, die vóór allen reeds op den 6en April bij de verkenning de vuurproef had doorstaan, stond onder de bevelen van den van het Hollandsche Leger gedetacheerden Kapitein A. A. F. Lanzing, die reeds in 1868 bij de Balische expeditie onder het opperbevel van den ridderlijken Kolonel der Infanterie D. L. de Brabant, het Kruis der Militaire Willemsorde had verdiend.

Niet zoodra was die kompagnie voor een deel *en tirailleur* verspreid en in die formatie voortgerukt, of van achter eene op ± 100 pas vóór het front der linie gelegene aard-ophooging, werd de troep eensklaps door een krachtig vijandelijk vuur begroet, afgegeven door gedekt staande Atjehers.

Onmiddellijk daarop sprongen ongeveer een hondertal vijanden achter die dekking te voorschijn, wierpen hunne vuurwapens weg en gedekt door hun kort rond schild, waarvan het koperbeslag in den zonneschijn schitterde, stormden zij, de scherp gewette klewangs zwaaiende en hun oorlogskreet uitgillende, op de eenigszins verraste tiralleur-linie los, die daardoor een zeer kort oogenblik weifelde.

Doch de dappere krijgshaftige Kapitein Lanzing verloor in dat gevaarlijke oogenblik niets van zijne bedaardheid en tegenwoordigheid van geest, hoe werkelijk schrikinboezemend de woeste aanval van zoo eene ten doode gewijde horde ook is, en zijne soldaten gehoorzaamden aan zijn krachtig en duidelijk bevel als op een exertitieveld.

De troepen sloten snel aaneen om den schok van dien onstuimigen aanloop des te beter te kunnen doorstaan, en openden een moorddadig snelvuur op die als eene lawine aanstormende bende uit de voor de Atjehers toen nog onbekende achterladers.

In een oogwenk was alles afgeloopen. De lijken van 85 aanvallers bedekten het bloedige slagveld en aan onze zijde betreurden wij een verlies van twee dooden en negen gewonden, onder welke laatsten de Luitenant P. D. W. Wilken.

Alle den onzen toegebrachte wonden waren veroorzaakt door klewanghouwen, want trots ons overstelpend en goed gericht vuur stormden de Atjehers moedig voort en sommigen hunner bereikten, zelfs door twee schoten gewond nog de gelederen onzer Europeanen, waarop een kort en uiterst bloedig handgemeen volgde.

De Luitenant Wilken die met een soutien achter de tirailleur linie stond, snelde vooruit om zich daarin te plaatsen, ten einde overvleugeling door den aanstormenden vijand te voorkomen en het aantal in linie zijnde geweren te vergrooten.

Niet zoodra had hij positie genomen of een Atjeesch priester die met een vervaarlijken klewang om zich heen hieuw, bracht dien Officier een houw over het voorhoofd en dwars over het aangezicht toe, een slag die deze wel gedeeltelijk pareerde, doch die hem toch ter neder wierp, terwijl hij zich nu niet meer kon verdedigen, omdat het overvloedig stroomende bloed hem de oogen verblindde.

Dit ziet de dappere fuselier J. Mieris, die zelf reeds door een vreesselijken klewanghouw gewond is; terstond springt hij tusschen den aanvallenden priester en zijn ter aarde liggenden Officier, dekt hem met zijn lichaam en weet nog tijdig den voor dezen bestemden tweeden houw te pareeeren, waarop hij den aanvaller met de kolf van zijn geweer den schedel verplet-

tert, en nu zelf andermaal gewond, door bloedverlies en inspanning verzwakt, naast zijn Officier, die hij zou trouw verdedigde, neervalt.

Het was een der eerste heldendaden van trouwe zelfopoffering op Atjehschen grond, waar het bloed van Nêerland's braven met stroomen zoude vloeien, waar een dapper leger trots den langdurigen en bloedigen worstelstrijd onvervaard stand houdt, waar tal van schitterende en moedige daden de geschiedenis van dat kranige Leger verheerlijken, en waar echte soldatentrouw zoo dikwerf de zwaarste proef glansrijk doorstond, want die trouw behoort tot Nêerland's traditie.

De Europeesche Fuselier C. van Overmeiren
1873

Leve de Koning!

Het was den 10en April 1873 en de krijgsmacht van de 1e expeditie naar Atjeh was reeds begonnen met het inleidende gevecht voor de eerste verovering der groote Missigit, eene bestorming die later nog tweemaal herhaald zoude worden.

De Kommandant der voorhoede, waarvan een deel gaandeweg in verspreide orde overgaande de vijandelijke stelling naderde, oordeelde het noodig in het belang van de veiligheid zijner flanken, een op de rechterflank op een kleinen heuvel gelegen boschje te doen verkennen, waartoe het 1e peloton der 1e kompagnie van het 3e Bataljon Infanterie aangewezen werd, terwijl het 2e peloton onder den Luitenant J. H. de Bordes op de linkerflank eene verkenning zoude doen.

Het 1e peloton, waarbij de 1e Luitenant B. L. R. de Sturler was ingedeeld, marcheerde uit de flank op twee gelederen recht op dat boschje aan, en was dat punt reeds tot op eenige passen genaderd, toen er plotseling van achter het dicht ineengegroeide struikgewas een zwaar schot klonk en daarop onder luid gegil en het aanroepen van ««*Allah*»» een vijftien- à twintigtal Atjehers uit het boschje naar buiten stormden, den scherp gewetten vreeselijken Atjehschen klewang zwaaiende en als eene lawine

de daarop niet verdachte en nog uit de flank marcheerende afdeeling overvallende.

Het onstuimig woeste en het verrassende van dien aanval, het toen nog onvoldoende vertrouwen op de zoo machtige bajonet en de reeds bekende omstandigheid dat de Atjehers, die zich aan een dergelijken aanval wagen, ten doode gewijd zijn en zulke vreeselijke slagen met den zwaren klewang kunnen toebrengen dat het zelfs voorgekomen was, dat bij het afweren van een houw de loop van het geweer werd doorgeslagen, dat alles te samen genomen was oorzaak, dat in dat gewichtige oogenblik iets plaats had, dat gelukkig eenig is in den Atjeh oorlog.

Nauwelijks stormde de vijand aan of het grootste deel van het peloton maakte halt, werd bevangen door eene paniek en vluchtte naar het gros der voorhoede terug.

Slechts de Luitenant de Sturler en 10 Europeesche fuseliers bleven staan, waaronder ook Overmeiren, welk troepje weldra door den vijand was omsingeld, zoodat de voorsten reeds neergehouwen waren voor dat een hunner nog het geweer tot verdediging gereed had.

Toen had er eene hoogst bloedige worsteling plaats, die echter veel korter tijd eischte dan noodig is om dit te beschrijven en in een oogwenk waren 4 fuseliers gesneuveld en de Luitenant met de overigen zwaar gewond, terwijl vier Atjehers dood op het slagveld bleven liggen en de nu voor het vuur der onzen wijkenden vijand, hunne gewonde makkers medesleepten.

De ooggetuigen hadden slechts een hoop mannen gezien, verward door elkaar houwende en stekende, en nu en dan het glinsteren van het staal in 't zonlicht, of de opgehevene kolf van een geweer, die als knods in de mêlée dienst deed en een schedel verpletterde, doch geen durfde toen schieten uit vrees om dan ook wellicht de eigene makkers te treffen.

Gedurende dat korte doch ontzettend bloedige handgemeen, zag Overmeiren dat de Luitenant de Sturler struikelde en viel en daarop terstond door een paar Atjehers besprongen een vreeselijk gapende wond aan de zijde ontving, die zeker door

meerdere verwondingen gevolgd zoude zijn, als niet Overmeiren, alles vergetende en slechts aan zijn Officier denkende toegesprongen was, een der Atjehers door een forschen bajonetstoot velde, zich voor zijn Officier plaatste en de slagen afweerde.

Doch nu wendde de vijand zich tot den dapperen trouwen fuselier en deze viel terstond met tallooze diepe wonden overdekt als slachtoffer zijner trouw.

De dappere ziekenvader A. Gerzner was terstond gereed om met eenige dwangarbeiders de dooden en gewonden op die bloedige plek der worsteling te gaan halen en werd ook de bijna vormlooze bloedige vleeschklomp, die eenmaal de flinke en forsche Overmeiren was, bij de ambulance gebracht; overal waar hij voorbij gedragen werd, zag de troep, die den wanhopigen strijd gevolgd en Overmeiren's heldendaad gezien had, vol eerbied neer op den held, die trouw bleef tot het laatste oogenblik.

Trots zijn smartelijk lijden en zijne vreeselijke wonden liet deze kranige soldaat niet alleen geen enkele klacht hooren, maar riep hij, de bebloede handen en armen ten hemel heffende, zoo luid als het ontzettende bloedverlies hem toeliet «*Leve de Koning*!»

En vol bewondering en deelneming staarden allen naar dien held, die noch smart noch leven telde, maar wiens eerste en eenige gedachte was aan Holland's beminden Vorst.

Tegen aller verwachting in genas de dappere Overmeiren, hoewel hij vreeselijk verminkt bleef, doch die verminking is het glorierijk bewijs zijner onwrikbre trouw en is hem een eereteeken waarvoor elk rechtgeaard Nederlander met eerbied het hoofd ontbloot, en naast den kreet van Overmeiren van «*Leve de Koning*» zeker dien zal voegen van «*Leve Overmeiren*!»

De Luitenant der Infanterie J. M. Le Bron de Vexela
1876

Bij de eerste expeditie naar Samalangan was op den 9en Augustus 1876 het 8e Bataljon Infanterie, onder de orders van

den Majoor F. Meijer, gedebarkeerd en nog dienzelfden dag onder een hevigen strijd, die ons 3 dooden en 9 gewonden kostte, doorgedrongen tot de kampong Pengilit Toenong.

Reeds waren de noodige dispositie's genomen om ook die door den vijand bezette kampong te veroveren, toen van den Chef van den Staf der expeditie de order ontvangen werd, om de voorwaartsche beweging voorloopig te staken en het bivak te betrekken.

De Majoor Meijer koos daartoe een boschje uit, gelegen te midden eener vlakte, dat voldoende ruimte aanbood om den troep te bergen en een ruim uitzicht naar alle zijden toeliet.

Daar het bivak omringd was door tegalvelden waarop veel struikgewas voorkwam, het gras zeer hoog stond en men wist dat men als 't ware te midden van den vijand bivakkeerde, die zeker niet zoude nalaten, begunstigd door die struiken en het hooge gras, om eene poging tot aanval te wagen, werd zoo spoedig mogelijk, voor dat de duisternis inviel, om den buitenrand van het boschje eene versperring van omgekapte boomen daargesteld, die echter wegens gebrek aan tijd niet op volledigheid kon bogen en in geen geval stormvrij was.

Achter deze versperring werden de schildwachten om het bivak op 1 Meter afstand van elkaar geplaatst en voordurend door één Officier van elke kompagnie tot waakzaamheid aangespoord, opdat hen geen enkele beweging in het bedekte terrein zoude ontgaan.

De ruimte in het bivak was zoo beperkt, dat de rustende troepen vlak achter de schildwachten lagen.

Tot 3½ uur ging de nacht kalm voorbij en genoten zij die rusten mochten een vasten versterkenden slaap na de groote vermoeienissen van den afgeloopen dag, wetende dat hunne makkers waakzaam waren.

Op dat oogenblik meende een der schildwachten eenig geritsel te hooren en maakte zijne nevenposten daarop opmerkzaam, doch voor dat zij eenige zekerheid hadden of zij zich al of niet vergisten, verhieven zich eenklaps, op circa 50 pas van de schildwachten, talrijke getulbande koppen van Atjehers boven

het struikgewas en het hooge gras en schoten hunne geweren af; luid gillend zwaaiden zij den geduchten klewang en stortten zich toen ten getale van ongeveer 500 over de versperring tusschen de slapende soldaten in het dicht bevolkte bivak.

In den slaap verrast, werden sommigen reeds door de vreeselijke klewanghouwen neergeveld, voor zij nog goed ontwaakt waren en eenig bewustzijn hadden van wat er eigenlijk gebeurde; anderen het gevaar beseffende sprongen op, doch vielen getroffen neder voor dat zij hun geweer ter hand hadden genomen.

De Boegineezen lieten hunne geweren liggen, doch gingen den vijand dapper met het kapmes te lijf.

In de grootste verwarring ontstond er in de duisternis eene ontzettende worsteling, een uiterst bloedig handgemeen, waaraan elke leiding ontbrak. Allen vochten om hun leven, man tegen man, vreeselijke slagen toebrengende, terwijl de Atjehers onder gillende moordkreten als razenden rondhakten en doodelijke wonden toebrachten, door hun groot aantal talrijke slachtoffers makende.

Het was een vreeselijk oogenblik vol ontzetting, een afgrijselijk moordtooneel in de duisternis, waarin met woede en wanhoop geworsteld werd om elkaar te vernietigen en waarin tal van dappere feiten en grootsche daden van kameraadschappelijke trouw werden volbracht, al duurde de strijd ook niet lang.

Een groot deel der verwoede aanvallers wierp zich, voorafgegaan door een reusachtig gebouwden priester, op de Officieren, geleid door het licht van de eenige lantaarn waaronder deze grootendeels bijeenlagen.

De Luitenant Adjudant N. H. J. Richelle was de eerste die den aanloop weerstond en van den reusachtigen priester een klewanghouw over het hoofd kreeg die gelukkig gebroken werd door den helmhoed; voor dat de vijand echter een tweeden slag kon toebrengen had deze kranige Officier hem den kop gekloofd, doch hoe zwaar gewond hij ook was sprong toch de Atjeher weder op, velde een paar soldaten die zich voor hunnen Officier hadden geplaatst en

werd daarop voor goed met een dolk afgemaakt door den dwangarbeider Geppink, die bij den Luitenant Richelle als paardenoppasser dienst deed.

De Luitenant J. M. Le Bron de Vexela zag op korten afstand van zich, zoo goed als hem de duisternis dat toeliet, zijn kompagnies-Kommandant, de Kapitein A. Lojinga, met een vijftal woedend houwende Atjehers handgemeen en snelde hem dadelijk te hulp, doch werd zelf door een der vijanden aangevallen, die gillende op hem toesprong, maar voor dat de aanvaller zijne slagen kon toebrengen, had de Luitenant hem door een forschen sabelhouw neergeveld.

Nu ijlde hij weder naar zijn Kapitein, die wel reeds eenige wonden bekomen had, doch nog stand hield, doorsteekt een der aanvallers en grijpt een tweeden met de hand bij de keel; onder die worsteling viel hij en verloor zijne sabel; reeds maakte de op hem liggenden Atjeher zich gereed hem den dolk door de borst te boren, reeds is hij door de punt van dit wapen gewond, toen de Luitenant W. Auffmorth toespringt en den Atjeher afmaakt.

Zich geen tijd gunnende om zijne sabel op te rapen, snelde Le Bron de Vexela weder onverschrokken zijn Kapitein te hulp, die helaas echter reeds onder de slagen der vijanden gevallen was, en geraakte daarbij weder slaags met drie aanvallers, waarvan hij den voorsten, een stevig gebouwden Atjeher met de eene hand bij de keel greep terwijl hij, daar hij zelf ongewapend was, met de andere diens klewang trachtte te bemachtigen.

De Atjeher wist zich los te wringen en bracht den Luitenant met zijn klewang een houw over het voorhoofd toe, zoodat het neerstroomende bloed hem bijna het gezicht beneemt, doch onvervaard grijpt hij zijn tegenstander weder aan en worgt hem, terwijl Luitenant G. P. Wijnmalen met de beide anderen afrekent.

Na zijn vijand geworgd te hebben, spoedt Le Bron de Vexela zich weder naar zijn Kapitein, het doel zijner worsteling, en ziet deze met talrijke wonden overdekt, bijna onkenbaar in een grooten plas bloed liggen, naast een paar door hem gevelde aan-

vallers; tegelijkertijd vallen echter weder twee Atjehers hem verwoed aan.

Zonder zijne tegenwoordigheid van geest in die verschrikkelijke oogenblikken te verliezen, grijpt hij, zonder wapen zijnde, een geweer van den grond, zwaait dit met krachtige hand boven zijn hoofd en verpletterd den eersten aanvaller den kop, terwijl de trouwe dappere Luitenant Auffmorth mede tegenwoordig is, om den tweeden vijand onschadelijk te maken.

Op een door een hunner gegeven teeken, verdwenen de Atjehers in de duisternis, hunne dooden en gewonden zooveel dit mogelijk was mede slepende.

Overal waar de militairen zich in het bivak bewogen trapten zij in de duisternis op bebloede lijken of kermende gewonden.

Eerst bij het aanbreken van den dag was het mogelijk het ontzettend bloedige slagveld te overzien.

In die betrekkelijk kleine ruimte lagen op de met zooveel kostbaar bloed gedrenkten bodem 12 onzer dood, tot onkenbaar wordens toe verminkt, waaronder de Kapiteins L. A. Jonker en Lojinga, benevens 80 zwaar gewonden, terwijl de vijand 58 lijken had achtergelaten.

Bij de ter aarde bestelling der gevallene makkers was ook de dappere, zwaar gewonde Luitenant Le Bron de Vexela tegenwoordig, die hen en vooral zijn Kapitein met een bedroefd hart de laatste eer bewees.

Zijne heldhaftige onwankelbare kameraadschappelijke trouw had hem de kracht gegeven alle gevaren te doorstaan om zijn makker en Chef te helpen, en hoewel hij hem niet vermocht te redden, had hij hem bloedig gewroken, doch bij die edele taak zoude hij zeker het onderspit gedolven hebben, als niet de dappere en trouwe makkers, de Luitenants Auffmorth en Wijnmalen, hem tijdig ter hulpe waren gesneld.

De vijand moge ons als een tijger kunnen bekruipen, verrassen en verliezen toebrengen, de onzen staan echter pal in 't gevaar

en sterk door de zich nooit verloochenende kameraadschappelijke trouw, weten zij moedig te strijden en den aanvaller te doen afdeinzen.

De Luitenant der Infanterie J. J. G. Schuit 1879

Den 8en April 1879 was de Kapitein H. Haaksma aan het hoofd eener kolonne, ter sterkte van 2 kompagniën en 2 mortieren, van Missigit Montassik uitgerukt, om door Panteh Karang de kolonne Scharp te gemoet te trekken, doch met den last om, indien deze niet op een bepaald uur opdaagde, op Missigit Montassik terug te gaan.

Daar Panteh Karang door den vijand bezet was, liet de Kapitein Haaksma, na eenig voorbereidend artillerievuur die stelling stormenderhand innemen en hield zich daar trots 's vijands hevig vuur kranig staande, totdat hij de zekerheid had dat de kolonne Scharp zich niet meer bij hem zoude voegen, waarna hij volgens den gegeven last terugtrok, voortdurend door de vijanden achtervolgd.

Den 6en Mei daaraanvolgende moest diezelfde stelling te Panteh Karang andermaal genomen worden door eene kolonne onder den Majoor A. J. H. Lubeck, tot volvoering zijner opdracht in verband met de operatie's van de kolonnes onder de Majoors W. F. van Vugt en W. H. van de Pol, ten doel hebbende om de tot de V Moekims Montassik behoorende kampongs van vijanden te zuiveren. De kolonne Lubeck was ongeveer 100 man sterker dan die onder den Kapitein Haaksma op 8 April, en bovendien was daarbij nog eene sectie artillerie ingedeeld.

De vijand had de hem gelaten tijd uitstekend benut om zijne toch reeds sterke stelling aanmerkelijk uit te breiden en te bevestigen, door onder meer de geheele positie met eene 7 Meter breede bamboe-doerie versperring te omringen.

Reeds dadelijk werd de voorhoede van de kolonne Lubeck met een zeer overstelpend geweer- en lillavuur des vijands ont-

vangen, dat zelfs door ons Infanterievuur en een twintigtal granaatschoten der Artillerie niet tot zwijgen te brengen was, waarom de kompagnie die de voorhoede vormde en onder dat vuur onmogelijk langer stand kon houden, maar terstond onverschrokken tot den bajonet-aanval overging.

Weldra stuitten onze dappere soldaten, voorafgegaan door hunne Officieren, tegen de breede ondoordringbare bamboe-doerie versperring, die door het struikgewas niet opgemerkt was, zoodat zij nu op korten afstand van den vijandelijken wal ongedekt aan 's vijands moorddadig geweervuur blootgesteld bleven.

Daar onder dat vreeselijke vuur de versperring niet op te ruimen was, zonder de kompagnie aan geheele vernietiging bloot te stellen en de Officieren reeds allen buiten gevecht gesteld waren, klonk het signaal retireeren, waaraan de troep wel haastig, doch toch zoo ordelijk mogelijk voldeed.

Reeds in het hoogere meer dekking gevende struikgewas teruggekomen, blijkt het den Luitenant J. J. G. Schuit dat eenige onzer gewonden voor de versperring onder 's vijands bereik zijn achtergelaten en terstond besluit hij, gedreven door kameraadschappelijke trouw, ten koste van alles terug te gaan, om de geblesseerde makkers uit de handen der wreede vijanden te redden.

Trots 's vijands helsche vuur en trots zijne eigene verwonding gelast hij zijne sectie rechts-om-keert te maken en hem te volgen.

Wel grijnst de dood hen aan in die hagelbui van kogels die de vijand voortdurend afzendt, doch gehoorzaam aan het bevel van hun dapperen Officier, die hen reeds vooruit is gesneld, keert de sectie moedig op hare schreden terug en stormde op nieuw het gevaar te gemoet om de makkers te redden.

Deze werden gered, doch de dappere sectie verloor bij die edelmoedige daad niet alleen zes minderen aan dooden, maar ook hun kranigen energieken aanvoerder, die aan het hoofd der zijnen zijne bewonderenswaardige kameraadschappelijke trouw met den dood betaalde en in de bamboe-doerie versperring onder den vijandelijken wal bleef liggen, daar de soldaten door het in kracht nog toegenomen vijandelijke vuur onmogelijk zoover konden

doordringen en dus het lijk van hun braven aanvoerder in 's vijands handen moesten achter laten.

De kolonne verloor dien dag 1 Officier en 7 minderen gesneuveld, 4 Officieren en 30 minderen gewond.

Den volgenden dag dreef het geheel ontkleedde, doch gelukkig niet geschonden lijk van den dapperen Luitenant de rivier af en waren de troepen in de gelegenheid den trouwen Officier de laatste eer te bewijzen.

De brave Luitenant J. J. G. Schuit en zijne sectie volbrachten hier eene dier schoone daden van kameraadschappelijke trouw, die, al is de geschiedenis van het Indische Leger daaraan nog zoo rijk, toch altijd in hooge mate bewonderenswaard blijven, door de edele aandrift die daaruit spreekt en die daardoor onbetwist de vereering van tijdgenoot en nageslacht verdienen.

De Kapitein der Infanterie A. H. W. Scheuer en de Luitenant der Infanterie S. A. Drijber 1883

Den 20en Maart 1883 nam van uit Anagaloëng eene kolonne ter sterkte van 100 bajonetten deel aan de operatiën in de XXII Moekims, en was aan dien kleinen troep speciaal opgedragen om zich van kampong Temboh meester te maken, die door den vijand versterkt en ten Noorden van Tjot Basatoel gelegen was.

De aanvoerder van die kleine macht was de alom wegens zijne onverschrokkenheid bekende Kapitein A. H. W. Scheuer, die later als Luitenant Kolonel te Lombok aan het hoofd der rechterkolonne Tjakra Negara binnendrong, en die te midden van den bloedigen strijd en het hevige vuur der vijandelijke repeteergeweren, altijd kalm en bedaard als was hij op eene wandeling, steeds de melodie neuriede of floot van het bekende volksdeuntje «*alles kost 'n dubbeltje*», welke bijna ongeëvenaarde rustige gemoedsstemming van groote uitwerking was op de volhardende dapperheid zijner soldaten; thans als Kolonel is hij versierd met het Kruis der Militaire Willemsorde 3e klasse en de Gouden Kroon

voor *twee* Eervolle vermeldingen, terwijl hij tevens de Eeresabel draagt met opschrift, «*Koninklijk eerebijk voor betoonde dapperheid.*»

Bij die kolonne was, behalve de Luitenants W. C. Schreiner en D. F. Romijn, ook ingedeeld de Luitenant S. A. Drijber, een hoogst verdienstelijk Officier, die zich herhaaldelijk door de meest koene, onverschrokkene en gewaagde heldendaden onderscheidde en die thans eveneens het Kruis der Militaire Willemsorde 3e klasse draagt, zoomede de Eeresabel met eervol opschrift.

Na een hevig vuurgevecht en een onverschrokken stormaanval met de bajonet, waarbij de Europeesche fuselier Kribbe onder een juichend «*Oranje boven!*» het eerst in de sterkte sprong, werd de Kampong Temboh onder een luid «*hoezee*» en een schetterend Wilhelmus genomen. Op schitterende wijze was aan de opdracht voldaan.

Onder de eersten die bij den aanval door 's vijands kogels gewond werden waren de Kapitein Scheuer, die een schampschot aan den arm ontving, dat hij echter niet telde en de Luitenant Drijber die een vrij zware hoofdwonde bekwam, doch even als zijn Kapitein met de grootste bedaardheid en zelfbeheersching zijn troep bleef aanvoeren.

Onder de vijf minderen, die gelijktijdig geblesseerd werden, was ook de Europeesche fuselier M. Frankowack, die zeer zwaar gewond nederstortte en kermende in de tirailleurlinie bleef liggen, daar het hem wegens de hevige pijnen onmogelijk was zijne smartkreten te bedwingen, hoeveel pogingen hij daartoe ook aanwendde.

Daar de zwaar gewonde soldaat geholpen moest worden, en dit wegens het overstelpende vijandelijke vuur in de tirailleurlinie niet mogelijk was, terwijl hij zich zelf niet naar de ambulance kon begeven, ging de Kapitein Scheuer, kommandant der kolonne, naar hem toe, gelastte dien soldaat, die weigerde zich door zijn Kapitein te laten dragen, om hem te gehoorzamen, nam, hoewel zelf gewond, den geblesseerden hulpbehoevenden makker op den rug en droeg hem onder eene hagelbui van kogels buiten de vuurlinie, waar hij hem aan de inmiddels toegeschoten dragers overgaf.

Die edele daad van kameraadschappelijke trouw vervulde den troep met eene onuitsprekelijke geestdrift en allen wedijverden om onder de oogen van zoo'n Chef als helden te strijden.

Bij den terugtocht naar Tjot Basatoel gaf ook de Luitenant Drijber een verheven voorbeeld van kameraadschappelijke trouw en toewijding.

Deze Officier, die hevige smarten leed aan zijne zeer ernstige hoofdwond, doch zoo lang de strijd duurde de pijn wist te beheerschen, was bij den terugtocht genoodzaakt zich te laten dragen, daar bij het marcheeren elke beweging hem uiterst smartelijk was.

Wijl geen voldoend aantal tandoe's voor alle gewonden voorradig was, moesten sommigen, zoo goed mogelijk door de kameraden gesteund, de kolonne te voet trachten volgen.

Daar ziet Drijber een der geblesseerde soldaten, voor wie geen tandoe beschikbaar was, uiterst moeielijk en pijnlijk voortstrompelen, wijl hij zeer ernstig op sommige plaatsen en vooral aan het been gewond was.

Oogenblikkelijk laat Drijber zijne dragers halt maken, springt uit de tandoe, legt den meer hulpbehoevenden makker, die deze gunst weigerde en edelmoedig tegenstreefde, zelf in de tandoe, en hoe pijnlijk 't ook was en hoe moeielijk 't hem ook viel, vervolgde hij te voet zijn weg.

Waar onze edele en kranige Officieren zoo handelen tegenover hunne minderen, is het geen wonder dat de minderen zich laten dooden om hunne Officieren te redden.

Het is de wedstrijd van kameraadschappelijke trouw, die in het grootste gevaar het schijnbaar onmogelijke nog mogelijk maakt.

De Korporaal der Infanterie F. H. W. Schordell
1887—1889

Ach hier waren er te veel!... te veel!...

Dit waren de laatste woorden van een braaf, dapper en trouw soldaat, toen hij den dag na het gevecht, in tegenwoordigheid

van talrijke chefs, makkers en vrienden, die vol eerbied om zijne sponde vergaderd waren, aan zijne tallooze vreeselijke wonden bezweek, door allen bewonderd en hoog vereerd.

Nooit had hij het aantal zijner tegenstanders geteld, maar ongeacht dat aantal gestreden zooals een braaf, dapper en trouw Hollandsch soldaat strijdt, moedig, volhardend en onversaagd, doch bij het laatste handgemeen was hij, zijn Officier met onwankelbare trouw ter zijde staande, door het aantal overmand en even voor zijn laatsten snik fluisterde die held nog stamelend de aangehaalde woorden, alsof hij eene verschooning zocht voor de nederlaag die hij, zoo dapper en zelfopofferend strijdende, geleden had.

Dit was de Korporaal der Infanterie F. H. W. Schordell, die toen reeds voor zijn moedig gedrag op den 1en October 1887 met het Kruis der Militaire Willemsorde 4e klasse versierd was.

Dien dag zou onder de algemeene leiding van den Luitenant Kolonel J. A. Vetter de vijand uit zijne positie verdreven worden, die hij in de nabijheid van Moesapi versterkt had, en wel door de kolonnes van den Luitenant Kolonel S. I. E. J. V. Barthélémij en den Majoor I. A. Vink.

Na van des morgens 7 tot ruim 8 uur onder hevigen strijd te zijn voortgedrongen, den vijand overal terugdrijvende, stond een onderdeel van een der aanvalskolonnes tegenover 's vijands versterking te Kwalla Noord, en wel de 3e kompagnie van het 3e Bataljon Infanterie onder den Kapitein D. R. F. van Haeften, waarbij Schordell behoorde, welke kompagnie den frontaanval zoude doen, terwijl eene andere afdeeling onder den Kapitein C. K. J. van den Bussche de rechterflank der vijandelijke positie aan de Zuidzijde zoude omtrekken.

Sprongsgewijze ging de kompagnie onder 's vijands hevige vuur voorwaarts, tot men eindelijk zoo nabij genaderd was dat tot den rechtstreekschen aanval met de bajonet kon worden overgegaan en dan ook weldra het stormsignaal klonk.

De tegenstand was kort, maar hevig.

Schordell is bij den stormloop de makkers zijner sectie ver-

vooruit. Met onweerstaanbaar élan springt hij voorwaarts, werkt zich tusschen de hinderlijke bamboe-doerie door, beklimt het eerst de vijandelijke borstwering en zonder het getal zijner tegenstanders te tellen, springt hij binnen de vijandelijke sterkte.

Een Atjeher poogt zich daartegen te verzetten, doch Schordell schiet hem neer en staat nu tegenover eene meer dan tienvoudige overmacht, terwijl van alle zijden nog verdedigers toeijlen; ongeacht dat steeds vermeerderende aantal vijanden houdt hij moedig stand, wetende dat zijne makkers hem niet alleen zullen laten en met schitterende oogen en sterke vuist weert hij tot 's vijands schade alle aanvallen af, tot de kameraden, den door Schordell gebaanden weg volgende en aangevuurd door diens schitterend voorbeeld, hem bijspringen en na een kort doch bloedig gevecht de sterkte vermeesteren.

Al was de overmacht ook nog zoo groot, toen meende hij toch niet dat er «*te veel*» waren.

In de maand Mei 1889 was Schordell ingedeeld bij de 4e kompagnie van het 3e Bataljon Infanterie, welk Bataljon den tocht naar Edi mede maakte.

Op den 8en Mei vormde de 1e sectie, waarbij korporaal Schordell behoorde, onder de orders van den Luitenant J. J. A. Gaade den uitersten linkervleugel der gevechtslinie, toen deze sectie plotseling uit de hooge alang-alang, op nog geen vijftig pas afstand, door eene bende van twee honderd Atjehers met den klewang in de vuist woest werd besprongen.

Zoo onstuimig en verrassend was de aanval dier twee honderd brullende en gillende vijanden, wier scherpe klewangs bij het dolzinnig zwaaien in het zonlicht schitterden, dat reeds de eerste soldaten vielen voor dat zij aan verdediging konden denken en velen in een oogenblik van ontzetting terugdeinsden.

Maar de onverschrokken Luitenant Gaade geeft het voorbeeld en blijft staan, en naast hem de korporaal Schordell, die evenmin als zijn Luitenant wil wijken en hem zeker niet verlaten wil.

Een oogenblik, een kort oogenblik slechts kampen die twee dapperen tegen die talrijke woeste en bloeddorstige horde, als twee helden der oudheid, of liever als twee dappere Hollandsche soldaten die van geen wijken willen weten en hun leven duur zullen verkoopen.

Hoewel naast elkander strijdende, tracht toch Schordell zijn Luitenant met zijn lichaam te dekken.

De 3e compagnie Aboineezen van den Kapitein G. A. Hansen snelt terstond te hulp en heeft weldra de aanvallers verdreven, waarbij zij achttien man aan dooden verloren, doch hunne Europeesche makkers waren ontzet.

Daar lagen de Luitenant Gaade en de korporaal Schordell naast elkaar ter aarde zooals zij gestreden hadden, zonder een duim te wijken, de korporaal nog met zijn lichaan dat van den Officier dekkende, omringd door talrijke ontzielde lichamen van vijanden, als een bewijs hoe duur zij hun leven verkocht hadden en hoe moedig zij met zwaard en bajonet hadden gekampt.

Gaade was als een held gesneuveld, doch Schordell ademde nog, ofschoon hij zeven klewanghouwen over het hoofd had, de linkerhand geheel en drie vingers der rechterhand waren afgekapt, terwijl de borst, die zoo fier het kruis droeg, 14 gapende wonden telde, waarboven het bebloede en verbrijzelde kruis der Militaire Willemsorde schitterde.

Voorzichtig werd de dappere opgenomen en verpleegd, en groot was de belangstelling in zijn behoud.

Toen den volgenden dag de geneesheer aan de belangstellende makkers meldde dat Schordell's loopbaan weldra afgeloopen zoude zijn, haastten allen, zoowel Officieren als minderen, zich naar het sterfbed van dien trouwen held, om hem voor 't laatst de hand te drukken.

Nog eenmaal opent Schordell de oogen, ziet de bedroefde kameraden met een laatsten wakkeren blik aan en fluistert als eene verschooning van zijne roemrijke nederlaag «*Aeh, hier waren er te veel!... te veel!*»

En de held was niet meer! Dat trouwe ridderlijke hart had opgehouden te kloppen! Maar zijne herinnering blijft in eere en Z. M. onze Koning bepaalde, dat den naam van den korporaal F. H. W. Schordell in de registers der Militaire Willemsorde zoude worden ingeschreven onder de Ridders der 3^e klasse.

Hij heeft eene eereplaats in dat Gulden gedenkboek van het Legioen van dapperen, maar ook eene in de harten der kameraden die hem gekend hebben en getuigen waren zijner onwankelbare trouw en laat ons hopen ook in de herinnering van hen, die dit lezende zijne trouw zullen bewonderen en navolgen.

Toen na afloop van dien uiterst bloedigen strijd de kolonne overwinnend in het bivak te Edi terugkeerde, had er in de edele opwelling van bewondering voor den door de Amboineezen onder den Kapitein G. A. Hansen betoonden moed en krijgsmanstrouw eene grootsche roerende plechtigheid plaats, eene oprecht gemeende kameraadschappelijke hulde van de Europeanen der 4^e kompagnie aan hunne overschrokkene redders de Amboineezen der 3^e kompagnie van het 3^e Bataljon, die zoo zonder dralen in dat verschrikkelijk handgemeen met de bajonet hunne blanke broeders te hulp snelden.

Hoe vermoeid en uitgeput ook door hitte en strijd, stelde de 4e kompagnie Europeanen zich, nog zwart van kruitdamp, gehavend als zij waren door de worsteling en sommigen zelfs met bloedende wonden, zoodra zij binnen gerukt waren in orde van parade op, en toen die brave trouwe makkers, die donkerkleurige Amboineezen voorbij trokken, presenteerden allen als één man het geweer, een hoog eerebewijs, grootsch en verheven in zijn eenvoud en diep roerende beteekenis, een eerebewijs dat zoowel hen die het brachten, als de onverschrokken Amboineezen eer aan deed.

Dat is roerende militaire poëzie die het hart aangrijpt en sneller doet kloppen, die door zijne eenvoudige uiting helden maakt die elkaar broederlijk bijstaan in dreigend gevaar en den kameraadschappelijken band als met bloemen tooit.

De Europeesche Fuselier F. C. A. Buijs
1889

Onze posten te Atjeh, Pakan Kroeng Tjoet en Kota Pohama, werden in de maand Juli 1889 telkens geteisterd door het geschutvuur der Atjehers; die vuurmonden waren opgesteld in eene versterking, Kota Toewankoe geheeten, gelegen tusschen die beide posten aan den oever eener kreek, die met de lagune in verbinding stond; dit geschutvuur was erg lastig, al bracht het den onzen ook niet veel verliezen toe.

Hoewel onze artillerie telkens poogde om dat vuur tot zwijgen te brengen, gelukte dit toch niet, omdat door het zeer begroeide terrein de positie des vijands niet nauwkeurig bekend was en de juiste ligging uit de spionnenberichten niet kon worden opgemaakt.

In den nacht van 24 op 25 Julij 1889 hadden de bezettingen onzer beide posten weder een hevig vijandelijk geschutvuur te verduren gehad, waarom dan ook de Civiele en Militaire Gouverneer van Atjeh, de Generaal H. K. F. van Teijn besloot, om de vuurmonden van Kota Toewankoe onbruikbaar te doen maken.

Het beste en meest afdoende middel, ten einde dat doel het spoedigst te bereiken, was naar het oordeel van den Opperbevelhebber om te beproeven 's vijands stelling bij verassing binnen te dringen en dan van een gunstig oogenblik gebruik te maken om de kanonnen middels dynamiet te vernielen; daartoe werd door hem niemand geschikter geoordeeld dan de dappere kommandant van Pakan Kroeng Tjoet, de algemeen om zijn degelijk kameraadschappelijk karakter, zijne groote onversaagdheid en dol koenen ondernemingsgeest bekenden en beminden Luitenant F. Veerman, door zijne minderen ten hoogste vereerd en door de makkers in den regel vertrouwelijk *Frans* genoemd.

Daar een dusdanig waagstuk slechts door eene kleine uitgelezen troep uitgevoerd kon worden, aangevoerd door een Officier wien de minderen zelfs in het grootste gevaar vol vertrouwen onverschrokken zullen volgen, die met zijne braven

alles durft en alles kan ondernemen, omdat zij weten dat hij hen ten beste leidt, zoo kon de Generaal zeker geen betere keus doen, maar ook was Veerman eenigzins als van zelf de aangewezene persoon om den gewaagden aanslag te leiden en die koene onderneming tot een goeden uitslag te brengen, omdat hij door persoonlijke waarneming, die hij altijd sluipender wijs zoover mogelijk uitstrekte, en door voortdurend ondervragen der spionnen het meest en het best op de hoogte was van den toestand van het terrein, en dus zeker in dien warboel van struiken en moeras het zekerst zou kunnen handelen om de verrassing te doen gelukken.

Ten einde die verrassing nog meer kans van slagen te geven, zoude, geheel aan de andere zijde van het punt waar de te bekruipen vijandelijke sterkte moest liggen, door het 14ᵉ Bataljon Infanterie met Kavallerie en Artillerie eene demonstratie worden gedaan om den vijand naar zich toe te lokken en om, ingeval van mislukking van den overval, het kleine detachement te steunen en den terugtocht mogelijk te maken.

Nadat het 14ᵉ Bataljon blijk had gegeven dat het in de aangeduide positie was aangekomen, rukte de Luitenant Veerman met zijne keurbende uit, sterk 35 bajonetten, benevens de Luitenant der Genie N. Hageman met 10 geniewerklieden, voorzien van de noodige dynamiet en ontstekingsmiddelen.

Het was een kranig troepje dat om 6½ uur des morgens van Pakan Kroeng Tjoet voor die hoogst gewaagde en koene onderneming op marsch ging, doch op Veermans flink kommando «*Voorwaarts*» gingen zij vol vertrouwen de kwade kansen tegemoet, wetende dat een dapper en onverschrokken, doch tevens beleidvol Officier de aanvoerder en de leider was.

Het zij hier dadelijk gezegd dat, trots den betoonden moed en doodsverachting dier braven, de gewaagde onderneming onafhankelijk van het beleid en de doortastendheid van den aanvoerder, totaal mislukte; van den geheelen dapperen troep die uitrukte, keerden slechts een tiental minderen, waarvan de meesten gekwekst, terug, en waren al de lichamen der gesneuvelden met hunne

wapens op de plaats des gevechts in handen van den vijand achtergebleven, uitgenomen dat van den aanvoerder; om 6½ uur rukte de troep uit, om 7¼ was men voor Kota Toeankoe en om 9 uur waren de treurige overblijfselen van dien kranigen troep te Pakan Kroeng Tjoet terug, zoodat het eigenlijke gevecht zeker geen kwartier geduurd heeft, in welk kort tijdsverloop dat smartelijke verlies geleden werd.

Talloos waren de bewijzen van moed en trouw in die benarde oogenblikken gegeven, maar schitterend blinkt boven alles uit de ridderlijke daad van onwankelbare trouw van den Europeeschen fuselier F. C. A. Buijs en naast hem die van den Europeeschen fuselier W. R. Schirmer die beiden voor die gelegenheid het kruis van de 4e klasse der Militaire Willemsorde als belooning voor hunne heldendaad mochten verwerven, eene daad die een schoon en helder licht werpt op de trouwe kameraadschap die in de gelederen van het Indische Leger heerscht.

Behoedzaam ging de kleine kolonne dapperen, voorafgegaan door den aanvoerder, langs een smal pad voorwaarts in de richting van Kota Toewankoe, steeds verborgen door hoog opgaand houtgewas.

Plotseling echter stond die heldenschaar, daaruit deboucheerende, op ongeveer 10 pas van de vijandelijke sterkte die men dacht te bekruipen en waaruit zij dadelijk met een krachtig geweervuur werd begroet.

Van de voorgenomene verrassing kon dus geen sprake meer zijn, doch zoo nabij den vijand wilde niemand de onderneming opgeven en het aller minst de dappere Veerman, die er op rekende door een stout bestaan de opdracht toch te kunnen vervullen, daar de sterkte wellicht slechts zwak bezet en door een snel en krachtig optreden de taak der genie zeker afgeloopen kon zijn, alvorens de vijand versterking ontving.

Daarom stormen allen, voorafgegaan door Veerman, onder een luid «*Hoera !*» vooruit.

Buijs heeft echter het eerst van allen den vijandelijken wal bereikt,

werkt zich door de bamboe-doerie versperring heen en legt met een welgemikt schot den eersten Atjeher die zich vertoont neer.

Hij staat nu echter alleen op den wal, want bij de vijandelijke sterkte gekomen is de Luitenant Veerman van plan veranderd en is met den geheelen troep een der facen van de vijandelijke redoute gevolgd, om zoo te trachten door de poort aan de achterzijde de sterkte binnen te dringen.

Aan alle zijden door den vijand bedreigd trachtte Buijs, zich verdedigende, terug te gaan, doch hij werd daarin verhinderd door de bamboe-doerie waarin hij verward geraakte en de terugtocht zou hem zeker niet gelukt zijn, als de korporaal Lange hem niet ter hulp was gesneld en den vijand een oogenblik door zijn vuur in bedwang had gehouden.

Nu haasten zich beiden, om zich onder hevig vijandelijk vuur langs den voet der versterking bij het detachement te voegen, doch reeds op dien korten tocht zagen zij vele hunner makkers levenloos uitgestrekt liggen, gevallen door 's vijands lood.

Veerman heeft intusschen met Hageman en de rest der kleine kolonne de achterzijde der vijandelijke sterkte bereikt, en tracht de zich daar bevindende poort open te hakken, doch tegelijkertijd worden de dapperen niet alleen uit Kota Toewankoe, doch tevens uit twee andere nabij gelegene versterkingen met een kruisvuur overstelpt, zoodat het kogels regent en herhaaldelijk mannen doodelijk getroffen neêrzijgen.

Ook Veerman is gevallen met den glimlach op het fiere gelaat, dat zijne verhevene strijdlustige uitdrukking behouden had, terwijl Hageman aan een sappeur de bijl heeft ontrukt en met forsche slagen de poort beukt.

Nog slechts Buijs, Schirmer, korporaal Lange en een paar anderen zijn in staat 's vijands overstelpende vuur te beantwoorden, dat de Atjehers zoo in ontzag houdt, dat zij den gewonen woesten klewangaanval op dat kleine hoopje dapperen niet wagen.

Nu wendt Buijs zich tot den Luitenant Hageman en meldt dezen dat Veerman gevallen is.

Hageman, ziende dat niet alleen alle kans op succes verkeken is,

maar dat de toestand van dat troepje zeer hachelijk wordt, gelast den terugtocht, doch op datzelfde oogenblik stort ook hij neder, doodelijk getroffen door enkele der tallooze kogels, die de vijand op de aanvallers afzendt.

Niet zoodra heeft Hageman het bevel tot teruggaan uitgesproken of de overblijvenden hebben zich dadelijk teruggetrokken, om zich eenigszins tegen 's vijands vuur te dekken.

Alleen Buijs staat nog te midden van den kogelregen naast het lijk van zijn beminden aanvoerder, den Luitenant Veerman.

Hij wil dat laatste overblijfsel van dien dapperen Officier niet bloot stellen aan de beleedigende en schendende behandeling der Atjehsche benden en mogelijk, zoo dacht hij een oogenklik, kan er nog leven in zijn.

Daarom schiet hij voor de laatste maal, rechtop staande, zijn geweer af, terwijl de vijandelijke kogels aan alle zijden hem om de ooren fluiten en sissen, bukt zich, grijpt het roerloos lichaam van zijn Luitenant bij de kraag der jas en sleept het met zich voort in de richting der reeds teruggetrokken makkers.

Eensklaps echter raakt hem een der honderde afgezonden kogels van achteren in de dij en hij zijgt daardoor, nu machteloos geworden in dat been, op eene knie neder, maar zijn Luitenant laat hij niet los, hoe moeielijk 't hem ook is het lichaam kruipende voort te slepen, terwijl hij zijn wapen nog met de andere hand torscht.

In zijne vertwijfeling roept hij zijn makker Schirmer ter hulp, die juist naar den achterblijvenden Buijs uitziet. Deze kruipt terstond, trots het aanhoudende moorddadige geweervuur, naar Buijs toe en met vereende krachten slepen zij nu het lichaam van Veerman mede, waarbij ook Schirmer door een kogel gewond wordt.

Eindelijk vinden die beide braven in de bedding van een daar stroomend riviertje dekking tegen het verschrikkelijke vijandelijke vuur, dat steeds zonder ophouden doorratelt en op handen en voeten over den bodem van den waterloop kruipende, waarbij Buijs ontzettende smarten lijdt, brengen zij de vereerde overblijfselen van hun beminden Luitenant in veiligheid bij een troep, die onder den

Luitenant J. H. H. Dommers ter ondersteuning was uitgerukt.

Een ieder was vol lof over het brave en trouwe gedrag van den dapperen Buijs, waaraan ook de kranige Schirmer zijn deel had.

Voor den dienst afgekeurd tengevolge zijner ernstige verwonding, keerde Buijs naar Nederland terug, waar zijne heldendaad, die zooveel ware aanhankelijkheid en trouw toonde, reeds algemeen bekend was en waar hem zoowel te Amsterdam als te Gouda eene schitterende waardeerende ontvangst was bereid.

Die hulde was welverdiend en schonk een zalig oogenblik aan de ouders van den held, die met recht trotsch waren op dezen zoon, die zich als een echten Hollandschen jongen in die bange vreeselijke ure des gevaars zoo wakker en trouw gedragen had.

De Sergeant Ziekenvader H. H. H. Loontjes
1894

Den 27^{en} Augustus 1894 rukte, ten gevolge van den van het hoofdkwartier ontvangen schriftelijken last, de kolonne onder den Overste P. van Lawick van Pabst van Batoe Klian op, om naar het bivak te Ampenan terug te keeren en nam haren weg over Tjakra Negara, daar het den aanvoerder onbekend was, dat daar in den nacht van 25 op 26 Augustus de treurige overvalling en nederlaag onzer troepen had plaats gehad.

Bij het binnenrukken van Tjakra Negara, waar men dacht het hoofdkwartier te zullen vinden en de kolonne dan ook vol vertrouwen als in eene door ons bezette plaats binnen marcheerde, viel zij in de haar gelegde hinderlaag en werd op den grooten weg geheel uit elkaar geslagen door 's vijands moorddadig vuur, dat plotseling aan alle zijden werd afgegeven door de achter de van schietgaten voorziene muren geplaatste Balineesche schutters, zoodat ten gevolge daarvan tal van dapperen *à bout portant* werden doodgeschoten zonder een vijand te zien, en daaronder ook de dappere beleidvolle Overste P. van Lawick van Pabst.

Een deel der kolonne kon zich door den vijand heenslaan, al was het ook met talrijke verliezen, en de achterhoede, eene In-

landsche kompagnie onder den Kapitein Lindgreen, vond met de Ambulance eene toevlucht in eene Poerie, verdedigde zich daar eenige dagen tegen tallooze aanvallers, geraakte eindelijk in krijgsgevangenschap en keerde eerst den 6[en] September in ons bivak te Kalé terug, waar toen de bekende Overste A. H. W. Scheuer het bevel voerde.

Bij den afmarsch van Batoe Klian had de geneesheer der kolonne, de Officier van Gezondheid 1e klasse Dr. S. Ujlaki, de zorg voor den doodelijk zieken sergeant A. H. W. Becker, die gedragen moest worden, in het bijzonder opgedragen aan den Sergeant ziekenvader H. H. H. Loontjes, met den uitdrukkelijken last steeds in de onmiddelijke nabijheid van den zieke te blijven en deze onder geen voorwendsel hoegenaamd te verlaten.

En trouw tot in den dood vervulde hij dien plicht.

Zoodra het verschrikkelijke geweervuur der Balineezen onze troepen teisterde, en menschen en paarden bij tientallen te gelijk op den weg neervielen onder die hagelbui van kogels, wierpen in hunnen angst de dragers van den draagstoel waarin de zieke sergeant Becker vervoerd werd, dezen neder en zochten een goed heenkomen in de verwarring die door dien plotselingen aanval ontstond en nog vermeerderd werd door de als razend rondrennende trekdieren.

Doch niet alzoo Loontjes, die trouw bij den aan zijne zorg toevertrouwden zieke bleef, hoewel hij zich bij den troep van den Kapitein Lindgreen, waarbij de ambulance behoorde, had kunnen voegen, maar dat wilde hij niet, wanneer niet tevens de zieke overgebracht werd.

Wat er verder met die twee makkers in het gevaar gebeurd is, zal wel nooit bekend worden, doch toen den 1[en] September Dr. Ujlaki met het treurige overblijfsel der kompagnie Lindgreen over het slagveld trok om in krijgsgevangenschap voor den vorst van Lombok gebracht te worden, zag hij tusschen de talrijke lijken, die onbegraven op dien noodlottigen weg lagen, ook het lichaam van den Sergeant Becker nog in de neergeworpen tandoe liggende, door een kogel in het hoofd getroffen en daar

naast, den draagstoel nog krampachtig omklemd houdende, het door tal van kogels doorboorde lijk van den braven ziekenvader Loontjes, als wilde hij toonen, dat hij ten koste van zijn leven alles gedaan had om den aan zijne zorg aanbevolen makker trouw ter zijde te staan.

Hoe weerloos ook, toch bleef hij trouw op zijn post, tot de dood hem van dien plicht onthief.

Zoo trouw zijn de makkers van het Indisch Leger en zoo weten zij te sterven.

Eere en hulde aan zijne nagedachtenis!...

Plichtbesef

On étonne par l'audace et on anime son propre courage.
De Weiss.

Plichtgevoel is den Hollandschen krijgsman van nature eigen en wordt gedurende zijn verblijf in de gelederen met zorg aangekweekt, veredeld en onderhouden als de hechtste steunpilaar der discipline, waardoor ons dapper Indisch Leger zoo oneindig veel met grooten moed en met bewonderenswaardige volharding en trouw mocht volbrengen en met roem en eer in stand houden.

Maar vele edele en roemrijke daden in Indië spruiten voort uit eene bijzondere onbegrensde opvatting van plicht, uit een gevoel van hooggedreven plichtbesef, waarbij de krijgsman optreedt geheel volgens de ingeving van hart en verstand op het oogenblik van handelen, zonder zich daarbij bewust te zijn hoe grootsch en verheven zijne daad is, zonder zich daarop iets te laten voorstaan en zonder daarvoor eenige belooning te verwachten, eenvoudig omdat hij het zijn plicht acht zóó te doen en niet anders.

De meeste van dergelijke schijnbaar eenvoudige, doch in werkelijkheid grootsche, indrukwekkende, soms roerende daden van heldenmoed blijven voor tijdgenoot en nageslacht verborgen, omdat de getuigen ontbreken en de heldhaftige bedrijver òf zelf bij de uitvoering sneefde, óf, in den eenvoud zijner opvatting van plicht, die als van geen belang beschouwde.

De Majoor der Infanterie Leclercq
1824

Na het vertrek van den Gouverneur Baron van der Capellen op den 13en September 1824, brak op Celebes den opstand met vernieuwde kracht uit, en vielen de opstandelingen ons fort te

Pakadjene met groote overmacht aan, waar de Luitenant Grinwald met het kleine garnizoen zoo lang stand hield, tot het buskruit magazijn in brand geraakte en de sterkte met vriend en vijand in de lucht vloog.

Ook onze post te Maros had veel van de aanvallende opstandelingen te lijden en was ten slotte van elke gemeenschap over land met de hoofdplaats Makassar afgesneden, daar de overtalrijke, dappere, stoutmoedige en behendige Boegineesche ruiterbenden de geheele streek in hunne macht hadden.

Eindelijk besloot de Majoor Leclercq, die alle overblijvende troepen in die afdeeling onder zijn bevel te Maros vereenigd had, den te sterk en te onbeschaamd optredenden vijand aan te vallen en uit den omtrek te verdrijven.

Met 200 man Amboineesche Infanterie en een troep Inlandsche Barissan, aangevoerd door Kraeng Tello, deed hij een uitval onder zijne persoonlijke leiding.

Aanvankelijk werd het voortrukken onzer troepen met succes bekroond, vooral zoolang zij ondersteud werden door het geschutvuur onzer sterkte, doch de krijgskans keerde toen men den wijkenden vijand te sterk vervolgde en in open terrein kwam, waar ons geschut uit het fort geen steun meer kon aanbrengen en de talrijke goed bereden Boegineezen beter in staat waren zich te ontwikkelen en hunne onstuimige charges uit te voeren.

De Boegineesche ruiterbende bestormde nu op vreeselijk woeste wijze van alle zijden de Amboineesche tirailleurs die, hoewel door de laffe hulptroepen verlaten en talrijke verliezen lijdende, moedig stand hielden.

De Majoor Leclercq begreep dat die wederstand niet lang kon duren; om zijn troep voor geheelen ondergang te behoeden besloot hij zijne verspreide soldaten te verzamelen en op het fort terug te trekken, en liet daarom het signaal «*verzamelen*» blazen.

De Amboineezen voldeden terstond aan dat bevel, doch de vijanden, daarin eene vlucht ziende, werden des te overmoediger en vielen nu in tallooze zwermen met de grootste onstuimigheid op de in terugtrekkende beweging zijnde tirailleurs aan, die wel een

wanhopigen wederstand boden, doch daarbij helaas allen werden afgemaakt.

De Majoor Leclercq, die zijne troepen te voet aanvoerde, zag met sombere blikken den gang van zaken waaraan hij niets veranderen kon en begreep dat zijne dappere Amboineezen tot den laatsten man zouden vallen.

Nog kon de Majoor zich door de vlucht aan de slachting onttrekken en de onverschrokken wachtmeester der huzaren Lahure, die in zijne nabijheid was en begreep dat de Chef ook te Maros noodig was om de overgeblevene bezetting aan te voeren en te leiden, bood hem zijn paard aan, om daarmede naar het fort te rijden en zoo spoedig mogelijk versterking te halen.

Maar de edele en onverschrokkene Hoofdofficier wees dit aanbod met stoïcijnsche kalmte af, zond Lahure in zijne plaats terug, zeggende, *«daar waar mijne dappere Infanterie strijdende sterft, daar sterf ik ook met haar!»*

Zonder dralen voegde hij zich nu bij zijne met den moed der wanhoop strijdende soldaten en vond met de zijnen strijdende den dood op het slagveld.

In zijne eenvoudige grootsche opvatting van plichtbesef, deed hij eene bewonderenswaardige heldendaad en ging zonder dralen, en zonder eenige hoop op succes als een held den dood te gemoet, waardoor hij wel de zijnen niet redde, maar zich een onverwelkbre lauwer vlocht en zijn naam vereeuwigde door dien te schrijven naast die van zoovele helden, die den dood op het slagveld verkozen tegen den terugtocht of de vlucht.

De Europeesche Tamboer Jacobus de Vannes
1825

Onze op een kleinen, eenzaam uit de vlakte oprijzenden heuvel, ter Sumatra's Westkust, gelegen sterkte Soeroasso, was bezet door een troep van 40 man Infanterie onder den Luitenant T. B. Veltman en beheerschte zoowel die omringende vlakte als de bergengte Ajer Batomba, ten einde de voortdurende invallen van de krijgshaftige Padrie's van Lintau in het landschap Tanah Datar tegen te gaan.

Het bevel over dezen kleinen, maar gewichtigen en gevaarlijken post kon zeker aan geen meer ervaren, dapperder en doortastender Officier worden toevertrouwd, want reeds herhaaldelijk had hij de meest doorslaande bewijzen gegeven, dat zijne onverschrokkenheid geene grenzen kende; daarvoor was hem reeds bij de verovering van de vijandelijke sterkten van Gombora en Pladjoe, bij de 2de Expeditie naar Palembang in 1821, den Officiersrang en het Kruis der Militaire Willemsorde ten deel gevallen.

Was de kommandeerende Officier van dat echte krijgsmansgehalte, de minderen, die in hem het volle vertrouwen stelden omdat zij hem elders te midden van kogelregen en kruitdamp aan het werk hadden gezien en met hem gestreden hadden, waren allen gebronsde en in den krijg geharde soldaten, die den strijd als hun element beschouwden en in hunne ruwheid daarin de grootste emotie vonden; door de voortdurend voorkomende expeditiën waren zij uitstekend met alle listen en lagen van den Inlandschen vijand bekend en deden in slimheid voor den tegenstander niet onder, doch overtroffen hem verreweg in roekelooze vermetelheid en doodsverachting.

Onder de hoede van zulk eene bezetting rekende de Opperbevelhebber dat fort in die gevaarlijke positie volkomen veilig, maar toch was het den 23en Juni 1825 den ondergang zeer nabij, want eene kolossale overmachtige bende der Padries, ten getale van ongeveer 2000 man, trachtte de sterkte te overvallen en bij verrassing te nemen.

Verschillende seinen met ontstoken vuren en het slaan op vèrklinkende gongs gedurende de voorafgaande dagen op de toppen der heuvels in den omtrek, had het waakzame garnizoen reeds aangespoord meer dan gewoonlijk op zijne hoede te zijn, daar de vijand blijkbaar het een of ander plannetje aan zijn adres op het oog had, toen in den vroegen morgen van den 23en Juni 1825 de op de wallen geplaatsten schildwacht met zijn door gewoonte verscherpt gehoor in de morgenstilte eenige vreemde geluiden waarnam, die hem onraad deden vermoeden, want de

dikke mist die over het landschap beneden hem hing, belette hem met het oog iets in de vlakte waar te nemen.

Eindelijk na lang en aandachtig turen kon hij en de makkers der wacht, die hij gewaarschuwd had en die naderbij gekomen waren, beweging zien in het struikgewas en hooge gras in de nabijheid, waartusschen eene enkele witte gedaante reeds onheilspellend dicht bij de sterkte als eene slang voortsloop; dat was hem genoeg om alarm te maken.

Het was een verschrikkelijk ontwaken!...

In stede van de gewone reveille riep het angstwekkend alarmsignaal van den tamboer Jacobus de Vannes de bezetting te wapen en dadelijk donderde de losbranding van een der vuurmonden als vervolg daarop, honderdvoudig door de omringende bergen weerkaatst, eene gereed gehouden lading schroot op de daarbuiten bewegende massa afzendende.

De kreten van woede die buiten de sterkte uit den nadersluipenden hoop opstegen, bewezen dat het schot eene afdoende vreeselijke uitwerking had gehad, doch als een echo daarvan klonken eensklaps van alle zijden de wraak- en aanvalskreten der Padrie's, die hunne list ontdekt ziende, overal in den omtrek van het fort uit het hen omringende struikgewas opsprongen, met hunne talrijke drommen de vlakte bedekkende en hun «*la ilaha illa 'llah*» met stijgende opwinding uitgalmende.

Op hetzelfde oogenblik stormden ook de vijanden op de versterking aan onder het aanmoedigende «*madjoe*» (voorwaarts) der aanvoerders en voorafgegaan door de zich onkwetsbaar achtende voorvechters, die, in roode met koran-spreuken bedekte baadjes gekleed, al tandakkende voorwaarts gingen, terwijl zij die met geweren gewapend waren, een goed onderhouden vuur op de sterkte openden.

De voor geen klein gerucht vervaarde Veltman en zijne geharde soldaten schrokken toch een oogenblik, toen eensklaps overal die talrijke als razenden aanstormende krijgshaftige Padrie's uit het beschermende struikgewas en hooge gras oprezen en de optrekkende mist hun overmachtig aantal niet langer verborg. Het zou

een strijd worden van 1 tegen 50, doch reeds het volgende oogenblik gaf Veltman weder kalm zijne bevelen, die door zijne dapperen met moed en zelfvertrouwen werden opgevolgd.

Bij dien eersten aanval maakte de vijand zich wel meester van eenige op een afstand van de sterkte in de vlakte staande gebouwtjes, doch zijn aanval op de sterkte zelf werd door de vastberadene houding der bezetting, hun krachtig vuur en bijna nooit missend schot, met voor den vijand uiterst bloedige gevolgen afgeslagen, zoodat deze zich weder op een afstand terugtrok.

Het was echter slechts een *«reculer pour mieux sauter!»*

De dikke mist was nu geheel opgetrokken en schitterend scheen de morgenzon het geheele landschap in helder licht hullende en een fraaien doch warmen dag voorspellende.

De vlakte wemelde van goed gewapende strijdlustige Padries en nog daalden talrijke drommen van de naburige hoogten af; na een oogenblik rust drong de geheele massa die het fortje omringde, weder gillende en schreeuwende voorwaarts, onder bedekking van het vuur hunner geweerdragenden, welk vuur de bezetting echter slechts spaarzaam beantwoordde, niet schietende dan wanneer men zeker was te raken, waardoor dan ook menigen aanvaller in het gras beet.

Eerst nu bemerkte Veltman, dat door het onverwachte van dien aanval nog vergeten was, om als naar gewoonte de vlag te hijschen. Spoedig echter had de Vannes dat verzuim hersteld en weldra wapperde onze heerlijke Driekleur in den van de bergen komenden verfrisschenden morgenwind onder het gejuich der bezetting den vijand uitdagend te gemoet, terwijl de tamboer als een antwoord op 's vijands dreigkreten, de verschijning dier vlag met een opwekkend Wilhelmus begroette.

Weder naderden de Padrie's, de voorvechters voorop, maar nu behoedzamer dan de eerste maal de door het kleine dappere garnizoen goed verdedigde wallen, maar bij herhaling werd de aanvaller met bebloede koppen teruggeslagen.

Doch nu dreigden de bezetting twee onheilen binnen de sterkte, tegelijk met de verwoede aanvallen daarbuiten.

De as van het affuit van een der vuurmonden, de drieponder, brak, zoodat het een oogenblik onbruikbaar was, doch gelukkig wist Veltman op praktische wijze spoedig daarin te voorzien.

Nauwelijks donderde echter die vuurmond weder en braakte zijne doodaanbrengende lading over den vijand uit, of, aangestoken door een der brandpijlen des vijands, brak er brand uit in het licht brandbare dak van de kommandantswoning en weldra stegen zware rookwolken ten hemel, vermengd met overal heenvliegende vonken, waardoor ook de andere gebouwen in brand konden geraken.

Het gevaar was ontzettend, want naast de woning van den Kommandant, vlak bij het bastion stond het, even als de andere gebouwen van licht brandbare matrialen opgetrokken buskruidmagazijn, dat eveneens met atap gedekt was, hoewel eene daaronder op de zoldering uitgespreide dikke aardlaag, het gevaar eenigzins verminderde.

De vijanden juichten van vreugde, doch juichten te vroeg.

Veltman had reeds zijne maatregelen genomen en de soldaten, die niet dadelijk op de wallen noodig waren, hadden reeds de met water gevulde bamboekokers ter hand genomen en den beginnenden brand met natte dekens gedoofd.

Tamboer de Vannes was echter terstond als eene kat op het dak van het kruitmagazijn geklommen en rukte daar de gevaarlijke dakbedekking zoo spoedig mogelijk af, zonder zich ook maar eenigzins te storen aan het in 't bijzonder op hem gerichte vijandelijke vuur.

Toen de brand gebluscht en hij met zijn arbeid gereed was, keek hij van zijne hooge standplaats op de zoldering van het van dak beroofde kruitmagazijn op de van vijanden krioelende vlakte neer en zag tot zijne ontzetting, dat een aanvoerder en voorvechter met zijne bende bezig was om de randjoe's in de gracht, die de sterkte stormvrij maakten, op te ruimen, ten einde zich zoo een weg naar de wallen te banen, waarna het dan den aanvaller door zijne kolossale overmacht spoedig gelukken zoude om de kleine bezetting te overmeesteren.

Wat hij van zijne verhevene standplaats waarnam, konden de zich op het banket en in de versterking bevindende soldaten niet zien en zij beseften dus niets van het groote gevaar, dat hen gaandeweg doch zeker naderde.

In zijn begrip van plichtbesef was het de Vannes helder dat hij met aanwijzen en uitleggen te veel tijd zoude verliezen en alleen zijn handelen, dadelijk en beslist handelen, nog redding kon aanbrengen en 's vijands plannen verijdelen.

Snel als de gedachte is zijn plan opgevat en uitgevoerd.

Een bamboe stijl van het gebouw grijpende, glijdt hij vlug als een aal naar beneden, snelt naar de borstwering, rukt een der verdedigers het geladen geweer uit de hand, roept de anderen toe hem te volgen, springt op het plongée en met een goed gericht schot legt hij den voorvechter en aanvoerder der nader sluipende bende neer.

De verschijning van den beslist handelenden, onverschrokken tamboer, weldra door anderen gevolgd en het sneuvelen van hun aanvoerder, deed de bende hun heil in de vlucht zoeken, waarbij echter nog menig Padrie valt onder het nooit missende lood der verdedigers.

Nog tweemaal beproefde de vijand een verwoeden aanval, doch de tweede maal was het niet alleen het dappere garnizoen dat de aanvallers op de vlucht dreef, maar ook het tromgeroffel in de verte, dat de nadering van Hollandsche troepen aankondigde.

Het fort was gered, doch 't was ook hoog tijd!...

Vroolijk en zegevierend wapperde nu onze Driekleur boven de dappere verdedigers de ontzetkolonne tegemoet, tegelijk met de toonen van het hartverheffend Wilhelmus.

De bezetting verloor in dat korte tijdsverloop zeven man aan dooden en gewonden, doch de vijand liet voor de wallen der sterkte 20 gesneuvelden achter, daar hij die op zijne vlucht niet meer mede kon voeren. Volgens berichten bedroeg 's vijands verlies aan dooden in 't geheel 150 man, waaronder verscheidene Hoofden, benevens tal van gekwetsten.

Wel was de verdediging kloekmoedig en beleidvol gevoerd,

doch zonder de kordate en besliste handeling van den tamboer de Vannes zoude vermoedelijk het garnizoen het onderspit gedolven hebben vóór de komst der ontzet-kolonne.

Zijne dappere handeling, voorspruitende uit edel plichtbesef redde het fort van den ondergang, want ware de vijand binnengedrongen, dan zou Veltman den brand in 't kruit gestoken hebben en met vriend en vijand in de lucht gevlogen zijn.

De Luitenant der Infanterie Durleu
1828

De Luitenant Kolonel J. Ledel, een der onverschrokkene en doortastende aanvoerders der mobiele kolonnes in den Java-oorlog, had in het Grogolsche, dat de meest fanatieke aanhangers van den hoofdopstandeling Diepo Negoro telde, met zijne uiterst beweegbare en strijdvaardige troepen een versterkt kampement betrokken, van waar hij, als uit een domineerend centrum, alle verdachte vijandelijke bewegingen met den meesten spoed en kracht kon tegengaan.

Daar hij onmiddelijk na zijne vestiging in de maand Augustus 1828 herhaaldelijk en onverwachts door talrijke benden van Diepo Negoro's troepen, soms ter sterkte van 2000 man, werd aangegrepen, had hij eene in de nabijheid gelegen hoogte door eene veldwacht van een Officier en 20 minderen doen bezetten, die nu, daar die hooge rots zich eenzaaam in de vlakte verhief, alle bewegingen des vijands in den omtrek kon waarnemen en daarvan tijdig bericht zenden.

Wijl die hoogte als 't ware uit één kolossaal massief rotsblok bestond, dat zich eenzaam, steil en ontoegankelijk uit de groenende vlakte verhief, had hij, om den top te kunnen bereiken, met ongekend geduld een pad naar boven laten kappen, dat wil zeggen, eene ruwe trap in de rots doen uithouwen, waarlangs dagelijks de veldwacht met moeite hare positie innam, doch dan ook tegen elken aanval gevrijwaard was, omdat de kegel overal elders onbeklimbaar bleek en de slechts met gevaar te beklimmen rotstrap, zeer gemakkelijk zelfs door een enkel soldaat

tegen elke aanrukkende vijandelijke bende te verdedigen was.

Te laat zag de vijand in hoe belangrijk dit punt was, en hoeveel nadeel hij onze troepen had kunnen toebrengen, als hij dat bij tijds bezet had; daarom poogde hij dan ook zich door allerlei listen en lagen daarvan meester te maken, doch alles stuitte af op de waakzaamheid onzer dapperen.

Op zekeren dag in de maand Augustus 1828 had de Luitenant Durleu, vergezeld van den sergeant Ramon en zijne 19 bajonetten, in den vroegen morgen den top beklommen, de makkers afgelost, en was zijne wacht van 24 uur begonnen.

Het werd dien dag bijzonder warm en de troep vond weinig beschutting tegen de brandende, loodrecht neerschietende zonnestralen onder het lichte atappen dak, dat op vier stevige stijlen rustende, als wachtlokaal dienst deed.

Hoe meer de dag vorderde, hoe meer de hitte toenam, die ten slotte onuitstaanbaar benauwend werd, want geen blad bewoog zich, de trillend heete lucht der vlakte steeg tot hen op, en elk rotsblok van den heuvel was brandend heet, zoodat de anders wel tegen de hitte geharde soldaten amechtig ter nederlagen en naar eenige koelte aanbrengende frissche lucht snakten.

Tegen dat het duister inviel kwam er eenige verademing, daar zich een zuchtje deed gevoelen dat zacht over de rots heen streek, doch veel hielp dat niet, want die luchtstroom voerde de heete lucht van elders aan, maar het deed de overspannen krijgers eenigzins herleven en hopen op eene flinke regenbui, wijl zich in de verte het gerommel van den donder liet hooren en felle bliksemflitsen telkens voor korte oogenblikken de reeds in een begin van nachtelijk duister verzonken horizon verlichtten.

Terwijl het in den aanvang zachte koeltje langzamerhand aanwakkerde en frisscher werd, trok ook het donkere onweer uit de verte nader; dreigend pakten zich de onweerswolken boven het landschap te samen, de sterren aan het uitspansel verdwenen achter het zwarte wolkgevaarte dat alles in diepe duisternis hulde, zoodat, als de bezetting langs de steile rotswanden naar beneden blikte, het hen toescheen als staarden zij in een peilloozen afgrond,

en als was de rots waarop zij zich bevonden alleen en verlaten op het wereldrond met de onheilzwangere wolken boven zich.

Weldra brak de storm en het onweder met volle kracht los en viel de regen als in een zondvloed bij stroomen neder, zonder dat de bezetting eenige beschutting had, want de eerste ontzettende windvlaag had het lichte dak losgerukt en als een veer in de duistere ruimte weggeslingerd; oorverdoovende donderslagen die den rotskegel deden trillen, klonken heinde en ver weerkaatst aanhoudend door het luchtruim alsof duizende kanonnen te gelijk losbarstten en de vurige oogverblindende bliksemstralen doorkliefden voortdurend de duisternis, een tooneel van ontzettende verwoesting een oogenblik verlichtende, nu krakend boomen splijtende of met een slag woudreuzen vellende, dan weder een rotsblok in splinters slaande en den rotskegel als 't ware in vuur en vlam zettende.

Het was een vreeselijk ontzettend tooneel vol Majesteit. Het was alsof alle woeste natuurkrachten losgelaten waren en samengespannen hadden om het hechte rotsgevaarte, de eengie verhevenheid in de vlakte, van zijne granieten grondvesten te rukken en de verschrikte bezetting mede te sleuren in een afgrond van vuur en vlam, of door een watervloed van de oppervlakte der aarde weg te vagen.

Reeds bij den aanvang van het onweder waren de bijgeloovige Inlandsche soldaten door schrik als verlamd en hadden zij zich, met het aangezicht naar Mekka gewend, ter aarde geworpen, God en den Profeet aanroepende om het onheil van hen af te wenden; de Europeesche soldaten hadden eerst, wel eenigszins verschrikt bijeen scholende, het schouwspel toch met belangstelling gade geslagen, doch toen de storm op verschrikkelijke wijze in kracht en woestheid toenam, werden ook die ruwe, minder bijgeloovige, geharde en dappere krijgers, die anders voor hel noch duivel bevreesd waren, door ontzetting aangegrepen en staarden angstig rond in de zwarte duisternis die hen met al zijne geheimzinnige verschrikkingen omringde, die ontzettend schenen door de onder hevig ratelende donderslagen aanhoudend voortschietende blik-

semstralen, want nu voelden zij zich machteloos en klein tegenover dat indrukwekkende, vreesaanjagende, woeste natuurtooneel.

Ook de Kommandant, de Luitenant Durleu, verkeerde in dien toestand van ontzetting, zoodat hij alles vergat en slechts oog en oor had voor dat aangrijpende schouwspel, tot plotseling van de zijde der soldaten de kreet klonk, «*«weg van hier!... naar beneden!...*»» en hij tevens zijne anders zoo onverschrokkene manschappen in wanhopenden angst naar de eenige trap zag ijlen die uitweg bood, met het gevaar om allen door de haast en het gedrang langs de ongelijke, ruwe en door den regen glibberige treden naar beneden te storten en verpletterd te worden.

Door die paniek die tal der zijnen nutteloos het leven kon kosten en den zoo gewichtigen post onbewaakt laten, herstelde zich zijn denkvermogen en zijne geestkracht.

Door den troep kon hij niet meer heendringen want de radelooze soldaten, slechts op ontkomen uit dien vuurpoel vol verschrikkingen bedacht, vormden een ondoordringbaar kluwen, waarin onder woeste kreten geworsteld werd om den voorrang.

Zijn helder geworden plichtbesef om zijne soldaten te redden en daardoor den hem toevertrouwden post te behouden, deed hem een radeloos en roekeloos besluit nemen, want hij moest de voorste vluchtelingen, die reeds de trap afdaalden, vóór zijn.

Voorgelicht door het oogverblindend schijnsel van het hemelvuur en zich aan eenige uitstekende rotspunten vasthoudende, daalde hij, den ontblooten degen tusschen de tanden geklemd, den door het stroomende water glibberigen, bijna loodrechten rotswand af, zich zoo goed als geen tijd gunnende om een steun voor zijne voeten te zoeken en half glijdende, half vallende bereikt hij gelukkig de rotstrap en stelt zich met den degen in de vuist voor de als waanzinnigen vluchtende soldaten.

Door een enkelen stoot hadden de vluchtelingen den weg vrij kunnen maken, maar de Officier die daar eensklaps te midden der bliksemstralen als een vuurgeest voor hen verscheen en hen met zijnen door het hemelvuur in het duister flikkerenden degen bedreigde, terwijl zijn boven het geraas van den donder uitklin-

kend vastberaden bevel «*terug*» hen in de ooren galmde, bracht hen na een oogenblik weifelens tot bezinning en gehoorzaam aan zijn last keerden zij vol schaamte terug tot den post die zij zoo lafhartig hadden willen verlaten, eene daad waartoe geen overmacht des vijands hen zou hebben kunnen dwingen, doch die zij onder den ontzettenden indruk en het woeste natuurverschijnsel gedachteloos bedreven.

De Sergeant Roman stond zijn Luitenant krachtig ter zijde.

In zijn hoog plichtbesef deed de Luitenant Durlen een levensgevaarlijken sprong en afdaling waarvan hij den volgenden morgen bij helder daglicht rilde van afgrijzen en toen de mogelijkheid dier roekelooze daad niet begreep.

Eerst veel later werd die moedige daad van den Luitenant bekend, want de dappere Officier, door zijn eigen gemoedstoestand begrijpende wat in de harten der soldaten was omgegaan, en beseffende dat zij, die altijd onverschrokken hun plicht deden, slechts onder den machtigen indruk van het oogenblik gehandeld hadden, verzweeg hunne zwakheid en daardoor de eigene kordaatheid.

De Europeesche Mineur 2e klasse J. L. van Toledo (*)
1873.

Wij schreven den 12en April 1873 in het bivak nabij Atjeh's groote Missigit.

Den 10en April van dat jaar was die Missigit ten koste van veel verlies door de dapperheid onzer brave soldaten in ons bezit gekomen, doch om gewichtige redenen onmiddelijk weder verlaten en op eenigen afstand daarvan een bivak betrokken. De vijand had daarna de op hem veroverde en door ons verlaten sterkte weder bezet en kon van daaruit onze bivakplaats gemakkelijk beschieten.

(*) Reeds vroeger van dezelfde hand verschenen in de „Huisvriend" onder den titel, „Herinneringen uit mijn Indische loopbaan".

Dit bivak, gelegen op eene groote Sawahvlakte om eene kleine terreinsverhooging waarop zich eenige Atjesche grafmonumenten bevonden, was aan alle zijden geheel open. Het bood dus een ruim uitzicht aan over de omliggende streek, doch had tevens dit nadeel, dat zoowel uit de, de Sawahvlakte omringende kampongs, als uit de Missigit, de vijand alles duidelijk in onze legerplaats kon waarnemen, en zonder veel moeite in de gelegenheid was onze troepen te verontrusten en uit de verte van achter zijne dekkingen onder vuur te houden.

Betrekkelijk rustig was den 11^{en} April voorbijgegaan, wat betreft den strijd tegen den vijand, ofschoon deze ons toch eenig verlies had toegebracht. Het was echter een dag geweest van vermoeienis en inspannenden arbeid om de legerplaats in orde te brengen, onder eene verzengende tropische zon, zonder eenige schaduw of verkoeling en met slechts een zeer beperkte hoeveelheid drinkwater; bovendien was het een treurigen dag, want aan onze krijgsmakkers die zoo vol hoop met ons te velde togen, doch bij het vervullen van hun plicht op den 10^{en} April hetzij, door vermoeienis, hetzij door het lood of staal des vijands hun leven lieten op het slagveld, werd de laatste eer bewezen bij hun tocht ter laatste rustplaats.

Zulk eene plechtigheid is aangrijpend en stemt allen treurig, die met hen den vorigen dag zoo vol levenslust ten strijde trokken. Te meer overweldigend was hier de indruk, daar het als 't ware de eerste offers waren, welke vielen in den aangevangen strijd die nog zooveel kostbaar bloed zoude vorderen, en omdat die laatste rustplaats onzer krijgsmakkers spoedig òf door de schendende hand van den Atjeher, òf door den weelderigen Indischen plantengroei niet meer te vinden zoude zijn en zij, die even als wij liefhadden, die vrienden en magen bezaten welke hun dierbaar waren, nu voor altijd rusten zouden in een onbekend graf.

Met weemoed staarden allen in den kuil, waar die makkers bijeen lagen, zij aan zij, met eerbied neergelegd in de koele aarde, zonder wapens, maar overigens in vollen krijgsmansdos, en dachten aan de dappere daden dier braven, die evenals hunne namen bij ons

in herrinnering zullen blijven, al is de plaats waar zij rusten niet meer te vinden.

Den 12^{en} April bleef de troep echter niet rustig in het bivak. Niet alleen werden er van onze zijde verkenningen gedaan, doch den geheelen dag liet de vijand ons geen oogenblik met rust, zoodat steeds van alle kanten aanvallen moesten worden afgeslagen, of wel den vijand die ons op eenigen afstand beschoot verdreven worden. Ook de Marine-landings-divisie, die de Noordelijke flank van de legerplaats bezet hield, was voortdurend met kleine afdeelingen in actie geweest, om den vijand, die uit den tegenover gelegen kampongrand het bivak bestookte, op eenigen afstand te houden.

Tegen twee uur des namiddags werd 's vijands vuur echter zoo hevig en drong hij zoo brutaal voorwaarts, dat eene sterkere afdeeling Marine vooruit werd gezonden om den vijand terug te drijven. Nauwelijks was deze meer binnen het bereik van het vuur der Atjehers gekomen, of zij werd van alle zijden zoo hevig beschoten dat zij niet bij machte was hare opdracht te vervullen, zoodat andermaal versterking moest oprukken. Nu gelukte het wel den vijand terug te drijven, doch de onzen stootten het hoofd tegen een ondoordringbaren boschrand, waarin de Atjehers nog bamboe-doerie hadden aangebracht, en daar moesten onze brave zeelieden onder hevig vijandelijk vuur blijven stand houden, wijl zij geen middelen bezaten om dien ondoordringbaren boschrand zooveel als noodig was open te kappen.

De Kapitein J. Romswinckel, daarbij als Staf-officier tegenwoordig, zond aan den Opperbevelhebber het verzoek om de afdeeling Mineurs en Sappeurs order te willen doen geven om voorwaarts te rukken, ten einde met hunne gereedschappen den hinderpaal op te ruimen.

Onmiddelijk verzamelde Luitenant A. S. H. Booms, die de Mineurs bij de ageerende kolonne aanvoerde met den Luitenant P. J. Seibert, zijn klein doch flink en heldhaftig troepje van ongeveer 50 man en snelde daarmede naar het terrein van den strijd. Bij dien opmarsch verloor dit peloton reeds 3 man, waarvan een ter-

stond sneuvelde en twee gewond werden, terwijl de mineur Van Teledo een schampschot langs den schouder bekwam, wat hem echter niet verhinderde bij den troep te blijven; opgeruimd en blij dat zij weder in het vuur kwamen rukten die braven vooruit.

Zoodra de Kommandant zich op de hoogte gesteld had van hetgeen van hem gevorderd werd, deelde hij zijne ondergeschikten hunne taak mede en onmiddellijk begon onder 's vijands hevig vuur met krachtige slagen de opruiming van den hinderpaal.

De eerste die gedurende dien arbeid gewond werd, was weder de mineur van Toledo, die een kogel door den linkerarm kreeg, wat hem echter evenmin als de eerste wond scheen te deren, want met den gezonden arm bleef hij even ijverig doorwerken; zijn Officier zond hem echter naar achteren, ten einde zich te doen verbinden, een order waaraan de brave wel voldeed, doch schoorvoetend en in zich zelven iets onverstaanbaars mompelend.

Dikwijls wordt zeer licht geoordeeld over eene werkzaamheid als hier aan de mineurs was opgedragen, doch allen die daarover kunnen oordeelen, zullen moeten verklaren, dat die taak zwaar, zelfs zeer zwaar is. De infanterist, de artillerist en de kavallerist hebben een werkzaam aandeel in den strijd, worden daardoor opgewekt en strijdlustig en zullen eindelijk in den roes der opwinding geen gevaar meer kennen. Bij de Genietroepen is dat geheel anders; deze nemen aan den eigenlijken strijd, vuurgevecht of handgemeen, zelden of liever nooit een werkzaam deel, doch zoodra zij op de plaats komen waar hun eene taak is opgedragen, leggen zij, hetzij onder 's vijands vuur of niet, de wapens neder, die hen bij het werk slechts zouden hinderen, en moeten dan kalm en beredeneerd de hun opgedragen werkzaamheden uitvoeren, de tegenweer aan dekkingstroepen overlatende; zij dienen dus zonder eenig verweer en geheel lijdelijk tot schijf voor de vijandelijke schutters, en moeten onderwijl hun arbeid voortzetten. Daartoe behoort moed, zelfs veel moed, een zeer hoog besef van plicht en een onbepaalde gehoorzaamheid, vol vertrouwen, aan de bevelen der Chefs, die weder in zooveel gevaar zeer

bedaard de werkzaamheden moeten leiden, ten einde die tot een goed einde te brengen.

Zoo ook hier!... een verwoede, opgewonden, onafgebroken vurenden vijand, van achter zijne dekkingen den arbeidenden troep voortdurend beschietende, die, ofschoon eenigszins beschermd door het vuur onzer brave Mariniers, toch in de eerste plaats, en nog wel geheel lijdelijk, aan 's vijands vuur was blootgesteld, maar niettegenstaande dat, ijverig, flink en opgewekt, doorwerkte, terwijl de gewonde mineur van Toledo met tegenzin dat plekje verliet, om zijne beide wonden te laten verbinden.

Zijne afwezigheid was echter niet van langen duur; nauwelijks was hij verbonden, of met den linkerarm in een verband ontliep hij de Ambulance, zocht weer zijne makkers en zijn plekje bij de versperring op, en met den rechterarm het kapmes zwaaiende, was hij onmiddellijk weder als den beste aan den arbeid, onder het uiten van eenige vroolijke gezegden, die de naastbijzijnden een luiden lach ontlokten. Die vrijwillige terugkomst werkte electriseerend op den troep.

Het duurde echter niet lang of de dappere van Toledo kreeg een ernstig schrampschot langs het been, zoodat hij even wankelde, doch tegelijkertijd uitriep: «*'t Is niets Luitenant!... Die brandals hebben 't op mij voorzien!... 't Beduidt niets!... 't Is scheepsrecht!... 't Is driemaal!...*» De kommandant echter liet zich daardoor niet van zijn stuk brengen, maar noodzaakte hem achteruit te gaan en liet hem zelfs naar de Ambulance geleiden, daar het hem bleek, dat van Toledo moeilijk kon loopen, en evenals de vorige maal gaf hij gehoor aan den gegeven last, doch ook weder eenigszins onwillig en met een spijtig gezicht.

De gang der werkzaamheden eischte de tegenwoordigheid van den Officier op een ander punt, waar hij eenigen tijd vertoefde en waar zijne aandacht geheel werd bezig gehouden, toen hij bij dat gedeelte van den troep, dat hij een oogenblik te voren verlaten had, een «*hoera!*» hoorde opgaan. Hij spoedde zich weder derwaarts, in de meening dat daar de doorbreking der versperring gelukt was, doch naderbij komende, zag hij van Toledo

den linkerarm in een verband, en 't rechterbeen omzwachteld tusschen zijne makkers staan, even ijverig werkende als te voren.

Hij was, na voor de derde maal in hetzelfde gevecht gewond te zijn, voor de tweede maal de ambulance ontloopen en hinkende bij zijne makkers teruggekeerd, ten einde met hen het gevaar te deelen, zonder zelfs te denken aan het aanhoudend knallen der schoten en het fluiten der kogels.

De kameraden van Van Toledo riepen reeds van verre den Officier toe, «*Luitenant! Van Toledo is nu alweer terug!*» wat Van Toledo beantwoordde met een, «*houd je bek kerel en werk!*» tegelijkertijd den Officier met een blik aanziende, zóó biddend, zóó smeekend, zóó vragend, «*Och laat me blijven!*» dat deze niets anders kon doen dan uitroepen, «*dappere kerel! Jongens, een hoera voor Van Toledo,*» en andermaal klonk ter eere van den dapperen, onversaagden mineur een opgewekt levendig *hoera*, tusschen het aan alle zijden knetterende geweervuur, en met schitterend oog en forsche stem klonk uit den mond van den gevierde, «*hoera voor de mineurs!*»

Helaas, lang mocht hij de eer en het genoegen niet smaken aan de zoo moeilijke taak mede te werken. Hij mocht de voldoening niet hebben de versperring opgeruimd te zien, want eensklaps viel hij en moest weggedragen worden; hij was nu door een kogel in de zijde getroffen en deze was daarna langs den rug gegaan en had de ruggegraat geraakt.

Lachend en schertsend liet hij zich wegbrengen, zijne kameraden toeroepende, «*Jongens, als ik kan kom ik dadelijk terug!*» Dit was echter niet het geval, niet zoozeer omdat hij niet loopen kon, want dan zou hij zeker zoo mogelijk kruipende zijn teruggekeerd, maar omdat hij nu op uitdrukkelijk verzoek in de ambulance speciaal bewaakt werd, en de taak der Mineurs een oogenblik later afgeloopen was, zoodat een gedeelte in het bivak terugkeerde.

Voor dit feit beloonde Z. M., onze beminde Koning, Van Toledo met het Kruis der Militaire Willemsorde, eene onderscheiding waarin hij zich echter niet lang mocht verheugen, want nimmer genas hij geheel van de laatst ontvangene wond en deze

sleepte hem spoedig, nadat hem die onderscheiding ten deel viel, ten grave.

En zoo was weder het verlies van een braven, dapperen, trouwen, echt Hollandschen borst te betreuren, weder één die zijn trouw aan Koning en Vaderland met den dood bezegelde, weder één minder in het Indische Leger, die schitterende keurbende van Neerland's Krijgsmacht.

De Mineur 1e klasse A. W. Loonsteijn
1873

Den 14en April 1873 was voor de geheele kolonne, die onder de aanvoering van den Majoor F. P. Cavaljé tegen Atjeh's groote Missigit ageerde en dat bolwerk met ontzettende inspanning veroverde, een zeer vermoeienden dag geweest.

Ook de Mineurs, die met de zware stormladders waren opgerukt om de bestorming mogelijk te maken, hadden daaraan ruimschoots hun deel gehad; toen de goed verdedigde sterkte eindelijk kon geacht worden in ons bezit te zijn, gingen de Mineurs dadelijk weder, onder de Luitenant P. J. Seibert, aan den arbeid om middels mijnen een deel van den verdedigingsmuur der Missigit op te ruimen, ten einde een gemakkelijken toegang te verkrijgen, en toen dit afgeloopen was, versterkten zij eenigzins de Oostelijke face van dien muur, die aan die zijde geheel open was, met de voorradige balken, daar de vijand uit de daar achter gelegen werken de bezetting voortdurend beschoot, en onze soldaten op die wijze ten minste eenige dekking kregen tegen dat hevige vuur des vijands.

Geruimen tijd waren de kranige Mineurs, door dienzelfden Officier oordeelkundig en met de meeste bedaardheid geleid, met dat werk onder hevig vijandelijk kruisvuur bezig in de gloeiend brandende middagzon, waarbij zij weder eenige gewonden bekwamen.

Eerst daarna konden zij eenige rust nemen, die waarlijk ruimschoots verdiend was.

Daar de vernielings- en ontstekingsmidddelen der mineurs te midden van het sterk bevolkte bivak bewaard moesten worden, was het noodig dat deze, hoewel door dekkleeden beschermd, nog door een schildwacht bewaakt werden, ten einde mogelijke ongelukken te voorkomen, daar die de meest heillooze gevolgen na zich zouden slepen.

Toen dien nacht de Kommandant der mineurs zich van de waakzaamheid van den daarbij geplaatsten schildwacht ging overtuigen, vond hij dezen, den mineur 1e klasse A. W. Loonsteijn, slapende op zijn post.

Op de waarschuwing van den Officier vol schrik ontwakende, voerde de brave mineur als verschooning voor zijne overtreding aan, dat hij zoo uiterst vermoeid was geweest en tengevolge daarvan eenigzins ongesteld, zoodat hij onwillekeurig aan de dringende eischen van zijn uitgeput lichaam gevolg had gegeven.

Hij begreep dat hij zich aan ernstig verzuim had schuldig gemaakt, maar hoopte dat de Officier dit voorloopig door de vingers zoude zien, belovende hij plechtig, voor den vervolge te zullen bewijzen dat hij plichtbesef genoeg bezat, om zich een dapper en trouw soldaat te betoonen.

Daar Loonsteijn werkelijk een goed soldaat was, er zeer afgemat en uitgeput uitzag en daar door zijne overtreding gelukkig nog geene nadeelige gevolgen waren ontstaan, besloot de Officier de zaak te laten rusten en zich tevreden te stellen met het oprechte berouw van den schuldige.

Den 16en April daaraanvolgende had het hevige gevecht aan de Oostzijde der Missigit plaats, dat met een terugtocht onzer dapperen eindigde, die onder de aanvoering van den Majoor Cavaljé tot voor de poort van den Kraton des Sultans waren doorgedrongen en daarbij in 40 minuten, van de ongeveer 700 man sterke kolonne, 9 Officieren en 166 minderen aan dooden en gewonden verloren.

Met de Infanterie die aan het hoofd der kolonne tot den aanval oprukte, ging tevens eene afdeeling Mineurs mede, onder

aanvoering van den Luitenant H. Broese van Groenou, ten einde zoo noodig hindernissen op te ruimen en de stormladders te plaatsen.

Bij dat troepje was ook de mineur Loonsteijn ingedeeld.

Terugkeerende rapporteerde de Luitenant Broese van Groenou dat de mineur Loonsteijn zich uitstekend dapper gedragen en zich buitengewoon onderscheiden had, doch daarbij, naar hij meende, gevaarlijk gewond was.

Juist werden de laatste geblesseerden van het slagveld binnen de Missigit gebracht en daarbij lag in eene van bloed doortrokken tandoe door twee man gedragen de brave Loonsteijn, vreeselijk bloedende, met bleeke verwrongen pijnlijke trekken, doch met schitterende oogen.

De beide Officieren ziende die de draagbaar naderden, richtte hij zich met de uiterste inspanning even op, groette op militaire wijze en zich tot den Kommandant wendende, die vol medegevoel de reeds verkillende hand van den gewonden krijgsmakker drukte, zeide hij flink, hoewel eenigszins afgebroken, ««*Luitenant heb ik mij nu goed gehouden!?*»» waarna hij bezwijmd neerzeeg.

Eenige oogenblikken later was zijne heldenziel het zwaar gewonde lichaam ontvloden.

Zijne laatste krachten had de brave mineur gebruikt om zijn Chef te zeggen, dat hij zijn woord had gehouden en zijne belofte gestand had gedaan en dat hij trots verwonding en dood getoond had eene hooge mate van plichtsbesef te hebben.

Hij had een hoogen prijs betaald voor zijn onwillekeurig verzuim.

De Kapitein der Infanterie W. J. Vervloet
1873

Zoodra bijna de geheele macht van de tweede expeditie tegen Atjeh te Penajoeng vereenigd was (22 December 1873), meende de Opperbevelhebber, Generaal J. van Swieten, dat er eene poging gedaan moest worden, ten einde den Sultan van Atjeh

te bewegen om zich aan onze eischen te onderwerpen en door minlijke schikking verder bloedvergieten te voorkomen.

Daartoe was het in de eerste plaats noodig, dat twee reeds voor dat doel gereedgemaakte brieven aan dat Hoofd van den vijandelijken staat werden ter hand gesteld; in den eersten dezer brieven werden de voorwaarden bekend gemaakt waarop de Nederlandsche regeering bereid was vrede te sluiten, terwijl de tweede brief het voorstel behelsde, dat als de oorlog onvermijdelijk was en voortgezet werd, die dan gevoerd zoude worden naar de eischen der menschelijkheid door alle beschaafde natiën aangenomen en waardoor de krijg ten minste eenigzins het verschrikkelijke karakter van wreedheid zoude verliezen, dat de oorlogen der Inlandsche natiën in het verre Oosten kenmerkt, die door hartstocht, woede en wraaklust verblind den krijg doen ontaarden in roof, moord en doodslag.

De groote vraag was echter, hoe de Sultan de beide missives te doen toekomen, of liever de persoon te vinden die meer was dan een gewonen boodschapper, zooals de waardigheid onzer regeering tegenover den vreemden Vorst eischte, en die bereid was die gevaarlijke zending op zich te nemen.

Die boodschapper toch, al kwam hij ook als Parlementair onder de gebruikelijke bescherming der witte vlag, liep zeer groot gevaar om op wreede wijze vermoord te worden, vooral als het een Europeaan en Hollandsch militair was, want de verbittering der Atjehers tegen de Nederlandsche Natie was bijzonder groot en vond reeds zijn oorsprong in lang vervlogen eeuwen, maar tevens zou voor dezen het gevaar dubbel geweest zijn, omdat hij in de oogen des vijands zoowel een Hollander als een Christenhond en een vijand was.

En dat het gevaar dat onze gezant liep niet denkbeeldig was, bewees het feit, dat noch het ons toegedane Atjehsche Hoofd, Toeko Nek, noch het Arabische hoofd uit kampong Penajoeng, Ali Bahanan, noch een Atjeeschen priester, Mohammed Misjoer, zich met die gevaarlijke zending durfde belasten.

Wel boden zij aan om te beproeven de brieven van den

Generaal Opperbevelhebber en Regeerings Commissaris in het geheim te bezorgen en den Sulan langs omwegen ongemerkt in handen te spelen, doch die wijze om zijne brieven aan het Hoofd van den vijandelijken staat over te brengen kon de Generaal van Swieten niet gedoogen, als niet overeenkomende met de waardigheid onzer Regeering.

Toen, het gevaar ten volle kennende en wetende dat hij zoo goed als zeker een wreeden en smartelijken dood te gemoet ging, doch overtuigd zijnde dat het den plicht van elk braaf Vaderlander was om zelfs met het grootste gevaar voor oogen de waardigheid der Regeering hoog te houden, bood de Adjudant van den Opperbevelhebber, de Kapitein der Infanterie W. J. Vervloet, die het eerst van allen de moeielijkheid kende waarin zijn Chef zich bevond, zich vrijwillig aan, om te trachten dat gevaarlijke waagstuk te volbrengen.

Zijn edel plichtbesef deed hem elk denkbeeld van een gewis dreigend gevaar ter zijde schuiven en zich als een offer beschikbaar stellen om den ongewapenden boodschapper te zijn, die te midden onzer meest verbitterde, wreede en onmenschelijke vijanden zou trachten de Sultan te naderen.

De Generaal van Swieten sloeg dat ridderlijke aanbod van zijn dapperen onversaagden Adjudant onvoorwaardelijk af, en gaf de voorkeur aan de diensten van een Javaansch Hoofd van adelijke afkomst, Mas Soemo Widikjo, die hem vergezelde, en die én als Mahomedaan èn als Inlander van adelijken bloede meer kans had om door den vijand geëerbiedigd te worden.

De brave Javaansche edelman vertrok met de beide brieven, doch keerde nooit terug; hij stierf een hoogst pijnlijken en wreeden dood, bezwijkende onder de meest verfijnde martelingen der bloedgierige Atjehers.

Het door den Kapitein W. J. Vervloet uit edel plichtbesef vrijwillig gedane aanbod toont schitterend aan, hoe kloekmoedig onze dapperen de grootste en zekerste gevaren onder de oogen durven zien, waar 't geldt Neerland's eer, Neerland's grootheid en Neerland's roem.

De Europeesche fuselier F. W. Schuller
1876

Den 21en Augustus 1876 verzamelden zich in den vroegen morgen talrijke vijanden in de nabijheid van ons bivak te Koeala Toemboea (Samalangan) in de daar gelegen zoutpannen, doch werden door ons geschut- en geweervuur daaruit verdreven, waarop zij naar den naasten boschrand trokken en daar verdwenen.

Daar de vijand van uit dien boschrand onze troepen in het bivak veel nadeel kon berokkenen, kreeg de Kapitein H. E. Schoggers den last, om die benden daaruit te verdrijven en de mogelijk reeds opgeworpene versterkingen op te ruimen, waartoe een peloton Infanterie, gekommandeerd door den Luitenant J. M. Henning, zoomede een detachement Mineurs onder zijne bevelen werd gesteld.

Om 9 uur rukte de Kapitein Schoggers met zijne kleine macht uit, en na een half uur door het bosch gepatrouilleerd te hebben bespeurde hij eindelijk den gezochten vijand, die ijverig werkzaam was om eenige reeds opgeworpen verschansingen te voltooien en in verdedigbaren toestand te brengen.

Behendig sluipende naderde de patrouille die werkende Atjehers ongemerkt tot op korten afstand, tot eindelijk een der door hen uitgezette schildwachten de naderende spits van den troep ontdekte, en het alarmsein gaf.

Lang draalden Schoggers en Henning niet, doch van de oogenblikkelijke verwarring en verrassing des vijands gebruik makende, gelastte Schoggers den stormaanval met de bajonet, waartoe onze brave soldaten onder luid gejuich en met élan vooruit snelden, voorafgegaan door de beide Officieren, die het eerst den vijandelijken wal beklommen en zich terstond op de verdedigers stortten, die voor een groot deel den onstuimigen aanval afwachtten.

Een woedend doch kort handgemeen volgde, waarbij de vijand 23 dooden en een aanzienlijken voorraad wapens en munitie in onze handen liet en waaraan slechts weinigen der standhoudende verdedigers door de vlucht ontkwamen.

Zoodra onze soldaten, hunne Officieren trouw volgende, de

versterking binnendrongen, zag de Europeesche fuselier F. W. Schuller, boven op den wal staande, dat eenige Atjehers door een klein afgelegen poortje trachtten te ontsnappen.

Zonder iets te zeggen, daalde hij geheel alleen de reeds beklommen wal weder af, begaf zich snel naar dat poortje, plaatste zich met gevelde bajonet er voor en belette zoo aan een vijftal vluchtelingen om te ontkomen.

Verwoed vallen die vijf Atjehers met hunne klewangs den eenzamen strijder aan, doch moedig en onversaagd houdt Schuller stand en weet zoo behendig van zijn vreeselijk wapen gebruik te maken, dat hij niet alleen hunne slagen afweert, doch in korten tijd vier der vijanden met de bajonet doorsteekt, waarop de vijfde, zoowel achter als vóór zich den dood ziende, om genade smeekt.

Schuller pakt hem vast, ontwapent hem en vat weder kalm naast die vier lijken en den gevangene post, om andere vluchtelingen den doorgang te beletten.

Toen het gevecht afgeloopen was en hij aan den Kapitein zijn gevangene overgaf, voegde hij er bij, op de vier gevallenen wijzende, «*«en daar liggen er nog vier, Kapitein!»*»

Die beleidvolle en onverschrokkene handeling beschouwde de brave soldaat als niets bijzonders en slechts als zijn plicht, zonder zich daarop iets te laten voorstaan.

In zijne eenvoudige opvatting van plichtbesef verrichtte hij eene heldendaad, die het Hollandsche hart goed doet en trotsch maakt op zulke zonen, zooals het Indische leger er gelukkig zoovelen telt.

De matroos 1e klasse G. van den Berg.

In de maand December 1876 lag Z. M. Schroefstoomschip Aart van Nes, kommandant Luitenant ter Zee 1e klasse A. J. Willekens, op de kust van Atjeh op brandwacht, tegenover de Kwalla Boerong, in het Landschap Gighen, om de blokkade te helpen handhaven.

Voor een zeeman en vooral voor onze levenslustige Jantjes

bestaat er geen vervelender en geen geestdoodender dienst dan die eener blokkade, vooral in de tropische gewesten en meer bijzonder op dat deel der Atjehsche kust, waar zoo hoogst zelden de eene of andere ernstige gebeurtenis de drukkende eenzaamheid komt verbreken en eenige verandering brengen in het hoogst eentoonige leven eener eenzame zee, waar men niets anders ziet dan de verlaten zandige kust in 't verschiet, die de bemanning alleen dan betreden mag, als zij van top tot teen gewapend gezamenlijk uitrukt.

Het was dus een waar evenement aan boord van den Oorlogsstoomer, toen in den morgen van den 16en December, gedurende het zoogenaamde «*dekspoelen*», een zeil zich in de monding der kwalla vertoonde, dat door een gunstigen wind voortgestuwd, de waakzaamheid trachtte te ontgaan en de blokkade te verbreken.

Dadelijk was alle hens in de weer! IJlings grepen de kranige Jantjes naar geweer en patroontasch, gunden zich geen tijd om hetzij de sabel-bajonet, hetzij de voor het werk afgelegde *kort-jan* mede te nemen en in een oogwenk was de Officiers-sloep bemand met een bootsmansmaat en 8 roeiers, onder de bevelen van den Luitenant ter Zee 1e klasse L. A. H. Lamie, die reeds als adelborst 1e klasse op de kust van Guinea de Militaire Willemsorde had verdiend.

Zonder dralen stak de sloep af om den blokkadebreker te veroveren en als oorlogsbuit op te brengen. Met regelmatigen krachtigen slag vielen de riemen onverpoosd in het water en pijlsnel sneed de lichte sloep het door een frisschen bries zacht bewogen watervlak om het vermetele vaartuig den weg af te snijden, dat, geen kans ziende om zijne snel naderende vervolgers te ontkomen, weder koers naar de beschermende monding der kwalla zette en ook weldra daarin verdween, waarna de vluchtende bemanning aan den oever sprong en trekkende het vaartuig zoo spoedig en zoo ver mogelijk landwaarts inhaalde.

Dit was volstrekt niet naar den zin onzer strijdlustige Jantjes, die zich daardoor van een genoegen beroofd zagen; even krachtig als vastberaden volgde de sloep het verdachte vaartuig om zich den zoo goed als zekeren buit niet te laten ontgaan, ofschoon

het als een ongehoord waagstuk kon worden beschouwd, om met zoo'n kleine macht zoover landwaarts eene beruchte vijandelijke kwalla in te varen.

Het was een stout bestaan, zooals men van onze kranige zeelieden, onze echte Jan-maats die geen gevaar kennen, verwachten kon, want niet alleen dat het kleine troepje van 10 dapperen slechts met het geweer zonder sabel-bajonet gewapend, dus ongeschikt voor een gevecht van man tegen man, de 18 Atjehers sterke en goed gewapende bemanning der prauw tegenover zich zoude hebben, die hunne bezitting met den moed der wanhoop zouden verdedigen, maar ook bestond de kans dat de bewoners der omliggende kampongs hunne benarde landslieden ter hulp zouden snellen, en als dat gebeurde, dan zou de zwakke bemanning der sloep een gevecht moeten leveren tegen eene reusachtige overmacht, die haar aan alle zijden zoude omsingelen.

Op korten afstand van de handelsprauw gekomen, die door hare bemanning op het zand was gezet, vertoonde zich op het dek van het vaartuig een achttiental met klewang en kris gewapende forsche Atjehsche matrozen, doch de kordate Luitenant Lamie stoorde zich weinig aan dat machtsvertoon, en eischte den gezagvoerder der prauw op om zich over te geven.

Na eenig heen en weer praten stemde de bevelhebber van het handelsvaartuig eindelijk toe om zich door de sloep op sleeptouw naar buiten te laten brengen en gelastte daartoe aan zijne matrozen een kleinen tros over te geven.

De Luitenant Lamie, weinig bekend met het listige en verraderlijke karakter der Atjehers en als rond eerlijk zeeman op 's vijands woord vertrouwende, zooals de vijand dat op het zijne kon doen, niet de minste achterdocht koesterende en er geen gevaar in ziende om die haatdragende gewapende vijanden zonder voorzorg te naderen, liet de sloep achteruitzetten om zoo de toegereikten sleeptros te kunnen doen aannemen en bevestigen, waartoe de matroos 1e klasse G. van den Berg werd aangewezen. De andere roeiers bleven aan de riemen zitten alsof men in vollen vrede een vreedzaam vaartuig aandeed.

Met de rechterhand het geweer gereed houdende stond van den Berg op, want hij, die reeds een veldtocht in Boni had medegemaakt, vertrouwde de zaak niet recht en greep met de linkerhand naar het hem van de hooger liggende prauw toegestoken eind, daar de sloep nu met den spiegel geheel tegen het boord der prauw lag, toen eensklaps op het vijandelijke vaartuig de vreeselijk rauwe kreet «*Amok*» weerklonk.

Op dat oogenblik schitterden op eens achttien scherp geslepen klewangs en krissen in het morgenlicht en achttien Atjehers stortten zich gillende en moordkreten uitstootende van het veel hoogere boord der prauw in en naast de sloep in het ruim 1 Meter diepe water der kwalla, allen tegelijk met razende klewanghouwen en krisstooten de sloep enterende.

Het was een kort maar vreeselijk, onbeschrijfelijk ontzettend en woest oogenblik van moord, doodslag en bloedigen strijd van man tegen man, waarbij de brave Jantjes zelfs geen *kort-jan* ten dienste stond, een wapen dat zij anders zoo meesterlijk weten te hanteren, en allen den strijd tegen den overmachtigen vijand moesten voeren met een geweer dat zelfs nog niet eens als stootwapen te gebruiken was.

Van den Berg, die zijn geweer gereed had, vuurde dit af en trof den aanvoerder bij diens sprong naar beneden, zoodat deze dood tusschen de sloep en het vaartuig te water viel.

De dappere Luitenant Lamie, geen tijd hebbende zijn zwaard of revolver te trekken, greep den eersten aanvaller bij de keel en viel door de hevige beweging der sloep, veroorzaakt door de opspringende matrozen en de inspringende vijanden, worstelende met zijn tegenstander overboord.

De voorste roeiers sprongen in het water en openden *à bout portant* een snelvuur op de aanvallers, het eenigste en nuttigste gebruik dat zij op dat oogenblik van hun geweer konden maken.

Reeds dadelijk waren 3 roeiers gewond, doch deze gaven den strijd niet op, en zetten dien buiten de sloep voort.

Van den Berg meende dat 't zijn plicht was in de sloep te blijven en ofschoon reeds uit twee hoofdwonden en een klewang-

houw over het been bloedende, stond hij alleen door woedende vijanden omringd achter in de sloep, zijn geweer als knods gebruikende en daarmede slagen uitdeelende, die als mokerslagen dof dreunende op de vijandelijke schedels en ledematen neder kwamen.

Zijne makkers riepen hem toe uit de sloep te springen, maar van den Berg, getrouw aan wat hij zijn plicht achtte, zette den ongelijken strijd voort, en riep de anderen hijgende doch kort en krachtig op matrozen manier toe, «*«ik verdom 't!»*»

Nadat hem reeds een klewanghouw over den linkerarm was toegebracht, wat hem echter nog niet verhinderde moedig op den vijand in te slaan, ontving hij een geduchte wond over den rechterarm, zoodat 't geweer, dat hij zoo flink gebruikte, aan zijne nu machteloos geworden hand ontviel en hij tegelijk struikelende voorover viel over den rand der sloep, waarbij de vijand hem nog twee klewanghouwen over den rug toebracht; de overblijvende Atjehers sprongen toen te water en verdwenen.

Van den Berg telde zeven gapende wonden en met hem waren nog 4 anderen ernstig gewond, waaronder een matroos 1e klasse met een vreeselijken klewanghouw over 't hoofd, waaraan deze reeds den volgenden dag overleed.

De vijand liet twee dooden in de sloep achter.

De matroos van den Berg herstelde even als de 3 andere makkers van hunne wonden, doch op den ouden dag herinneren hem de eervolle lidteekens aan dat gevecht, waarbij hij het zijn plicht achtte om de sloep niet te verlaten en sterk door dat plichtbesef alleen in het vaartuig stand hield, al was hij ook door vijanden omringd en al bloedde hij uit tal van wonden.

Een echte Hollandsche Jan-maat geeft het zoo spoedig niet op, al zijn de tegenstanders in aantal ook tien tegen één.

Ruiterstukjes.

Honneur au plus brave et gloire au plus vaillant.

De groote reeks van oorlogen die het Indische Leger in de Negentiende eeuw in alle streken van Insulinde heeft moeten voeren tegen de voortdurend onrustige bevolking, gaf natuurlijk aan tal van dappere, ondernemende en kloeke ruiters de gelegenheid om zich in dikwerf voorkomende kritische oogenblikken en hoogst gevaarlijke soms hopelooze gevallen bijzonder te onderscheiden, hetzij geheel alleen, hetzij aan het hoofd van eenige Huzaren.

Het zijn echte, stoutmoedige, koene ruiterstukjes waarmede de dapperen hoogen roem en oprechte bewondering inoogstten, zonder dat zij daarom allen tot het wapen der kavallerie behoorden, want al eigent zich dat ridderlijke wapen speciaal voor die oorlogs ondernemingen waarvan spoed en waaghalzerij de eerste vereischten zijn, zoo waren toch tal van bereden personen van andere wapens of ambtenaren, ja zelfs gewone burgers in de gelegenheid om te toonen, dat, geoefende ruiters als zij waren, voor hun moedig kloppend Hollandsch hart geen gevaar te groot was.

Een schitterend voorbeeld van dusdanige koene en overmoedige ruiterstukjes leverde te Atjeh herhaaldelijk de koopman H. A. Loder, die daarvoor door Z. M. den Koning met het kruis der Militaire Willemsorde werd beloond.

Het was wel 't eenigste bekende voorbeeld in de Krijgsgeschiedenis onzer Kolonie, dat aan iemand die geheel buiten het Leger staat, geene enkele officieele betrekking bekleedt, en alleen als bekwaam koopman, in zijne positie als gemachtigde van de leveranciers der troepen, te velde is, zulk eene hooge miltaire onderscheiding werd verleend.

Daarom zijn dan ook eenige zijner kranige en dol koene ondernemingen afzonderlijk geboekstaafd, op pag. 10 van dit Deel.

De Kapitein der Infanterie F. L. Vermeulen Krieger in Cheribon 1818.

Na zijn kloekmoedig, beleidvol en dapper optreden, tot het bestraffen der opstandelingen die de kolonne Beetjes geheel in de pan hadden gehakt, waarbij hij zich als opvolger in het opperbevel na het sneuvelen van Majoor Meijer te Saparoea met roem overlaadde en ernstig gewond werd, maar toch trots die verwonding de expeditie tot een goed einde bracht, werd de Kapitein F. L. Vermeulen Krieger *) aangewezen om op te treden als Militairen kommandant in de Residentie Cheribon.

In zijne Afdeeling op inspectie zijnde, kreeg Vermeulen Krieger den 15^en Juli 1818 per renbode van den Resident het bericht, dat een deel der bevolking, onder zekeren Bagoes Serriet, in openbaren gewapenden opstand was gekomen.

Hoewel hij zich geheel aan 't andere einde der Residentie bevond, aarzelde de dappere voortvarende Kommandant geen oogenblik om te paard te stijgen en naar Cheribon terug te keeren, waar de inwoners in doodelijken angst verkeerden, daar Bagoes Serriet met zijne overmoedige bloedgierige benden op de Hoofdplaats aanrukte ten einde zijne bedreiging, om alle Europeanen te zullen vermoorden, uit te voeren.

Door het vertrouwen dat allen in den beleidvollen aanvoerder stelden, bracht zijne tegenwoordigheid de gemoederen weder tot rust.

De opstandelingen hadden den 6^en Augustus 1818 onze versterking te Palimanang bij verrassing genomen en zoowel de geheele bezetting als al de ambtenaren vermoord en tot datzelfde doel rukte nu die troep, door het succes gaandeweg tot ongeveer 1200 gewapenden aangegroeid, naar Cheribon op, dat zij dan ook

---

*) Dezelfde Vermeulen Krieger, later als Luitenant Kolonel de leider van den beroemden terugtocht van Pisang naar Korriri; zie pag. 87 Deel I.

reeds tot op 3 à 4 palen genaderd waren, overal roovende, moordende en plunderende.

Vermeulen Krieger was er de man niet naar om dien Hoofdopstandeling met zijne benden af te wachten, doch trok hen den 9en Augustus stoutmoedig tegemoet met eene macht van 130 man Infanterie, 2 stukken geschut met bediening en eene Afdeeling van 33 huzaren.

Door de Infanterie en de Artillerie liet hij eene zeer gunstige stelling innemen op den weg naar Palimanang, van waar de muitende benden verwacht werden, en trok zelf met zijn handje vol huzaren op verkenning uit.

Na een paar palen gereden te hebben, zag hij in de verte den vijand naderen, luid schreeuwende overmoedig met pieken, zwaarden en geweren zwaaiende, die dreigend in den zonneschijn glinsteren, belust op de plundering der Hoofdplaats en zich zeker achtende van de overwinning. Voorop gingen een kleine 100 in 't geel gekleede voorvechters, die zich ten doode gewijd hadden en de spits van elk gevaar zouden afbijten, zich onkwetsbaar en onoverwinlijk achtende.

Maar ook de vijand had Krieger met zijne ruiters bemerkt en dadelijk ging een luid uitdagend gejuich uit de bende op, die terstond ook, al is de afstand nog wel 6 á 700 pas, uit al zijne geweren het vuur opende, en alzoo zonder eenig nut zijn kruit vermorste.

Al dat schreeuwen en schieten in de verte was niet in staat om iemand als Krieger de minste vrees in te boezemen, of ook maar een oogenblik hem en zijne dappere huzaren, die den vijand gaarne van nabij in de oogen zouden zien, te doen aarzelen. Overtuigd dat die ordelooze troep, die schreeuwde en schoot om zich moed in te spreken, voor eene flinke charge geen stand zoude houden, achtte hij 't onnoodig de Infanterie en Artillerie tot versterking op te roepen, vooral ook omdat hij aan de uitdrukking van de gezichten zijner brave huzaren zag, dat zij even als hij er naar hunkerden om met hunne in 't zonlicht flikkerende zware pallassen, op den vijand in te houwen, als waren zij bevreesd

dat deze reeds ontvlucht zoude zijn voor dat zij hem konden bereiken.

Daarom ook rijdt Krieger aan 't hoofd der zijnen in kalmen draf door en weldra stort hij zich, onder den kreet van «*Leve de Koning!*», met een luid «*hoera!*» als een orkaan op den vijand.

Zoodra de opstandelingen zagen dat die ruiters met dien Zwarten Kapitein *) aan 't hoofd door bleven rijden, als was er geen schreeuwenden en schietenden vijand te zien, bleven zij staan en zelfs de onkwetsbare en ten doode gewijde voorvechters scheen den lust om te sterven te begeven, maar toen de draf onder dien overwinningskreet in eene onstuimige charge overging, toen zochten allen hun heil in de vlucht.

Vreeselijk woedden de zwaarden van den kleinen dapperen troep in de opeengedrongen vijandelijke massa's; slechts zij verzetten zich, die geen kans meer zagen om te vluchten, en deze boden een wanhopigen tegenstand, doch zij vermochten niets tegen die met krachtigen arm houwende en stekende huzaren.

In de hitte van den strijd heeft Krieger zich met zijn degen een weg gebaand door de strijdende menigte en is daardoor te ver van zijne huzaren afgedwaald, zoodat hij een oogenblik in eene netelige positie verkeert. Met zijn paard is hij in een moeras te recht gekomen en daar 't edele dier tot aan de knieën in den modder wegzakt, is de Kapitein van zijn paard gesprongen, en omringd van vijanden houdt hij, naast zijn rijdier staande, de aanvallers met degen en pistolen in ontzag.

Reeds heeft hij twee der stoutmoedigsten aan zijne voeten neergeveld, toen gelukkig eenige huzaren den benarden toestand zien waarin hun aanvoerder verkeerde, waarop zij terstond zich een weg tot hem baanden en hem ontzetten.

De overwinning was volkomen, overal sloeg de vijand op de vlucht, 52 dooden en gewonden en tal van gevangenen, die om hun leven smeekten, op het slagveld achterlatende, dat bezaaid was met weggeworpen wapens.

---

*) Krieger was zwart van haar en baard.

Deze merkwaardige en vermetele charge van 33 ruiters tegen een 11 à 1200 man sterke goed gewapende bende, kostte ons slechts twee dooden en enkele gekwetsten. Het was een meesterstuk dat Kriegers roem ten toppunt deed stijgen.

Overal waar hij zich met zijne ruiters vertoonde, vloog de vijand terstond verschrikt uiteen en wachtte niet ten tweeden male den aanval af dier verschrikkelijke huzaren met hun zwarten Kapitein.

De wachtmeester F. C. A. Lahure op Celebes 1824—1825.

In de maand September 1824 was alle gemeenschap tusschen de hoofdplaats Makassar en het door de opstandelingen ingesloten fort Maros afgesneden, daar de tusschen gelegen streken door de muitende Boegineezen bezet waren en hunne bereden troepen onvermoeid patrouilleerden en niets lieten passeeren.

De bevelhebber te Makassar vond 't dringend noodig om een belangrijk bericht naar 't ingesloten Maros te zenden en de wachtmeester der kavallerie F. C. A. Lahure was dadelijk bereid om die moeielijke en hoogst gevaarlijke taak op zich te nemen.

Uit de talrijke zich vrijwillig aanbiedende ruiters, zocht Lahure vier kranige goed bereden huzaren uit en, door een in die streken geboren Europeeschen gids vergezeld, ondernam hij den tocht, die door iedereen voor zoo goed als onmogelijk werd gehouden, waarom dan ook de bevelhebber, zoowel Lahure als zijn vier huzaren, ieder afzonderlijk van de over te brengen bevelen schriftelijk voorzag, hopende dat 't waagstuk wellicht aan één hunner mocht gelukken.

Het was een uiterst kranig troepje dat 7e Huzaren en bestond uit een mengelmoes van Hollanders, Belgen en Franschen die allen in de Napoleontische oorlogen in verschilende rangen bij de kavallerie gediend hadden en nu, belust op avonturen en gewend aan den strijd, hun lust tot vechten bot vierden in onze Kolonie. Er wordt zelfs verhaald dat onder hen gewezen Generaals als gewoon Huzaar dienden, maar zeker is 't dat menigeen 't Kruis van 't Legioen van Eer verdiend en ontvangen had.

En uit die dapperen had Lahure nog de besten uitgezocht, terwijl hij zelf kranig ruiter en dapper aanvoerder als hij zich steeds betoonde, het volle vertrouwen zijner avonturiers genoot.

Na een gevaarvollen rit van 12 uur bereikte hij met de zijnen Maros, hoewel alle paarden en twee zijner huzaren gewond waren. De geheele tocht die in drie uren volbracht had kunnen worden, was een voortdurenden strijd geweest.

Hier moest hij zich door een woesten aanval door den hem omringenden vijand heenslaan; ginds weder werd hij door talrijke drommen bereden vijanden vervolgd en was 't een wedloop, waarbij menig Boeginees die hen inhaalde zijne stoutmoedigheid met den dood bekocht; dan weder moest hij, om de afgematte paarden een oogenblik op verademing te laten komen, in een dicht bosch verborgen, de vijand laten voorbij stormen, die hem overal onder het uiten van moordkreten zocht; telkens moest hij groote omwegen maken.

Overal waren vijanden, overal moest hij zich met 't zwaard een weg banen, overal was niet alleen stoutmoedigheid, maar ook beleid en snelheid noodig.

Te Maros aankomende was Lahure getuige van den roemrijken dood van den dapperen Majoor Leclercq, die een uitval doende, er de voorkeur aan gaf om met zijne, door de overmacht verpletterde Infanterie te sneven, dan zijn leven te danken te hebben aan de snelheid in Lahure's paard, dat deze hem aanbood.

Den 12en Maart 1825, chargeert de Luitenant der huzaren Leusden, bij het gevecht te Mangara Bombang (Boni-Celebes) den aftrekkenden vijand met zijne ruiters.

In zijn ijver laat Leusden zich te vèr vervoeren, is weldra alleen en gewond, omringd van vijanden die hem gevangen namen en in vollen ren mede voerden.

Dit ziet de toenmalige opperwachtmeester Lahure en deze weifelt geen oogenblik.

Hij waarschuwt eenige huzaren en rent dadelijk tot redding van zijn Officier den vijand achterna. Het is een verschrikkelijken wedloop. Lahure stort zich met de weinigen die hem vergezellen

op de vijanden die hem den weg willen versperren; hij rent hen overhoop, of met zijn zwaard, dat van bloed druipt, baant hij zich den weg.

Voort moet hij, want ginds is zijn Luitenant!....

Eindelijk bereikt hij den grooten troep die zijn Officier gevangen houdt, hij dringt er onverschrokken tusschen, vreeselijk met zijn zwaard den vijand wegmaaiende en heeft het geluk zijn aanvoerder te bevrijden en heelhuids terug te brengen.

Den 26en Juni 1825, deed de Koning van Soepa, wiens versterkte hoofdplaats door onze troepen genomen was, eene laatste poging om de onzen te verslaan. Hij zelf voerde de zijnen aan en te midden zijner fanatieke en stoutmoedige ruiters wapperde naast hem de Heilige Vaan, de Standaard van den Profeet, de Heilige Vlag van Alita, die de overwinning moest bezorgen.

Dapper streed de vijand vertrouwende op zijn Vorst en de beschermende Heilige Vlag.

Generaal J. van Geen begreep, dat als die Vlag genomen was ook 's vijands moreel gebroken zoude zijn en daarom wilde hij trachten zich van dat veldteeken meester te maken.

Gaarne had hij dat zelf gedaan, maar dat was onmogelijk in verband met zijne leiding als Opperbevelhebber; nu wendt hij zich tot den Opperwachtmeester Lahure.

«*Allons Lahure*, roept hij dezen toe, *sabrez-moi ces gaillards* [illegible]*mme à Sindjai et rapportez-moi le drapeau!*» *)

[illegible]auwelijks is 't bevel gegeven, of Lahure stormt als naar ge-[illegible] met zijne huzaren als eene lawine vooruit. Wanhopend [illegible]den de fanatieke Boegineezen onder de oogen van hun [illegible]eilige Vaan, dat gewijde palladium, maar Generaal [illegible]eft gezegd «*ik wil die vlag*» en de huzaren zullen [illegible]eeken brengen.

[illegible]ure was van Geen van Zuid-Nederlandsche afkomst [illegible] 't Indische Leger volstrekt niet vreemd dat orders in [illegible]werden.

Allen die de vlag willen grijpen vallen met wonden overdekt; het is een strijd op leven en dood, een verwoed, wanhopig en bloedig gevecht.

Eindelijk gelukt het Lahure met een krachtigen sabelhouw den drager te vellen, zich van de Vlag meester te maken en het gevecht afbrekende met die zege-tropee naar den Generaal terug te keeren.

Door het verlies van dat Heilige teeken geschrokken, wijkt de vijand en de overwinning is ons.

De Generaal van Geen vol bewondering van de dapperheid van Lahure en den grooten dienst die hij het Land met doodsgevaar bewees, benoemde den heldhaftigen opperwachtmeester op het nog rookende slagveld tot 2e Luitenant.

Later was diezelfde F. C. A. Lahure, de Luitenant-Generaal Baron Lahure, Adjudant van den Koning der Belgen en met rechtmatigen trots droeg hij altijd bij zijne talrijke decoratiën het Kruis der Militaire Willemsorde, dat hij zoo dapper en ridderlijk te midden der grootste gevaren veroverd had met de punt van zijn zwaard.

De Luitenant der Kavallerie F. de Latre (Java Oorlog) 1826

Den 28en Mei 1826 had het gevecht bij Delangoe plaats, waarbij de vijandelijke overmacht van 5000 man, de kolonne van den Majoor B. Sollewijn door het brandende Delangoe terugdreef en vervolgde; de Majoor Sollewijn werd gevaarlijk gewond en had zijn behoud alleen te danken aan de dapperheid van Toontje Poland en zijne kranige Madureezen.

Die verschrikkelijke nederlaag was te wijten aan de Javaansche hulptroepen die op de vleugels stonden en terstond bij den aanvang van het gevecht op de vlucht sloegen. Na de verwonding van Sollewijn, nam de Kapitein M. van Geen 't bevel, doch ook deze werd gewond en toen ging 't kommando over op den

Kapitein J. V. de la Coste de Watermolle, die, hoewel hij ook gewond werd, toch 't kommando kon blijven voeren.

De Generaal J. van Geen uit zijne legerplaats het verschrikkelijke vuur aan de zijde van Delangoe hoorende, waar hij wist dat op dat oogenblik de dappere Majoor Sollewijn met zijne kolonne stond, zond de Luitenant der kavallerie F. de Latre met een tiental Djajang-Sekars op verkenning derwaarts uit, om hem te rapporteeren wat daar in de buurt van Delangoe voorviel.

Deze de Latre was een waar kavallerie-aanvoerder; uitstekend ruiter, vlug van oordeel, onovertrefbaar in stoutmoedigheid en onversaagdheid en door zijn hoog prestige en zijn voorbeeld in staat met zijne ruiters de stoutste ondernemingen te doen en de schitterendste kavallerie-gevechten te leveren, zooals hij later, den 17[en] September 1829 bij Solo bewees, toen hij met Sollewijn Diepo Negoro hardnekkig in dollen rit vervolgde (zie pag. 72 en volgende Deel I).

Op zijnen rit naar Delangoe ontmoet de Latre met zijne 10 ruiters de vluchtende Solosche Prinsen, die met hunne benden hevig door de vijanden vervolgd werden en die reeds een Vaandel en 2 veldstukjes in 's vijands handen hadden gelaten.

De Latre aarzelt geen oogenblik, om even van zijne opdracht af te wijken. Hij chargeert met de zijnen den vijand, herovert de Vlag en de veldstukken, die hij aan de Solosche Prinsen terug geeft, en alsof er niets gebeurd is, vervolgt hij zijn weg naar Delangoe.

Zoodra de wijkende kolonne hem ziet, gaat er een gejuich op, en roepen de strijdenden «*daar is Sietske!*» alsof nu alles gered was.

De Luitenants A. J. Rombeek en C. Montfoort hebben de grootste moeite om den sterk opdringenden vijand tegen te houden, ten einde het mogelijk te maken om met de gekwetsten langzaam terug te trekken en zij zien 't oogenblik naderen dat 't hun niet langer mogelijk zal zijn.

Ook de Latre heeft dat gezien; zonder zich te bedenken stormt

hij met zijne Djajang-Sekars op den vervolgenden overmachtigen vijand los en weet door zijne prachtige charges den vervolger op onze flanken terug te drijven, zoodat de kolonne eenigzins op verademing komt en de manschappen uit zijn voorbeeld nieuwe kracht putten.

Hoe ongaarne ook, de Latre moet terug, want er was hem alleen opgedragen om eene verkenning te maken en hij wil ook spoedig hulp halen.

In snellen gang rijdt hij met het restantje zijner dapperen terug, rapporteert den Generaal van Geen in korte woorden den toestand der kolonne, en zonder eenigen tijd te verliezen is hij weder met de kavallerie en den Generaal van Geen op weg, terwijl de Infanterie met spoed na komt om de bedreigde kolonne te hulp te ijlen.

Zoodra de ruiterschaar den ongelukkigen benarden troep nadert, ging bij de strijdenden de kreet op, «*daar heb je Goddank Sietske weer en Pierke ook!*», geliefkoosde bijnamen die de dappere soldaten aan de Latre en van Geen gaven.

Spoedig was nu de kolonne bevrijd, die drie uren aanhoudend tegen de overmacht gestreden had en allen, hoe gewoon ook aan buitengewoon dappere daden, waren vol bewondering voor de kranige ruiterstukjes van den Luitenant de Latre.

De Luitenant der Infanterie A. Hendriks op Sumatra 1833.

De in het jaar 1841 voor zijn moedig en beleidvol gedrag bij Tanette tot Ridder der Militaire Willemsorde 3e klasse bevorderde Majoor der Infanterie A. Hendriks, was reeds in 1834, als Luitenant gedurende de Padrie-oorlog ter Sumatra's Westkust, benoemd tot Ridder van de 4e klasse dier orde.

In het jaar 1833 was de Luitenant Hendriks Civiele gezaghebber in de Afdeeling der IV Kotta's (Westkust Sumatra) en tevens Militairen Kommandant van den kleinen post te Boea nabij

het Lintausche, welks bezetting bestond uit 26 Europeesche onderofficieren en minderen, benevens 17 Pradjoerits van het Legioen van Ali Bassa Prawiro Dirdjo (Sentot uit den Java-oorlog) onder de bevelen van een Inlandschen Luitenant van dat Legioen met den titel van Toemenggoeng.

Wel was de opstand in Bondjol reeds uitgebroken en heerschte er in het Agamsche groote gisting, doch in zijne afdeeling liet zich alles nog vreedzaam aanzien, wat echter niet belette, dat deze dappere, beleidvolle Officier toch zeer voorzichtig was en zich stipt hield aan de den Kommandanten van posten gegeven order, «*«om zich niet te vèr van hunne versterking te wagen*,»» omdat geen inlander in dergelijke tijden van spanning te vertrouwen was, hoe kalm de uiterlijke toestand zich ook voordeed.

Zijne betrekking van Civiele gezaghebber bracht echter mede, dat hij zich nu en dan naar de op een half uur rijdens van zijnen post gelegen passer (markt) begaf, om van zoo nabij mogelijk de onder de bevolking heerschenden geest gade te slaan en de teekenen van mogelijk verzet waar te nemen, die zich gewoonlijk altijd het spoedigste uiten, wanneer groote menschenmassa's uit verschillende streken te samen komen, zooals in den regel op dergelijke marktdagen geschiedt.

Geoefend ruiter als hij was, deed hij dergelijke tochten altijd te paard, daar hij een sterk en goed gedresseerd rijdier bezat; dan was hij altijd met eene flinke vechtsabel gewapend, zoowel omdat deze bij zijne uniform behoorde, als ook om bij mogelijke gevallen de aanranders op een afstand te kunnen houden.

Den 12[en] Mei 1833 was hij weder naar de passar gegaan, doch ditmaal vergezeld van den Inlandschen Luitenant, die eveneens een uitmuntend paard bereed en ook met een degelijk zwaard gewapend was.

Na de inning der marktbelastingen gecontroleerd te hebben en zich hier en daar met de Hoofden te hebben onderhouden, keerden beiden rustig naar Boea terug, zonder dat hun iets gebleken was van eene minder gunstige stemming onder de bevolking.

Op een kwart uur van Boea gekomen, voerde de zoogenaamde

hoofdweg, dien zij volgden, tusschen een grooten missigit met aangrenzenden dichtbegroeiden koffietuin en een uitgestrekten en diepen vischvijver door, waardoor de weg daar eenigzins smaller werd dan overal elders, doch geen kwaad vermoedende lieten zij van de schaduwrijke koele plek genietende hunne paarden langzaam voortstappen.

Eensklaps stortten zich een 40 tal met lans en kris gewapende Padrie's met luid geschreeuw en onder het zwaaien der wapens uit den koffietuin op de beide daarop niet verdachte Offiicieren, welke troep weldra tot 100 gewapenden aangroeide; tot geluk der Officieren hadden de aanvallers geene vuurwapenen.

De beide dappere ruiters, wel een oogenblik verrast, doch niet vervaard, trokken terstond hunne sabels, besloten als zij waren hun leven zoo duur mogelijk te verkoopen en eenigzins vertrouwende op hun moreel overwicht en de snelheid hunner paarden.

De Inlandsche Luitenant gaf hier een groot bewijs van moed en trouw, door de zijde van den Europeeschen Officier niet te verlaten en dezen moedig bij te staan in den ongelijken strijd, want terstond bij den aanval riepen de Padrie's hem toe, dat hij niet gedeerd zoude worden als hij zich onzijdig hield, omdat de aanval alleen op den blanken Officier gemunt was.

Reeds dadelijk grepen twee der moedigste aanvallers het paard van Luitenant Hendriks bij het hoofdstel vast, terwijl hij zelf tegelijker tijd een klewanghouw over de linkerknie en een krissteek in de zijde bekwam, maar toen was ook zijn zwaard uit de schede; op den vijand inhouwende hield hij de andere aanvallers op een eerbiedigen afstand en wist hij tevens de beide inlanders die zijn paard gegrepen hadden op gevoelige wijze tot loslaten te dwingen.

Hoe onversaagd de Toemenggoeng zijn Chef ook ter zijde stond en hoe dapper beiden zich ook weerden, toch bleek het hun, dat de overmachtige vijand het hen onmogelijk zoude maken om hun weg naar Boea te vervolgen en daar de Padrie's hen al meer en meer insloten, nam de Luitenant Hendriks het besluit om te trachten langs een binnenpad, dat de oever van

den vijver volgde, zijn post te bereiken, hoeveel bezwaren dat voetpad ook opleverde, die echter door kloeke ruiters als zij wel overwonnen konden worden.

Al strijdende geeft Hendriks met een enkel woord zijn lotgenoot kennis van zijn voornemen, wat deze terstond begrijpt; beiden vallen nu den vijand onstuimig aan en de voorsten onderste boven rijdende of neersabelende, zoodat de bende een oogenblik wijkt en het zijpad vrij komt, slaan zij dat nu in den snelsten gang in, gevolgd door den van woede en spijt brullenden vijand, die zich zijne bijna zekere prooi ziet ontsnappen.

Iets verder verspert een over het pad liggenden dikken boomstam den weg. De paarden nemen de hindernis met een flinken sprong, doch dat van Hendriks struikelt aan de andere zijde en valt met zijn ruiter.

Wel heeft de gevallene zich terstond opgericht maar de hevige aanval der Padrie's, waartegen hij zich verdedigen moet, belet hem in den zadel te springen, waarop de Toemenggoeng eveneens afstijgt en zich naast zijn makker plaatst.

Weldra is de Luitenant Hendriks weder gewond aan het rechter been, door een der vele rondsnorrende lansen, doch trots het bloedverlies uit zijne drie wonden, weet hij, gesteund door den Inlandschen Luitenant, den vijand in ontzag te houden.

Daar de Padrie's al meer en meer naderen, neemt Hendriks het besluit weder zelf aan te vallen en zoo ruimte te verkrijgen om op te stijgen, waarbij de Toemenggoeng hem trouw ter zijde staat.

Onverwacht een paar stappen voorwaaarts doende, kloven zij de voorsten die onder hun bereik komen den kop, de anderen verschrikt over dien aanval wijken achteruit en van dat oogenblik maken de beide ruiters gebruik om snel in den zadel te springen en, zich woest een weg door den vijand banende, weg te rennen.

In dat korte oogenblik van handgemeen ontving Hendriks een krissteek in de rechterborst, zoomede een klewanghouw over den rechterschouder en langs het linkerbeen, terwijl een lansstoot

langs het been in den zadel terecht kwam, zoodat hij wel een oogenblik wankelde, maar zich terstond herstelde.

Ook de Toemenggoeng is gewond en diens paard heeft een houw over het linkervoorbeen, doch beiden ijlen voort terwijl de vijand hen lansen en steenen naslingert.

De weg voert nu door een bamboe-doerie boschje, waar helaas weder eenige Padrie's hen opwachtten, die den weg in der haast met eenige latten afgesloten hadden, maar onvermoeid rennen de beide ruiters daarop af, nemen gelukkig de versperring en voort gaat 't nu naar den uitgang van het bosch, van waar de versterking zichtbaar zal zijn.

Bij die uitgang hebben zich echter weder eenige Padrie's opgesteld, doch voor dat zij op zoo iets bedacht waren, is de Toemenggoeng, die de voorste was, hen voorbij gerend, waarna hij door wenken, de bezetting te hulp riep die reeds op het gehuil van den strijdenden vijand te samengeloopen was.

Dapper als hij is, is Hendriks recht op den de opening afsluitenden vijand aangerend, die echter den schok van dien verwoed strijdenden ruiter niet afwacht, doch uitwijkt en hem van ter zijde nog eene wond toebrengt, waarna zij voor de reeds met den Toemenggoeng toeijlende pradjoerits de vlucht nemen.

Zwaar gewond valt Hendriks voor de versterking van zijn edel paard, maar zoo gewond als hij is moest hij toch nog zeven dagen lang het kommando voeren, daar de vijand onmiddellijk de post aan alle zijden insloot, en eerst 7 dagen later door eene tot ontzet opgerukte kolonne verdreven werd.

De vijand had tot zijne schade ondervonden wat een kloek en dapper ruiter op een deugdelijk paard vermag te doen, al is het ook alleen met zijn zwaard.

De Europeesche Kavallerist H. van der Linden op Celebes 1859.

Den 5en December 1859 werd Boni's hoofdplaats, een hechte veste op Celebes, door onze dappere troepen stormenderhand

ingenome waarbij de stormkolonne aangevoerd werd door den heldhaftig en algemeen beminden Majoor C. M. H. Kroesen, die daarb de zijnen den weg wees tot roem en eer, en wel de voldoenin mocht smaken om die geduchte sterkte in onze handen te zien, och zijne moedige daad met zijn leven betaalde en den heldendo l op het slagveld vond.

De bij de aanvalskolonnes behoorende kavallerie had in last om de uitgebreide versterkingen des vijand om te trekken en zoo den rug der verdedigers te bedreigen.

Met veel beleid en voortvarendheid werd die omtrekking door de huzaren volbracht en juist toen door de stormende Infanterie aan de voorzijde Neêrland's driekleur op de veroverde wallen werd geplant, verschenen onze dappere ruiters in den rug van den wijkenden vijand, die zij onmiddelijk chargeerden.

'sVijands bereden troepen trachtten wel den vreeselijken schok te breken en die woest aanrennende huzaren in hunnen woesten aanval te stuiten, doch tegen de charge onzer dappere ruiters was niets bestand en ook die bereden vijanden spatten uiteen en zochten hun heil in de vlucht.

Voort, immer voort joegen de kranige huzaren de vluchtelingen na; hierdoor ontstonden talrijke kleine gevechten, waarin de sabel een vreeselijken en verschrikkelijken oogst hield, trots 's vijands vlug en dapper gehanteerde lansen en krissen.

Luitenant Baron van Utenhoven ging als altijd zijne ruiters ridderlijk voor, op den voet gevolgd door den niet minder onversaagden en strijdlustigen huzaar van der Linden.

Eensklaps struikelt het paard van van der Linden over den oneffenen en door den overvloedig gevallen regen glibberigen bodem en werpt zijn ruiter af te midden van het strijdgewoel, doch in een oogwenk zijn ook paard en ruiter weder op de been en slingert van der Linden zich snel in den zadel, waarbij hij opmerkt dat zijn Officier, die in een hevig gevecht gewikkeld was met een drietal Boegineezen, door een vierden met een werplans in den rug bedreigd werd.

Zonder bliksemsnelle tusschenkomst is de Luitenant verloren!....

Zien, denken en handelen is in dit ondenkbaar korte oogenblik voor den kranigen van der Linden slecht één.

Nog heeft hij de voeten niet in de beugels, nog heeft hij zich niet vast in den zadel gezet, of reeds drukt hij zijn rijdier de sporen tot bloedens toe in de hijgende flanken. Het edele ros dringt met één reuzensprong vooruit tusschen den strijdenden Officier en zijn belager, zoodat van der Linden zijne borst als schild voor zijn Luitenant aanbiedt.

Door eene behendige beweging heeft de geoefende en steeds kalme huzaar de dreigend aansnorrende lans afgewend en voor dat de Boeginees zijne tweede lans kan werpen, heeft van der Linden's met krachtige hand neerkomend zwaard, den vijand den kop gekloofd.

Alles is zoo bliksemsnel in zijn werk gegaan, dat eerst toen de vijand met gekloofden schedel van zijn paard valt, de Luitenant bemerkte aan welk dreigend en zeker gevaar hij door den dapperen van der Linden ontsnapt was, die zijn eigen leven aanbood voor dat van zijn Luitenant.

Het Kruis der Militaire Willemsorde dat Z. M. den Koning den braven en kranigen van der Linden schonk voor zijne vele heldhaftige daden, mocht hij als glansrijk verdiend beschouwen, al ware 't alleen voor dat uiterst moedige, vastberadene en vlugge ruiterstukje.

De Luitenant der Infanterie W. E. Willink Ketjen in Atjeh 1876

Den 4en Maart 1876 had het transportgevecht te Lam-Sajong plaats, waar de kommandant van het dekkings-detachement, de 1e Luitenant T. W. J. Buijs *), zich een zoo dapper, bedaard en beleidvol aanvoerder toonde in den hoogst gevaarlijken toestand waarin de zeer overmachtige, ongeveer 600 gewapenden sterke

*) Thans Kolonel Kommandant van het Regiment Grenadiers en Jagers.

vijand, begunstigd door het terrein zijne kleine kolonne van slechts 74 bajonetten bracht, die bovendien nog dienen moest om tal van zieken, die vervoerd moesten worden, te beschermen. In de benardste oogenblikken verloor hij geen oogenblik zijne als 't ware spreekwoordelijk geworden bedaardheid en helderen blik op den toestand waarin de kolonne verkeerde en door zijne kalme, zekere en met duidelijke vaste stem gegevene bevelen, wist hij zijne soldaten trots de zware verliezen moed in te spreken en vertrouwen te schenken, zoodat allen, zelfs toen de laatste patronen verschoten zouden worden, nog dapper, vastberaden en vol vertrouwen, als een muur aaneengesloten, onversaagd stand hielden.

Wel kwam er op het meest kritieke oogenblik ondersteuning opdagen, doch het behoud van allen was hoofdzakelijk aan de degelijke onovertrefbare leiding van Luitenant Buys te danken, die zich in alle opzichten een leider betoonde, boven allen lof verheven.

Toen het gevecht reeds eenigen tijd geduurd had en de patronen-voorraad bedenkelijk verminderde, terwijl het gevaar om geheel ingesloten te worden elk oogenblik dreigender werd en het hem wegens het voortdurend aan alle zijden toenemend aantal Atjehers niet alleen ondoenlijk was zijne opdracht te vervullen en verder door te dringen, maar het ook wegens het groot aantal zieken en gewonden onmogelijk was om naar zijn post Kajoe-leh terug te trekken, nam Buijs het besluit om iemand derwaarts te zenden, ten einde omtrent den benarden toestand waarin het detachement verkeerde rapport uit te brengen en ondersteuning te verzoeken.

Het was zeer gevaarlijk om dat bericht over te brengen, want meer en meer drong de vijand op en dreigde den terugtochtsweg geheel af te snijden, zoodat die onderneming alleen mogelijk zou zijn voor een stoutmoedig, goed geoefend en goed bereden ruiter, maar toch 't bleef altijd een groot waagstuk.

De Luitenant der Infanterie W. E. Willink Ketjen, die den troep te paard vergezelde, was daartoe terstond bereid; een bereden artillerist zoude hem vergezellen.

Terstond gaf de Luitenant zijn paard den teugel en weldra rende hij weg in de richting van Kajoe-Leh.

Vol verwachting staarde de strijdende troep de voortjagende ruiters na, allen in spannende verwachting verkeerende of het waagstuk zoude gelukken, want ook de Atjehers hadden de beide boodschappers ontdekt en de bedoeling begrepen.

In woeste vaart joegen de ruiters over de vlakte, achtervolgd door eene hagelbui van kogels die de vijand hen achterna zond, terwijl de Atjehers zich tevens aan alle zijden voortspoedden om de dapperen den weg af te snijden.

Eensklaps zagen allen het paard van Willink Ketjen met zijn ruiter vallen en ieder dacht dat het met den dapperen Officier gedaan was, want uit de vijandelijke benden ging een donderenden juichkreet op van voldoening en velen snelden reeds vooruit om den gevallene met den klewang af te maken.

Het paard was echter evenmin als de ruiter gewond en in zijne dolle vaart slechts over eene oneffenheid gestruikeld.

Vlugger dan 't zich beschrijven laat was het ros weder opgesprongen en vervolgde zijn dollen ren met den Officier naast zich, die gelukkig de teugels niet had losgelaten.

Willink Ketjen vlug en lenig als hij was, rende een oogenblik naast zijn paard en weldra zagen de zijnen tot hunne groote voldoening en blijdschap dat de ruiter zich met een reuzenzwaai in den zadel slingerde, spijt de kogels die hem om de ooren vlogen en in denzelfden dollen ren zijn weg vervolgde.

De dappere troep onder Luitenant Buijs had nog maar 4 patronen per man over en bereidde zij zich reeds voor tot den strijd met de bajonet van man tegen man, toen de door Willink Ketjen gehaalde hulp op 't gevechtsterrein verscheen en den vijand deed afdeinzen.

De brave Luitenant die dat ruiterstukje had verricht, was gelukkig ongedeerd te Kajoe-Leh aangekomen.

De Controleur bij het Binnenlandsch Bestuur K. F. van Swieten in Atjeh 1881

De Controleur van Swieten droeg een naam, die in onze kolonie altijd met eere genoemd was, zoodat ook van hem met recht grootsche daden te verwachten waren en ieder die den hupschen, beschaafden, degelijken man gekend heeft, zal moeten toestemmen dat hij die verwachting niet te leur stelde en zijn naam in alle opzichten eer aandeed.

Nadat Generaal K. van der Heijden het bestuur over Atjeh had neergelegd, was gaandeweg de toestand van betrekkelijke veiligheid overal verdwenen, en de onveiligheid zoowel over dag als des nachts zoo toegenomen, dat wij ons, in 't laatst van 1881 en 't begin van 1882, alleen meester konden noemen van een kleinen kring om de versterkingen die wij bezet hielden, terwijl overal elders de vijand heer en meester was. Daar waar vroeger onder Generaal van der Heijden enkele personen zonder eenig gevaar ongewapend konden wandelen en zich zonder dekking van den eenen post naar den anderen begeven, was toen een geleide van 30 à 40 bajonetten geene overtolligheid en 't gebeurde zelfs dat die, zooals bijv. voorbij Passar Samaghani of naar Panteh-Karang, slechts met verlies aan dooden of gewonden hun doel konden bereiken.

Om zes uur des avonds, tegen 't vallen van de duisternis, werden de poorten onzer versterkingen gesloten; dan beperkte zich de veiligheid op de wegen tot den lichtkring die de lantaarns der versterking daaromheen wierpen en dan ook nog slechts gedeeltelijk, want de waaghalzen van den dapperen, overmoedigen en ondernemenden vijand, waagden zich, zij 't ook sluipenderwijs, binnen dien lichtkring.

Overal elders echter waren personen zonder sterk geleide en niet tot den vijand behoorende, vogelvrij en zoo goed als zeker aan een wissen dood prijs gegeven, omdat onze tegenstanders daar

overal onbeteugeld den baas waren; ja 't was zelfs voor eene sterke patrouille niet geraden zich in de duisternis te vèr van de versterking te wagen, want de overal loerende en rondsluipende vijand, bekend met alle schuilhoeken en als 't ware overal verscholen, zoude haar ongezien de zwaarste verliezen toebrengen, waartegen een op goed geluk in de alles verbergende struiken afgegeven geweervuur niets vermag, terwijl een bajonet-aanval in het bedekte terrein bij duisternis nog gevaarlijker was.

De Controleur K. F. van Swieten was toenmaals met het civiel bestuur te Glé-Kambing en de daarbij behoorende afdeeling belast, ofschoon er waarlijk voor zoo'n burgerlijk ambtenaar nog niet veel te besturen viel. Glé-Kambing, van Indrapoeri door de Atjeh-rivier gescheiden, was in dien tijd, op onze versterking te Djerir na, de Zuidelijkste Post die wij aan de Atjeh-rivier bezaten.

De weg, door ons van den Kraton naar Glé-Kambing aangelegd, was 3½ a 4 uur gaans lang en in de drooge moesson zeer goed te gebruiken, doch in den regentijd zakten de raderen der voertuigen er soms tot de as in, zoodat dan de begaanbaarheid, zelfs voor voetgangers zonder schoenen, veel te wenschen overliet.

Langs dezen weg bevonden zich, van af Glé-Kambing naar den Kraton de posten, Long-lemoh, Tjot-Basatoel, Lepong-ara, Anagaloëng en Lambaroe als rustplaatsen voor de transporten en als standplaatsen voor de troepen tot het in bedwang houden der omwonende bevolking, die zich echter zoo weinig in bedwang liet houden, dat de meeste transporten aangevallen werden. Vooral was dit het geval in de nabijheid van Long-lemoh, te Pasar Samagani tusschen Tjot-Basatoel en Lepong ara, en bij kampong Lamtenga tusschen Anagaloëng en Lambaroe, bij welke laatste kampong de kranige Loder later het slachtoffer werd van zijn gewaagd ruiterstukje.

Op zekeren dag was het dringend noodig, dat de Controleur van Swieten zich voor dienstzaken in verband met ingekomen berichten met den meesten spoed naar den Kraton begaf en wel

nog zoo mogelijk dienzelfden avond. Met eene dekking van Infanterie zou de marsch veel te langzaam gaan en te lang duren, terwijl om onnoodige verliezen te voorkomen het beter was zich daarmede des nachts niet buiten te wagen, zoodat hij dan tot den volgenden morgen zoude moeten wachten, daar onze kranige huzaren helaas niet te Glé-kambing in garnizoen waren.

Niettegenstaande het hem door allen dringend werd afgeraden en hij ook zelf wel begreep dat het waagstuk dat hij wilde ondernemen uiterst gevaarlijk, ja zelfs zoo goed als onmogelijk was, zoo was toch niets in staat den dapperen Controleur terug te houden van wat hij zijn plicht achtte, en gevaarlijk of niet, hij wilde dien avond nog, al was 't ook onverzeld, op zijn sterken klepper den rit naar den Kraton wagen.

Toen dan ook de duisternis geheel gevallen was en alleen een zwak sterrenlicht den te volgen weg eenigszins zichtbaar maakte, stond van Swieten voor de gevaarlijke taak gereed, slechts gewapend met eene uitmuntende revolver en een sterken, zwaren klewang op zijde, terwijl zijn Inlandschen politie-oppasser, die hem niet verlaten wilde, op zijn klein en onoogelijk doch onvermoeibaar rijdier klaar was om hem te vergezellen.

Welgemoed en opgeruimd als ging hij een wandelritje maken, nam de kranige Controleur afscheid van de achterblijvenden, wier handdruk veel warmer was dan gewoonlijk, omdat zij terecht vermoedden, dat zij den beminden, gezelligen makker wellicht niet meer levend zouden terug zien en dat was wel iets bijzonders voor mannen als die Officieren, die zoozeer aan alle gevaren gewoon waren en soms zoo roekeloos hun leven bloot stelden, zonder eenige andere emotie te gevoelen dan strijdlust, doch dan betrof 't een gevecht al was 't ook tegen de overmacht, maar hier zou 't zoo goed als zeker één tegen tallooze benden zijn, dus bijna zoo goed als een moord, waarbij aan strijd niet te denken viel, doch alleen de vlugheid van het paard en ongehoord geluk redding kon brengen.

Weldra was de Controleur in de bijna tastbare duisternis verdwenen en alleen de snelle hoefslag der paarden op den door

de droogte steenharden weg luid in de stilte van den nacht weerklinkende, was hun een teeken dat de Controleur nog ongedeerd zijn weg vervolgde, maar ook voor den vijand eene aanwijzing dat zich daar iets ongewoons op den weg bewoog. Weldra was ook dàt geluid door den afstand weggestorven en met den hartelijken wensch «*dat de brutale kerel heelhuids den Kraton mocht bereiken*» gingen de achtergeblevenen, voor zoo verre de bewaking van den post dit toeliet, ter ruste.

Over den hals van zijn paard gebogen en met zijne scherpe oogen als 't ware de duisternis doorborende, opdat hem niets zoude ontgaan, vervolgde van Swieten in zoo snel mogelijken gang zijn gevaarlijken weg, van tijd tot tijd zijn edel rijdier streelende als om het aan te moedigen en te beloonen, want van diens kracht en volharding hing zijn leven af.

Onze posten naderende, verminderde hij eenigzins den snellen gang, om zoo de paarden op adem te laten komen en ook om zich aan de bezetting kenbaar te maken, want anders zoude hij veel kans geloopen hebben dat hem eenige beaumont-kogels nagezonden werden, en 't gevaar dat hem van 's vijands zijde bedreigde was al groot genoeg, dan dat hij dat nog door te veel overhaasting door dat van bevriende zijde behoefde te vermeerderen, want niet alleen dat de kogels hen zouden kunnen treffen, maar het zoude als 't ware tevens eene heel vér klinkende oproeping zijn voor den vijand, om zich naar dat punt te begeven, waar iets bijzonders gebeurde.

Zoodra de waakzame schildwachten der verschillende posten het ongewone nachtelijke geluid der hoefslagen hoorden, waarschuwden zij natuurlijk hunne Kommandanten en dan was weldra de geheele bezetting nieuwsgierig op de borstwering vereenigd.

Dan klonk hen uit de duisternis, boven het geluid der hoefslagen, van Swieten's heldere bekende stem tegemoet, die hen een vroolijken groet toeriep en dan zagen zij over den weg een zwarte schim voorbijvliegen, die spoedig in de duisternis verdween voor de oogen van hen, die hoofschuddend den dollen waaghals trachtten na te staren.

Ook de vijand scheen verbluft door zooveel stoutmoedigheid en roekeloosheid; voor dat zij van hunne verbazing bekomen waren, als zij den hoefslag hoorden, was van Swieten reeds voorbij en konden zij hem in de duisternis slechts eenige schoten nazenden, terwijl enkele Atjehers die hij ontmoette en die hem den doorgang hadden kunnen versperren, zich verschrikt in de aan den weg grenzende struiken verscholen, niet wetende wat van het geval te denken en zich niet terstond bewust zijnde dat 't slechts één Europeaan en zijn Inlandschen oppasser kon zijn.

Ware van Swieten's paard gestruikeld of gewond geworden dan was 't zeker met den koenen ruiter gedaan geweest, doch tot verbazing en blijdschap van allen bereikte hij ditmaal ongedeerd zijn doel.

Den volgenden dag keerde van Swieten met het gewone transport naar Glé-kambing terug, dat echter bij dien tocht als naar gewoonte weder eenige gewonden bekwam.

Het was voor het Vaderland te betreuren dat een zoo dapper, flink en degelijk ambtenaar 's Lands dienst verliet, om elders eene betere finantieele toekomst te gemoet te gaan.

De wachtmeester A. J. Beck op Lombok
1894.

Den 18en November 1894 was de dag waarop de Residentie van de Vorsten van Lombok, Tjakra Negara, door onzen dapperen troep stormenderhand op de zich hardnekkig verdedigende Balineezen veroverd werd.

Het was de dag der vergelding!....

Met bewonderenswaardigen moed stormden de onzen onder het moorddadig vuur der repeteergeweren vooruit en baanden zich met ongeloofelijke inspanning een weg door het warnet van muren en straten waaruit Tjakra Negara bestaat, onder de leiding van drie kundige, beleidvolle en dappere aanvoerders, den Generaal Majoor M. Segov, Kommandant der 1e, den Kolonel L. Swart Kom-

mandant der 2e, en den Luitenant Kolonel A. H. W. Scheuer Kommandant der 3e kolonne.

Overal met ware doodsverachting strijdende, den vijand die achter elken muur, achter elke verhooging hardnekkig stand hield onweerstaanbaar terugdrijvende, rukten onze dapperen aan alle zijden voorwaarts naar de Poeri, het laatste hechte bolwerk van Bali's Vorstengeslacht, het hoofddoel van den aanval.

De 1e kolonne (Segov), die den uitersten linkervleugel der aanvals-linie vormde, had het bijzonder zwaar te verantwoorden, daar die troep niet alleen de vijanden moest bestrijden die het Noordelijk deel van Tjakra Negara verdedigden, maar bovendien ook de door de andere kolonnes uit het overige der stad teruggeworpene Balineesche benden, die hunne makkers in het noordelijk deel kwamen versterken en zich onstuimig op de kolonne Segov wierpen.

Zonder versterking zoude het de 1e kolonne onmogelijk zijn verder zuidwaarts door te dringen naar het daar gelegen object, de Poeri, ten einde op die wijze aanraking te krijgen met de 2e kolonne (Swart), ja om half acht des morgens werd de toestand zelfs zoodanig, dat het Generaal Segov bleek dat hij alle krachten zou moeten inspannen om zelfs zijne reeds veroverde stelling te behouden, en hij aarzelde derhalve geen oogenblik langer om den Opperbevelhebber van zijne benarde positie kennis te geven en ondersteuning te vragen.

In der haast krabbelt hij op een blaadje uit zijn zakboekje een kort rapport voor den Opperbevelhebber en overhandigt dit den wachtmeester der kavallerie A. J. Beck, die met eenige huzaren aangewezen is om bij de 1e kolonne ordonnansen-dienst te doen.

Nog slechts twee ruiters waren aanwezig, de huzaren Jacobs en Setrosmito, omdat de anderen met dringende bevelen elders heengezonden waren.

Daar de tocht langs het reeds veroverde deel van Tjakra Negara zeer gevaarlijk kon zijn door achtergebleven en verscholen vijandelijke benden, en het bericht trots alles den Generaal Vetter

moest bereiken, gelastte de Kommandant der kolonne dat de beide huzaren den wachtmeester zonden vergezellen; die beide ondergeschikten werden daarom ook met den korten inhoud van het over te brengen bericht in kennis gesteld, ten einde te zorgen, dat al bereikte ook slechts één der drie den Opperbevelhebber, het bericht in elk geval, zij het ook in extenso, werd overgebracht.

De moeielijke taak was in goede handen, want reeds den 26[en] Juli 1889 had de wachtmeester Beck, toenmaals trompetter, in dezelfde omstandigheden zich door den vijand bij Kota Toewankoe (Atjeh) heengeslagen om een bericht der voorhoede over te brengen en zich daarbij dusdanig onderscheiden dat hij eervol vermeld werd.

Hoe vermoeid ook door het aanhoudend berichten overbrengen, slaan de drie ruiters, op alles voorbereid, in den snelsten gang den weg in die de kolonne Segov volgde om 's vijands stelling te bereiken en daarin door te dringen.

Voortdurend buldert het geschut, knettert het vuur van de repeteergeweren der Balineezen en ratelen de salvo's der onvermoeid aanvallende en voortdringende troepen, aanhoudend sissen en fluiten de projectielen van alle zijden om hen heen, overal waar zij langs rijden wordt met woede gestreden en overstemmen onze juichkreten het strijdgeschreeuw der Balineezen, doch, het gewicht begrijpende der aan hunne zorg toevertrouwde zending, ijlen de drie braven over de halzen hunner paarden gebogen onverpoosd voorwaarts, zoo snel als de reeds vermoeide dieren hen dragen kunnen.

Wel is het terrein niet moeielijk en wijzen de neergeworpen wapens der Balineezen en de lijken van gesneuvelde vijanden hen den weg die de kolonne had gevolgd, doch overal en aan alle zijden dreigt hen de dood, maar een eervollen dood, de dood op het slagveld bij de trouwe vervulling hunner plicht, want dekking mogen zij niet zoeken, daar de zending hen dringt zoo snel mogelijk voorwaarts te ijlen langs den kortsten weg.

Eensklaps, bij het omslaan van een hoek, blijkt op eenigen

afstand den weg versperd te zijn door een 40tal Balineezen, die gelukkig wel niet voorzien zijn van geweren, doch gewapend met de vreeselijke lans en de scherpe kris, besloten schijnen de boodschappers den weg te versperren.

Veel tijd om eene beslissing te nemen is er niet, want met elken polsslag wordt de afstand korter die de ordonnansen van den vijandelijken troep scheidt.

Er is echter ook niets te beslissen, want zij moeten en willen voorwaarts over of door den vijand heen, wat het ook kosten moge, als slechts één het doel bereikt vóór hij sterft.

Dit begrijpen ook de beide kavalleristen en volgen zonder den gang hunner paarden te matigen den vooraan rijdenden wachtmeester Beck, die eenvoudig zijn revolver gereed houdt en zoo onder het kommando «*attakeeren*», op het midden der vijandelijke bende aanrijdt.

Een schok volgt, nadat eenige schoten uit Beck's revolver een paar vijanden hebben neergelegd, sabels schitteren in het fel schijnende zonlicht en dalen met krachtigen houw neder en voor dat de vijandelijke troep tot bezinning is gekomen, zijn eenigen hunner gewond en de brave wachtmeester met zijne huzaren door den vijand heen gebroken, in dollen rit op de Antjar-rivier aanrijdende.

Daar de oever aan deze zijde te stijl en de vijand ook te nabij is, om langzaam in de bedding af te dalen, laat Beck zijn paard naar beneden springen. Achtereenvolgens klinken drie plompen in het heldere diepe water, dat hen en hunne paarden verfrischt en spoedig is den anderen oever bestegen; weldra bereikt Beck den Opperbevelhebber en reikt dezen het bericht over, zoowel als zijne ruiters uiterst vermoeid en de paarden zoodanig uitgeput dat zij vervangen moeten worden.

Het was een kranige onverschrokkene ordonnansen-rit, een dapper ruiterstukje, waarvoor de brave wachtmeester zijne borst versierd zag met het Eeremetaal der Militaire Willemsorde.

Overeenstemmende Heldenfeiten

op verschillende tijdstippen en in verschillende streken

> ..... tant qu'il est vrai que les mêmes choses, cessent d'être les mêmes, quand elles se font en d'autres temps et par d'autres personnes.
>
> FREDERIK II.

Waar men ook de geschiedrollen van Nêerland's krijgsbedrijven, hetzij in Europa, hetzij ter zee of in Indië opslaat, overal treden heldenfiguren op den voorgrond en overal worden daden vermeld waarop de natie met recht trotsch mag zijn, overal toonen Holland's zonen dat moed een Nationalen karaktertrek is.

Vooral Indië levert daartoe een belangrijk contingent en niet 't minst in de Negentiende eeuw.

Van het dappere Indische Leger vermeldt het geschiedboek op elke bladzijde voorbeelden van een hardnekkigen strijd tegen een overmachtigen vijand, die zoo meesterlijk van het bedekte terrein gebruik weet te maken, om onze braven in de moeielijkste oogenblikken te overvallen; overal vindt men van onze kranige soldaten heerlijke daden vermeld van moed, beleid en trouw en overal indrukwekkende verhalen van zelfopoffering, toewijding en doodsverachting, doch alles onopgesmukt en naar waarheid geboekstaafd, hetzij de worsteling tot de overwinning of tot de nederlaag leidde.

Het is te begrijpen dat in die vele oorlogen waarin zich ons Nationaal Volksbestaan ontwikkelde, en in die aanhoudende worstelingen in de tropen, zich dezelfde buitengewone daden van moed nu en dan herhalen, zij het ook onder andere omstandigheden, op andere tijden na een groot tijdsverloop, of in andere landstreken, doch steeds dragen zij 't kenmerk van beleid en heldenmoed, ja zelfs zijn het militairen uit de meest inferieure rangen van het Leger die daarbij schitterend op den

voorgrond treden en toonen dat moed, beleid en trouw aan geen rang gebonden zijn.

Eenige voorbeelden mogen dienen om dat te staven.

DAPPERE KANONNIERS

De Europeesche kanonnier J. van Deventer voor Bondjol 1835

Het in de geschiedenis zoo bekende beleg van Bondjol, eene geduchte, moedig verdedigde sterkte der Padrie's in de bergstreken van Sumatra's Westkust, duurde van den 21en April 1835 tot den 16en Augustus 1837.

Dat beleg kostte ons ontzaglijke verliezen, doch verrijkte tevens de krijgsgeschiedenis met tal van heldendaden; menigeen zag zijne schitterende daden eervol vermeld en beloond en tal van namen die waardig zijn herinnerd te worden, treden daarbij met eere op den voorgrond.

De Luitenant Kolonel J. H. C. Bauer, die gewond werd en aan de gevolgen overleed, de Kapitein Both en de Luitenant Potters die den heldendood op 't slagveld stierven; de Kapitein J. J. Raaff, de Luitenant Kolonel A. J. Raaff, de Kapitein J. B. J. Sutherland, de Generaal J. B. Cleerens, de Majoor F. F. Prager, de Majoor later Luitenant Kolonel A. J. van Bihl, de Kapitein D. van den Engh en de Luitenant der Artillerie P. C. Stuten, de Luitenant C. P. C. Steinmetz later Resident, de Generaal F. D. Cochius, de Kapitein Adjudant P. J. F. A. Battaerd, de Majoor C. F. W. de Sturler, de Majoor der Genie P. P. C. O. Ondaatje, de Kapitein H. C. Gilly de Montela, een der helden van den Java-oorlog, de Kolonel V. A. Michiels die later als Generaal bij de 3e Balische expeditie den dood vond en tal van anderen waarvan de geschiedenis zoo roemvol spreekt.

Den 21en Julij 1835 had de vijand een onzer meest verwoede aanvallen afgeslagen, waarbij wij 30 dooden en 227 gewonden telden, waaronder vele Officieren, zoodat de Bevelhebber moest

gelasten, dat voortaan de Officieren zonder hunne epauletten moesten uitrukken, daar de vijand blijkbaar die aanvoerders het meest en het eerst tot zijn doelwit koos.

Toen de aanval eenigen tijd later herhaald werd scheen de strijd voor ons andermaal ongunstig te zullen eindigen, maar de dappere handeling van den kanonnier J. van Deventer deed de schaal der overwinning aan onze zijde overslaan.

Terwijl onze troepen onder een hevig vuurgevecht de te bestormen hooge wallen meer en meer naderden, en de stormaanval spoedig weder beproefd moest worden op de door den vijand zoo hardnekkig verdedigde muren, zagen de voorsten eensklaps een kanonnier rechtstreeks op de aangevallen versterking afgaan, zich niet storende aan de kogels die hem om de ooren floten.

Het was de kanonnier J. van Deventer die geheel op eigen gezag het waagstuk ondernam.

Aan den voet van den wal gekomen, gaat hij bedaard zitten en ontkapt met zorg en nauwkeurig twee granaten die hij had medegebracht; hij deed dat terwijl de vijand zich juist op dat punt van den wal boven den dappere verzamelde en hem met allerlei projectielen bestookte, gelukkig zonder hem te raken, gehinderd als zij in hunne bewegingen waren door 't welgericht vuur der onzen, die den dappere op die wijze dekten.

Dat de vijand zich dicht bij hem opeenhoopte werkte juist zijn doel in de hand.

Na de granaten gereed gemaakt te hebben, steekt hij even bedaard en zeker met een vuurslag het stukje lont aan dat hij medegebracht had, en dat alles alsof hij op een oefeningsterrein was en niet aan alle zijden door vijandelijk vuur bestookt, ontsteekt een der granaten, richt zich op, en toen hij meende dat het projectiel op 't punt van springen was, wierp hij het met kracht over den wal, waar weldra een luiden knal bewees dat de granaat ter rechter tijd te midden der verdedigers gesprongen was, en voor dat de vijand van de daardoor veroorzaakte ontsteltenis bekomen kon, volgde de tweede granaat, die eveneens tijdig barstte en groote verwoesting onder den vijand aanrichtte.

Van dat geschikte oogenblik maakte de Infanterie gebruik, stormde juichend voorwaarts, beklom de wallen en weldra wapperde Neêrland's heerlijke Driekleur onder een luid Wilhelmus van de zoo hardnekkig verdedigde wallen.

De kanonnier J. van Deventer kwam als door een wonder ongedeerd uit den strijd en was de held van den dag.

De Europeesche kanonnier C. H. Kool van Heerens
en
de Trompetter der Artillerie L. Muller Kanter
voor de Missigit op Atjeh — 1873

Den 14[en] April 1873 moest de zoo beroemd geworden groote Missigit te Atjeh ten tweeden male aangevallen en veroverd worden.

Was het de eerste maal mogelijk geweest 's vijands hardnekkigen tegenstand te breken en dat godsdienstig bolwerk der Atjehers te veroveren, door het middels lichtkogels in brand schieten van den binnen den muur staanden hoogen tempel, zoodat zij door de hitte van het brandende gebouw genoodzaakt werden de zoo moedig verdedigde veste te verlaten, bij den tweeden aanval was dat middel niet meer toe te passen, omdat zich toen geen brandbaar gebouw meer binnen de wallen bevond en de vijand den hem geschonken tijd met woeker benuttigd had, om het weerstandsvermogen der sterkte zoo hoog mogelijk op te voeren, hopende onze kracht vóór dien door ons ontheiligden tempel te breken.

Onverschrokken stormden de kolonnes van het dappere 3[e] Bataljon Infanterie voorafgegaan door hunne Officieren voorwaarts, zonder acht te slaan op 's vijands moorddadig en overstelpend geweervuur, ook al leden zij bij elken stap die zij voorwaarts deden belangrijke verliezen, bezield als zij waren door den geest van hunne nooit hoog genoeg geroemden aanvoerder den Majoor F. P. Cavaljé, die reeds op Borneo's Zuid- en Ooster-afdeeling voor zijne moedige daden met de Militaire Willemsorde begiftigd werd; met grooten moed en onversaagdheid beklommen de aanvallers de stormladders, die door de kranige Sappeurs tegen den $2\frac{1}{2}$ meter hoogen steenen muur geplaatst waren, doch al die

opofferingen, al dien moed waren vergeefs, daar 's vijands drommen moedig stand hielden en onze dapperen met lans, klewang, geweer of steenen doodden en verwondden en van de stormladders naar beneden wierpen.

Reeds eenmaal had de korporaal der Artillerie W. Brinkerinck en de trompetter der Artillerie L. Muller Kanter ontstoken granaten over den muur geworpen, doch dit scheen weinig schade aan te richten, daar de worp gedaan werd zonder het doel te zien en de brandtijd van 12 seconden den Atjehers gelegenheid gaf zich tijdig tegen de rondvliegende scherven te dekken.

Daar snelt de 4^{e} kompagnie van het 9^{e} Bataljon onder den langen onverschrokken Kapitein J. H. Huijer en den kleinen doch dapperen Luitenant W. F. Kroesen de in strijd zijnde stormkolonnes te hulp en met vernieuwde woede heeft de aanval plaats, doch andermaal wordt den stormaanval bloedig afgeslagen.

De stormladders zijn glibberig van het bloed!....

Weder rukten eenige dappere kanonniers met granaten aan en werpen die over den muur, doch de kanonnier C. H. Kool van Heerens stormt, gevolgd door den trompetter Muller Kanter, naar de stormladders, ten einde van die gevaarlijke hoogte den worp juister en zekerder te kunnen doen.

Kool van Heerens beklimt terstond de ladder met de reeds ontkapte granaat in de hand, ontsteekt haar, doch houdt haar nog eenige oogenblikken vast, om het projectiel eerst dan weg te werpen, als het oogenblik van springen nabij is. Hij buigt zich over den muur om de dichtste groep vijanden uit te zoeken, werpt het projectiel, dat ook dadelijk uiteen springt en groote verwoesting aanricht, doch tegelijkertijd valt hij stervende van de ladder achterover in de armen van Muller Kanter, den geheelen hals met een lanspunt doorboord.

De dappere trompetter legt zijn makker neer, trekt de bebloede lans uit de wond, om die zoo noodig als stootwapen te gebruiken en bestijgt dadelijk weder de glibberige sporten, om de hoogst gevaarlijke plaats van zijn makker in te nemen en ook zijne granaat te werpen.

Terwijl hem kogels, lansen en steenen om de ooren vliegen en suizen ontsteekt hij bedaard zijne granaat, telt kalm tot zeven, kijkt even naar binnen en werpt zijn projectiel te midden van een dichten drom Atjehers, tegelijk met de lans een stoot afwerende. Nu maakt hij plaats voor de andermaal onstuimig voortdringende Infanterie, wie het nu door de ruimte die beide granaten gemaakt hebben gelukt in de versterking te springen en verder met de bajonet het pleit te beslechten.

In beide gevallen, die veel overeenkomst hebben was de overwinning te danken aan den kalmen moed en de bedaarde handeling van dappere kanonniers.

KORDATE TRANSPORTKOMMANDANTEN.

De Sergeant der Infanterie J. H. Kranevoet. In Palembang 1851

Gedurende den opstand in de Ampat-Lawang (Palembang) werd aan den Sergeant J. H. Kranevoet opgedragen om eenige prauwen langs de rivier naar Palembang te begeleiden, waartoe hem tot dekking werd medegegeven een detachement, sterk 1 Europeesch korporaal, 3 Europeesche en 6 Inlandsche soldaten.

Daar het transport wegens den grooten afstand eenige dagen op de rivier moest verblijven, werd nu en dan op geschikte punten aan den oever aangelegd en de prauwen vastgemaakt, ten einde den Inlandsche roeiers gelegenheid te geven om uit te rusten, want al ging 't ook stroomafwaarts, toch hadden die roeiers eene zeer zware taak.

Den 6[en] September 1851 te Moeara Simangoes aankomende, liet de Kommandant, wijl het rustuur voor de roeiers aangebroken was, de prauwen allen aan één tros aan den oever vastleggen; daar men zich nog in vijandelijk terrein bevond, werd de noodige waakzaamheid in acht genomen, vooral omdat de oevers met dicht geboomte bedekt waren.

De rust scheen evenals bij de vorige halten zonder stoornis te zullen afloopen, toen zij eensklaps uit de dichte struiken door een

overstelpend vuur van den vijand werden begroet, en zooals uit het aantal schoten en het krijgsgeschreeuw op te maken was, moest de vijand wel 200 man sterk zijn.

Hoewel de aanvallers zoo goed als onzichtbaar bleven, zorgde de Sergeant er toch voor dat hij hen door zijn vuur op een afstand hield, want deed de vijand een aanval met de blanke wapenen, dan zou hij zich door zijn overwegend aantal, zeker van de kostbare lading meester maken.

De eenigste wijze waarop het den Sergeant mogelijk zoude zijn om het hem toevertrouwde transport te redden, was om den tros, waaraan de prauwen gezamentlijk vastlagen, los te maken, dan met den snellen stroom af te drijven en zoo den afstand tusschen hem en den vijand te vergrooten.

Een groot ongeluk was 't echter, dat zoodra de eerste schoten vielen, alle roeiers in hunnen angst, en voor dat hun dit belet kon worden, in de rivier waren gesprongen en zwemmende een goed heenkomen hadden gezocht, zoodat de soldaten èn voor het besturen der prauwen, èn voor 't gevecht geheel aan zich zelven waren overgelaten.

Terwijl het detachement met den vijand in vuurgevecht was, gelastte de Sergeant Kranevoet, zonder bepaald iemand te noemen, dat iemand den tros moest losgooien, opdat de prauwen met den stroom zouden kunnen afdrijven.

Terstond springt de Europeesche korporaal Heijl over boord om naar den wal te gaan en het touw los te maken, doch door tal van vijandelijke kogels getroffen zinkt de dappere in de diepte weg.

Dit schrikt echter de anderen niet af, en de Europeesche soldaat J. van der Velden is terstond gereed om het voorbeeld van den korporaal te volgen, toen reeds een der Inlandsche fuseliers hem vóór was. Dezen gelukte het, over boord reikende, het touw met zijn kapmes door te kappen, doch door drie kogels in de borst getroffen stortte hij in den vloed en verdween voor immer, even als de korporaal Heijl.

Wel waren de prauwen nu vrij van den oever en werden terstond door den stroom medegesleept, zoodat de afstand tuschen hen

en den vijand steeds grooter werd, en de Sergeant kon nu wel het transport als gered beschouwen, maar van de overblijvenden waren helaas nog twee gesneuveld, wier lijken in de prauw lagen, terwijl hij zelf en de zes overblijvende militairen allen zwaar gewond waren.

Hoe moeielijk het ook ging, toch deed men al het mogelijke om de prauwen in het midden van den stroom te houden en zoo afdrijvende kwam het transport eindelijk behouden te Palembang aan.

Het dappere dekkings-detachement verkeerde echter in een jammerlijken toestand, en de prauw, van waaruit het gevecht geleverd was, droeg de merkteekenen van 70 kogels die haar getroffen hadden.

De verwondingen waren zoo zwaar en het lijden der ongelukkigen na den strijd was zoo hevig geweest, dat allen aan hunne wonden overleden, uitgenomen de Europeesche soldaat van der Velden, die de eenige was, die na langdurige en zorgvuldige verpleging herstelde.

Een bloedig drama was afgespeeld in de woeste stille wouden van Sumatra. Ten koste van hun leven volbrachten de dapperen hun plicht.

De Sergeant der Infanterie L. G. Gunther Mohr in Atjeh 1879

Den 10en Junij 1879 zou de Sergeant L. G. Gunther Mohr een transport zieken en wapens van Anagaloëng (Atjeh) langs de Atjeh-rivier naar den Kraton brengen. Het detachement dat dit transport onder zijne bevelen moest dekken, bestond in 't geheel uit 9 Europeesche fuseliers.

Op de 13 prauwen waaruit het konvooi bestond, werden ingescheept 50 zieken en 58 stellen wapens, zoomede tal van bedienden die van de gelegenheid profiteerden om in den Kraton inkoopen te gaan doen, waardoor het getal non-combattanten, de Chineesche roeiers inbegrepen, tot ongeveer 100 steeg. Ook de controleur Liefrinck voegde zich bij de kolonne.

De Sergeant Gunther Mohr verdeelde de vloot in drie deelen; vooraan 4 prauwen, beschermd door 3 Europeesche fuseliers en achteraan even zoo, terwijl hij zelf met 3 man en 5 prauwen de

hoofdmacht uitmaakte en voor alle zekerheid aan boord ging van de prauw, die voor den vijand de begeerlijkste zoude zijn, namelijk die met de 58 stellen wapens.

Om 7 uur des morgens werden de touwen losgeworpen en stelde zich het konvooi stroomafwaarts in beweging. Tegen acht uur passeerde men Missigit Montassik en toen werd, door de vele kronkelingen der rivier, een deel van het drijvende transport voor den aanvoerder onzichtbaar.

Plotseling werden hier de prauwen van de beide oevers door talrijke Atjehsche benden aangegrepen en op het eerste schot sprongen de vreesachtige Chineezen over boord, trots de moeite die de militairen aanwendden om hun dat te beletten.

De soldaten, die het vuur van den vijand flink moesten beantwoorden, konden nu de prauwen niet besturen, zoodat het geheele konvooi in de war geraakte en met den stroom naar den oever dreef.

Het vuur des vijands nam steeds in hevigheid toe en daardoor waren al spoedig zes man van het dekkings-detachement buiten gevecht gesteld, terwijl de zieken, ongewapend als zij waren, geen weerstand konden bieden.

Toen de prauwen naar den oever dreven had er eene verschrikkelijke worsteling plaats, door dat de Atjehers te water gingen en de ongelukkige gewonden en zieken met den klewang aanvielen, een bloedbad aanrichtende, dat het water der Atjeh-rivier rood kleurde.

Op het heetst van het gevecht was de Sergeant Gunther Mohr nog alleen in de prauw, die langzaam naar den oever dreef en daar aangekomen met zijne kostbare lading zeker in de handen van den vijand zoude vallen.

Daarom grijpt hij een touw, springt er mede over boord en sleept de prauw met alle macht stroomopwaarts, nu en dan geheel onder water doorgaande om ongemerkt buiten 's vijands bereik te kunnen komen, wijl hij hoopte dat van uit Anagaloëng hulp zoude opdagen, omdat men door de vele kronkelingen der rivier langs den landweg nog zeer nabij dien post was.

Eindelijk is hij uitgeput, legt de prauw aan een boom van den oever vast en begeeft zich, nog steeds met zijn geweer ge-

wapend aan den wal, om de zijnen te helpen of met hen te vallen.

Op dat oogenblik rukte juist een detachement van uit Anagaloëng in den looppas aan, om het konvooi te ontzetten.

Met de heroverde prauwen werden 40 dooden en gewonden naar Anagaloëng teruggevoerd, onder welke laatsten ook den Controleur Liefrinck, doch de vijand had de belangrijke prauw met vuurwapens niet kunnen bemachtigen.

Het zij hierbij gevoegd dat zoowel de transportkommandanten als sommige hunner ondergeschikten wegens hun dapper en beleidvol gedrag door Z. M. den Koning werden beloond.

De omstandigheden waarin beiden verkeerden waren nagenoeg gelijk, en de rampspoedige afloop was noch aan de aanvoerders, noch aan de dappere soldaten te wijten; de grootste ramp werd in beide gevallen veroorzaakt, door het overboord springen der vreesachtige roeiers.

Herman de Ruiter voor Loevestein — 1570
en
Een stout stuk van den Luitenant H. C. Gilly de Montela in den Java-oorlog — 1829

In de Vaderlandsche geschiedenis vinden wij als een bijzonder moedig feit vermeld, dat de dappere Herman de Ruiter, in het jaar 1570, met de zijnen in monnikspijen gehuld het fort Loevestein bij verrassing op de Spanjaarden veroverde, het daarna roemvol verdedigde en eindelijk met vriend en vijand in de lucht vloog.

De Luitenant H. C. Gilly de Montela was gedurende den Java-oorlog de aanvoerder van een klein doch dapper troepje Inlandsche Jagers, waarmede hij als echt partijganger den vijand aanhoudend uit zijne schuilhoeken verdreef en nadeel toebracht.

De opstandelingen hadden zich tot eene sterke bende vereenigd en te Pandjang Sain versterkt en verontrustten van daar den geheelen omtrek, waar zij naar hartelust roofden, moorden en plunderden.

Toen de dappere Luitenant dit vernam, besloot hij terstond met zijne kleine macht den vijand ook uit dien schuilhoek te verdrijven en toog onmiddelijk derwaarts.

Noch met geweld, noch bij verrassing was de benting te nemen, want de post was te sterk voor de kleine kolonne en de opstandelingen verdedigden zich moedig, en waren uiterst waakzaam.

Toch was 't van het grootste belang dat den vijand daaruit verdreven werd, terwijl Gilly de Montela er niet gaarne toe overging om versterking aan te vragen, gewoon als hij was om met zijne Jagers van het begin van den oorlog af zijne zaken alleen te beredderen, en ook nu wilde hij 't uiterste beproeven, wetende op zijne jagers te kunnen rekenen.

Even als Herman de Ruiter bedacht hij daarom eene list, die hem en eenige der zijnen wel 't leven kon kosten, maar waarvan ook eene schitterende overwinning 't gevolg kon zijn.

Met eenige zijner meest dappere Jagers kleedt hij zich als gewoon Javaan en verbergt de rest van zijn troep in de nabijheid der versterking, om, met de bajonet ter hulp te snellen zoodra de strijd met lans en kris begonnen is.

Ten einde zijn Europeesch voorkomen niet te verraden, maar toch de leiding der gevaarlijke onderneming te kunnen behouden, mengt hij zich, het aangezicht en de handen verborgen, tusschen zijne donkerkleurige Jagers in hun nationaal kostuum en belast een hunner met de onderhandelingen, ten einde met list toegang tot de sterkte te krijgen.

Dat tiental dapperen gaat daarop recht op de poort der versterking af, naar Javaansche gewoonte slechts gewapend met lans en kris, en wordt na eenig onderhandelen binnen gelaten, vooral omdat de sterke vijand niet vermoedde met welk doel zoo'n klein getal zich in 't hol van den leeuw durfde wagen.

Eindelijk gaat de poort open; dadelijk vatten twee jagers aan elke zijde post om te beletten dat zij weder gesloten wordt en nu treedt Gilly de Montela eensklaps naar voren, ontdekt zijn gezicht en eischt onvoorwaardelijke overgave.

Zoodra de aanvoerder en de opstandelingen een Europeaan

voor zich zien en den gevreesden Luitenant herkennen, trekken zij onmiddelijk hunne wapens en vallen op de stoutmoedige indringers aan, die weldra aan alle zijden hevig bestookt worden.

Gilly de Montela velt onmiddelijk den aanvoerder door zijne lans neder en dapper houden allen stand tot ook het overige deel der Jagers hen met de bajonet ter hulp snelt; weldra is de vijand met groot verlies verslagen en de sterkte in handen van den dapperen Luitenant, al moet hij ook het verlies van eenige Jagers betreuren.

Wel behoefde hij de sterkte niet te verdedigen totdat zij in de lucht vloog, zooals Herman de Ruiter deed, doch zijne daad van onverschrokkenheid wordt door die van dien held niet overtroffen.

Hoewel Gilly de Montela Ridder werd der Militaire Willemsorde 4e klasse en later bij Bondjol nog gewichtige diensten bewees, zoodat hij nog tweemaal Eervol vermeld werd, zoo is zijn naam aan het grootste deel der Hollandsche natie toch onbekend.

Het oorlogsschip „Pro Patria" op de Theems — 1667
en
Het oorlogsstoomschip „Celebes" op de Slakkow-rivier, (Westerafdeeling van Borneo) — 1853

In de maand Juni van het jaar 1667 had de roemrijke tocht naar Chattam plaats en vertoonde Admiraal de Ruijter zich met de dappere Hollandsche vloot voor Londen, bij welken tocht het stuk varen der ketting waarmede de Theems afgesloten was, door het Oorlogsschip Pro-Patria onder 's vijands vuur plaats had.

Dit feit is in 's Lands geschiedboeken vermeld als bijzonder merkwaardig en onverschrokken, en met recht, doch eene dergelijke heldendaad is ook in onze Indische oorlogen voorgekomen en hoewel die daad zoo goed als geheel onbekend is, is dat feit toch niet minder de aandacht waardig.

Aan den linkeroever der Slakkow-rivier (Borneo's Westkust) hadden de Chineesche opstandelingen bij de kampong Boentemaij eene geduchte versterking opgericht, die door de onzen

genomen en bezet moest worden, alvorens de verdere operatiën met vrucht te kunnen vervolgen, want Boentemaij zou als operatie-basis dienen bij den tocht naar Montrado, het centrum van den opstand.

Omdat aan een tocht over land te vele en te groote bezwaren waren verbonden, werd die verovering opgedragen aan den Luitenant ter Zee M. Geerling, Kommandant van het Oorlogsstoomschip Celebes, dat door zijn geringen diepgang de bank aan de monding der Slakkow-rivier konde passeeren.

Het état-major van dat Stoomschip bestond, behalve de reeds vermelde Kommandant, uit de Marine-officieren P. F. Bezemer en D. A. Coomans de Ruiter, de Adelborsten G. van Hekking Colenbrander, A. J. van Mansvelt en J. E. Cornelissen, de Officier der Administratie C. Tromp en de Officier van Gezondheid J. van Dolderen; aan boord bevond zich ook nog de Luitenant G. J. C. A. Cochius, die het bevel voerde over een detachement Infanterie, dat den tocht mede zou maken om de landingsdivisie van het Oorlogschip te versterken.

Den 5^{en} Juli 1853 stoomde de Celebes de Slakkow-rivier op tot de te nemen versterking in 't gezicht kwam en ook dadelijk opende de vijand een goed onderhouden kanon- en geweervuur, zoowel uit de versterking en de daarbij aangelegde nevenwerken, als van achter de boomen op de boschrijke oevers.

De versterking werd verdedigd door eene daarvoor liggende dubbele batterij die de rivier bestreek, terwijl de nadering tot het fort belet werd door een staketsel over de geheele breedte van den stroom, waarvan de dikke ingeheide boomstammen door zware ijzeren kettingen verbonden waren; de opruiming dier afsluiting kon niet alleen door het vuur der daarachter gelegen batterijen belet worden, doch het kruisvuur van eenige nevenwerken en van uit de kampong Boentemay, waarvan elk huis tot blokhuis was ingericht, maakte eene dusdanige onderneming niet alleen hoogst gevaarlijk, maar zelfs feitelijk onmogelijk, zoolang 's vijands vuur niet tot zwijgen was gebracht.

Onder eene hagelbui van kogels naderde het Stoomschip, doch het bleek den Kommandant al spoedig, dat het onmogelijk zoude zijn 's vijands vuur tot zwijgen te brengen en diens vuurmonden te demonteeren, alvorens de Celebes de afsluiting gepasseerd zoude zijn, daar eerst dan 's vijands hoofdstelling werkdadig onder vuur genomen kon worden.

De Kommandant begreep dat alleen eene geweldadige verbreking van de versperring hem dat doel nader kon brengen, doch tevens was hij overtuigd van het zeer gewaagde dier onderneming, omdat 't blijken kon dat de versperring sterker was dan den boeg van zijn Stoomschip en dan ging niet alleen dit verloren, doch daarmede ook wellicht de geheele bemanning.

Toen hij daartoe echter zijn vast besluit genomen had, wilde hij ook niets nalaten wat het succes kon bevorderen; plotseling gaf hij last achteruit te stoomen, tot verbazing der bemanning die van Geerling's voornemen niets wist en tot buitengewone vreugde van den vijand, die aan een terugtocht dacht en het Stoomschip geruimen tijd, met verdubbelde kracht vurende en luid juichende vervolgde.

Zoodra de Celebes door eene kronkeling der rivier aan 's vijands overstelpend vuur onttrokken was, liet de Kommandant de bemanning, die allerlei gissingen maakte, de noodige rust nemen en riep de Officieren bijeen, aan wie hij zijn plan ontvouwde, en die als echte Hollandsche zeerobben dat gevaarlijke stoute voornemen van harte toejuichten, even als onze voorvaderen zouden gedaan hebben, toen zij als reinigers der zee een bezem in den mast voerden.

Nadat de noodige voorzieningen getroffen waren om den boeg middels boomstammen tegen den ontzettenden schok zoo sterk mogelijk te maken, liet de Kommandant de steenkolen in zakken op het dek langs de verschansing opstapelen en zoo eene borstwering vormen, waarachter de bemanning betrekkelijk beveiligd was tegen de vijandelijke projectielen.

Den 6^{en} Juli woei het een hevigen storm vergezeld van

zware echt Indische slagregens, zoodat de onderneming voor dien dag uitgesteld moest worden.

De 7e Juli beloofde een bijzonder prachtigen dag te worden. Zoodra de zon ter kimme verrees en alles voor den strijd gereed was, werd onder een luid *hoera* der bemanning Neêrland's Driekleur in top geheschen en deed de Kommandant Geerling, op de brug staande, kort en beslist 't kommando «*vooruit!*»

Onder hoogeren stoomdruk dan gewoonlijk snelde de Celebes trotsch vooruit, het water der rivier in schuimende golven opstuwende en de sloepen, ten einde terstond de debarkementsdivisie aan wal te kunnen zetten, voortslepende, terwijl Holland's Banier vroolijk van de gaffel wapperde, als herinnerde zij zich den tocht op de Theems en als was zij er trotsch op dat onze brave zeerobben zich hunnen voorvaderen waardig toonden en een feit gingen bedrijven zoo stoutmoedig en gevaarlijk, dat het haren alouden zoo bekenden roem gestand zou doen.

Doch de vijand zat ook niet stil.

Aan alle zijden ratelde het geweervuur, donderden de kanonnen en gilden duizenden als bezetenen, belust op den strijd en hopende het vaartuig andermaal tot den terugtocht te dwingen.

Van de Celebes zelf werd geen schot gelost. Alleen de Kommandant was zichtbaar op de brug, met eigene vaste hand het roer besturende onbekommerd over het fluiten der kogels, en gehoorzaam aan die sterke hand ijlde de Celebes met volle kracht recht op het midden der afsluiting aan, een golf van schuim voor den boeg opstuwende.

De vijand scheen eindelijk te beseffen wat het brutale voornemen van den gezagvoerder was en als waren zij aandachtige toeschouwers bij een interessant tooneel, zoo hielden zij eensklaps op met vuren en schreeuwen, zoodat alleen het zuchten der krachtig werkende machine gehoord werd.

Eindelijk volgde een ontzettenden schok!... Alles kraakte, maar de versperring barstte en splinterde uiteen en triomfantelijk gleed

de Celebes onder 't gejuich der bemanning onbeschadigd door de verbrijzelde versperring.

Nu was 't pleit spoedig beslecht!

Vuur!... klonk Geerlings kommando en nu braakte de Celebes van nabij eene hagelbui van kogels uit zijne caronades, terwijl de landingsdivisie in de gereed gehouden sloepen sprong, naar den wal roeide en de bajonet in het doodelijke concert deed mede spreken.

Weldra is de positie in onze handen en de vijand met achterlating van tal van dooden en gewonden op de vlucht.

Veertien vuurmonden van verschillend kaliber, zes vlaggen en een grooten voorraad wapens en munitie vielen in onze handen.

Onder elk klimaat, op elke zee, in alle omstandigheden en op alle tijdstippen blijven Neêrland's zeehelden onder Neêrland's Driekleur strijdend zich zelve gelijk aan moed, beleid en trouw, en bewonderenswaard door schitterende wapenfeiten, het dappere Indische leger in 't gevaar als een broeder de hand reikende.

Onder de vele belooningen was natuurlijk die van den Luitenant ter zee M. Geerling, wien tegelijkertijd het kruis van de 4e en de 3e klasse der Militaire Willemsorde werd toegekend.

De heldendaad bij den tocht onder de Ruijter is beroemd in de geschiedenis, de heldendaad van M. Geerling met het Oorlogsstoomschip Celebes is niet minder schoon, doch veel minder bekend.

DAPPERE VAANDELDRAGERS

De Adjudant-Onderofficier E. C. O. von Bredow te Atjeh 1873

Den 25en December 1873, des morgens ten acht ure, rukte een deel der 2e Brigade, onder de aanvoering van den Kolonel G. B. T. Wiggers van Kerchem, van het bivak te Penajoeng (Atjeh) uit, tot het doen eener verkenning in de richting van den Kraton, met het doel om de door de gidsen opgegevene vlakte te zoeken, die op den rechteroever der Atjeh-rivier tegenover dat bolwerk des Sultans gelegen moest zijn en eene geschikte plaats zoude aanbieden tot daarstelling onzer belegerings-batterijen.

Gaandeweg ontspon zich bij die verkenning nabij en in de

kampongs Berouw en Lemboe een zeer ernstig en hardnekkig gevecht, dat ons 1 Officier en 5 minderen aan dooden, zoomede 8 Officieren en 76 onderofficieren en manschappen aan gewonden kostte; onder de geblesseerden behoorde ook de Brigade-Kommandant de Kolonel Wiggers van Kerchem.

Het was een dier talrijke en bloedige gevechten te Atjeh waarbij allen wedijverden in moed en doodsverachting en waar als altijd het kranige 3e Bataljon Infanterie zijn welverdienden roem gestand deed, een roem zoo glorierijk bezegeld door het ten koste van het bloed van zoovele braven verkregen Eeremetaal der Militaire Willemsorde, dat het door tallooze kogels gehavende Bataljon's Oranje Vaandel siert.

Het was een wanhopigen strijd tegen een overtalrijken, goed gewapenden vijand, waarbij niet alleen de dapperheid van den troep, maar ook het groote beleid van vele Officieren en de diepe Godsvruchtige Trouw der nooit hoog genoeg geroemde Amboineesche krijgsmakkers schitterend uitblonk.

Nadat de Kolonel Wiggers van Kerchem door zijne verwonding niet meer in staat was om het bevel te voeren en dit in andere handen moest overgeven, was het met goedkeuring der beide flinke Hoofdofficieren, den Luitenant Kolonel F. T. Engel en den Majoor F. P. Cavaljé, die respectievelijk het rechter- en linkerhalf 3e Bataljon in dit gevecht aanvoerden, en die als degelijke beleidvolle Chefs, wars van elke aanmatiging, slechts het algemeen belang op het oog hadden, dat de kundige, beleidvolle en dappere *Kapitein* Chef van den Staf der 2e Brigade G. C. E. van Daalen de geheele leiding der Brigade bleef voeren, en dus die beide verdienstelijke Hoofdofficieren onder zijne directe bevelen had, omdat hij als de rechterhand van den Brigade-Kommandant op dat oogenblik het best over den algemeenen stand van het gevecht kon oordeelen en omdat beiden overtuigd waren, dat de leiding aan geen degelijker en doortastender aanvoerder kon worden toevertrouwd.

En de uitkomst bewees dat zij zich niet bedrogen hadden en dat de Kapitein van Daalen een geboren veldheer bleek.

Zeven achtereenvolgende uren waren onze brave troepen in hevige actie; nergens was ook zelfs maar een oogenblik van aarzeling of weifeling opgemerkt, en overal was met woede en ware doodsverachting gestreden, doch toen des avonds de vermoeide troepen op het met zooveel dapperheid veroverde slagveld bivakkeerden, toen verzamelden zich, alvorens zich ter ruste te leggen en krachten te garen voor den strijd van den volgenden dag, de heldhaftige Amboineesche soldaten in God's vrije natuur als in een gewijden tempel, en vierden gezamenlijk onder de leiding van een hunner het Heilige kersfeest door het zingen eener Hymne God ter eere, welk plechtig koraalgezang zoo indrukwekkend was door het diepe Geloof dat daaruit sprak en zijne roerende eenvoud in dat stille en plechtige avonduur op dat met bloed gedrenkte slagveld, dat allen dien indruk gevoelden en zelfs de ruwste krijger, zelfs de meest ongevoelige naturen vol aandacht luisterden, uit eerbied voor zooveel eenvoudig en waarachtig Godsdienstig Geloof.

Zoowel de bijna ongeëvenaarde dapperheid der Amboineezen als hunne werkelijk diepgevoelde Godsdienstzin dwongen achting en eerbied af, en zelden zal de viering van Christus' geboorte zoo'n diepen indruk gemaakt hebben, als die teweeg gebracht door die eenvoudige door geloovige, dappere soldaten verrichte plechtigheid, een indruk die zelf menigen gebaarden Hollandschen krijger een traan in de oogen drong bij de herinnering aan de makkers die dien morgen vol leven en lust ten strijde trokken en nu dood of verminkt ter neder lagen, of wel als zijne gedachten verwijlden bij zijne dierbaren in het Vaderland, die wellicht in diezelfde ure opgingen naar het Bedehuis en in hun loflied op dien plechtigen feestdag eene smeekbede vlochten voor den zoon of den broeder, die uittrok voor het heil van het Vaderland.

Den indruk die allen daardoor verkregen is onuitwischbaar.

Men vergeve deze uitweiding, doch zij schetste het beste zoowel de Officieren als de soldaten, die met de wapens in de vuist streden voor Holland's recht en Holland's eer.

De positie des vijands bestond uit vier achtereenvolgende zwaar bewapende en door talrijke dappere krijgers verdedigde versterkingen, die onderling door wallen verbonden waren, terwijl de Atjehers ook tevens den kampongrand bevestigd hadden, en het geheel met eene doorloopende bamboe-doerie versperring ter breedte van vijf meters hadden omgeven, eene hindernis die zich zelfs tot op de wallen voortzette, zoodat die stelling zeker bijzonder sterk, en met het volste recht volkomen stormvrij genoemd kon worden.

Die wallen moesten de onzen stormenderhand veroveren en zij bereikten hun doel, zij het ook tot een hoogen en kostbaren prijs!

Wat onze dapperen in den beginne onder 's vijands moorddadig en overstelpend vuur ook beproefden, het bleek onmogelijk om met geweld door dien breeden gordel van stekelige, buigzame en dooreen verwarde bamboe heen te dringen; zelfs de grootste inspanning mocht niet baten.

De dapperen wilden niet wijken, doch zij konden ook niet vooruit, hoe zij ook van verlangen brandden om den vijand met de bajonet te lijf te gaan.

Vooraan in de voorste linie, op een der gevaarlijkste punten voor de Westerface der versterking stond de Vaandeldrager E. C. O. von Bredow met zijne eene hand het Heilige Sijmbool van Vorst en Vaderland, het Oranje Vaandel waarboven Neêrland's fieren leeuw prijkt, rechtop houdende te midden van den kogelregen en onmiddelijk naast hem bevonden zich de Sergeant-majoor J. Bach, de Amboineesche Sergeant Latoema-ina en de Amboineesche Soldaat Pattimana, eene vaandelwacht vormende die tot het uiterste besloten was.

Zij hadden allen al zoo dikwijls bewijzen gegeven van grooten moed en onverschrokkenheid, terwijl de Vaandeldrager zich tijdens de eerste expeditie, bij den aanval op den Missigit, reeds roemrijk had onderscheiden, waarom hij toen ook voor eene Koninklijke belooning was voorgedragen.

De toestand werd op dat punt voor de Westerface der vijandelijke redoute gaande weg als 't ware onhoudbaar en slechts langzaam,

te langzaam naar het ongeduld der strijders, vorderde de opruiming der onoverkomelijke hindernis, wijl takje voor takje uit den verwarden hoop weggetrokken moest worden, een arbeid die onder 's vijands aanhoudenden kogelregen zoo bedaard mogelijk verricht diende te worden.

Eensklaps springt de Adjudant-onderofficier-vaandeldrager E. C. O. von Bredow, het roemrijke Oranjevaandel hoog houdende, vooruit, dringt zich, de kleeren van het lijf scheurende en het lichaam aan de scherpe doornen tot bloedens toe verwondende, door de versperring heen en plaatst zich met dat Heilige Symbool van het 3ᵉ Bataljon aan den voet der borstwering, tegenover de woedende verdedigers.

In diezelfde spontane volvoering eener helden-ingeving zijn de Sergeant-majoor Bach, de Sergeant Latoema-ina en de Soldaat Patimana met ongeloofelijke inspanning von Bredow gevolgd, en trachtten door hun vuur èn Vaandel èn vaandeldrager te beschermen.

Dit ziende dringt de geheele linie als één man voorwaarts om dat Veldteeken dat zich in groot gevaar bevindt, te bereiken, doch allen stuiten tegen den hoogen en breeden ondoordringbaren muur van bamboe-doerie, en een gebrul van woede stijgt uit de gelederen der Amboineezen op, omdat al hunne pogingen ijdel blijken.

Slechts aan de Kapiteins, A. P. Bindervoet van Nahuijs en C. A. van Randwijk, zoomede de Luitenants, C. E. J. Schweijs, B. R. L. de Sturler en A. F. d'Arnaud Gerkens gelukt het nog het Vaandel te bereiken, maar ook dat kleine troepje met dat Vaandel in hun midden kunnen nu niet verder en zijn in de doornstruiken verward, want eenzelfde bamboe-doerie-laag scheidt hen nog van den top der borstwering, die nu weder even als de voorgaande tak voor tak opgeruimd moet worden.

Met onstuimige haast reppen zich alle handen aan de opruiming, terwijl de soldaat Patimana reeds gesneuveld en de sergeant Latoema-ina zwaar gewond is.

Eindelijk, na eene bovenmenschelijke inspanning onder 's vijands vuur en den brandenden gloed der tropische zon komt er ruimte

in de hindernis; meerdere dapperen voegen zich bij het te midden van den kruitdamp wapperende Oranje Vaandel en weldra storten zij zich, dat geliefde Veldteeken volgende, onder luid gejuich op den vijand, die na een hevigen strijd van man tegen man, van bajonet tegen klewang en lans de moedig verdedigde sterkte ontruimt, 36 dooden in de handen der overwinnaars achterlatende.

En naast dat roemrijk overwinnend Oranje Vaandel, dat op de borstwering geplant zegevierend boven de hoofden der strijders wapperde, klonk het forsch geblazen geliefde Wilhelmus met het onstuimig *hoera*-geroep der brave Amboineezen, ten teeken dat het 3e Bataljon weder eene glansrijke overwinning behaald had.

Dit heldenfeit greep plaats, zooals gezegd is, den 25en December 1873 en reeds den 24en Januari 1874, dus 30 dagen later, kwam de tijding dat Z. M. onzen beminden Koning per telegraaf het bericht had doen zenden, dat de drie dapperen de Adjudant-Onderofficier Vaandeldrager E. C. O. van Bredow, de Sergeant-majoor J. Bach en de Amboineesche sergeant Latoema-ina voor hun schitterend gedrag waren benoemd tot Ridder der Militaire Willemsorde 4e klasse.

Eene onverschrokkene daad en eene schoone belooning die het hart van alle medestrijders en vooral die van het 3e Bataljon met trots vervulde.

De Adjudant-Onderofficier B. van Weenen.

Het schitterende en dappere gedrag van den Adjudant-onderofficier-vaandeldrager B. van Weenen op 26 Juli 1874 bij de inneming van Soerian, is reeds bij dat wapenfeit, op blz. 354 en volgende, 1e Deel, beschreven.

De Adjudant-Onderofficier G. Koolhof.

Den 7en Juni 1878 rukte eene kolonne sterk twee kompagniën Infanterie, onder aanvoering van den Majoor E. Perné, naar het

landschap Gedong (Oostkust Sumatra) op, welks Vorst, Toekoe Tjikik, den strijd tegen ons gezag niet wilde opgeven en daarom door kracht van wapenen daartoe gedwongen moest worden.

De overmachtige vijand, die zich door voortdurend luid bidden in een staat van opgewondenheid gebracht had en waarvan een groot aantal zich als voorvechter ten doode hadden gewijd, hield moedig stand en deed trots zijne talrijke verliezen, herhaaldelijk in groote massa's verwoede klewang-aanvallen.

Hevig werd er dien dag gestreden en dapper sloegen onze braven den vijand overal terug, doch nu bleek het dat de aangelegde versterkingen, door een talrijken, strijdlustigen en opgewonden vijand verdedigd, van dien aard waren, dat het onmogelijk zoude zijn, zelfs ten koste der grootste verliezen, om hem met de kleine beschikbare macht daaruit te verdrijven, zoodat de aanvoerder besloot den strijd af te breken, vooral ook omdat het hevige gevecht het reeds noodig had gemaakt om de reserve-munitie aan te spreken.

De kolonne trok, hoewel telkens bestookt door den nu overmoedig geworden vijand, in goede orde terug, en betrok op een afstand van één uur gaans van het landschap Gedong eene sterke stelling, ten einde de noodige versterkingen daar af te wachten.

Den 19^en^ Juni 1878 stond in die stelling voor een nieuwen aanval op Gedong gereed, eene kolonne sterk 31 Officieren, 502 Europeesche en 529 Inlandsche Onderofficieren en manschappen, waaronder eene kranige Amboineesche kompagnie van het 3^e^ Bataljon Infanterie, zoomede 4 stukken veldgeschut en twee mortieren; deze macht zoude oprukken onder de bevelen van den beleidvollen en dapperen Majoor W. A. Coblijn.

De opmarsch werd in den beginne zeer vertraagd, wijl de kolonne zeer smalle voetpaden moest volgen, waarop hoogstens met twee man in front gemarcheerd kon worden, zoodat men eerst na twee uur marcheerens eene opene vlakte bereikte, waar terstond de gevechtsformatie aangenomen werd.

Gedurende het oprukken naar 's vijands geduchte versterking

te Blang Pria, die deze onneembaar achtte, werd de kolonne voortdurend door geweervuur en klewang-aanvallen bestookt, die ons verscheidene gewonden bezorgden, doch onvervaard trok de troep in de aangenomene gevechtsformatie voorwaarts op het doel af, tot zij op 200 pas der vijandelijke stelling gekomen was.

Terwijl nu de Infanterie langzaam in verspreide orde voorwaarts ging, had de Artillerie door goed gerichte schoten uit eene gunstige stelling den aanval voorbereid, waarop de voor den storm aangewezene kolonnes onder luid gejuich voorwaarts rukten, door den vijand met een moorddadig geweer- en kanonvuur en een uitdagend krijgsgeschreeuw begroet.

Vooraan, allen vooruit, stormt de Adjudant-onderofficier-vaandeldrager G. Koolhof, die te midden van den kogelregen, in de eene hand het wapperende Oranje Vaandel van het 14ᵉ Bataljon Infanterie en in de andere zijn deugdelijk zwaard houdende, zijne dappere kameraden den weg wijst ter overwinning of ter dood, en allen volgen juichend dat schitterend Symbool, met de Luitenant A. H. Kalis en de Fourier de Neve aan het hoofd.

Op eenige passen van den vijandelijken wal wordt dien onstuimigen aanloop een oogenblik door eene bamboe-doerie versperring gestuit; weldra echter hadden Koolhof en Kalis met hunne sabels daarin eene opening gekapt, waardoor de Vaandeldrager zich het eerst met zijn Vaandel heen wringt, onmiddellijk door Kalis en de Neve gevolgd en daarop terstond den wal beklimt, het Oranje dundoek, waarboven Neêrland's Leeuw in de zon schitterde, den vijand uitdagend te gemoet dragende, terwijl de stormkolonne bezig is de bamboe-doerie hinderpaal te overwinnen.

Nauwelijks verschijnt het veldteeken van het 14ᵉ Bataljon door vaste hand gedragen boven op de vijandelijke borstwering, of een talrijke vijand doet op die drie dapperen een uiterst verwoeden aanval, waardoor zoowel de Luitenant Kalis als de Fourier de Neve den heldendood stierven, doch onvervaard en onverwonnen staat Koolhof fier opgericht te midden van den kruitdamp, op meesterlijke wijze zijn zwaard voerende tot verdediging van het hem toevertrouwde Heiligdom, zoodat vele belagers

hunne vermetelheid met den dood boeten, terwijl de dappere Vaandeldrager als door een wonder ongedeerd blijft naast zijn dierbaar kleinood, dat vast in den vijandelijken wal geplant, als 't ware den held die het voert met de schaduw van zijn Oranje-doek schijnt te beschermen.

Slechts een kort oogenblik stond de held alleen, want weldra zijn de makkers naast hem en nu volgde een verschrikkelijk bloedig handgemeen waardoor de versterking veroverd werd en waaraan ook Koolhof ijverig deelnam, steeds met het Vaandel vooraan den weg wijzende.

En dat de strijd hevig was geweest, bleek uit het feit dat de vijand 188 dooden in de versterking achterliet, terwijl van onze zijde twee Officieren en vier minderen sneuvelden, zoomede 1 Officier en 45 minderen gewond werden.

Het was volbracht!...

Weer was getoond hoe begeesterend de invloed is der ons zoo dierbare Oranje kleur, de kleur van Neêrland's Vorstenhuis, op den strijdenden troep, als een man zooals G. Koolhof met een ridderlijk hart en eene vaste hand met dat Vaandel voorgaat.

Niet alleen oogste deze dappere Vaandeldrager van allen den hoogsten lof en de oprechste bewondering in, maar ook Z. M. den Koning schonk hem het Eeremetaal der Militaire Willemsorde.

De Hulp-wapens

. . . .
. . . . Il est des choses dans la vie
Dont on ne peut juger bien sainement,
Qu'en les voyant de près et par évènement.
DUCERBEAU, les Cousins.

In het algemeen kan men zeggen, dat bij den voortdurenden heldhaftigen strijd die ons dapper Indisch Leger moet voeren, om in die uitgestrekte bezittingen met zoo'n talrijke, in zoovele verschillende nationaliteiten verdeelde bevolking ons oppergezag te handhaven, de daden van moed, beleid en trouw der speciaal voor het gevecht bestemde troepen-soorten meer op den voorgrond treden en meer de aandacht der natie trekken, dan die der Hulp-wapens en dat hunne werkelijke ridderlijke verdiensten daardoor wel eenigzins op den achtergrond worden gedrongen en overschaduwd, hoewel hunne diensten voor ons krijgvoerend Leger nooit hoog genoeg te waardeeren zijn.

Velen dier zoogenaamde non-combattanten waren dikwijls niet minder dan de anderen aan gevaar blootgesteld en deden in tallooze gevallen in ridderlijke militaire deugden voor hunne makkers der vechttroepen niet onder, ja zelfs werd van hen dan somtijds nog meer zelfverloochening, nog meer kalmen moed vereischt, door de betrekkelijk lijdelijke rol die zij vervulden.

Daar toch waar de strijders met het dood aanbrengend wapen in de vuist geklemd op den vijand instormen en soms hun leven als 't ware roekeloos prijs geven, waar zij, geprikkeld door den kruitdamp en het aanvurende van den strijd zelf, opgewekt door het knallen en ratelen van het geweervuur en het gedonder der vuurmonden, medegesleept door de woede van het gevecht en de juichkreten der dapperen die het dierlijke, het tijgerachtige in den mensch opwekken, en aangespoord door den lust om boven

de makkers in dapperheid uit te blinken, als helden strijden, daar nemen de Hulp-wapens slechts tijdelijk aan den strijd deel en missen al die belangrijke factoren die tot het verrichten van heldendaden aanvuren, daar moeten zij, soms onder een moorddadig vijandelijk vuur, hunne taak bedaard, omzichtig en zonder eenige opwinding vervullen, als bestond er voor hen geen gevaar en als was er niets dat hen hinderde.

De non-combattanten kennen dat medeslepende en opwindende van den eigenlijken strijd en de aansporing ter overwinning niet zooals de combattanten, of liever zij mogen dat niet kennen, want als zij daaraan gehoor gaven, zouden zij hunnen plicht verzaken. Elke edele opwelling tot roemrijke daden moeten zij dus, getrouw aan hunne lijdelijke taak, met kracht en geweld onderdrukken, hoe moeielijk dat voor de dappere zonen van Nederland ook is.

Militaire Administratie

De Militaire Administratie van het Leger verkeert wel eene enkele maal, doch hoogst zelden in gevaar en vervult gewoonlijk hare zoo onmisbare en gewichtige taak, om voor de approviandeering der troepen te zorgen, met een boven allen lof verheven ijver, hoewel de omstandigheden hare toewijding en volharding dikwerf op eene zware proef stellen.

Tal van Officieren en ondergeschikten der Militaire Administratie werden voor hun loffelijk gedrag te velde eervol vermeld en voor hunne gewichtige diensten op eene andere wijze beloond dan met de Militaire Willemsorde.

Het is zelfs voorgekomen dat bij gebrek aan Infanterie Officieren, Officieren der Administratie dapper de taak der makkers overnamen, zoo o. a. de Luitenant Kwartiermeester J. Muller bij den kranigen terugtocht van het Rechter-half 10e Bataljon Infanterie op 31 Dec. 1874 uit Loŏng, waarbij deze dappere Administratie Officier aan het hoofd eener Infanterie-afdeeling sneuvelde.

Geneeskundige Dienst (Ambulances)

Onder de non-combattanten bekleedt ontegenzeggelijk onze nooit genoeg te roemen Geneeskundige Dienst en meer speciaal het Ambulance personeel dat de opereerende kolonnes volgt eene eerste plaats; met nooit volprezen toewijding en onder de grootste gevaren blijven zij hunne edele menschen-reddende taak vervullen.

Is voor den werkelijken strijder beleid, moed, zelfopoffering, volharding en doodsverachting noodig en kan het geen kwaad als hij zijn wapen, door opwinding gedreven, bijzonder hardhandig hanteert, voor den geneesheer en zijne helpers, die te midden der gevaren de gewonde krijgers moeten helpen en al wie lijdt of verminkt wordt ter zijde moeten staan, zijn diezelfde schoone militaire deugden noodig, maar daarbij moet hunne hand vast en zacht, hun oog helder en hun geest uiterst kalm blijven en dat terwijl het vijandelijke lood hen aan alle zijden om de ooren fluit en sist en zij zelve, of de gewonden die zij verplegen, getroffen worden door de dikwerf als hagel rondvliegende projectielen.

En dan die lange, doodelijk afmattende oorlogsmarschen, waarbij de combattant alleen voor zich zelven of voor zijn rijdier behoeft te zorgen en volhardend voortrukt, want aan het einde wacht hem de rust; de geneesheer echter moet gedurende den langen moeielijken tocht voor zijne zieken en gewonden zorgen en trachten hun lijden zooveel mogelijk te verzachten, doch is hij dan eindelijk op de rustplaats aangekomen, zoo is er voor de zorgzame man nog geene rust te vinden, want zijn plicht, zoo schoon en verheven als hij die opvat, roept hem weder bij zijne lijders, die hij steeds rusteloos en zelfverloochenend verpleegt.

Hoe dikwerf doet zich ook niet het geval voor, dat al de kunde, al de toewijding en al de zorg van den dapperen menschlievenden geneesheer ontoereikend blijken om de gevolgen der vreeselijke verwonding te keeren en dat de lijder, die hij voor het Vaderland en het Leger hoopte te kunnen behouden, onder zijne handen den geest geeft. Die oogenblikken zijn voor den

geneesheer het smartelijkst, want hij stelt er zijne eer en zijn roem niet in om wonden te slaan en menschenlevens te vernietigen, maar om al wat lijdt te helpen en te behouden.

Maar vooral bange en vreeselijke oogenblikken zijn het voor den ijverigen en zorgvollen geneesheer, als hem, die zoo gaarne zoude helpen, door noodlottige omstandigheden alles daartoe ontbreekt, en hij dus machteloos staat tegenover de ellende en het lijden der makkers, een toestand zoo treffend, dat men zelf geneesheer moet zijn om die diepe wanhopige smart te kunnen beseffen, want al is de leek daardoor getroffen, hij bevroedt niet wat de geneesheer opmerkt, wiens kundigen blik des te dieper de ellende peilt en hem beter de gevolgen doet kennen, terwijl toch allen van hem redding en hulp verwachten, die hij niet in staat is te geven, zooals het noodig is.

De Inlandsche vijand kent geene *Conventie van Genève*, weet niets van het *Roode Kruis*, stoort zich aan geen gevoel van menschelijkheid en zal zich niet ontzien om de Ambulance te beschieten of met den klewang aan te vallen en zoowel den geneesheer als de helpers, de zieken en de gewonden die hem in handen vallen af te maken, zoodat de Chef der Ambulance steeds moet acht geven, dat zijne afdeeling veilig onder de bescherming van andere troepen is.

Het is zelfs voorgekomen dat gewonde Atjehers, die ons in handen vielen, den geneesheer, die hen op het slagveld liefderijk verbond en verzorgde, met het eerste voorwerp het beste dat hen gedurende die menschlievende dienst in handen kwam, trachtten te verwonden of te vermoorden.

In de burger-maatschappij is de roeping van den geneesheer edel en schoon, maar te velde is die grootsch en verheven en hoewel die taak dan met recht als de moeielijkste te beschouwen is, toch treedt zij minder op den voorgrond; de geneesheer vindt dan zijne grootste belooning in de loffelijke vervulling van de op op hem rustende plichten der menschelijkheid en de dankbaarheid van hen die hij door zijne kunde en wetenschap redde of wier lijden hij verzachtte, want hoe bewonderenswaardig en volhardend

hij ook zijne roeping altijd vervult, toch worden zijne verdiensten in 't algemeen steeds in de schaduw gesteld, door de schitterende daden van de onverschrokkene strijders der andere troepensoorten.

De titel van *Officier van gezondheid van het Indische Leger*, is een bewijs van adeldom der ziel, een eere-titel die al wat grootsch en edel is in zich bevat, want onze brave geneesheeren zijn een voorbeeld zoowel van kunde, toewijding, menschlievendheid, plichtsbetrachting en zelfverloochening, als van moed, beleid en trouw.

Meestentijds zwijgt de geschiedenis onzer veldtochten van de loffelijke daden door de geneesheeren of het personeel der Ambulances verricht en toch zouden tal van namen te noemen zijn van hen, die zich waarlijk als helden gedroegen.

Als een bewijs daarvoor kunnen de volgende voorbeelden uit de laatst verloopen 40 jaren dienen.

Bij afzonderlijk besluit werd *'s Konings bijzondere tevredenheid betuigd* over de zelfopoffering waarmede de navolgende militairen behulpzaam zijn geweest bij het verplegen der Cholera-lijders (2e expeditie tegen Atjeh) de ziekenoppassers F. Rosenthal, C. Brokke, W. S. Kraa, J. van Doorn en J. Winden en de hospitaal bediende K. H. Herngreen.

Van den Dirigeerend Officier van gezondheid T. J. Jorritsma, die door Z. M. den Koning voor de 2e expeditie tegen Atjeh begiftigd werd met het Ridderkruis van de Orde van den Nederlandschen Leeuw, schrijft de Majoor der Genie E. B. Kielstra in zijn Standaardwerk, ««*Beschrijving van den Atjeh-oorlog*,»»

«««Zij, die aan het strand van Atjeh met zooveel zorg «««zijn verpleegd geworden, herdenken daarbij met dankbaar- «««heid den man, die de ziel was van den geneeskundigen «««dienst aldaar, den Dirigeerend Officier van gezondheid «««T. J. Jorritsma; met de hem toegevoegde geneesheeren «««wedijverde deze ««ijverige en voortreffelijke man»», zooals «««de Opperbevelhebber hem noemde, in toewijding.»»»

waaraan de Schrijver in eene noot toevoegt,

«««Door deze woorden neer te schrijven, wijken wij af «««van den regel, in ons werk geen personen te beoordeelen. «««Doch tegenover den Heer Jorritsma, die in 1877 op Atjeh's «««strand (te Analaboe) den dood vond, was ons deze afwij-«««king een plicht, dien, naar wij vertrouwen, geen onzer «««lezers zal wraken.»»»

De ziekenoppasser J. H. Geelen, die bij het gevecht te Tjot-Rang den 7en Augustus 1882 als eenig verbandmeester, onder 's vijands hevigste en moorddadigste vuur de gewonden hielp en verbond en daarmede voortging ofschoon hij zelf tweemaal getroffen was. Hij gaf zijne edele, heldhaftige taak eerst op, toen hij, ten derde male gewond zijnde, buiten staat was anderen te helpen en zelf gedragen moest worden.

De Officier van Gezondheid 1e klasse S. Ujlaki, die bij het onheil, dat de kolonne van den Overste P. van Lawick van Pabst op den 28en Augustus 1894 te Tjakra Negara (Lombok) ondervond, met de kompagnie van den Kapitein J. C. Lindgreen werd ingesloten en later krijgsgevangen gemaakt. Ofschoon aanhoudend dag en nacht beschoten, gaf hij trots den kogelregen zijne taak om de gewonden te helpen en te verzorgen geen oogenblik op, zich zelven geen rust en zelfs geen voedsel gunnende om daarmede des te beter de lijders te kunnen helpen; door zijn initiatief en vindingrijkheid voorzag hij zoo goed mogelijk in de verloren geraakte instrumenten, genees- en verbandmiddelen en hoe wanhopig droevig de toestand ook was toch behield hij steeds moed en kalmte, al bloedde hem ook 't hart door 't lijden der gewonden, wier smart hij slechts gedeeltelijk verzachten kon.

De Hospitaal bediende H. Loverink, die bij die insluiting zijn Chef Dr S. Ujlaki als een held ter zijde stond.

De Hospitaal bediende H. H. H. Loontjes bij diezelfde kolonne, die den hem toevertrouwden zieke zelfs in het hevigste vuur niet verliet en met kogels doorboord naast de draagbaar gevonden werd, de tandoe nog vasthoudende als wilde hij den reeds gesneuvelden lijder nog beschermen.

En dan allen die, behalve Dr S. Ujlaki, H. Loverink en J. H. Geelen hierboven genoemd, benoemd werden tot Ridders der Militaire Willemsorde, onder welke er zijn die bovendien nog eervol vermeld werden.

Benoemd tot Ridder der Militaire Willemsorde 4^e klasse *),

De Officieren van Gezondheid 1^e klasse

A. Cochius — J. A. Einthoven — N. P. van der Stok — K. C. J. T. van Hardenbergh — J. J. Postma — P. C. van Goens — J. W. Portengen — J. C. P. Kats — L. Prochnik en P. J. M. Fiebig.

De Officieren van Gezondheid 2e klasse

J. L. G. le Rutte — G. Luchtmans — P. W. A. Beijen — H. D. Roskes — H. Greve — W. J. Oosterhoff — G. Sinia — E. C. van Minkelen — S. Hartog — J. C. Gaerthé — J. M. E. Künert — P. J. K. Döring — W. Hamaker — P. Schijff — K. Ross — J. Schülein — W. J. H. Timmermans — J. E. Janzen — J. van der Wal — J. A. Tamson — F. A. Karthaus — M. Steensma — C. van der Meer — L. A. Demmers — E. Razoux Kühr — J. J. Koumans — W. J. van der Min — S. F. W. van Hasselt en S. Sypkens Brousson.

De Officieren van Gezondheid 3^e klasse

L. C. A. Rombach — J. Semmelink — J. M. Munniks de Jongh en F. S. Pauli.

---

*) De vermelde rang is die waarin zij tot Ridder benoemd werden.

De Ziekenvaders, Ziekenoppassers en Hospitaalbedienden.

A. Gerzner — J. Rietschi — H. L. J. M. van Ishoven — C. van Putten — B. Peppink — A. J. Muls — H. J. Poolman — L. J. Nollet — F. D. Schenk — C. W. Begelinger — J. le Feber — H. T. Klawen — F. J. J. Brakkee en H. Wijckmans.

De Officier van Gezondheid 1e klasse C. de Mooij met de Ambulance op den tocht naar Telok Kadjoe (Atjeh) 1878

Als een voorbeeld van datgene waartoe onze Geneeskundige dienst in Indië in staat is, welke nooit te waardeeren diensten zij te velde verleent en hoe hoog zij haren plicht van zorg en menschelijkheid opvat, diene de hieronder volgende beschrijving van de verrichtingen der Ambulance op den driedaagschen tocht naar Telok Kadjoe, op de Noord-Oostkust van Sumatra, gedurende den 11en, 12en en 13en Mei 1878.

Den 28en en 29en April zoomede den 3en Mei 1878 hadden de vijandelijke benden van Toekoe di Tiroe beproefd, om zich door hardnekkige aanvallen stormenderhand van onze sterkte te Segli meester te maken en de zwakke bezetting over de kling te jagen, doch het garnizoen wist, bijgestaan door het ter reede liggende Oorlogsschip, den aanval glansrijk af te slaan en den vijand met bebloede koppen terug te werpen.

De toenmalige Gouverneur van Atjeh, de Kolonel der Infanterie K. van der Heijden, besloot met zijne gewone voortvarendheid om eene expeditionaire kolonne samen te stellen, ten einde den vijand in zijn eigene kampongs te bestoken en te tuchtigen.

Den 6en Mei begon reeds de ontscheping der van Oleh-Leh gezonden troepen en den 8en Mei daaraanvolgende was eene macht ter sterkte van 26 Officieren 244 Europeesche en 451 Inlandsche onderofficieren en manschappen, met twee sectien berggeschut en twee mortieren, onder het opperbevel van den Majoor der Infanterie W. A. Coblijn te Segli in een bivak vereenigd.

Als Chef der ambulance bij de kolonne trad op de Officier van Gezondheid 1e klasse gedetacheerd van het Nederlandsche Leger C. de Mooij, aan wien Z. M. de Koning voor dezen tocht de gouden kroon voor eervolle vermelding schonk.

Hij is dezelfde Dr. de Mooij, die later als Kolonel den militairen dienst verliet en geleid door zijne te velde opgedane ondervinding voortdurend bezig was en bleef om door praktische middelen de verpleging en het vervoer van zieken en gewonden tot de hoogst mogelijke volmaaktheid op te voeren en de hoogst treurige gevolgen van den bloedigen krijg tot een minimum te beperken.

Zoo vond hij de rottan- en koordverbanden uit, die in den korst mogelijken tijd het verbinden der zwaarste verwondingen mogelijk maakte, construeerde eene raderbaar om de gewonden op de meest geaccidenteerde terreinen zonder schokken en met besparing van arbeidskrachten te vervoeren en stelde eene model-tent te samen die gemakkelijk op te slaan was, en bij groote inwendige ruimte veel beschutting bood en weinig plaats innam, welke uitvindingen in den laatsten Zuid-Afrikaanschen oorlog proefondervindelijk zóó doelmatig en nuttig werden bevonden, dat de kundige geneesheeren van het Roode Kruis, die daarvan gebruik maakten, hem hunne bewondering niet konden verheelen en den uitvinder den meesten lof toezwaaiden.

Terwijl den 8en, 9en en 10en Mei door kleine kolonnes de noodige voorbereidende verkenningen gemaakt werden, was Dr. de Mooij, die zich weinig rust gunde, aanhoudend bezig geweest, om op praktische wijze eene veld-ambulance in het bivak op te richten, waar de zieken en gewonden verpleegd zouden kunnen worden onder toezicht van den Officier van Gezondheid 2e klasse C. O. Gelpke.

Den 11en Mei des morgens ten 7 uur stond de geheele kolonne voor den tocht naar Telok Kadjoe gereed, nog versterkt door 125 bajonnetten der Marine landingsdivisie, terwijl de Officier

van Gezondheid der Kon. Ned. Marine, Thomson, aan den Chef der Ambulance was toegevoegd.

Dien dag liet zich geen vijand zien, doch de troep had een uiterst vermoeienden marsch in de brandende tropische zon, over het door de menigvuldig gevallene regens onder water staande Sawah-terreinen, waarbij de manschappen somtijds tot over de knieën door de modder waadden en zich met moeite voortsleepten, zoowel de muildieren als de paarden nu en dan slechts door menschelijke hulp op de been konden blijven en de artillerievoertuigen tot aan de assen in den doorweekten moerassigen bodem wegzakten, terwijl bovendien de vrij breede Pedir-rivier op eene waadbare plaats tot over de heupen doorwaad moest worden.

Na een marsch van 8½ uur, in welken tijd slechts 18 kilometer kon worden afgelegd, bereikte de troep, door de vele inspanning uiterst vermoeid, de kampong Bambie, waar de kolonne in carréformatie het bivak betrok.

Gedurende dien tocht op den eersten dag in die moeielijk begaanbare terreinen moest de Ambulance gaandeweg een vijf en twintigtal zieken opnemen, verzorgen en middels dragers vervoeren, daar deze door overmatige vermoeienis, of door de hevige hitte bevangen neervielen; dien dag voorzag Dr de Mooij zoo goed als alleen in den afmattenden dienst, daar ook weldra de Officier van Gezondheid Thomson ongesteld werd.

Van den onvermoeibaren ijverigen Chef der ambulance werd de uiterste inspanning vereischt, daar hij niet alleen voortdurend bij het vervoer der zieken tegenwoordig was en bij de moeielijkste gedeelten zelfs daadwerkelijken bijstand verleende, maar telkens was hij dan hier, dan weder daar noodig om geneeskundige hulp en raad te verleenen, of een bezwijkenden krijgsmakker in de Ambulance te doen opnemen, doch alles deed hij vroolijk, flink en tactvol en op zijn opgeruimd gelaat was geen spoor van vermoeienis te lezen. Het was alsof noch de inspanning, noch de warmte hem deerde.

Konden in het bivak zij, die voor het oogenblik niet behoefden

te waken, zich aan de rust overgeven, aan den ijver der ambulancedienst werden hoogere eischen gesteld, want al liet de vijand de kolonne dien nacht met rust, zoo viel toch aanhoudend de regen bij stroomen neder en wijl daardoor het aantal zieken sterk toenam, was Dr Mooij ook bijna den geheelen nacht druk in de weer.

Den volgenden morgen zeer vroeg bereikte een transport levensmiddelen van Segli het bivak, en Dr. de Mooij nam die gelegenheid te baat om de zieken die gedragen moesten worden terug te zenden, waaronder ook Dr. Thomson, benevens twee Kapiteins en een Luitenant.

Het moeielijkste en gevaarlijkste van den tocht moest nog komen en nu reeds was Dr. de Mooij als eenige geneesheer bij de kolonne. Als ook hij bezweek was men zonder geneeskundige hulp, doch de vlugge, lenige, sterke, flinke en altijd opgeruimde geneesheer zoude toonen, dat hij voor geen klein geruchtje vervaard was.

Den 12en Mei werd des morgens om acht uur, zoo goed mogelijk in gevechts formatie voortrukkende, den tocht vervolgd, en weder was wegens de vele beletselen en diep modderige sawahvelden die overgetrokken moesten worden de marsch uiterst bezwarend, zoodat eerst om 1 uur des middags, dus na 5 uur worstelens met de terreinhindernissen, kampong Bernai werd bereikt, hoewel de afstand slechts 6 KM. bedroeg.

De Ambulance en hare brave Chef hadden weer ruim hun deel aan de vermoeienissen gehad en het oogenblik rust dat nu genoten kon worden was zeker ruimschoots verdiend, doch Dr de Mooij kon aan rust niet denken, want er werd een hevigen tegenstand van uit Telok Kadjoe en kampong Ario verwacht nadat de kampong Bernai gepasseerd zoude zijn, en dus ging de zorgvolle Chef nog eens alles onderzoeken, opdat de gewonden zoo spoedig mogelijk geholpen en verbonden zouden kunnen worden.

Toen de kolonne uit de kampong Bernai in de richting van Telok Kadjoe op de Sawah debouchcerde, opende de vijand dadelijk

een goed onderhouden geweervuur op de over de modderige sawah voortworstelenden troep, en weldra was deze door tallooze, woest tierende en druk schietende vijandelijke benden omzwermd, die van elk voordeel dat het terrein hen bood oordeelkundig gebruik maakten, om de moeielijk avanceerende kolonne te bestoken, doch deze, afdoende door hare flankdekkingen beschermd, rukte onafgebroken en vastberaden voorwaarts en stond weldra voor Telok Kadjoe, het doel van den tocht, van waaruit zij dadelijk met een moorddadig geweer- en lillavuur werd begroet.

Gedurende het gevecht bij dien opmarsch, had de ambulance reeds een achttal gewonden opgenomen, die door den ijverigen geneesheer met zijne doelmatige rottan-verbanden spoedig verbonden werden, zonder dat de marsch der kolonne daardoor ook maar eenige vertraging ondervond.

Vóór Telok Kadjoe was de toestand ernstiger geworden, zoodat de troepen in eene linie van carré's voortrukten, doch hoe hevig 's vijands vuur ook was, toch volbracht de bekwame geneesheer kalm, bedaard en vastberaden zijne moeielijke en gevaarlijke taak.

Tot buiten de carré's in de uiterste vuurlinie zocht hij zelf de gewonden op en telkens begaf hij zich van het eene carré naar het andere om de gewonden te helpen, zoodra ergens het signaal «*voor den dokter*» klonk, geen vermoeienis kennende, geen gevaar achtende, zich niet storende aan die hagelbui van kogels en bewonderd door allen.

Zoo hielp hij tal van gewonden; onder anderen den zwaar geblesseerden Kapitein de Steenhuyzen en twee Europeesche ziekenoppassers der ambulance, die bij hunne menschlievende taak ernstig door 's vijand's lood getroffen werden, wel een bewijs hoe dreigend de toestand was en aan welk groot gevaar die afdeeling was blootgesteld, want de Ambulance stond als naar gewoonte op de tegen 's vijands vuur meest beschutte plaats.

Weldra was door de dapperheid onzer soldaten en de uitmuntende leiding Telok kadjoe genomen en de vijand uit zijne sterke positie verdreven, waarop ook de Ambulance binnen de kampong rukte, om met hare lijders door het dichte loof

der boomen beter tegen de felle zonnestralen beschut te zijn.

Eensklaps bemerkte Dr. de Mooij nog een gewonde in de door ons op de vlakte verlaten stelling, die aan zijne aandacht ontsnapt scheen te zijn en zoodoende was blijven liggen.

Langen tijd om zich te bedenken neemt hij niet, en die heeft de dappere en menschlievende geneesheer ook niet noodig. Den ziekenoppasser Hein toeroepende om hem te volgen, begeeft hij zich snel buiten de kampong op de vlakte, die nog beheerscht werd door het vijandelijke vuur der omringende kampongs, bereikt ongedeerd den gewonde, neemt dezen, geholpen door den ziekenoppasser op en brengt hem binnen de kampong, achtervolgd door tallooze kogels.

Hij had een dwangarbeider, een veroordeelde gered!...

Hij, Dr. de Mooij, waagde zijn kostbaar leven om een wegens roof of moord veroordeelden boef onder 's vijands kogels het leven te redden!!!... De brave geneesheer vond dat in zijne positie zeer natuurlijk en zou op die opmerking geantwoord hebben, *«'t was een mensch, een gewond en lijdend mensch en ik ben geneesheer!!»* en daarmede was alles afdoende wederlegd voor hen die den held bewonderden, die handelde zooals zijn nobel en ridderlijk karakter hem ingaf.

Edel en humaan mensch! De waardige vertegenwoordiger van de zoo gewaardeerde en op een zoo hoog standpunt staande Militaire geneeskundige dienst in Indië.

De aftrekkende vijand moest vervolgd worden en weder is het Dr de Mooij die bij die kolonne als geneesheer medeging, doch bij den troep gekomen werd hem als welkom door den vijand terstond den bamboe-stok, waarop hij steunde, uit de hand geschoten.

Onvermoeid, opgeruimd en welgewoed rukte hij met een deel zijner Ambulance weder uit en kreeg tal van zwaar gewonden te verzorgen, die hij door de door hem uitgevonden rottan-verbanden in korten tijd verbond en verzorgde.

In dien tusschentijd was ook Dr. Gelpke uit Segli in de kampong

Telok-Kadjoe bij de ageerende kolonne aangekomen, vergezeld van een detachement troepen dat zich onder den Luitenant F. J. Erdtsieck dapper door den vijand had heengeslagen, doch de medegenomene proviand was verloren gegaan, omdat de dragers in de verwarring van den strijd hunne vrachten hadden weggeworpen.

Nu waren er gelukkig weder twee geneesheeren bij de kolonne en konden zij elkaar hunne zware taak verlichten, door afwisselend de gewonde kameraden te verzorgen.

Doch slechts zeer kort was de rust die de waardige braven Chef genoot, want wie des nachts in het bivak aan de zijde der Ambulance geweest was, zoude niet alleen Dr. de Mooij daar aangetroffen hebben onvermoeid zijne gewonden verzorgende, maar ook gezien hebben, hoe hij den zwaar gewonden, stervenden Kapitein Steenhuijzen in zijne armen eene gemakkelijke houding gaf en alles aanwendde om den dappere het sterven licht te maken; daar waar zijne macht ophield en zijne kunde nutteloos was, daar trad hij als trouw kameraad, als een zorgenden broeder op om den stervenden dappere in zijne laatste oogenblikken bij te staan.

Edele geneesheer!... Trouwe makker!... Groot, doch eenvoudig in alles!...

Waar zijn onze schilders om dat roerende en treffende tooneel in sprekende kleuren weer te geven, waartoe de pen te machteloos is.

Den 13en Mei des morgens ten zes uur werd, daar aan de opdracht geheel voldaan was, den terugmarsch naar het bivak te Segli aangenomen.

De kolonne volgde daarbij ongeveer denzelfden weg waarlangs de troep opgerukt was, doch nu zonder omweg en dus korter, omdat nu de kampongs Paloer en Tjot Paloer vermeden konden worden. Des avonds ten 4 ure kwam de kolonne in het bivak te Segli terug, en die marsch van 10 achtereenvolgende uren in eene fel brandende tropische zon, door moerassig onder water staand terrein, over of door waterloopen en rivieren, was eene aanhoudende worsteling tegen een de kolonne aan alle zijden omzwermenden, overmachtigen vijand.

Voortdurend nam het aantal gekwetsten toe!

De hulp der beide geneesheeren en hun personeel werd in dat aanhoudende gevecht dan hier, dan weder daar voor de gewonden ingeroepen, waarvan sommigen onder het verbinden reeds bezweken.

Hoe de vijand ook aan alle zijden de kolonne omzwermde en overal gillende en scheeuwende vurende aanviel, toch werden alle aanvallen bedaard en krachtig afgeslagen en vervolgde de troep steeds langzaam zijn weg, den vijand talrijke verliezen toebrengende, maar ook even kalm en even bedaard gaan de beide geneesheeren onder die hagelbui van kogels voort om de lijders te verzorgen en te verbinden.

Een oogenblik is de toestand der Ambulance zeer hachelijk. Meer en meer opgewonden en strijdlustig waagde de vijand eindelijk een verwoeden aanval en drong tot op eenige passen der Ambulance door.

Het hoogst gevaarlijke van den toestand voor zijne zieken en gewonden inziende, gelastte Dr de Mooij dat allen zich plat op den grond zouden nederleggen, omdat dit de eenigste wijze was waarop hij hen voor 's vijands hevig vuur kon dekken, doch hij zelf plaatste zich fier, recht op bij het dekkings-detachement, tusschen den vijand en zijne Ambulance en de revolver trekkende, legde hij zelf een te dicht opdringenden Atjeher neer, de Ambulance met het eigen lichaam dekkende en verdedigende.

Nadat de aanval met succes was afgeslagen, vervolgde hij kalm zijn heilzamen arbeid alsof er niets gebeurd was en hij zich voor zijne lijders niet roekeloos had blootgesteld.

Niet alleen toonde hij zich steeds een zorgend geneesheer, maar tevens gedroeg hij zich herhaaldelijk als een held.

Eindelijk schieten de krachten der dragers bij de Ambulance te kort om de talrijke dooden, zieken en gewonden te vervoeren, want 5 gesneuvelden, 28 gewonden en 10 door ziekte uitgeputte soldaten moeten ieder door twee à vier man door dat moeielijke terrein gedragen worden, steeds bedreigd door 's vijands aanvallen, steeds onder 's vijands vuur marcheerende.

Dr de Mooij drong er bij den Kolonne Kommandant op aan, om hem meer dragers te verleenen en zelf het voorbeeld gevende, gelastte hij zijn bediende de bagage die hij droeg weg te werpen en de zieken te helpen vervoeren. Weldra zijn ook de andere Officiersbedienden geprest en werd een deel van de bagage van den troep prijs gegeven, om met de daardoor vrij komende dwangarbeiders de transportmiddelen der Ambulance te versterken.

Voortdurend zijn Dr de Mooij en zijne helpers, Dr Gelpke en het Ambulance personeel, in de weer, trots vermoeienis en 's vijands onverpoosde aanvallen, en de kranige Chef-geneesheer heeft het geluk allen die hij medevoerde behouden binnen het bivak te Segli te brengen.

Wie echter na zoo'n marsch ook aan rust dacht, Dr. de Mooij niet; hij achtte zijne taak nog niet volbracht en met de grootste zelfverloochening zorgde hij er eerst voor, dat alle gewonden voorzichtig in de gereed liggende sloepen werden gebracht, ten einde naar het ter reede liggende ziekenschip «*Graaf van Bijlandt*» te worden overgevoerd, waarop hij zich eerst nog zelf naar boord begaf, om zich te overtuigen dat allen goed verzorgd waren.

Eerst daarna vond hij het geoorloofd de voor hem zoo hoog noodige rust te genieten.

Dr. C. de Mooij is een der edele heldenfiguren van ons Indisch Leger, een man van groote werkkracht en van erkend genie.

Het waren drie vermoeiende en afmattende dagen, drie dagen van strijd en vol gevaren, waarin de Ambulance met haren Chef nooit te waardeeren diensten bewezen en waarbij onze geneesheeren even als op alle gevechtsterreinen in de kolonie het bewijs gaven, dat geen vermoeienis en geen gevaar voor hen te groot is, om kalm en vastberaden hunne edele en grootsche taak met nooit volprezen trouw te volbrengen.

Daar waar de Geneeskundige dienst op zoo'n wijze hare edele schoone roeping opvat, worden de taak en de gevaren der strijdenden aanmerkelijk verlicht.

Een edel Trio

Gezegend bovenal 't gesluierd mededogen,
Dat elken dank naar God verwijst,
Dat tranen geeft bij 't goud en tranen wischt van de oogen
Dat ziel en lichaam, beide, spijst!

J. J. L. ten Kate.

Daar er in Indië geen stand in de burgermaatschappij bestaat, waar de mindere militair meer vertrouwelijken omgang kan hebben met personen die niet tot den beperkten militairen kring behooren, dus bij familie's zooals die, waarbij hij zich in Holland dikwerf een zoo recht gezellig en vriendelijk interieur kan scheppen, zonder dat daarom nog de borrel daarbij noodig is, en hem dus ook den verzachtenden omgang met de Hollandsche vrouw ontbreekt, is hij beperkt tot het gezelschap zijner makkers en dat van de vrouw van Inlandsche afkomst; met de eersten zoekt hij dan dikwerf zijne troost en gezelligheid in de flesch bij Chineesche kroeghouders, die hem bovendien in de kwaliteit der spiritualiën nog schandelijk bedriegen, en wat de laatste betreft, hoe degelijk en geschikt die vrouw ook is om voor zijn materieel welzijn te zorgen, zij kan niet dien gunstigen invloed op hem uitoefenen, die men van eene vrouw in Holland toch verwachten kan, hoe weinig beschaafd die soms ook is, want de Inlandsche vrouw is voor hem meer eene trouwe, zwoegende en zorgende dienares, dan wel eene vrouw die naast hem staat en zijn moreelen steun is in 's wereld's wel en wêe.

Dit en de meer ruwe en vrije levenswijs te velde, waar hij bijna dagelijks zijn leven bloot stelt in den dienst van het Vaderland, soms dagen en weken achtereen langs bosch en veld dwaalende om den vijand op te sporen, dikwijls zich vergenoegende met eene schamele bete broods, den nacht in de open lucht doorbrengende met een harden steen tot peluw, of met een afgetobd lichaam wakende voor de rust zijner kameraden, en

toch altijd vroolijk en opgewekt zijnde in 't vooruitzicht van den strijd, daarbij veelal maanden lang geen burger ziende, zijn alle oorzaken, dat de scherpe kanten van zijn karakter niet spoedig, of somtijds in 't geheel niet afslijten en hoe hartelijk, oprecht, dapper en trouw hij ook is, schijnt hij toch veelal in de oogen van anderen een ruw wezen soms onverschillig en ontevreden, alleen in den band gehouden door de koude, ijzeren discipline.

En toch is het alleen de ruwe schors die men ziet, waaronder meest altijd een goed, zelfs een kinderlijk hart klopt.

Een soldaat in Indië mist dan ook veel in vergelijk met zijne makkers in Holland; het is zoowel de zucht naar roem, die velen bezielt, als het besef dat hij zich in de kolonie daadwerkelijk nuttig en onmisbaar veldsoldaat voelt, de bekoring van het daaraan verbonden avontuurlijke en gevaarlijke leven, de kans om zich door groote daden gemakkelijk en spoedig op de sporten der militaire ladder omhoog te werken, soms ook de behoefte aan het hooge handgeld om verwanten uit een moeielijken toestand te redden, die nog, trots dat gemis aan comfort, talrijke flinke Hollandsche Jongens naar Indië trekt en hen den beslissenden stap doet wagen.

Dat zijn de mannen aan wier dapperheid, zelfopoffering en zelfverloochening Holland het behoud zijner koloniën verschuldigd is, die door voortdurend schitterende wapenfeiten te verrichten, zorgen dat de glorie den Hollandschen naam blijft omstralen, en wier leven toch zoo arm aan gezelligheid en beschaafden omgang daar henen vliedt.

Hoewel het erkend moet worden, dat het Roode Kruis veel doet om het lijden van den militair te verzachten, zoo blijft zich dat meestentijds beperken tot materieelen steun, die alleen het lichaam ten goede komt en hem dan veelal nog door militaire handen wordt toegereikt.

In de ijverige pogingen van menschkundige en menschlievende Chefs ziet de soldaat altijd iets officieels, hoe goed het ook gemeend is, want deze blijven altijd de Chefs, de handhavers der strenge discipline en dat beneemt den soldaat den lust en den moed om

zich vrij te gevoelen en gezellig te zijn, want hij gevoelt, al is 't nog zoo gering, altijd toch den militairen band.

En de «*«te huizen*,»» och, ook daar gevoelt hij zich niet als in een gezelligen Hollandschen kring, want hij is overtuigd dat die meestal eene Godsdienstige basis hebben, en al is reeds van nature aan ieder Nederlander elk denkbeeld aan Godsdienstdwang onaangenaam, den soldaat in Indië is het een gruwel, wat volstrekt niet moet worden toegeschreven aan ongeloof, maar hij wil die afscheiding door Godsdienst niet en stoort zich aan geene Godsdienstige meening waar het een kameraad of een makker geldt.

De lust tot vrijheid, zijn afkeer van al wat naar huichelarij zweemt en zijne zoo goed als afgezonderde levenswijze maakt hem wantrouwend tegenover de personen uit de hoogere standen, die edelmoedig willen beproeven den soldaat tot zich op te heffen, want hij begrijpt niet dadelijk het belangelooze doel en vermoedt daarachter proselytisme of huichelarij.

Het is dus niet gemakkelijk den Indischen soldaat, als men zich in zijn waar belang met zijne omstandigheden bemoeit vertrouwen in te boezemen, en alleen een groot en onuitputtelijk geduld, een volhardenden ijzeren wil om voort te gaan op den ingeslagen weg trots alle teleurstelling, miskenning of wantrouwen, ja soms trots beleedigingen, en eene welgemeende, onpartijdige belangstelling voor allen, zonder onderscheid van Godsdienst, doordringt hem langzaam van het bewustzijn, dat alleen ware deelneming in zijn lot en warme menschenliefde de drijfveeren zijn die tot die inmengingen voerden en overtuigen hem dat de hand die hem gereikt wordt, die van een loyaal mensch is, wiens eenige bedoeling het zijn zal om uit zuivere menschenmin in zijn belang en dat der zijnen werkzaam te zijn, zonder hem eenigen dwang op te leggen.

Maar is ook dat besef eens goed bij hem doorgedrongen, dan geeft hij zich ook geheel, dan is zijne liefde en gehechtheid groot, dan kent zijne toewijding geene palen en dan grenst zijne vereering aan aanbidding, die hij soms op zijne manier uit door

het geven van kenschetsende bijnamen, die dan altijd goed getroffen zijn en voor den drager als eerenamen kunnen gelden.

Velen hebben het beproefd, doch hetzij zij het geduld verloren en tegen de verdere moeielijkheden opzagen, hetzij dat hen de soldaat in zijne hartelijke rondborstige ruwheid tegenviel, of dat zij niet met het heilige vuur bezield, de juiste middelen misten om zijn vertrouwen te winnen, zij gaven het op en slechts aan *drie* buiten de militaire maatschappij staande edele weldoeners van den soldaat, *drie* alleen uit zuivere menschenmin belangeloos handelende personen van verschillende Godsdienstige richting en maatschappelijke positie is het mogelijk geweest na eene langdurige volharding, geheel in 't hart van den soldaat door te dringen, zijn vertrouwen te winnen en zijne onbegrensde liefde en bewondering deelachtig te worden.

Die bewondering en gehechtheid waren zoo groot en werden op zoo dankbaren luiden toon verkondigd, dat trots de bescheidenheid dier soldatenvrienden de roep hunner daden ook doordrong tot den Koninklijken troon, zoodat ook van den beminden Vorst erkenning hun deel werd en eene welverdiende Koninklijke belooning hunne edele borst versierde, waardoor de trouwe Indische soldaat zich meer gelukkig gevoelde, dan wanneer hem die onderscheiding zelf te beurt gevallen was.

Dat edele trio is,

Mevrouw C. A. M. F. W. KEMPERS, geboren STUTTERHEIM, bijgenaamd, «*de moeder der soldaten*», of ook, «*moeder Kempers*»,

Ridder van de Oranje Nassau orde.

Koopman G. VON BÜLZINGSLÖWEN,

bijgenaamd, «*de eerste flankeur van het Indische Leger*»,

Ridder der Militaire Willemsorde.

Pastoor H. C. VERBRAAK,

bijgenaamd, «*de soldatenvriend*»,

Ridder van de orde van den Nederlandsche Leeuw,

Officier van de Oranje Nassau orde.

Mevrouw C. A. M. F. W. Kempers, geboren Stutterheim

Officiersdochter en echtgenoote van een Officier, was zij van haar twintigste jaar af, gedurende ruim 20 jaren onafgebroken in Indië werkzaam tot heil van den minderen militair, geheel uit eigen aandrift en uit werkelijke deelneming in het harde lot van den krijgsman; onverschillig voor afkeuring en misbillijking van hare standgenooten, die niet konden begrijpen dat eene jeugdige vrouw, dame in den volsten zin des woords, zich met soldaten en soms zelfs met dronken soldaten kon inlaten, ging zij voort, overal waar zij met haren echtgenoot in garnizoen was met onuitputtelijk geduld en onveranderlijke naastenliefde beschaving te verspreiden, zoodat de ruwste soldaat, op het hooren harer welluidende stem die hem ernstig en welgemeend toesprak, zelfs in den meest opgewonden toestand tot bedaren kwam en zich gewillig door hare zachte hand liet leiden.

Hoevelen behoedde zij op die wijze niet voor erger en hield hen terug voor een val in den afgrond van moreelen ondergang.

Als een goeddoende, helpende en troostende Engel ging zij onvermoeid rond in de hospitalen, lenigde smart, wekte onverschilligen en bedrukten op, sprak moedeloozen weder moed in en spijsde werkelijk de ziel en het lichaam der arme lijders, geholpen door de gaven van het «*roode kruis*», en waar die te kort schoten, gaf zij van haar eigen penningske, hoe weinig zij ook missen kon en zij gaf zonder aanzien des persoons en zonder ooit naar Geloof of Godsdienstrichting te vragen.

Als eene ware moeder zorgde zij niet alleen voor de soldaten, maar ook voor de achtergebleven vrouwen en kinderen van de dapperen die uittrokken naar den vijand, al droegen die vrouwen naar Hollandsche opvatting den naam «*concubines*» en al waren ook die kinderen donker gekleurd en buiten den echt geboren. Het waren de vrouwen en de kinderen harer vrienden, de soldaten, die uittogen ten strijde en dat maakte ze rechtens tot hare beschermelingen.

En zij die te velde gingen, zagen onbezorgd de toekomst

tegemoet, want zij wisten dat «*moeder Kempers*» over de hunnen waakte en hen beschermde.

De brave, weldoende en edelmoedige vrouw ging uit van het beginsel, dat elk soldaat eene moeder heeft, die, als het haar mogelijk was geweest, hem geholpen en gesteund zou hebben. Nu die moeder er niet was zou zij hare plaats vervullen en nooit wankelde zij in die zware taak, want in elk hart dat zij won, vond zij de grootste belooning.

Vraag den Indischen soldaat wat «*moeder Kempers*» voor hem en zijne makkers deed; vraag het hen, die door haar van den ondergang gered en op den goeden weg teruggebracht werden; vraag het de talrijke zieken en gewonden in de hospitalen hoe zij met haar hartelijk woord, hare zachte hand hen hielp, opbeurde en troostte; vraag het hen wier mannen en vaders voor den dienst van het Vaderland den strijd tegemoet gingen of op het slagveld sneefden en allen zullen met van dankbaarheid schitterende oogen van haar spreken, want allen eeren haar en hebben haar lief als eene ware moeder.

Zij handelde alleen uit edele beginselen, uitsluitend gedreven door een groot en edel hart, dat warm klopt voor al wat militair is en inzonderheid voor de misdeelden onder hen.

Toen zij uit Indië voor goed naar Nederland terugkeerde had zij wel geen schat aan goud vergaârd, maar daarentegen de liefde, de onvergankelijke liefde van een geheel leger en de bewondering en eerbied van hen die haar in hare werken hadden gadegeslagen.

En toen eindelijk het Ridderkruis hare edele borst versierde en onze zoo beminde Koningin haar Koninklijk zegel had gedrukt op die algemeene sympathie, toen ontving zij tallooze schriflijke bewijzen van welgemeende gelukwenschingen, die zij met andere brieven van erkentelijkheid als kleinoodiën bewaart, om die aan hare kinderen na te laten met haren door een aureool van menschenliefde omgeven naam, een edele roem waarvan hun kinderlijk begrip de reusachtige afmeting nog niet kan beseffen.

In eene vergadering van de Koninklijke vereeniging «*Het*

Vaderland getrouw»» werd zij in dichtregelen toegesproken, die toonden dat, hoe weinig dichtertalent de maker ook bezat, zijne woorden voortkwamen uit een gevoelig hart en dat hij sprak namens die talrijke makkers die dachten en voelden zoo als hij.

Hij zeide onder meer:

. . . .

. . . .

Moeder van het strijdersgilde, sta mij ditmaal toe Mevrouw,
Eer en hulde u te brengen, voor uw moed, beleid en trouw.
Vele tranen wist gij te drogen met uw beurs en met uw hart,
Rampen wist gij weg te vagen, vreugd te stellen voor de smart.

. . . .

en ten slotte hief hij den kreet aan «*«Leve Mevrouw Kempers!»»* waarbij allen jubelend instemden met den geliefden uitroep «*«Leve Moeder Kempers»»*.

Laat ons bij dien welgemeenden jubelkreet onze zegenbede voegen en dankbaar zeggen, *««gezegend zij de vrouw die zoo liefdevol handelde en zoo ruimschoots den eerenaam verdiende van, ««moeder der soldaten»»!...*

Koopman G. von Bülzingslöwen

In het jaar 1873 was de Heer von Bülzingslöwen koopman en landheer te Soerabaija en behoorde tot de meest vermogende ingezetenen.

Hij had den naam van een ijverig, bedaard en nauwgezet man van zaken te zijn, streng, doch zoo noodig zacht en toegevend meester voor zijne ondergeschikten, gul, hartelijk en beminnelijk in de samenleving en vooral ijverig medelid van elke vereeniging waarvan het doel was om in de maatschappij nuttig en weldadig werkzaam te zijn, zonder zich echter daarbij te veel op den voorgrond te plaatsen, doch als het noodig was nam hij blijmoedig en gewillig steeds het moeielijkste deel der taak voor zijne rekening en dan kon men ook zeker zijn dat de opdracht met groote tact werd volbracht.

Van nature was hij uiterst kalm en waardig en zoowel in

houding als in gebaren, voorkomen en gedrag een echten gentleman. Hij had een hart van goud en zijne goedheid en verdraagzaamheid kenden bijna geene grenzen, vooral voor hen die aan zijne zorgen waren toevertrouwd of die zijne belangstelling opwekten, want dan was zijn geduld en goedmoedigheid onuitputtelijk, al gingen de beschermelingen ook soms, door hun lot verbitterd, de perken te buiten.

Hij had een innemend, vriendelijk uiterlijk, doch met een blik die te kennen gaf, dat hoe goed hij ook was, het voor zijns gelijken geraden was hem niet te tergen, want dan konden die oogen dreigend schitteren en imponeerden door den ontembaren moed die er uit sprak; voeg daarbij een gezond en ijzersterk gestel, eene buitengewone lenigheid vergezeld van groote spierkracht en eene geoefendheid *hors ligne* in elk onderdeel der sport en het zal een ieder duidelijk zijn, dat, toen de vereeniging het *Roode kruis* zich aangordde om voor de 2^e Atjehsche expeditie met kracht te velde werkzaam te zijn, met algemeene stemmen de keus op dezen man viel, om daar als haren gedelegeerde met uitgebreide volmacht op te treden.

En hoewel von Bülzingslöwen zich het ernstige en moeielijke zijner taak niet ontveinsde, nam hij die toch blijmoedig op zijne schouders, wellicht juist omdat die zoo zwaar was en vooral omdat hij daarin eene gelegenheid zag om veel goeds te mogen stichten en nuttig werkzaam te kunnen zijn voor onze dappere soldaten.

De einduitslag bewees dat men geen betere keuze had kunnen doen en dat hij als gedelegeerde van het «*Roode kruis*», «*the right man on the right place*» was.

Hij begreep terstond dat hij, om zijne taak goed te vervullen, het vertrouwen van den soldaat moest trachten te winnen, want om alleen tabak, sigaren en andere ververschingen met ruime hand uit te deelen, daartoe had men elk goed administratief persoon kunnen gebruiken, maar het was juist de moreele zijde der zaak die bij hem het zwaarste woog; niet alleen het lichaam maar ook de ziel moest gespijzigd worden; de wijze waarop de gaven werden uitgereikt moest deze aantrekkelijker maken en den ontvanger niet alleen lichamelijk maar ook geestelijk opwekken.

Om dat vertrouwen te winnen stonden hem geen jaren ter beschikking, en moest hij in korten tijd trachten te veroveren, wat anderen geleidelijk na verloop van tijd verkregen. Wel stond hem het innemend vrouwelijke van eene dame als Mevrouw Kempers niet ten dienste, maar hier, te midden van het woeden en de verschrikkingen van den oorlog, zou juist het mannelijke karakter meer op zijne plaats zijn, en rekende hij op zijn moed en zijne doodsverachting om den soldaat voor zich te winnen, vooral als hij met volhardend geduld den juisten tijd afwachtte.

En dat die tijd komen zou gevoelde hij als bij ingeving.

Reeds onmiddelijk na de landing en gedurende de eerste dagen daarna had hij al zijne wilskracht, al zijne bedaarde zelfbeheersching noodig, om op den rechten weg te blijven en te volharden, zoo bijzonder zwaar werd hem zijne taak gemaakt door den soldaat zelve, voor wiens welzijn hij mede uittrok en zich in gevaar begaf; en zelf moest hij die weerstand overwinnen, want door de hulp der Chefs in te roepen, begreep hij dat hij zijne zaak zeker voor goed bedierf.

Hij was de eenigste burger te velde onder al die militairen, van wie slechts weinigen hem kenden en die hem kenden wisten nog alleen dat hij koopman was, zoodat de meeste soldaten aanvankelijk van de veronderstelling uitgingen, dat hij al die kisten en pakken met begeerlijke zaken alleen had medegenomen om handel te drijven en goede zaken te maken.

Toen het bleek dat hij alles gratis gaf namens de vereeniging het «*Roode Kruis*,» werd hij dikwijls en soms erg brutaal lastig gevallen, *want*, zoo redeneerden de soldaten, «*'t was alles voor den soldaat bestemd*, *die polletiek* *) *was maar zoo'n soort magazijnmeester en moest 't geven als 't door hen gevraagd werd!*»

Het kwam zelfs voor, dat als 't gevraagde voor het oogenblik uitgeput was, zoodat de gedelegeerde zich verontschuldigde en zeide dat er nieuwen voorraad van boord gehaald moest worden,

---

*) *Polletiek* — politiek — zegt de soldaat tegen alle burgers, en burgerkleeding noemt hij daarom ook „„*'n polletiekje*.""

hem door den vrager brutaal toegevoegd werd, «« *Wat doe je dan hier polletiek! ?*»»

Al die miskenningen verdroeg hij kalm, gelaten en waardig, en bleef, zelfs tot verbazing van den soldaat, altijd vriendelijk en correct, want hij wist dat de brave kerels door het leven te velde eenigszins in abnormalen toestand verkeerden.

Naarmate de expeditionaire kolonne zich van het strand verwijderde, dus op grooteren afstand van de ziekenschepen kwam en meer op de eigene veld-ambulance en eigen hulp moest bouwen, naar die mate begon zich ook gaandeweg de opinie omtrent von Bülzingslöwen en zijne werkkring langzamerhand te wijzigen.

Eenige. gewonden en herstelde choleralijders hadden verteld hoe die «*polletiek*» hen liefderijk en zorgzaam had helpen verplegen, zonder eenige vrees voor besmetting dier vreeselijke ziekte te doen blijken en hen met allerlei middelen versterkt en verfrischt had; dat maakte dat men hem met andere oogen begon aan te zien en als bij stilzwijgende afspraak, behandelde men hem eerbiediger en veranderde den spotnaam ««*polletiek*»» in ««*mijnheer*.»»

De gevechten werden voortdurend heviger en de verliezen die onze dappere troepen leden zwaarder, zoodat onze goed-uitgeruste geneeskundige dienst met zoovele ijverige en kundige geneesheeren overal weldra de handen meer dan vol had, vooral ook omdat de cholera nog steeds vele offers eischte.

Toen zag men die *man in burgerkleeding* bij elk gevecht dat geleverd werd, in flinke sportkleeding, voor mogelijke gevallen een revolver in den gordel dragende, voorzien van eene verbandtasch en van verre gevolgd door een paar Inlanders, die aan draagstokken bamboekokers gevuld met zuiver water, flesschen met verfrisschende dranken en mandjes met verkoelende vruchten droegen.

Die *burger* was altijd in de voorste gelederen en daar waar 't hevigste gevochten werd, want daar vielen de meeste slachtoffers en daar was zijne hulp 't meeste noodig.

Zoo zocht hij in den dichtsten kogelregen de gewonden op, droeg hen, hen met zijn lichaam dekkende, naar eene veilige plaats, laafde hen liefderijk met een frisschen dronk, legde met

zachte en vaardige hand een voorloopig verband, liet dan de getroffene door de koelies der Ambulance wegdragen en een oogenblik later zagen de in actie zijnde troepen dienzelfden *burger* weder als een onkwetsbare rondgaande, om andere gewonden te zoeken, 't liefst dicht bij den vijand.

Met elk gevecht steeg zijn aanzien bij den troep en dezelfde soldaten, die hem vroeger zoo brutaal behandelden, bleven nu eerbiedig op een afstand staan, hadden aanmoediging noodig om naderbij te komen, en waren altijd verrukt als hij hen vriendelijk toesprak.

Het *respect* was gekomen, doch de *liefde* die zich geheel geeft liet nog op zich wachten.

Eens op zekeren dag verkeerden twee soldaten in doodsgevaar, want de hooggezwollen en woest bruischende Atjeh-rivier sleepte hen in zijne modderige golven mede. Er werden prauwtjes losgemaakt om te helpen, doch die kwamen wellicht te laat en toch wie was er zoo moedig, om zich in dien kokenden stortvloed te wagen, want daartegen waren menschelijke krachten niet opgewassen.

Eensklaps hooren allen een plons in 't water en zien den dapperen von Bülzingslöwen in den woest stroomenden vloed met krachtige armen de golven snijden, de beide soldaten grijpen en hen zoo lang boven water houden tot de sloepen hen kunnen opnemen.

Van den oever af had het geheele bivak angstig en stilzwijgend die heldhaftige worsteling gevolgd en toen de geredden en de redder behouden aan wal waren, uitte die troep geen enkelen kreet en geen enkel teeken van bijval, maar eerbiedig maakte zij plaats voor den held die daar wel bleek doch glimlachend tusschen hen doorging, eenvoudig alsof er niets gebeurd was en vol bewondering zagen de soldaten den *burger* na, die in onverschrokken moed voor de besten hunner niet onderdeed.

Het was een plechtig en aangrijpend tooneel en voor von Bülzingslöwen eene zaligheid.

Doch toen hij den volgenden dag bij een vijandelijken aanval een zwaar gewond soldaat, bijna van onder de klewangs der Atjehers opnam en wegdroeg, aan de mogelijkheid van welke heldendaad zelfs de moedigste hadden gewanhoopt, toen kende

het enthousiasme geene grenzen, toen ging de *eerbied* over in *liefde* en *vereering*, toen had de eens geminachte «*polletiek*» het eenvoudige, dappere, edele soldatenhart gewonnen, en eenstemmig werd hem door hen den Eeretitel verleend van, ««*Eerste flankeur van het Indische Leger*»» *).

Zijn terugkeer van den veldtocht was een waren triomftocht en toen Z. M. de Koning hem tot Ridder der Militaire Willemsorde benoemde ontving hij van het geheele leger de meest welsprekende blijken van sympathie.

De brave, moedige, edele von Bülzingslöwen is sedert overleden, maar de herinnering aan zijne daden leeft voort en onvergetelijk blijft voor allen die hem in zijn handelen gadesloegen ««*de Eerste flankeur van het Indische Leger.*»»

Pastoor H. C. Verbraak

Mevrouw Kempers had om den soldaat te winnen, behalve haar liefdevol hart, hare bekoorlijkheid en haar vrouwelijken tact, hare gratie en hare zachtheid tot steun, eigenschappen die steeds grooten indruk maken op al wat den soldatenrok draagt.

Von Bülzingslöwen wist de genegenheid der militairen met storm te veroveren door zijne toewijding, zijn degelijk karakter, zijnen ongetemden moed die hem met een kalm vriendelijk uiterlijk de grootste gevaren deed trotseeren en zijne zelfopoffering voor den in nood en gevaar verkeerenden soldaat, daden waardoor hij de diepste bewondering afdwong van het geheele leger.

Al deze voordeelen waren den pastoor Verbraak onthouden en al evenaarde hij de beide andere edele menschenvrienden ook in liefde voor den krijgsman, in onuitputtelijk geduld, in onverzettelijke wilskracht en bereidwillige zelfopoffering, hij had een grooten factor tegen zich, want hij droeg den priesterrok en behoorde daardoor tot een stand, die door den soldaat in

*) Men herinnere zich dat ten tijde van Napoleon de om zijn grooten moed in 't Fransche Leger bekenden Latour d'Auvergne, als eeretitel den bijnaam droeg van, „*Eerste grenadier van Frankrijk*".

't algemeen op weinig eerbiedige wijze met den naam «*hemeldragonders*» wordt aangeduid, een stand die voor een militair in Indië iets minder aantrekkelijks heeft, omdat hij, gewoon krachtdadig te handelen, weinig opheeft met zedepreeken, die hij naast zalvende Godsdienstige opwekkingen van die personen verwacht en helaas ook meestal alleen van hen hoort.

De taak van pastoor Verbraak was dus veel moeielijker en eischte eene veel grootere mate van geduld, volharding en zelfverloochening, en toch wist hij betrekkelijk spoedig en duurzaam zijne plaats in het soldatenhart te veroveren en een naam te verwerven die gezegend is boven allen, want in zijne schoone opvatting der herderlijke taak, wist hij op eenvoudige wijze, zonder eenig opzien te verwekken, zoowel ziel als lichaam te spijzen.

Sedert Juni 1874 bijna onafgebroken op Atjeh, heeft hij alle phases van dien hardnekkigen en bloedigen krijg, alle voor- en tegenspoed medegemaakt, en ofschoon zijne priesterlijke taak hem nu juist niet bepaald op de slagvelden te midden van het strijdgewoel riep, zoo was hij toch menigmaal in de gelegenheid om te toonen dat hij de kogels niet vreesde en dat hij zijn heilaanbrengend werk ook te midden van den kogelregen wist te volbrengen,

Zijn plicht riep hem hoofdzakelijk in de hospitalen en ambulances, waar veel en smartelijk geleden werd, en die taak vervulde hij met eene trouw en eene toewijding die aller bewondering afdwong en boven allen lof verheven was.

Al wie leed, al wie raad, troost en steun noodig had, was ook zeker pastoor Verbraak aan zijne zijde te vinden, want hij, de priester, vroeg niet naar geloofsbelijdenis, hij vroeg alleen of er een bedroefd, lijdend menschenkind was, dat hij door zijn hartelijk bezielend woord of door zijn bijstand het leven kon veraangenamen, het lijden kon verzachten, of het sterven gemakkelijk maken.

Voor dezen schreef hij brieven naar ouders of verwanten, een ander bracht hij bericht van kind of vriend, voor een derde verkreeg hij door zijn grooten invloed een gunst, voor allen had hij een vriendelijk, minzaam woord naar echten soldatentrant en overal waar hij verscheen, verwekte zijn verschijnen hoop en troost.

Op elk uur van den dag of den nacht vond men pastoor Verbraak steeds gewillig bereid om zijne hulp te verleenen aan wie er ook om vroeg, en in tijden van de vreeselijke cholera-epidemie nam de brave priester soms zelven geene rust, om toch maar niet te kort te komen in datgene wat hij als zijn plicht beschouwde, in zijn liefdewerk tot heil van het Leger.

Menige stervende, tot welke geloofsbelijdenis ook behoorende, die ruw en zonder Goddienst had voortgeleefd, vond troost in het vurige en vrome gebed dat de waardige priester met den scheidende bad; menig lijder blies den laatsten adem uit in de armen van dien zorgvollen, vergevensgezinden herder, menig soldaat scheidde uit dit leven, het smartelijken lijden verzacht door dien hoog vereerden Godsgezant, die aan zijne stervenssponde zat en met zijne zachte, zegenende hand die van den stervende vasthield tot die in de zijne verstijfde, en allen die voor Vaderland en Vorst sneefden en dierbare betrekkingen nalieten, wisten dat die priester met echt vromen Christelijken zin, een vader voor de zijnen zou zijn, ongeacht den maatschappelijken toestand.

Zijn eenig genot vindende in weldoen en zegen verspreiden en zijne vreugde zoekende in het voltooien en versieren van zijn eenvoudig Godshuis, leefde hij sober en vol ontbering, zich alle weelde en gemak ontzeggende, en als men weten wil wat hij met het overige zijner inkomsten deed, vraag 't dan aan hen die hij met zijne spaarpenningen hielp, en aan de vele weezen die zonder hem wellicht zouden zijn ten onder gegaan, maar vraag het in 't geheim, want geen die ooit meer bescheiden en in 't verborgen weldeed, dan deze Priester in den volsten zin des woords.

Zijn naam is op aller lippen, allen hebben hem lief, allen zegenen en vereeren hem als den echten apostel van den Christelijken Godsdienst, en allen zien in hem het ware beeld van den edelen Samaritaan.

Katholieken, Protestanten, Israëlieten, Mahomedanen, Heidenen, mannen van alle geloofsbelijdenissen en ook mannen zonder geloof uit het Indische Leger, vereerden dien braven en edelen priester, toen hij gedurende 20 jaren zijn zegenend werk op Atjeh

had vervuld, eenige geschenken die hem 't meest dierbaar waren en wel sieraden en altaarkleeden voor zijn bescheiden Kerkje, waar hij met zijn indrukwekkend woord een Godsdienst verkondigde, die hij in 't dagelijksch leven met zijn voorbeeld heiligde.

Op die geschenken stond gegrift,

Aan Pastoor Verbraak H. C. 1874 — Atjeh — 1894
uit erkentelijkheid voor toewijding en plichtsbetrachting
HET NEDERLANDSCH-INDISCHE LEGER.

En naast die hulde van 't geheele Leger prijken de bewijzen van erkentelijkheid onzer geliefde Koningin, die hem het Officierskruis der Oranje-Nassau-orde en het Ridderkruis van den Nederlandschen Leeuw schonk, waarvan het ««Virtus Nobilat»» nooit edeler borst versierde.

In de Soldatenkrant van 10 Mei 1899 N° 33, geheel gewijd aan het vijf en twintig jarig verblijf van pastoor Verbraak te Atjeh, komen eenige dichtregelen voor, aan dien geliefden priester gericht en geteekend B. v. G., die welsprekend het algemeen gevoelen weergeven.

Onder meer luiden zij,

Een woord richt ik tot U, een woord uit naam van velen;
Geen woord van hulde is 't, dat heeft voor U geen klank,
Dat valt niet in uw geest van eenvoud en van liefde,
Maar 't is een woord van 't hart, het is een woord van dank.
. . . .
. . . .
Wij brengen U den Dank, ja Dank uit duizend harten,
Den Dank van 't Leger eerst, aan U zoo nauw verwant;
Den Dank van Vriend en maag, die meeleeft met de dapp'ren,
Den dank van 't gansche Volk, den dank van 't Vaderland!

Zijn naam zal altijd aan Atjeh's geschiedenis verbonden blijven, want hij was een der grootste sieraden van het Leger dat daar zoo moedig streed, en nog altijd gaat hij onverpoosd voort met zijn grootschen, liefdevollen arbeid, tot zegen van allen die hem leeren kennen en tot heil van den zwaar beproefden soldaat.

Een gulden Blad
uit de Indische Krijgsgeschiedenis

Bon sang ne peut mentir!

Waar men ook de krijsgeschiedenis onzer Indische bezittingen opslaat, overal vindt men een trouw en dapper Leger, dat zich den oud-Hollandschen stam waardig betoont, en goed en bloed veil heeft voor de vervulling der hoogst moeielijke taak, die aan die betrekkelijk kleine, doch goed geoefende en goed gedisciplineerde krijgsmacht in het belang van het Vaderland is opgedragen, eene taak die dat Leger blijmoedig vervult, trots alle moeite en gevaren.

Al dragen de wapenen van die kleine heldenschaar ook niet altijd dadelijk de zege weg en al is menigmaal eene bloedige nederlaag hun deel, strijdende als zij zijn tegen een soms honderdmaal sterkeren vijand, toch vindt men overal schoone, heerlijke daden van moed, beleid en trouw, en eene bewonderenswaardige standvastigheid en volharding, vooral juist als de tegenspoeden 't grootst zijn, of de nederlaag 't bloedigst is.

Steeds het hoofd hoog, vol vertrouwen op eigen kracht en de leiding der aanvoerders, geduldig inlijden, nooit wanhopend en zoo noodig wetende te sterven als helden.

Het Nederlandsche bloed verloochent zich nooit!!....

Maar op die talrijke bladzijden dier glorievolle geschiedenis komen meermalen bij al die bloedige, soms wanhopige worstelingen dezelfde namen voor, allen behoorende tot hetzelfde roemrijke geslacht, wiens adel in verschillende betrekkingen verkregen werd op de punt van het zwaard, met gevaar voor eigen leven en dikwijls ten koste van het hartebloed dier brave, edele mannen, die onversaagd, als echte Nederlanders hun plicht vervulden en schitterende diensten bewezen, die door de landgenooten nooit

genoeg naar waarde kunnen worden geschat, al beloonde Holland's beminde Vorst hen ook met het schitterendste eeremetaal ter wereld, «*de Militaire Willemsorde*».

Daar natuurlijk elke werkelijk rechtgeaarde Nederlander er hoogen prijs op stelt de helden van zijn Land te kennen, die ginds in de tropen den doodelijken strijd voeren tegen klimaat en vijand en in 't bijzonder van die edele geslachten die zoovele heldenzonen leverden om te strijden voor Neêrland's recht, Neêrland's roem, Neêrland's grootheid en Neêrland's eer, zoo volgen hieronder eenige dier met roem en glorie bedekte namen, voor onze Natie van grootere waarde, dan b. v. die van de in de geschiedenis van Europa zoo bekende Romeinsche geslachten der Horatiussen en Curatiussen of van wien ook. *)

Het geslacht de Brauw

C. A. DE BRAUW. Verwierf als Majoor bij de 1e Balische expeditie de Militaire Willemsorde 4e klasse.

Was als Luitenant Kolonel, Chef van den staf bij de 3e Balische expeditie. Voerde het bevel over de roemrijke omtrekking van Djagaraga en werd daarbij gewond, juist toen de zege bevochten was. Hiervoor werd hij beloond met het Kruis der 3e klasse, bijzondere bevordering tot Kolonel en benoemd tot Adjudant des Konings in Buitengewonen Dienst.

C. P. DE BRAUW. Nam als Luitenant ter Zee 1e klasse deel aan de 2e en 3e Balische expeditie en verwierf daarbij de Militaire Willemsorde 4e klasse.

---

*) Alleen de namen dier geslachten worden opgegeven waarvan minstens DRIE leden met roem in de Indische krijgsgesehiedenis bekend zijn, in zooverre de familiebetrekking was aan te wijzen.

Zoo komen bijv. in de Alphabetische lijst van de Ridders der Militaire Willemsorde voor de Heeren G. de Wijs, J. J. de Wijs, P. de Wijs en R. B. M. de Wijs van welke slechts de eerste en de laatste tot hetzelfde geslacht behooren.

V. M. de Brauw. Werd als Kapitein bij de 2e en 3e Balische expeditiën voor zijn bijzonder moedig gedrag, benoemd tot Ridder der Millitaire Willemsorde 4e klasse en later als Majoor voor de krijgsverrichtingen op de Wester Afdeeling van Borneo nog Eervol vermeld.

Het Geslacht Le Bron de Vexela

B. J. H. Le Bron de Vexela. Voerde in het jaar 1849 bij de 3e Balische expeditie als Luitenant Kolonel het bevel over het 7e Bataljon Infanterie, welks Vaandel voor de glorievolle omtrekking van Djagaraga met het Eeremetaal der Militaire Willemsorde werd versierd en ontving als belooning voor zijn moedig en beleidvol gedrag het kruis der 4e klasse dier orde.

C. A. Le Bron de Vexela. Ontving als Luitenant ter Zee 1e klasse eene buitengewone tevredenheidsbetuiging van Z. M. den Koning voor zijn gedrag bij de expeditie naar Samalangan.

J. Le Bron de Vexela. Verwierf als Majoor op Celebes het Kruis der Militaire Willemsorde 4e klasse voor zijn moedig gedrag, waarbij hij het leven slechts te danken had aan de edelmoedige zelfopoffering van den Prins van Bonthain, onzen dapperen groothartigen bondgenoot, die hem bewonderde wegens zijn moed, die aan roekeloosheid grensde.
Als Luitenant Kolonel was hij in den Java-oorlog de beroemde en door den vijand gevreesde aanvoerder van eene mobile kolonne, waarvoor hij het Kruis der Militaire Willimsorde 3e klasse verwierf.

J. L. Le Bron de Vexela. Verwierf voor zijne dapperheid en de beleidvolle aanvoering zijner kompagnie, die ontzaglijke verliezen leed bij den aanval en de verovering der Missigit gedurende de 2e Atjehsche expeditie, het kruis der Militaire Willemsorde 4e klasse. Deze kompagnie behoorde tot het

roemvolle 3e Bataljon Infanterie, aangevoerd door den algemeen bekenden dapperen Majoor E. P. Cavaljé, aan welks Vaandel voor de beide Atjeh-expeditiën het Kruis der Militaire Willemsorde schittert.

J. M. L. Le Bron de Vexela. Verwierf als 1e Luitenant te Atjeh het kruis der Militaire Willemsorde 4e klasse.

L. M. B. Le Bron de Vexela. Werd als Luitenant voor zijn dapper gedrag gedurende den Java-oorlog met de Militaire Willemsorde 4e klasse beloond.

Het geslacht de Bruijn

H. F. W. de Bruijn. Verwierf voor zijn moedig gedrag gedurende de expeditie ter Zuid- en Oosterafdeeling van Borneo (Bandjermasin), waar hij gevaarlijk gewond werd, de Militaire Willemsorde.

H. P. de Bruijn. Werd reeds als 2e Luitenant bij de Marèchausées te Atjeh «Eervol vermeld» en vervolgens gedecoreerd met de Militaire Willemsorde wegens zijn hoogst moedig en beleidvol optreden.

J. D. de Bruijn. Nam als 2e Luitenant deel aan de expeditie naar Djambi en was bij de bestorming van den hardnekkig verdedigden Kraton, de eerste die de vijandelijke wallen beklom en in de sterkte sprong, waarbij hij gewond werd, en daarvoor het kruis der Militaire Willemsorde verwierf.

J. H. de Bruijn. Gaf op Atjeh herhaaldelijk blijken van grooten moed en groote kalmte in den strijd, vooral bij het bloedige gevecht bij Longbatta Missigit in 1874, waarbij zijn Chef de Majoor Mekern sneuvelde. Z. M. de Koning schonk hem het zoo welverdiende kruis der Militaire Willemsorde.

R. de Bruijn. Alphabetisch het laatst genoemd, doch de eerste

van zijn geslacht, daar de andere zijne brave zonen zijn en H. P. de Bruijn zijn dapperen kleinzoon is. Nog twee zijner zonen H. W. O. en R. G. J. M. dienden eervol als Luitenant Kolonel en Majoor bij het Indische Leger, doch waren ongelukkig niet in de gelegenheid zich buitengewoon te onderscheiden, zooals zij zeker gedaan zouden hebben.

Deze R. de Bruijn was als Luitenant in den Java-oorlog bijna altijd te velde en met zijne kleine patrouilles, waarmede hij wonderen verrichtte, voortdurend de schrik des vijands. Herhaaldelijk werd hij gewond, en nauwelijks was hij eenigzins hersteld, of zijne trouwe soldaten zagen hun aanvoerder weder in de gelederen. De Chefs onder wien hij stond en die niet spoedig iemand prezen, getuigden van dezen dappere, dat zijne dapperheid, voortvarendheid en beleid boven allen lof verheven waren. Hij, de eigenlijke stamvader van dat geslacht, was de eerste van hen die de Militaire Willemsorde op zijn heldenborst zag schitteren.

Het geslacht Collard

P. A. A. Collard. Verwierf als Kapitein de Militaire Willemsorde 4e klase, en verliet den dienst als Luitenant Kolonel.

P. L. A. Collard. Werd als Luitenant met de Militaire Willemsorde gedecoreerd voor den Atjeh-oorlog en verliet het Leger in den rang van Kolonel.

P. L. A. Collard. Als Luitenant voor zijn moedig gedrag te Atjeh benoemd tot Ridder der Militaire Willemsorde, trad als Majoor in het burgerlijke leven terug.

P. M. Collard. Luitenant ter zee 1e klasse, werd voor zijn heldhaftigen strijd tegen en zijne vervolging der zeeschuimers in den Indischen Archipel beloond met het kruis der Militaire Willemsorde 3e klasse.

Het geslacht van Daalen

E. C. VAN DAALEN. Verwierf ter Westkust van Borneo voor zijn moedig gedrag het kruis der Militaire Willemsorde 4e klasse.

Was later als kolonel tweede bevelhebber der Eerste Atjehsche expeditie, waarvan hij na het sneuvelen van Generaal J. H. R. Köhler het opperbevel op zich nam, doch, door omstandigheden onafhankelijk van zijn wil en beleid, den kwaden afloop niet keeren kon.

G. C. E. VAN DAALEN. Was bij de 2e expeditie tegen Atjeh, de algemeen bekende, beleidvolle en onversaagde Chef van den staf der 2e Brigade. Hij verwierf zich talrijke lauweren, die door een ieder die tot het Indische Leger behoorde van elken rang en elken graad werden erkend en zeker zouden de hoogste onderscheidingen dien dapperen en kundigen Officier te beurt gevallen zijn, als niet eene noodlottige omstandigheid, alleen toe te schrijven aan zijn hooggeplaatst gevoel van eer en zijn onverschrokken ridderlijk karakter, tot aller leedwezen een einde aan zijne militaire loopbaan maakte. Zijn welverdiende roem is onbetwistbaar, al mocht hij ook het geluk niet smaken de Militaire Willemsorde te dragen, naast het «Virtus Nobilitat» dat reeds zijne borst versierde. Hij mag in de heldenrij van Nêerland's dapperen niet alleen niet ontbreken, maar bekleedt daarin eene voorname plaats.

G. C. E. VAN DAALEN. De waardige zoon van den vader, hierboven genoemd; dezelfde voornamen dragende, doch ook dezelfde groote militaire eigenschappen toonende.

Hetzij voldoende te zeggen dat hij, de beleidvolle en dappere aanvoerder der zoo beroemde Marechaussées, reeds «Eervol vermeld» was en benoemd werd tot Ridder der Militaire Willemsorde 4e en 3e klasse, dat hij de «Eeresabel» ontving voor zijn moedig gedrag en voor zijne kunde en beleidvol optreden bij keuze tot Majoor der Artillerie werd bevorderd..... *Tel père tel fils*!.....

Het geslacht Donleben.

C. F. DONLEBEN. Als Luitenant benoemd tot Ridder der Militaire Willemsorde 4e klasse voor de expeditie in de Residentie Bantam.

G. J. DONLEBEN. Werd als Luitenant voor den oorlog ter Sumatra's Westkust benoemd tot Ridder der Militaire Willemsorde 4e klasse.

Bij de 2e Balische expeditie onderscheidde hij zich door den zwaar verwonden Luitenant Wichers tegen 's vijands verwoede aanvallen te verdedigen en hem te redden, hoewel deze Officier een oogenblik later den geest gaf. Den volgenden dag bij de bestorming der vijandelijke sterkte valt hij en sterft in de armen van zijn broeder de Luitenant L. F. Donleben.

J. H. DONLEBEN. Verwierf als Luitenant het kruis der Militaire Willemsorde ter Westkust Borneo.

L. F. DONLEBEN. Voor de 2e en 3e Balische expeditie als Luitenant versierd met het kruis der 4e klasse, mocht als Kapitein ter Borneo's Westkust het kruis der Militaire Willemsorde 3e klasse deelachtig worden.

Het geslacht Franssen

A. FRANSSEN. Als 2e Luitenant voor de Lombok-expeditie benoemd tot Ridder der Militaire Willemsorde en later te Atjeh voor zijn dapper gedrag begiftigd met de Eeresabel.

F. FRANSSEN. Voor de Lombok-expeditie versierd met het Ridderkruis der Militaire Willemsorde.

H. H. G. FRANSSEN. De vader der beide voorgaande Officieren ontving als Kapitein ter erkenning zijner dappere daden het kruis der Militaire Willemsorde.

Het geslacht Happé.

C. F. W. K. K. HAPPÉ. Reeds als adelborst te Atjeh eervol vermeld.

W. F. HAPPÉ. ontving als Luitenant voor Atjeh het kruis der Militaire Willemsorde 4e klasse.

C. F. HAPPÉ. Werd als Luitenant Adjudant bij de 1e Balische expeditie benoemd tot Ridder der 4e klasse der Militaire Willemsorde.

Als Kapitein deel uitmakende van de, de stelling van Djagaraga omtrekkende kolonne, stormde hij moedig aan het hoofd zijner kompagnie op eene hardnekkig verdedigde sterkte in en drong na een verwoed gevecht daar binnen, waarbij hij gevaarlijk gewond werd; hij werd daarna beloond met de 3^e klasse dier orde.

Later was hij Adjudant des Konings in Buitengewonen Dienst, Generaal-Majoor en tevens Lid van den Raad van Ned. Indië.

Het geslacht van der Heijden

C. VAN DER HEIJDEN. Stierf den heldendood op het slagveld tijdens de expeditie van Lombok.

C. VAN DER HEIJDEN. Als 1e Luitenant ontving hij voor zijn moedig gedag tijdens de Lombok-expeditie van H. M. de Koningin het Ridderkruis der Militaire Willemsorde.

VAN DER HEIJDEN. De vader der beide voorgaande Officieren, de beroemde Generaal *«éénoog»* te Atjeh, de onder den bijnaam *«Karel»* algemeen bij de troepen bekende en geliefde dappere aanvoerder.

Verwierf als sergeant-majoor bij de 3e Balische expeditie het Kruis der Militaire Willemsorde 4e klasse; onderscheidde zich bij de expeditie ter Zuid- en Ooster Afdeeling van Borneo (Bandjermasin) waarvoor hij als Kapitein Eervol werd vermeld; werd voor zijn dapper en beleidvol gedrag, als Luitenant Kolonel aanvoerder van het 2^e (Afrikaansche) Bataljon Infanterie bevorderd tot Ridder 3e klasse der Militaire Willemsorde.

Als Kolonel en Generaal-majoor was hij Gouverneur van Atjeh en Onderhoorigheden en wist met vaste hand in dat gewest eene te dier tijd weinig gekende rust te doen heerschen.

Bij een der bloedige gevechten verloor hij in den strijd één zijner oogen, wat hem onder den vijand den bijnaam van «*Generaal*» of «*Koning Éénoog*» bezorgde.

Voor zijn beleid schonk Z. M. de Koning hem het Kommandeurskruis der Militaire Willemsorde, benoemde hem tot Luitenant-Generaal en Adjudant in Buitengewonen Dienst.

Hij was geruimen tijd Gouverneur van Bronbeek, en een der schoonste voorbeelden van den moed, het beleid en de trouw van het Indische Leger.

Het geslacht Kroesen

C. M. H. KROESEN. Verwierf als Kapitein de Militaire Willemsorde voor den veldtocht tegen Boni, doch sneuvelde later als Majoor op diezelfde terreinen, toen hij zijn Bataljon voorging bij de bestorming van 's vijands moedig verdedigde hoofdversterking.

F. J. KROESEN. Als Luitenant der Maréchaussées te Atjeh voor zijn moedig gedrag «Eervol vermeld.»

W. E. KROESEN. Als Majoor deel uitmakende van de expeditie tegen Boni werd hij voor zijn gedrag met de 3e klasse der Militaire Willemsorde beloond, nadat hij reeds vroeger als Kapitein voor de expeditie naar Nias het Kruis der 4e klasse had verworven.

Deze Officier was later de zoo bekende, kundige voortvarende Luitenant-Generaal, Kommandant van het Indische Leger.

W. F. KROESEN. Zoon van den Luitenant-Generaal W. E. Kroesen, ontving als belooning voor zijn moedig gedrag te Atjeh de Militaire Willemsorde 4e klasse en werd daarna nog tweemaal «Eervol vermeld»

Het geslacht Schenck

C. R. Schenck. Een der dapperen op Sumatra's Oostkust. Eervol vermeld voor de Lombok-expeditie.

. J. A. W. Schenck. Als Luitenant een der helden bij de verovering van Palembang. Later ingedeeld bij de Jagers van Vermeulen Krieger sneuvelde hij roemrijk op Sumatra's Westkust en werd op den top van den Marapalm begraven.

'. F. Schenck. Als Kapitein der Artillerie voor zijn moedig gedrag te Atjeh gedecoreerd met de Militaire Willemsorde.

Tot dit geslacht behoort nog

. J. de Jong. Die op Lombok het Kruis der Militaire Willemsorde verwierf, voor de moedige en beleidvolle wijze waarop hij zich door den vijand heensloeg, om ondersteuning te halen voor den ingesloten troep onder den Kapitein J. C. Lindgreen.

Het geslacht Sorg

. J. Sorg. Als Kapitein benoemd tot Ridder 4e klasse der Militaire Willemsorde voor den oorlog ter Sumatra's Westkust, verwierf hij het Kruis der 3e klasse als Majoor voor de dappere bestorming van Djagaraga, waar hij gevaarlijk gewond werd, bij welke bestorming, die onder zijne leiding plaats had, nog twee Luitenants sneuvelden, drie Kapiteins en vier Luitenants gewond, zoomede 115 Onderofficieren en minderen buiten gevecht gesteld werden.

Later sneuvelde hij als Majoor Kommandant der expeditie ter Borneo's Westkust, bij de verovering van Pamangkat, terwijl hij zijne soldaten ter overwinning leidde.

Ter herinnering aan dien dapperen aanvoerder werd het daar door ons opgerichte fort, het fort «Sorg» genoemd.

. J. Sorg. Benoemd tot Ridder Militaire Willemsorde 4e klasse voor den oorlog tegen de Padrie's (Westkust Sumatra).

J. F. Sorg. Verwierf als Kapitein bij de 3e Balische expeditie het kruis der Militaire Willemsorde 4e klasse.

J. M. Sorg. Werd voor den oorlog ter Sumatra's Westkust, benoemd tot Ridder 4e klasse der Militaire Willemsorde.

Het geslacht Steinmetz.

C. P. C. Steinmetz. Als Luitenant in den Java-oorlog Eervol vermeld; voor den oorlog tegen de Padrie's (Sumatra's Westkust) gedecoreerd met de Militaire Willemsorde 4e klasse en in dienzelfden oorlog, werd hij als Kapitein nogmaals eervol vermeld.

Daarna, aangesteld tot Resident der Padangsche Bovenlanden, verwierf hij voor zijn energiek optreden bij den plotseling weder uitgebroken opstand het Ridderkruis der Militaire Willemsorde 3e klasse.

E. C. C. Steinmetz. Bij de 2e en 3e Balische expeditiën, als Majoor der Genie, benoemd tot Ridder der Militaire Willemsorde 4e klasse; was later Generaal-Majoor en Adjudant des Konings in Buitengewonen Dienst.

K. W. Steinmetz. Voor zijn moedig en beleidvol gedrag te Atjeh als Luitenant gedecoreerd met het Kruis der Militaire Willemsorde.

Het geslacht de Sturler

B. L. R. de Sturler. Voor de eerste expeditie te Atjeh, wegens zijne dapperheid bij den aanval op de Missigit, waarbij hij zwaar gewond werd, als Luitenant beloond met het Ridderkruis der Militaire Willemsorde 4e klasse.

C. B. F. de Sturler. Werd als Kapitein voor zijne buitengewone dapperheid gedurende den oorlog tegen de Padrie's benoemd tot Ridder Militaire Willemsorde 4e klasse en daarna bevorderd tot de 3e klasse dier orde. Was een der helden die bij het beleg van Bondjol de Padrie's ten onder brachten.

:. F. W. DE STURLER. Verdiende als Majoor der Kavallerie op Sumatra's Westkust het Ridderkruis der Militaire Willemsorde 4e klasse.

V. F. DE STURLER. Als Luitenant der Genie, voor de expeditiën naar Palembang in 1819 en 1821, benoemd tot Ridder Militaire Willemsorde 4e klasse.

Het geslacht van Swieten

'. C. J. VAN SWIETEN. Als Luitenant gedecoreerd met de Militaire Willemsorde voor zijn moedig gedrag in den Java-oorlog. Later als Majoor voor den oorlog op Sumatra bevorderd tot Ridder 3e klasse.

. VAN SWIETEN. Reeds als Luitenant werd hij voor zijn moedig gedrag in den Java-oorlog benoemd tot Ridder Militaire Willemsorde 4e klasse.

Als Luitenant Kolonel ter Sumatra's Westkust werd hij bevorderd tot Ridder 3e klasse dier orde en in dienzelfden rang werd hem voor de Balische expeditiën het Eereteeken van den Nederlandschen Leeuw toegekend.

Vervolgens viel hem als Generaal-Majoor de onderscheiding te beurt bevorderd te worden tot Kommandeur der Militaire Willemsorde voor de onderwerping van Boni in 1859.

Later afgetreden als Luitenant-Generaal Kommandant van het Indische Leger, was hij Adjudant des Konings in Buitengewonen Dienst en werd benoemd tot Regeerings Commissaris en Militair Opperbevelhebber der 2e expeditie te Atjeh, ten gevolge waarvan Z. M. de Koning hem voor zijne beleidvolle leiding, waardoor onze wapens een volkomen succes behaalden en den indruk, door onzen terugtocht bij de 1e expeditie veroorzaakt, volkomen uitwischten, waardig keurde om tot den hoogsten rang der Militaire Willemsorde op te klimmen en hem bevorderde tot Grootkruis dier Orde.

J. VAN SWIETEN. Als Kapitein voor Atjeh Eervol vermeld.

J. M. E. VAN SWIETEN. Stierf als Kapitein den heldendood op het slagveld te Atjeh, na zich langen tijd tegen eene kolossale overmacht verdedigd te hebben en met hem 47 Onderofficieren en manschappen.

K. F. VAN SWIETEN. De algemeen bekende, dappere en beleidvolle Controleur gedurende den Atjeh-oorlog, die zich zoo verdienstelijk maakte door zijne koelbloedigheid en onversaagdheid.

L. J. VAN SWIETEN. Sneuvelde als Luitenant bij de 3e Balische expeditie, terwijl hij bij Djagaraga Neêrland's vlag op de wallen plantte.

P. VAN SWIETEN. Bij de 2e Balische expeditie gesneuveld bij de bestorming der vijandelijke sterkte, waar hij het eerste binnen drong.

W. G. J. VAN SWIETEN. Verwierf voor zijne dapperheid bij de Bonische expeditie het Ridderkruis der Militaire Willemsorde.

Het geslacht Uhlenbeck

C. A. UHLENBECK. Herhaaldelijk roemvol in Indië gediend. Had reeds de Militaire Willemsorde voor zijn dapper gedrag op de Schelde (1831).

C. E. UHLENBECK. Als Luitenant ter Zee 1e klasse eervol vermeld voor de expeditie naar Samalangan.

C. S. UHLENBECK en D. W. UHLENBECK. Twee broeders die bij de 2e Balische expeditie, in den hevigen strijd op de wallen van Djagaraga, den heldendood stierven.

D. J. UHLENBECK. Werd voor de 1e Balische expeditie als Luitenant der Genie gedecoreerd met de Willemsorde.

P. H. UHLENBECK. Verwierf als Luitenant der Genie de Militaire Willemsorde voor de 2e expeditie naar Palembang.

P. F. Uhlenbeck. Als Luitenant ter Zee 2e klasse benoemd tot Ridder der Militaire Willemsorde voor zijn dapper gedrag tegenover de zeeroovers in den Indischen Archipel.

Het geslacht Verspijck

A. Verspijck. Als Luitenant benoemd tot Ridder der Militaire Willemsorde voor de expeditie naar de Pasumah (Palembang).

G. M. Verspijck Jhr. Verwierf als Kapitein het Eereteeken der Militaire Willemsorde voor zijn heldhaftig gedrag ter Wester Afdeeling van Borneo.

Was als Majoor en Luitenant Kolonel de zoo bekende leider der krijgsverrichtingen ter Zuid- en Ooster Afdeeling van Borneo (Banjermasin), waar hij door zijn beleid den zoo uitgebreiden en hardnekkigen opstand bedwong, waarvoor Z. M. de Koning hem het Kruis der 3e klasse schonk.

Later was hij de 2de Bevelhebber der 2e Atjeh expeditie, waar zijn voorbeeld onze dappere soldaten bezielde. Z. M. benoemde hem daarvoor tot Kommandeur der Militaire Willemsorde, Luitenant-Generaal, Groot Officier en Adjudant Generaal en verhief hem in den Adelstand.

Sedert 1896 is hij bovendien Kanselier der Nederlandsche Orden.

Algemeen bemind en geëerd als hij was, was hij in staat de troepen door zijn voorbeeld en een enkel aanmoedigend woord tot de meest gevaarlijke en heldhaftigste daden aan te sporen. Hij was een der aanvoerders waarop het Indische Leger met recht zoo trotsch is.

F. M. Verspijck. Werd voor de expeditie in de Zuid- en Ooster-Afdeeling van Borneo als Luitenant benoemd tot Ridder der Militaire Willemsorde, eerst nadat hij herhaaldelijk wegens zijn grooten moed en beleidvol optreden door verschillende Chefs voor eene belooning was voorgedragen.

Het geslacht Vis

H. M. VIS. Als Luitenant der Maréchaussées te Atjeh gedecoreerd met de Militaire Willemsorde en daarna belast met de waarneming der betrekking van Controleur. Deze kundige, dappere en hooggewaardeerde Luitenant sneuvelde op jeugdigen leeftijd bij de gevangenneming van een Inlandsch Hoofd dat heftigen weerstand bood en terwijl hij zijne ondergeschikten voor gevaar wilde behoeden. De rouw was algemeen en het verlies werd voor het Leger zeer groot geacht, zelfs door de hoogste autoriteiten.

M. H. VIS. De vader van H. M. Vis, werd als Kapitein voor zijn dapper en beleidvol gedrag te Atjeh begiftigd met het Kruis der Militaire Willemsorde.

P. M. VIS. Ontving als Luitenant der Artillerie voor zijn moedig standhouden met zijn geschut op Lombok, tijdens den overval, het Ridderkruis der Militaire Willemsorde.

De geslachten waarvan twee personen zich roemrijk onderscheidden zijn te talrijk om hier vermeld te worden en nog talrijker is het groote aantal van hen, die dapperheid aan beleid en moed parende, dikwijls met hun bloed hunne namen griften in het Gulden Boek van Neêrland's krijgsgeschiedenis in Indië.

Bon sang ne peut mentir!

Het Edele Nederlandsche bloed verloochent zich nooit!

Daarom kan Koningin en Vaderland in de ure des gevaars altijd rekenen op Neêrland's brave, moedige zonen; even als de afstammelingen dier door Militaire deugden geadelde geslachten en even als het geheele Legioen van dapperen, die met de wapens Neêrland's recht handhaafden, of in de tropen vielen in den strijd voor Vorst en Vaderland, zullen zij alles opofferen voor de instandhouding der rust, de onschendbaarheid der ons zoo dierbare vrijheid en de hechtheid van Oranje's troon; nieuwe geslachten zullen verrijzen, die zich onverwelkbre lauweren om de

slapen zullen vlechten en de adelbrieven van moed, beleid en trouw zullen veroveren, naar het voorbeeld der vaderen, in de schaduw van Neêrland's gewijde vlag en onder de tonen van het hartverheffend Wilhelmus, eene heldenschaar vormende, die sterft op de bres en van geen wijken weet, want de eer en de vrijheid is aan ons dapper volk dierbaarder dan het leven.

Zoo'n volk is de vrijheid waard!... Het kan wel door de overmacht overwonnen worden, doch nooit onderdrukt!... Het sterft liever strijdende voor huis en haard, dan de vrijheid te verliezen!...

Wet, houdende instelling van de Militaire Willems-Orde, gearresteerd den 30en April 1815, nº 5

WIJ WILLEM, *bij de gratie Gods*, *Koning der Nederlanden*, *Prins van Oranje Nassau*, *Groot-Hertog van Luxemburg*, *enz. enz. enz.*

Alzoo Wij in overweging hebben genomen, dat het toeleggen van vereerende belooningen aan, en het dragen der daartoe behoorende teekenen of decoratien door diegenen, welke zich van de pligten, aan de krijgsdienst te water en te lande verbonden, door uitstekende daden van moed, beleid en trouw hebben gekweten, bijzonder geschikt is tot opwakkering en aankweeking dier krijgshaftige deugden; en dat ook uit dien hoofde bij meest alle Europeesche Mogendheden militaire orden van verdiensten zijn ingesteld; dat het bovenal voor den militairen stand vereerend is en tot een prikkel tot het verrigten van groote daden kan verstrekken wanneer elk en een ieder van dien stand, van den hoogsten tot den laagsten in rang, in het geval zijn, om door schitterende bedrijven in het verwerven van zoodanige eervolle onderscheidingsteekenen te kunnen deelen, en dat Onze verheffing tot den Nederlandschen Troon eene geschikte gelegenheid is, om voor Ons krijgsvolk te water en te lande eene zoodanige eervolle militaire Orde in te stellen;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord en met gemeen overleg van de Staten-Generaal, goedgevonden hebben te bepalen en te statuëren, gelijk wij bepalen en statuëren bij deze:

ARTIKEL 1.

Er wordt ingesteld eene Orde, strekkende tot belooning van uitstekende daden van moed, beleid en trouw, bedreven door

diegenen, welke, zoo ter zee als te lande, in welke betrekking ook, en zonder onderscheid van stand of rang, Ons en het Vaderland dienen. Deze Orde zal echter in bijzondere gevallen ook kunnen worden gegeven aan vreemde militairen, niet in Nederlandschen dienst zijnde.

ARTIKEL 2.

De Orde zal den naam dragen van de *Militaire Willems-Orde*.

ARTIKEL 3.

Wij verklaren Ons te zijn Grootmeester dezer Orde. Het Grootmeesterschap van dezelve zal onafscheidelijk aan de Kroon der Nederlanden verbonden zijn.

ARTIKEL 4.

De *Militare Willems-Orde* zal bestaan uit vier klassen.

De Ridders van de 1e klasse dragen de benaming van Groot-Kruisen; die van de 2e klasse dragen den naam van Kommandeurs; die van de 3e en 4e klasse worden onderscheiden door de vermelding van eene dier beide klassen, waartoe zij benoemd zijn.

ARTIKEL 5.

De benoeming tot alle plaatsen van Groot-Kruisen, Kommandeurs en Ridders zal door Ons geschieden.

ARTIKEL 6.

Het versiersel der Orde zal bestaan in een wit geëmailleerd kruis, met acht gouden geparelde punten.

Op de armen van het kruis de woorden: *Voor Moed, Beleid, Trouw.*

Over hetzelve ligt het Bourgondisch kruis, bestaande uit groene laurierstokken, zaamverbonden door den gouden vuurslag; op de tegenzijde vervangen door een blaauw geëmailleerd medaillon, waarop in het midden van een lauwerkrans W., alles gedekt door eene gouden Koninklijke Kroon.

Het lint, oranje, met smalle donker blaauwe strepen.

voor de Groot-Kruisen:

Eene zilveren ster, geborduurd op den rok aan de linkerzijde en het juweel van de Orde aan een lint, vier vingeren breed, *en echarpe* van de regter naar de linkerzijde;

voor de Kommandeurs:

Het Ordes-teeken geborduurd op den rok aan de linkerzijde, zonder ster, doch met de kroon, en het juweel aan een lint, drie vingeren breed, *en sautoir* om den hals;

voor de Ridders van de 3ᵉ *klasse:*

Het Ordes-teeken aan een lint, twee vingeren breed aan het knoopsgat, en

voor de Ridders der 4ᵉ *klasse:*

Een kleiner Ordes-teeken, hebbende de punten, vuurslag en kroon in zilver aan een lint, een vinger breed aan het knoopsgat.

ARTIKEL 8.

De militairen te water en te lande, die geen officiers-rang hebben, krijgen, wanneer zij tot Ridders van de 4de klasse benoemd worden, eene verhooging van inkomen, gelijkstaande met de helft der soldij, welke door hen op het oogenblik hunner benoeming wordt genoten. De soldij zal worden verdubbeld voor diegenen der voormelde militairen welke tot Ridders van de 3de klasse mogten worden benoemd.

ARTIKEL 9.

Tot betaling der gemelde verhooging van soldij en goedmaking der verdere onkosten der Orde, zal jaarlijks eene somma op de begrooting der staatsbehoeften worden gebragt.

ARTIKEL 10.

Het lidmaatschap en versiersel der Orde kan niet worden verloren, dan ten gevolge van een onteerend vonnis.

ARTIKEL 11.

Het kapittel der Orde zal bestaan uit zoo vele leden, als door

Ons noodig zal worden geoordeeld, en Wij daartoe uit de Groot-Kruisen, Kommandeurs of Ridders zullen benoemen.

Bij hetzelve Kapittel zullen fungeren een Kanselier en een Thesaurier, daartoe door Ons, uit de leden der Orde te benoemen.

ARTIKEL 12.

Door Ons zullen in het vervolg worden vastgesteld zoodanige bepalingen, als Wij, opzigtelijk de voordrachten, om tot lid van deze Orde te worden benoemd, alsmede opzigtelijk de soort en den aard der bewijzen, welke daartoe zullen moeten worden ingediend en het onderzoek van dezelve, dienstig mogten oordeelen, gelijk mede de vereischte reglementen omtrent al hetgeen tot de administratie en discipline der Orde, de beheering der aan dezelve geaffecteerde fondsen en de werkzaamheden van het kapittel betrekkelijk is.

En opdat zulks kome ter kennisse van een iegelijk wien het mag aangaan, zal de tegenwoordige wet in het *Staatsblad* worden geplaatst.

Gegeven te Brussel, den 30sten April des jaars 1815, het tweede van Onze regering.

(Geteekend) WILLEM.

Van wege den Koning

(Geteekend) A. R. FALCK.

REGLEMENT

VAN

Administratie en Discipline

VOOR DE

MILITAIRE WILLEMS-ORDE.

ARTIKEL 1.

Daar het getrouw en wel nakomen zijner pligten van ieder krijgsman met rede kan gevorderd worden, en hem aanspraak geeft op de algemeene achting, niet op bijzondere belooningen, zoo worden alleen voor *uitstekende krijgsdaden*, op de *Militaire Willems-Orde* aanspraak gevende, gehouden, de zoodanigen welke hadden kunnen nagelaten worden, zonder zich even daardoor aan pligtverzuim schuldig te maken, en welke dus eenen meer dan gewonen graad van moed, beleid en trouw openbaren.

ARTIKEL 2.

Aan dezen algemeenen regel zullen getoetst worden alle bijzondere krijgsdaden door welke men meenen zoude op de *Militaire Willems-Orde* aanspraak te kunnen maken, doch welke die belooning slechts verdienen, wanneer zij het uitwerksel zijn geweest van uitstekenden moed, beleid of trouw; als, bijv.: het winnen van veld- en zeeslagen, het nemen van vestingen, schepen, sterke positien, redouten, batterijen, stukken geschut, vaandels, standaarden en andere eereteekens, het voordragen en helpen uitvoeren van plans van operatien, het verdedigen van plaatsen, posten, schepen, het met chaloupes aanvallen, enteren en veroveren van vijandelijke schepen in eene haven of baai, het door eigen handen gevangen nemen of des noods afmaken van verre in rang boven den uitvoerder verhevene personen, het bescher-

men, beveiligen en hernemen van verre in rang boven zich zijnde chefs, het ter hulpe snellen van bedreigde punten, het nemen en verwoesten van vijandelijke magazijnen, transporten, krijgskassen, het eerst beklimmen van bressen, het eerst overspringen op geënterde schepen, het eerst invallen in eene bestormd wordende redoute of batterij, het zich eenen weg banen door groote magt omsingeld zijnde, en andere daden met eenige der bovengemelden van gelijken aard.

ARTIKEL 3.

Eene uitstekende daad bedreven zijnde, zal zulks moeten blijken door de duidelijkste beschrijving derzelve: gestaafd door de getuigenissen van vijf Officieren, ooggetuigen van het verrigte en zooveel het zijn kan in rang naderende aan dengenen die vermeend wordt zich te hebben onderscheiden, wanneer deze namelijk een Officier is. Indien er zoo vele Officieren, ooggetuigen der daad, niet worden gevonden, zal een dubbel getal onder-officieren en soldaten de plaats van de ontbrekende Officieren kunnen vervullen.

ARTIKEL 4.

Indien de omstandigheden, waarin de daad is verrigt, van dien aard zijn, dat het vereischte getal ooggetuigen niet wel kan gevonden worden, zoo zal een minder getal van verklaringen van de belooning niet uitsluiten, wanneer overigens de daad genoegzaam zeker kan bewezen worden.

ARTIKEL 5.

Alle chefs zijn, op hunne verantwoordelijkheid, verpligt ter kennis van hunne superieuren te brengen, de uitstekende daden onder hunne bevelen bedreven en ter hunner kennis gekomen, al geschiedde ook door de uitvoerders derzelve geene bijzondere aanvraag daarvan. Deze rapporten komen tot hem die de armée of vloot of eene bijzondere afdeeling kommandeert, zonder overschrijding der militaire hierachie.

ARTIKEL 6.

Evenmin kan de militaire hierarchie worden overschreden,

door dengenen welken meent eene aanvraag te kunnen doen tot het verkrijgen van het Ordes-teeken; alleen wanneer de reclamant vermeent dat uit ongunst de naaste superieur de aanvraag niet hooger brengt, zal hij zich kunnen wenden tot den naastvolgenden bij opklimming in rang, en, dezelve rede ook bij dezen bestaande, tot den volgende, en zoo voorts tot aan Ons.

ARTILEL 7.

Zij, welke opgeroepen worden of zich aangeven tot het doen van verklaringen, ten behoeve van dezulke welke ondersteld worden, uitgemunt te hebben, zullen deze verklaring moeten afleggen in handen van den auditeur van het leger of van den fiscaal der vloot, den kommanderenden Officier van het korps of schip, den chef van den staf eener brigade, divisie of eskader, of den generaal adjudant van het Leger, en zulks naar gelang van den rang van den persoon of der omstandigheid, waaronder de daad is verrigt, en na vooraf op hun eerewoord de belofte te hebben gedaan, van in de verklaring zich niet te zullen laten leiden door bijzondere genegenheid *voor* of afkeer *van* den persoon die er het voorwerp van is, maar alleen uit liefde voor de waarheid.

ARTIKEL 8.

Deze verklaring, behoorlijk geverbaliseerd zijnde, zal duidelijk worden voorgelezen en door den declarant, bij dezelve persisterende door zijne handteekening worden bekrachtigd.

ARTIKEL 9.

Verklaringen van soldaten of matrozen die niet kunnen schrijven, zullen door dezelve met een merk worden geteekend, in tegenwoordigheid van twee officieren, andere dan die in wier handen de verklaring wordt afgelegd, welke met hunne handteekening zullen moeten certificeren dat zulks het werk is van den declarant, en dat hij ten duidelijkste getoond heeft te begrijpen wat hij verklaard en geattesteerd heeft.

ARTIKEL 10.

De chefs der corpsen of schepen zenden zoodanige verklaringen op, aan den kommandant der brigade of van het eskader, of wel aan zoodanige bevelhebber onder wiens onmiddelijk bevel zij staan, tot dat dezelve in handen van den kommanderenden Generaal of Admiraal komen, welke de verzoeken en attesten aan den Secretaris van Staat voor de Marine, of den Commissaris-Generaal voor het departement van Oorlog, doet toekomen, om door hen aan Ons ingeleverd te worden.

ARTIKEL 11.

Alle stukken betrekkelijk aanvragen om met de *Millitaire Willems-orde* versierd te worden, zullen in handen van het Kapittel dierzelfde Orde gesteld worden, om ons daarop te dienen van consideratien en advijs, wordende aan het Kapittel der Orde wel uitdrukkelijk aanbevolen, om geene gunstige voordragt te doen, indien de bewijsstukken niet goed in orde zijn, alsmede wanneer hetzelve kennis draagt dat voor uitstekender daden, dan die waarvoor de belooning wordt gevraagd, het Ordesteeken aan anderen niet mogt zijn vergund.

ARTIKEL 12.

Bij deze beoordeeling der daden, zal het Kapittel in aanmerking moeten nemen den rang van hem welke heeft uitgemunt, de omstandigheden waarin hij zich bevond, de middelen waarover hij beschikken konde, den graad van moed, beleid en trouw welken hij heeft aan den dag gelegd, en naar mate van de uitstekendheid der daad, advijseren tot het beloonen derzelve met het Ordes-teeken der 1ste, 2de, 3de of 4de klasse; in het bijzonder in acht nemende, dat de toekenning der 3de of 4e klasse aan onderofficieren, matrozen en soldaten, zoodanig geschiede, dat diegene welke eene daad van uitstekende dapperheid heeft bedreven de 4de klasse bekome, doch de 3de klasse alleen verleend aan hem die bij uitstekende dapperheid, bijzonder beleid zal gevoegd hebben.

ARTIKEL 13.

Wanneer het Kapittel vermeent dat iemand, schoon niet tot het eere-teeken der Orde geregtigd, evenwel Onze bijzondere attentie verdient, zal hetzelve kunnen voordragen, dat bij het geheele leger of de vloot bij dag-order honorabele mentie van de verrigtingen van den zoodanigen worde gemaakt, terwijl zijn naam op eene lijst, bij het Kapittel te houden, zal aangeteekend blijven, om, ingeval dezelfde persoon andermaal uitmunt, daarop regard te slaan.

ARTIKEL 14.

De verheffing tot Ridder, of bevordering in de Orde, wordt altijd aan het Kapittel medegedeeld; zij zal ook op de order der armée of vloot en door de *Staats-Courant* worden bekend gemaakt, met aanwijzing van de daad waarvoor deze eervolle belooning is toegestaan. Tevens zullen daarbij de namen en kwaliteiten worden opgegeven van diegenen welke de verklaring ter staving van het verrigte hebben afgelegd.

ARTIKEL 15.

Iemand verdiend hebbende om tot Ridder eener hoogere klasse verheven te worden, zal eerst tot Ridder der lagere klasse benoemd worden, indien hij dezelve niet reeds te voren heeft verkregen, en alsdan terstond tot de hoogere klasse worden bevorderd.

ARTIKEL 16.

De bepalingen in de vorige artikelen van 3 tot 15 voorkomende, zullen niet van toepassing zijn op de eerste door Ons te doene benoeming van Ridders.

ARTIKEL 17.

Wij behouden aan Ons de magt om, bij het leger tegenwoordig zijnde, diegenen welke onder Ons oog door uitstekende daden uitmunten, zonder iemands tusschenkomst, dadelijk door het schenken der Ordes-teekens te beloonen.

ARTIKEL 18.

Indien een korps bijzonder heeft uitgemunt, zal hetzelve, bij een bijzonder besluit de eer kunnen genieten, dat dezelfs vaandels of standaarden met het teeken der *Willems-Orde* vereerd worden.

ARTIKEL 19.

Bij het uitreiken der decoratien zal altijd de meest mogelijke militaire luister plaats hebben, en op het oogenblik der ceremonie militaire muzijk en trompetten-geschal gehoord worden.

ARTIKEL 20.

Er zullen bij die gelegenheid zoo vele Ridders vereenigd worden, als geschieden kan zonder eenige stremming aan de dienst toe te brengen.

ARTIKEL 21.

Bij het ontvangen der decoratie, zullen de Ridders in handen van hem die dezelve aan hen uitreikt, den navolgenden eed afleggen.

«Ik beloof en zweer mij als een getrouw en wakker Ridder «te zullen gedragen, mijn leven altoos te zullen veil hebben voor «Koning en Vaderland, en door al mijn vermogen mij steeds «trachten waardig te maken de onderscheiding mij door den «Koning toegestaan.

«ZOO WAARLIJK HELPE MIJ GOD ALMAGTIG!»

ARTIKEL 22.

De onder-officieren, soldaten en matrozen bekomen de decoratie uit handen van den bevelheber van hun korps of schip, het geheele korps onder de wapenen, of wel de equipagie op het dek vereenigd zijnde, bij welke gelegenheid de kommanderende Officier eene gepaste aanspraak aan den gedecoreerde doet, en eene andere aan het gezamenlijk korps ter aanmoediging om meerdere eere-teekens te verdienen.

ARTIKEL 23.

Op den dag op welken de onder-officier of soldaat wordt gedecoreerd, zal hij aan de Officiers-tafel van zijn korps of van zijn chef ter maaltijd worden genoodigd en toegelaten.

ARTIKEL 24.

De Officieren ontvangen het Ordes-teeken uit handen van den Generaal of Admiraal, het leger, de vloot of de afdeeling kommanderende, altijd met eene gedeelte troepen onder de wapenen en met gepaste aanspraken als voren.

ARTIKEL 25.

De Kommandeurs ontvangen hunne decoratie op de wijze hiervoren omschreven, uit handen van den Generaal en Chef of van den Vloot-Voogt.

ARTIKEL 26.

De Groot-Kruisen ontvangen dezelve met eene vermeerdering van plechtigheid op dezelfde wijze.

Wij behouden evenwel aan Ons om de decoratie zelve uit te reiken.

ARTIKEL 27.

Bij die gelegenheid zal de plegtigheid plaats hebben voor Onzen troon, in het bijzijn der leden van het Kapittel en andere Ridders; zullende de kandidaat, geknield op den trap des troons, de decoratie uit Onze handen ontvangen, waarna de Kanselier der Orde aan hem de accolade zal geven. En voorts zoodanige ceremoniën zullen plaats hebben als telke reize zullen bepaald worden.

ARTIKEL 28.

Bij alle uitreikingen van decoratien, hetzij door Generaals, Admiraals, Chefs van korpsen of Kommandanten van schepen, zal, dadelijk na de overgifte der decoratie, diegene die het Ordes-teeken ontvangen heeft, de accolade van de aanwezige Ridders ontvangen,

De onder-officieren en soldaten altijd van Officieren, tot dezelfde of tot hoogere klassen in de Orde behoorende, en de Officieren van hunne gelijke of hoogere in de Orde.

ARTIKEL 29.

Aan ieder Ridder wordt bij deszelfs benoeming tevens met de decoratie door den Kanselier toegezonden een exemplaar van de wet van 30 April 1815, n° 5, benevens een exemplaar van het reglement van administratie en discipline der Orde. Ook ontvangt hij van de kanselarij, zonder eenige kosten, zijn Ridder-diploma.

ARTIKEL 30.

Een gedecoreerd onder-officier, soldaat of matroos schildwachten passerende, zullen deze voor hem het geweer aantrekken, en in het algemeen dezelfde honneurs aan hem als aan eenen Officier bewijzen.

ARTIKEL 31.

Alle schildwachten presenteeren het geweer voor de Kommandeurs, al is hun rang beneden die, welke op deze eerbewijzen regt hebben.

ARTIKEL 32.

De Groot-Kruisen geenen hoogeren rang dan die van Generaal-Majoor of Schout-bij-Nacht hebbende, ontvangen de militaire eerbewijzingen in eenen graad hooger dan dien, welke zij in de armée of marine bekleeden.

ARTIKEL 33.

De etiquette van het paleis bepaalt de plaats die de Groot-Kruisen bij den troon ter gelegenheid van groote plechtigheden zullen innemen, alsmede welke onderscheiding aan de Ridders van de verschillende klassen ten hove zal worden toegestaan.

ARTIKEL 34.

Bij korpsen die eerewachten geven bij Ons, bij de Koningin of de Prinsen van den bloede, zullen de gedecoreerde onder-officieren en soldaten onder dezelve altijd bij voorkeur tot die wachten worden bestemd.

ARTIKEL 35.

Bij het overlijden van Ridders, zal het ceremonieel der begrafenis altijd voor eenen graad hooger dan dien zij in de armée of marine bekleeden, plaats hebben; derzelver decoratie zal voor het laatst op het kleed dat het lijk bedekt, prijken, en de hoeken des kleeds zoo veel doenlijk gedragen worden door gedecoreerden; de Ridders die tot het korps behooren, zoo het een onderofficier of soldaat is, zullen het lijk volgen; indien het een Officier, met de orde van de 3e klasse versierd, is, alle Ridders die bij de brigade, het kantonnement of in het garnizoen tegenwoordig zijn; en bij de Kommandeurs en Groot-Kruisen alle de Ridders van de armée of vloot, voor zooverre hiertoe geene voor de dienst schadelijke verplaatsing vereischt wordt

ARTIKEL 36.

Een ieder die de eer heeft tot de *Militaire Willems-Orde* te behooren, zal altijd in het openbaar met het Ridderteeken verschijnen; het groote lint evenwel wordt niet dan in gala boven den rok gedragen.

ARTIKEL 37.

De Groot-Kruisen, Kommandeurs en Ridders, mogen derzelver wapen met het Ordes-teeken versieren.

ARTIKEL 38.

Bij derzelver overlijden zijn hunne erfgenamen verpligt het versiersel der Orde aan den Kanselier terug te zenden.

ARTIKEL 39.

Geen krijgsraad of regter spreekt een onteerend vonnis over een Ridder uit, dan na aan hem het Ordes-teeken te hebben doen afleggen.

ARTIKEL 40.

Onder de onteerende vonnissen wordt medegerekend het met een briefje van ontslag wegzenden van een onderofficier of soldaat, hetgeen derhalve ten opzigte van eenen gedecoreerde niet zal

kunnen geschieden op een eenvoudig voorstel van den kommandant van het korps aan den Commissaris-Generaal voor het departement van Oorlog; maar indien overhoopt een gedecoreerd onderofficier of soldaat zich aan zoodanige fouten mogt schuldig maken, om welke hij met een briefje van ontslag verdient weggezonden te worden, zal de Chef van het korps een raad van zeven leden bijeen roepen, zooveel doenlijk zamengesteld uit gedecoreerde Officieren, onderofficieren en soldaten van het korps, welke, na het gedrag van den beschuldigde te hebben onderzocht, derzelver opinie zullen uitbrengen, of de van doorgaande inconduite beschuldigde gedecoreerde al of niet verdient van het korps te worden weggezonden, en indien vijf stemmen tegen den beschuldigden zijn, zal de voordragt aan den Commissaris-Generaal geschieden.

Onder de leden die in zulk een geval oordeelen, zullen er geene beneden den graad van den beschuldigde zijn, maar des mogelijk twee met hem in rang gelijkstaande, en zoo er zich geen twee gedecoreerden van zijn graad bevinden, zal de beoordeeling alleen toevertrouwd worden aan hunne superieure Officieren en onder-officieren.

ARTIKEL 41

Door Ons zullen uit de Groot-Kruisen, Kommandeurs en Ridders benoemd worden, om het Kapittel der Orde uit te maken, zeven leden, één van welke te gelijk Kanselier en een ander Thesaurier der Orde zijn zal.

ARTIKEL 42.

Dit Kapittel wordt door den Kanselier beschreven op Onze bijzondere autorisatie.

ARTIKEL 43.

Hetzelve zal Ons dienen van advijs op alles deze Orde betreffende, hetgeen Wij ten dien einde noodig zullen oordeelen in deszelfs handen te stellen, en meer bepaaldelijk omtrent de voordragten en aanvragen om in de Orde te worden aangenomen en bevorderd.

ARTIKEL 44.

Het Kapittel zal vermogen aan Ons voorstellen te doen, omtrent alles wat tot roem en nut der *Militaire Willems-Orde* kan verstrekken.

ARTIKEL 45.

Het Kapittel ontvangt op Onze bijzondere autorisatie van de departementen van Marine en Oorlog extracten uit de conduitelijsten, voor zooverre de gedecoreerde Officieren betreft.

ARTIKEL 46.

Het Kapittel maakt, onder Onze goedkeuring, de noodige schikking met den Secretaris van Staat voor de Financien omtrent de gelden die ter beschikking der Orde in de kas van den Thesaurier zullen worden gestort.

ARTIKEL 47.

Het Kapittel beraamt met den Secretaris van Staat voor de Marine en den Commissaris-Generaal voor het departement van Oorlog, de wijze waarop geregeld aan de militairen en zeelieden, de pensioenen, die zij van de *Militaire Willems-Orde* ontvangen, zullen worden uitbetaald, ten einde het vermeerderen van noodelooze ambtenaren te voorkomen.

ARTIKEL 48.

Het Kapittel maakt jaarlijks tijdig op het budget van deszelfs waarschijnlijke behoeften voor het volgende jaar, en biedt zulks Ons aan.

ARTIKEL 49.

Het Kapittel zal vervaardigen en Ons aanbieden concept-instructien voor den Kanselier en Thesaurier, alsmede een voordracht omtrent het getal en de kwaliteit der ambtenaren die, tot rigtige uitvoering van alles wat de wet betreft, zullen vereischt worden.

ARTIKEL 50.

De instructie voor den Kanselier, door het Kapittel te ver-

vaardigen, bepaalt de onderwerpen die de Kanselier kan afdoen, en welke hij ter kennisse van het Kapittel moet brengen.

ARTIKEL 51.

De Kanselier voert de correspondentie voor het Kapittel, ontvangt en opent alle brieven en voordrachten.

ARTIKEL 52.

Door den Kanselier wordt, onder mede-toevoorzigt van de overige leden van het Kapittel, gehouden een register van al de Ridders der Orde, bevattende derzelver familie- en doopnamen, de namen hunner ouders, de namen en het getal hunner kinderen, derzelver geboorteplaats; een uitvoerige dienststaat der Ridders en wel bijzonder de beschrijving der daden waarvoor, en gelegenheden waarbij zij de decoratie van de Orde hebben verkregen.

ARTIKEL 53.

De Kanselier houdt mede aanteekening van vreemde Ridderorden of decoratien waarmede eenige der Ridders mogten begiftigd zijn geweest of worden en of het dragen daarvan aan hen al of niet is toegestaan.

ARTIKEL 54.

De Kanselier ordonnanceert de betalingen op de kas van den Thesaurier, doet alle aankoopen en heeft de administratie over alles wat onkosten veroorzaakt.

ARTIKEL 55.

De Thesaurier is verantwoordelijk voor de fondsen, en justificeert de uitgaven door ordonnantien, welke altijd, ten minste door één lid, benevens den Kanselier, zullen moeten geteekend worden.

ARTIKEL 56.

De Kanselier doet eens 's jaars administrative verantwoording en de Thesaurier de geldelijke aan het Kapittel, hetwelk daarna een algemeen verslag aan Ons zal aanbieden.

ARTIKEL 57.

Het Kapittel zal aan Ons voordragen eenen verdienstelijken, talenten bezittenden persoon, als historiograaph en redenaar van de Orde.

ARTIKEL 58.

Elk jaar zal er een feest der Orde gevierd worden, waartoe de dag van den zestienden Januari bestemd is.

ARTIKEL 59.

Bij gelegenheid van het jaarfeest der *Militaire Willems-Orde*, houdt de redenaar eene redevoering en doet verslag van hetgeen belangrijk in het afgeloopen jaar, de Orde betreffende, is voorgevallen, en van de benoeming en bevordering der Ridders, met de beschrijving der daden die daartoe hebben gelegenheid gegeven.

ARTIKEL 60.

Hij doet verslag van het afsterven der Ridders in het afgeloopen jaar, met melding der verdiensten die ieder hunner onderscheidden.

ARTIKEL 61.

De redevoering, door den redenaar te voeren, wordt vooraf aan het Kapittel onderworpen en niet dan met deszelfs goedkeuring uitgesproken.

ARTIKEL 62.

Wij behouden Ons voor, om dit reglement, naar het belang der Orde zulks zoude mogen vereischen, te ampliëren of te veranderen.

Aldus gearresteerd bij besluit van Zijne Majesteit den 15en Juni 1815.

Mij bekend

(*Geteekend*) A. R. FALCK

ALPHABETISCHE OPGAVE van de Leden der Militaire Willemsorde die op het einde der Negentiende Eeuw nog in leven waren, met vermelding van den rang of graad *waarin hen de hoogst eervolle onderscheiding werd toegekend*, voor daden van Moed, Beleid en Trouw in **Indische oorlogen** en **krijgstochten.**

Kommandeurs

Heutsz, J. B. van, Generaal-Majoor.
Segov, M. Idem.
Verspijck, Jhr G. M. Generaal-Majoor.
Vetter, J. A. Idem.

Ridders der 3e klasse

Bergh, M. L. G. van den, Majoor.
Bosch, P. ten, Luit. ter zee 1e kl.
Cavaljé, F. P. Majoor.
Christan, W. G. A. C. Kapitein.
Daalen, G. C. E. van, Idem.
Deijkerhoff, C. Generaal-Majoor.
Drijber, S. A. Kapitein.
Graafland, Jhr G. J. W. C. H. Kapitein
Halewijn, G. H. R. Luitenant-Kolonel.
Lannoij, Jhr L. D. C. de, Ritmeester.
Lindgreen, J. C. Kapitein.
Loenen, C. A. van, Majoor.
Pol, A. H. van de, Kolonel.
Quispel, H. Kapitein ter zee.
Romswinckel, J. H. Majoor.
Rooijen, H. M. H. den, Sergeant.
Scheuer, A. H. W. Luitenant-Kolonel.
Stemfoort, J. W. Generaal-Majoor.
Swart, H. N. A. Kapitein.
Swart, L. Kolonel.
Tersteege, H. M. Luitenant-Kolonel.
Vliet, C. P. J. van, Idem.
Vogel, E. H. Sergeant.
Wedden, P. H. van der, Majoor.
Willems, H. G. Luitenant-Kolonel.
Woord, G. J. ter, Sergeant.
Zeig, F. Idem.

Ridders der 4e klasse

A.

Abeele, H. van den, Fuselier.
Abeelen, F. R. P. van den, Majoor.
Abeleven, W. K. Sergeant-Majoor.
Adama van Scheltema, H. Kapitein.
Adams, W. J. Luitenant ter zee 2e kl.
Aerssen Beijeren van Voshol, Baron F. van, Kapitein.
Agten, J. Fuselier.
Allirol, W. Luitenant ter zee 1e kl.
Alphen, F. H. P. van, Luit. ter zee 2e kl.
Antonisse, J. Hoornblazer.
Arink of Nussen, J. Marinier.
Arnold, H. Korporaal.
Arriëns, W. A. Luitenant ter zee 1e kl.
Asperen, C. H. van, Luit. ter zee 2e kl.

B.

Bakel, W. van, 1e Luitenant.
Bakker, P. Korporaal.
Balmer, L. Fuselier.
Bangert, A. Kapitein.
Bank Langenhorst, H. J. L. de, Lt-Kol.
Barent P. Matroos.
Barkhuijsen, H. F. 2e Luitenant.
Beck, A. J. Wachtmeester.
Becking, A. 1e Luitenant.
Beek, A. W. K. ter, 1e Luitenant.
Beek, H. C. J. ter, 1e Luitenant.
Beeckman, A. F. 1e Luitenant.
Beeckman, F. W. Kapitein.
Beer, G. F. 1e Luitenant
Beers, C. F. van, Cavalerist.
Begelinger, C. W. Ziekenoppasser.
Beijen, H. R. 1e Luitenant.
Beijen, P. W. A. Off. v. Gez. 2e kl.
Bellaard, A. C. Segeant-Majoor.
Belt, J. C. van den, 1e Luitenant.
Bendien, H. Luitenant-Kolonel.
Bennekom, W. G. A. L. van, Kapt.
Benschop, L. J. W. Kapitein.
Bentum, J. Wachtmeester.
Berenschot, J. W. 1e Luitenant.
Berg, H. van den, Matroos.
Berg, J. van den, Matroos.
Berg, R. van den, Kanonnier.
Biehl, E. Genie-Soldaat.
Bischoff v. Heemskerck, E. W. 2e Luit.
Bierlinger, J. G. Korporaal.
Blank, C. Korporaal.
Blanken, T. Sergeant.
Blankenstijn, J. Fuselier.
Blauw, W. Fuselier.
Bloem, F. A. C. 2e Luitenant.
Bloemen Waanders, M. W. E. v. Kapt.
Bloemen Waanders, J. T. F. v. 2e Luit.
Blokland, H. F. T. Kapitein.
Blom, N. A. van der, Marinier.
Bock, C. de, Fuselier.
Bock, P. J. H. de, Sergeant-Majoor.
Bode, P. G. Kapitein.
Bodemeijer, P. H. Kapitein.
Bodewijn, L. A. Sergeant-Majoor.
Boer, A. de, Fuselier.
Boer, J. de, Fourier.
Boerma, H. U. S. 1e Luitenant.
Boers, A. Marinier.
Boers, S. J. Kapitein.
Boersma, D. Fuselier.
Boetje, W. Luitenant-Kolonel.
Bothlingk F. Luitenant ter zee 2e kl.
Bondaert, J. B. Fuselier.
Booms, A. S. H. 1e Luitenant.
Boon, C. J. 1e Luitenant.
Boon, J. G. 1e Luitenant.
Borel, G. F. W. 1e Luitenant.
Bos, A. Kapitein.
Bos, C. Kavallerist.
Bosschart, F. G. J. 1e Luitenant.
Bouman, J. J. Sergeant.
Braam Morris, D. F. van, Controleur.
Brakkee, T. J. J. Fuselier.
Brandeler, A. van den, 2e Luitenant.
Brandeler, M. W. C. van den, Kapt.
Braun, W. F. 1e Luitenant.
Brauw, Jhr. T. E. de, Luit. t/z 2e kl.
Breekpot, A. M. Fuselier.
Breijer, J. F. 1e Luitenant.
Bromm, A. C. Sergeant-Majoor.
Bron de Vexela, J. L. le, Kapitein.
Brouwer, W. Fuselier.
Bruggen Hugenholtz, J. T. ter, 1e Luit.
Bruinsma, H. Fuselier.
Bruinsma, J. F. D. 1e Luitenant.
Bruijnis, G. J. H. Kapitein.
Bruijn, H. C. P. de, 1e Luitenant.

Bruijn, H. P. de, 2e Luitenant.
Bruijn, J. H. de, 1e Luitenant.
Buchel, W. L. Fuselier.
Burgerhoudt, G. M. 1e Luitenant
Burgers, F. C. Majoor.
Burgi, L. Korporaal.
Bussche, C. K. J. van den, Kapitein.
Bussche Ippenburg. A. G. C. E. W. von dem, 1e Luitenant.
Buijs, F. C. A. Fuselier.
Buijs, T. W. J. 1e Luitenant.
Bijlevelt, F. A. van, Sergeant.
Bijlevelt, H. F. C. van, 1e Luitenant.

C.

Cadet, J. L. 1e Luitenant.
Caenighem, P. van, Fuselier.
Calkoen, H. A. 1e Luitenant.
Cambier, H. R. 1e Luitenant
Campioni, M. J. J. B. H. 1e Luitenant.
Cardinaal, J. Adelborst.
Carpentier, P. C. Fuselier.
Caspersz., K. F. 1e Luitenant.
Casteren, C. F. van 2e Luitenant.
Cattenburg, O. F. 1e Luitenant.
Clifford Cocq van Breugel Jhr. W. T. 1e Luitenant.
Coblijn, W. A. Majoor.
Cochius, A. Officier van Gez. 1e kl.
Cochius, G. J. C. A. 1e Luitenant.
Cohen, M. Korporaal.
Collard, H. L. A. 1e Luitenant.
Collard, P. L. A. 1e Luitenant.
Colijn, H. 2e Luitenant.
Comfurius, W. 1e Luitenant.
Coomans de Ruiter, J. B. Officier van Gezondheid 3e klasse.
Coq d'Armanville, J. H. J. le, 1e Luit.
Cornelius, J. F. 2e Luitenant.
Coronel, J. H. Sergeant.
Cramer, J. C. Luitenant ter zee 1e kl.
Cramer, J. W. N. 1e Luitenant.
Creutz Lechleitner, K. H. J. 1e Luit.
Creutz Lechleitner, W. J. C. Kapt.
Croo, M. A. du, 1e Luitenant.

D.

Daams, J. F. 1e Luitenant.
Dam, E. R. J. van, Fuselier.
Daum, G. C. Scheepsklerk.
Deetman, C. M. W. Sergeant.
Dekker, W. Kanonnier.
Demmers, L. A. Off. v. Gez. 1e kl.
Demmink, J. H. Kavallerist.
Dentzsch, H. G. A. von, 1e Luitenant.
Deventer, W. C. van, 2e Luitenant.
Dingemans, L. V. Majoor.
Dircks, H. C. Fuselier.
Doerrleben, J. L. 1e Luitenant.
Dompseler, H. C. van, 1e Luitenant.
Donk, J. van der, Artillerist.
Donker, C. T. W. Fuselier.
Doorschodt, G. H. Kavallerist.
Dormaar, J. F. 2e Luitenant.
Doijer, T. 1e Luitenant.
Drino, A. F. Sergeant.
Drossaers, A. G. 1e Luitenant.
Dudok van Heel, A. 2e Luitenant.
Dussen, J. G. H. van der, Luit.-Kol.
Dijk, G. C. A. 1e Luitenant.
Dijk, J. F. B. van, Luitenant t/z. 2e kl.
Dijken, M. van, Wachtmeester.
Dijkstra, A. A. 1e Luitenant
Dijkstra, G. K. 1e Luitenant.

E.

Eb, J. P. van der 2^e Luitenant.
Ebell, C. A. F. 2^e Luitenant.
Ebell, G. D. Kapitein.
Elenbaas, M. Korporaal.
Elout, A. Timmerman.
Engelbrecht, W. A. 2^e Luitenant.
Engelhard, J. R. 1^e Luitenant.
Engelman, H. Sergeant.
Ende, C. F. van den, Kapitein.
Ende, H. L. van den, 1^e Luitenant.
Ermeling, J. P. 1^e Luitenant.
Ernst, F. J. R. von, 1^e Luitenant.
Eschauzier, G. J. 2^e Luitenant.
Essers, C. J. 1^e Luitenant.
Evenbroeck, H. F. van, Fuselier.
Evenwel, A. 1^e Luitenant.
Ewijk, L. van, Artillerist.

F.

Faassen, B. van, Korporaal.
Fakker, H. Korporaal.
Feenstra, T. R. Sergeant.
Feuilletau de Bruijn, G. 2^e Luit.
Fiebig, P. J. M. Off. v. Gez. 1^e kl.
Fickel, A. B. Sergeant.
Fievez, H. Sergeant-Majoor.
Franssen, A. 2^e Luitenant.
Franssen, F. 2^e Luitenant.
Franssen, H. H. G. Kapitein.

G.

Galen, A. van, Sergeant.
Geelen, J. H. Ziekenoppasser.
Geertsema Beckering, A. 1^e Luit.
Geiges, K. Sergeant.
Gelsema, W. J. Kavallerist.
Genet, L. H. M. Kapitein.
Gericke, W. L. A. Luit. ter zee 2^e kl.
Gerlach, L. W. C. Luit.-Kolonel.
Geurden, J. Fuselier.
Gits, T. A. Majoor.
Gooszen, A. J. 1^e Luitenant-Adj.
Godin, F. 1^e Luitenant.
Godin, W. A. 1^e Luitenant.
Goffin, H. Sergeant.
Goudswaard, J. J. 2^e Luitenant.
Götz, V. H. Kapitein.
Graeff, G. C. R. R. de, 1^e Luitenant.
Grand, F. A. le, 1^e Luitenant.
Greve, W. R. de, 1^e Luitenant.
Grootenboer, J. M. W. 2^e Luitenant.
Guffroij, G. E. C. 1^e Luitenant.
Gunther Mohr, L. G. Sergeant.
Gijsberti Hodenpijl, A. W. 1e Luit.
Gijsen, A. A. T. H. 2e Luitenant.

H.

Haack v. d. Goes, P. K. W. Mil. opz.
Haaften, F. van, 1e Luitenant.
Haaksma, H. Kapitein.
Haga, A. 1e Luitenant.
Hal, L. van, Kavallerist.
Hamakers, H. Kapitein.
Hänel von Cronenthall, E. F. Luit. ter zee 2e klasse.
Hansen, G. A. Kapitein.
Happé, C. W. E. 1e Luitenant.
Haremaker, G. A. Off. v. Gez. 2e kl.
Hartmann, J. H. Kapitein.

Hartsteen, P. J. E. 1e Luitenant.
Hasselt, S. F. W. van, Off. v. Gez. 2e kl.
Havenga, A. Sergeant.
Haver Droese, F. J. Kapitein.
Heerdt, J. N. C. Baron v. Kapitein.
Hegge Spies, A. van der, 1e Luit.
Hegge Spies, C. J. van der, Luit. ter zee 2e klasse.
Heijden, E. C. van der, 1e Luitenant.
Heijer, L. H. Wachtmeester.
Heijlen, K. Korporaal.
Heijligers, A. W. T. 2e Luit.-Adj.
Heijmans, J. H. Bootmansmaat.
Heldens, P. A. H. 1e Luitenant.
Hemmes, J. J. 1e Luitenant.
Hengel, A. van, Luitenant t/z 2e kl.
Henning, J. M. 2e Luitenant.
Hertog, F. den, Schieman.
Herwijnen, F. van, Fuselier.
Heurn, N. C. van, Kapitein.
Hildering, J. 1e Luitenant.
Hilgersom, H. Fuselier.
Hilt, P. Sergeant.
Hirsch, N. Sergeant-Majoor.
Hoffmann, F. A. C. W. Adj.-Onderoff.
Hoffmans, C. Fuselier.
Hogelander, G. Fuselier.
Hogendorp, W. Baron v. Luit. t/z 2e kl.
Hollander, M. Adjudant-Onderoff.
Holten, P. A. H. 2e Luitenant.
Holthe, Jhr. A. W. van, Kapitein.
't Hooft C. W. Fuselier.
Hoogenboom, C. Sergeant.
Hoogstraten, G. H. J. van, 1e Luit.
Hooijer, G. B. 1e Luitenant.
Horn, H. F. Sergeant.
Horst, A. van der, Schieman.
Huissen, J. F. Schipper.
Hulscher, J. Korporaal.
Hulstijn, P. H. van, Kapitein.
Huppertz, H. J. Korporaal.

I.

Idsinga, J. Officier v. Gez. 2e kl.
Ishoven, H. L. J. M. van, Sergeant.

J.

's Jacob, T. Luitenant ter zee 2e kl.
Jacobs, J. R. Majoor.
Jaeger, T. A. W. 1e Luitenant.
Jansen, A. B. B. Kapitein.
Jansen, J. A. 1e Luitenant.
Jansen, J. C. Matroos.
Jansen van Afferden, R. C. A. L. Luitenant ter zee 2e klasse.
Jansma, H. Marinier.
Janssen, J. F. H. Kapitein.
Jeltes, E. V. Majoor.
Joekes, J. C. Luitenant ter zee 2e kl.
Jong, C. J. de, Luitenant ter zee 2e kl.
Jong, H. J. de, 1e Luitenant.
Jongh, A. A. J. L. de, Kapitein.
Jonker, A. Kapitein.
Jonker, M. W. P. C. de, 1e Luitenant.
Jonker N. Wachtmeester.
Jorg, J. W. Korporaal.

K.

Kappen, E. A. van, 1e Luitenant.
Karthaus, F. A. Off. v. Gez. 2e kl.
Kats, J. C. P. Off. v. Gez. 2e klasse.
Keijzer, J. J. de, Fuselier.

Keil, K. E. Sergeant-Majoor.
Kempenaers, H. Matroos.
Kepper, E. A. van, 1e Luitenant.
Kessler, L. W. A. 2e Luitenant.
Keur, J. Adjudant-Onderofficier.
Kievit, P. Kwartiermeester.
Kilian, H. L. Kapitein
Klaij, J. Machinist.
Klamp, P. van der, Infanterist 1e kl.
Kleij, H. van der, Marinier.
Klijn, E. Fuselier.
Kloër, C. W. A. Burger-Opzichter.
Kloet, L. F. Sergeant.
Klören, F. W. C. Sergeant.
Koch, J. Kapitein.
Kock, J. de, Fuselier.
Koenders, J. W. Vuurstoker 2e kl.
Kohn, H. 2e Luitenant.
Kohn, A. 1e Luitenant.
Kok, J. Sergeant.
Kok, W. A. Luitenant t/z. 2e klasse.
König, H. P. Luitenant t/z. 2e klasse.
Koning, H. F. Matroos.
Koolhof, G. J. Adj.-Onderofficier.
Kooten, G. J. van, Majoor.
Korting, C. Fuselier.
Koster, J. L. Luitenant-Kolonel.
Koster, P. J. Sergeant.
Koumans, J. J. Off. v. Gez. 2e klasse.
Kragt, L. J. Sergeant.
Kraibelt de Melker, A. Sergeant.
Krak, L. C. 1e Luitenant.
Kramer, H. Fuselier.
Kramer, J. Fuselier.
Kreffer, C. A. Sergeant.
Kriesfeld, J. V. 1e Luit.-Adjudant.
Kroesbeek, J. H. P. Kapitein.
Kroesen, T. C. J. Kapitein.
Kronouer, H. C. Kapitein.
Krull, H. 1e Luitenant.
Krull, H. P. 1e Luitenant.
Kuhn, H. 2e Luitenant.
Kuijk, H. Kapitein.
Kuipers, A. H. Gezagv. Gouv. Mar.
Kunert, J. M. E. Off. v. Gez. 2e kl.
Kwak, J. A. Fuselier.

L.

Laceulle, C. J. 1e Luitenant
Laging Tobias, P. F. Resident.
Lamers, G. Kapitein.
Lamster, J. C. 1e Luitenant.
Lange, E. G. O., 1e Luitenant.
Lanzing, A. A. F. Kapitein
Leijden, J. van, 2e Luitenant.
Leijssius, Jhr. C. H. F. 1e Luitenant.
Lenaerts, T. Kanonnier.
Lennep, C. R. van, Majoor.
Leroij, E. J. Fuselier.
Leur, A. de, 1e Luitenant.
Libosan, J. W. 2e Luitenant.
Ligthart, K. Sergeant.
Ligtvoet, H. Flankeur.
Linden, H. van der, Kavallerist.
Lith, H. J. van, 2e Luitenant.
Loof, F. L. de, Sergeant.
Loose, J. L. A. Kanonnier.
Lorenz, H. W. Korporaal.
Loverink, H. Ziekenoppasser.
Lubeck, E. A. V. Sergeant-Majoor.
Luchtmans, G. Off. v. Gez. 2e klasse.
Lugt, J. Sergeant-Majoor.
Luijmes, A. 1e Luitenant.
Luijten, G. L. H. Luit. t/z. 2e klasse.
Lütje, H. F. F. Sergeant.

M.

Maaten, K. van der, Kapitein.
Mac Gillavrij, H. R. 1e Luitenant.
Maele, H. J. van, Fuselier.
Maesen de Sombreff, Jhr. K. L. A. P. van der, Sergeant-Majoor.
Mahne, H. M. Sergeant.
Mallan, P. Sergeant.
Man, A. D. J. de, Kapitein
Mandele, H. J. van der, Luit. t/z. 1e kl.
Mandemaker, A. Kanonnier.
Mathon, F. M. A. Luit. t/z. 2e klasse.
Matthijsen, J. A. Onder-Luitenant.
Meer, A. M. van der, Majoor.
Meer, C. van der, Off. v. Gez. 2e kl.
Meer, J. van der, Fuselier.
Meer Mohr, M. van der, 1e Luit.
Meis, A. P. W. 1e Luitenant.
Mensen, W. Kavallerist.
Mensert, D. A. Luitenant t/z. 1e kl.
Messemaeckers van de Graaf, H. A. 1e Luitenant.
Metz, M. Fuselier.
Meulemans, C. A. 1e Luitenant.
Meulen, S. van der, Fuselier.
Meijboom, H. Hoornblazer.
Meijer, Jhr. A. F. Luit. t/z. 1e klasse.
Meijer, F. W. Majoor.
Meijer, J. A. Fuselier.
Meijer, M. L. Vuurstoker.
Meijners, H. G. J. L. Kapitein.
Michels, O. C. P. K. Sergeant.
Michielsen, A. W. A. 1e Luitenant.
Migchelsen, B. Korporaal.
Min, W. J. van der, Off. v. Gez. 2e kl.
Molen, P. van der, 1e Luitenant.
Moorrees, H. C. Luitenant-Kolonel.
Mourik, P. J. C. van, 1e Luitenant.
Mulder, J. Fuselier
Muller von Czernicke, O. H. J. 1e Luit.
Munniks de Jongh, H. E. 1e Luit.-Adj.
Munniks de Jongh, J. M. Officier van Gezondheid 3e klasse.

N.

Nauta', G. J. E. Kapitein.
Nes, W. G. van, Luit. t/z. 2e klasse.
Nieman, H. H. Korporaal.
Nieuwenhuis, F. Fuselier.
Nieuwenhuijzen, W. C. 1e Luitenant.
Nieuwland, J. A. van, 1e Luitenant.
Nieuwland, P. M. Korporaal.
Nilant, W. C. Sergeant.
Nix, L. F. Kapitein.
Nolles, D. Gezagv. Gouv. Marine.
Noordaa, G. P. M. van der, 1e Luit.
Nijpels, G. 2e Luitenant.
Nijs, J. Matroos.

O.

Oeben, H. Fuselier.
Oldendorp, N. J. Sergeant.
Oosterhoff, W. J. Off. v. Gez. 2e kl.
Oosthoek, L. Provoost.
Opscholtens, C. B. A. 1e Luitenant.
Otken, A. E. N. B. Majoor.
Otzen, J. Fuselier.

P.

Paauw, L. de, 1e Luitenant.
Paetzold, C. A. A. Infanterist 1e kl.
Panman, J. Sergeant.
Pauli, F. S. Off. v. Gez. 3e klasse.
Pauvert, H. van den, Kapt.-Luit.
Peereboom, P. 1e Luitenant.
Pels Rijcken, F. A. C. 1e Luitenant.
Peppel, D. van de, Marinier.
Pekkink, B. Ziekenvader.
Perelaer, M. T. H. 2e Luitenant.
Perné, E. 2e Luitenant.
Phaff, J. C. C. 1e Luitenant.
Phaff, M. A. E. Majoor.
Philips, W. J. 2e Luitenant.
Piera, A. E. Kapitein.
Pierot, J. H. Fuselier.
Plantenga, N. 1e Luitenant.
Plas, F. H. Adjudant-Onderofficier.
Platt, G. A. Kapitein.
Pool, A. J. D. 1e Luitenant.
Pol, W. H. van de, Kapitein.
Polanen Petel, N. J. C. van, 1e Luit.
Ponstijn, J. B. 2e Luitenant.
Portengen, J. W. Off. v. Gez. 1e kl.
Posno, A. B. J. W. 1e Luitenant.
Prager, P. H. Luitenant t/z 1e klasse.
Prochnik, L. Off. v. Gez. 1e klasse.
Pruijs van der Hoeven, A. Control.

Q.

Quack, J. A. 1e Luitenant.

R.

Raes, F. A. Fuselier.
Rauch, K. W. 1e Luitenant.
Raijmaekers, A. T. Fuselier.
Razoux Kühr, E. Off. v. Gez. 2e kl.
Reedijk, C. Matroos.
Rees, P. A. van, Kapitein-Luitenant.
Reis, F. W. Sergeant.
Reith, C. W. Vuurstoker.
Reurts, J. H. Kapitein.
Reuter, V. L. 1e Luitenant.
Reijers, J. 1e Luitenant.
Richard, N. 2e Zeilmaker.
Richelle, N. H. J. 1e Luitenant.
Robijn, H. Korporaal.
Rochemont, E. J. de, 1e Luitenant.
Rochemont, J. J. de, 1e Luitenant.
Roelandt, W. Sergeant.
Roemers, J. N. Fourier.
Rombach, J. C. A. Off. v. Gez. 3e kl.
Ronken, J. H. Fuselier.
Roon, J. van, 2e Luitenant.
Roskes, H. D. Off. v. Gez. 2e kl.
Rossum, J. van, Opperwachtmeester.
Rost van Tonningen, M. B. Kapt.
Routs, P. H. H. 1e Luitenant.
Roijen, H. W. J. 1e Luitenant.
Ruiter, J. B. C. Infanterist 1e kl.
Ruijter de Wildt, J. C. de, Luitenant ter zee 1e klasse.
Rijen, J. T. J. van, Kapitein.
Rijnen, C. M. J. W. 1e Luitenant.
Rijnen, K. J. C. 1e Luitenant.

S.

Sande, B. C. van de, Kapitein.
Santen, H. J. von, 1e Luitenant.
Saueressig, P. F. E. Th. J. Kapt.
Scheepens, C. C. P. 2e Luitenant.

Scheepens, W. B. J. A. 1e Luitenant.
Scheffers, P. Fuselier.
Schenk, F. D. Ziekenoppasser.
Schenck, W. F. 1e Luitenant.
Schierhorn, A. L. Fuselier.
Schimmelpenninck, R. J. Graaf, 1e Lt.
Schippers, H. A. Luit. ter zee 1e kl.
Schirmer, W. R. Fuselier.
Schluter, F. R. C. 2e Luitenant.
Schluter, L. A. Korporaal.
Schmidhamer, P. G. Kapitein.
Schmidt, H. E. B. Sergeant.
Schmidt, J. C. Kapitein.
Schmitz, S. Sergeant-Majoor.
Schmülling, D. E. W. Kapitein.
Schnach, P. C. Sergeant.
Schneider, A. H. Sergeant.
Schneiders, J. H. L. Kapitein.
Schnelle, F. C. A. J. 1e Luitenant.
Scholten, D. Adjudant-Onderofficier.
Schoondermark, W. Off. v. Gez. 2e kl.
Schouten, C. Kavallerist.
Schrader, J. A. Genie-Soldaat 1e kl.
Schreiber, A. F. D. Sergeant.
Schreuder, H. C. Matroos.
Schreijner, W. C. Kapitein.
Schulein, J. Off. v. Gez. 2e klasse.
Schulze, L. F. M. Kapitein.
Schutt, F. 1e Luitenant.
Schwing, H. T. V. M. 2e Luitenant.
Schijff, P. Off. v. Gez. 2e klasse.
Scott, K. J. D. Kapitein.
Seelig, J. 1e Luitenant-Adjudant.
Seibert, P. J. Kapitein.
Semmelink, J. Off. v. Gez. 3e klasse.
Sievers, F. P. 1e Luitenant.
Silvertant, P. Fuselier.
Sirtema van Grovestins, J. E. N. Baron 1e Luitenant.
Slooff, G. Sergeant.
Sloot, D. Fuselier.
Sloots, J. R. A. Fuselier.
Slot, D. 3e Stuurman.
Sluis, M. W. van der, Sergeant.
Slusser, J. Sergeant.
Sluijk, G. C. G. Fourier.
Smith, J. P. 1e Luitenant.
Snijders, A. G. Kapitein.
Snijders, C. J. 2e Luitenant.
Soeters, G. T. Luitenant-Kolonel.
Soeters, J. H. G. Sergeant.
Sommerhalder, E. Korporaal.
Spanjaard, J. G. J. Luit. t/z 1e kl.
Speil, C. L. J. Sergeant.
Speiser, E. E. J. Fuselier.
Splinter, F. B. C. H. von, 2e Luit.
Spruijt, P. J. 1e Luitenant-Adjudant.
Staal, A. J. J. Kapitein.
Staal, J. J. Kapitein.
Stadens. R. H. 2e Provoost.
Stam, A. Sergeant.
Stanneveld, F. Kanonnier.
Steenhuizen, G. Sergeant.
Steensma, M. Off. v. Gez. 2e klasse.
Steiger, J. W. Luit. t/z 2e klasse.
Steinmetz, K. W. 1e Luitenant.
Steijn v. Hensbroek, G. J. v. 1e Luit.
Stelwagen, J. A. Sergeant.
Stok, N. P. v. d. Off. v. Gez. 1e kl.
Stokhuijzen, F. J. Kapitein ter zee.
Stoltz, W. A. Onder-Luitenant.
Stooker, J. J. Luitenant t/z 1e kl.
Stoop, W. K. J. 1e Luitenant.
Straaten, H. van der, Fuselier.
Stroom, A. van der, Korporaal.
Sturler, B. L. R. de, 1e Luitenant.
Sutphen, P. P. J. van, Matroos.
Sutter, R. Korporaal.
Sijpkens Brouwers, J. Off. v. Gez. 2e klasse.

T.

Tadema, A. P. Luit. ter zee 2e kl.
Tammes, B. 2e Luitenant.
Tamson, J. A. Off. v. Gez. 2e kl.
Teeven, J. H. Sergeant.
Tent, M. van, Fuselier.
Terpstra, J. Fuselier.
Teijn, L. H. van, 2e Luitenant.
Thelen, C. W. H. Kapitein.
Thiel, J. G. van, Luitenant-Kolonel.
Thomson, L. W. J. K. 2e Luitenant.
Thouars, G. W. R. C. de, Onder-Luit.
Timmermans, L. J. F. 1e Luitenant.
Timmermans, W. J. H. Off. v. Gez. 2e klasse.
Tindal, G. A. Baron, Luit. t/z 2e kl.
Tindal, Jhr. H. P. 2e Luitenant.
Tolstra, P. Fuselier.
Tongeren, H. van, 2e Luitenant.
Tornelle, J. F. Sergeant.
Tramburg, H. W. F. 1e Luitenant.
Tuinenburg, F. W. H. Kapitein.
Türpitz, C. A. Sergeant.
Tijdeman, F. W. H. 1e Luitenant.

U.

Ujlaki, S. Off. v. Gez. 1e klasse.

V.

Val, M. W. de, 1e Luitenant.
Vandermeulen, J. H. Korporaal.
Vanderperren, G. Fuselier.
Vastenholt, W. J. G. Marinier.
Veerman, G. Korporaal.
Veldhuijzen, W. B. Korporaal.
Ven, A. van de, Kanonnier.
Verbaarschott, P. Sergeant.
Verbrugh, J. J. 1e Luitenant.
Vercruijsse, M. N. Fuselier.
Verdouw, J. Fuselier.
Verhaagen, J. Sergeant.
Verheij, J. B. 1e Luitenant.
Verheggen, H. F. Luit. t/z 2e kl.
Verheul, B. Fuselier.
Verhoeff, J. F. G. Kapitein.
Vermeer, G. A. Fuselier.
Vermeer, H. Mineur.
Vermeulen, R. Sergeant.
Versteeg, W. F. Kapitein.
Verstege, G. J. 1e Luitenant.
Verstraaten, C. Fuselier.
Vervloet, W. J. Kapitein.
Vincent, A. Korporaal.
Vink, G. 1e Luitenant.
Vinkhuizen, G. J. V. 1e Luitenant.
Vinkhuyzen, P. 1e Luitenant.
Vis, M. H. Kapitein.
Vis, P. M. 1e Luitenant.
Visser, R. Fuselier.
Vlaminck, B. A. A. de, Kapitein.
Vlerk, W. van der, 1e Luitenant.
Vodegel, K. J. F. Kanonnier.
Vogel, A. O. P. Korporaal.
Vohl, C. J. H. 2e Luitenant.
Volders, J. H. V. Sergeant.
Volkerts, N. Kapitein.
Vollenweider, A. Sergeant.
Vos, L. Marinier.
Vries, J. H. de, Korporaal.
Vries, O. de, Sergeant.
Vriese, C. J. de, Luit. t/z 2e klasse.

W.

Waagen, J. 1e Luitenant.
Wackers, F. J. A. Sergeant.
Wal, J. van der, Off. v. Gez. 2e kl.
Walpot, G. M. A. 2e Luitenant
Walther, H. W. Luit. t/z 1e klasse.
Wanzeck, A. A. Korporaal.
Warkentin, W. J. L. Sergeant.
Wartena, R. Fuselier.
Wassington, J. Fuselier.
Weenen, B. van, Adj.-Onderofficier.
Weidner, J. Sergeant-Majoor.
Weikh, C. ten rechte genaamd Bossler, G. W. Sergeant.
Weintré, L. A. B. Adj.-Onderofficier.
Weller, J. Matroos.
Welsink, L. C. Controleur.
Wenz, J. F. 2e luitenant.
Werbata, J. V. D. Militair-Opzichter.
Weringloer, A. W. T. F. Wachtm.
Werner, K. R. M. Sergeant.
Wessem, J. C. van Luit. t/z 1e klasse.
Westbroek, C. Infanterist 1e klasse.
Weustmann, J. A. W. Kapitein.
Weijs, D. J. Luitenant t/z 1e klasse.
Wichers H. A. L. 2e Luitenant.
Wiersma, P. Kapitein.
Wilde, C. J. M. de, 2e Luitenant.
Wilken, P. D. W. 2e Luitenant.
Willems, J. 2e Luitenant.
Willemse, A. J. Kapitein.
Willemsens, H. F. Genie-soldaat.
Willemstijn, H. P. Kapitein.
Willemsz, J. T. E. 1e Luitenant.
Wind, J. de, Kavallerist.
Wirix, J. M. L. A. P. Luit. t/z 2e kl.
Wit, F. C. H. de, Matroos.
Witteveen, J. 1e Luitenant.
Wittich, J. L. L. M. 1e Luitenant.
Witzenburg, H. van, 1e Luitenant.
Wollenberg, T. J. van den, Fuselier.
Woldringh, S. Luitenant t/z 2e klasse.
Wouw, C. J. van, Matroos.
Wannink, W. Adj.-Onderofficier.
Wijckmans, M. Ziekenoppasser.
Wijk, J. van, 1e Luitenant.
Wijmans, W. J. L. 1e Luitenant.
Wijs, G. de, 1e Luitenant.
Wijs, J. J. de, Sergeant.
Wijs, P. de, 1e Luitenant.
Wijs, R. B. M. de, 1e Luitenant.

Z.

Zee, T. van der, 2e Luitenant.
Zuijlen, G. E. V. L. van, Majoor.
Zwaan, L. A. Fuselier.
Zwaan, W. H. B. van der, 1e Luit.
Zijll de Jong, T. J. A. van, Majoor.
Zijlstra, N. J. Fuselier.

Geraadpleegde bronnen.

Naast de voorlichting door ooggetuigen welwillend verstrekt, waarvoor hen bij deze door den schrijver warmen dank wordt betuigd *) en eigene ondervinding, zijn de volgende bronnen bij de samenstelling geraadpleegd.

A. J. A. GERLACH. Fastes Militaires des Indes Orientales Néerlandaises.

H. M. DE LANGE. Het Nederlandsch Oost-Indisch Leger ter Sumatra's Westkust.

A. W. P. WEITZEL. De oorlog op Java.

Idem. De 3e Militaire expeditie naar het eiland Bali.

EUGÈNE CRUIJPLANTS. Histoire de la participation des Belges aux Campagnes des Indes Orientales Néerlandaises.

F. V. A. DE STUERS. Mémoires sur la guerre de l'île de Java.

M. T. H. PERELAER. De Bonische expeditiën.

J. J. DE ROCHEMONT. De 2e Bonische veldtocht.

P. J. VETH. Borneo's Wester-Afdeeling.

W. A. VAN REES. De Bandjermassingsche strijd.

---

*) *De schrijver houdt zich steeds, hoe beknopt de gegevens ook mogen zijn, voor verdere mededeelingen vriendelijk aanbevolen, om het werk te kunnen voortzetten in verband met het* **Eeuwfeest** *der Militaire Willemsorde, en opdat geen* **heldendaad** *en geen* **heldennaam** *van ons dapper en kranig Indisch Leger aan de belangstellende Nederlandsche Natie worde onthouden, daar de Natie bekendmaking verlangt en er recht op heeft, want zij is trotsch op hare edele zonen.*

W. A. van Rees. Westkust Sumatra.
Idem F. Vermeulen Krieger.
Idem Toontje Poland.
Idem Montrado.

F. Marcella. Geschiedenis van het korps Genietroepen in Oost-Indië.

E. B. Kielstra. Beschrijving van den Atjeh-oorlog.

W. L. de Petit. La Conquête de la Vallée d'Achin par les Hollandais.

I. F. D. Bruinsma. De Groote Missigit in Atjeh.
Idem G. J. ter Woord.

W. Cool. De oorlog op Lombok.

Dr. S. Ujlaki. Gevangenschap van de Kolonne Lindgreen bij den Radja van Lombok.

J. P. Schoemaker. Verhalen van den grooten en kleinen oorlog in Nederlandsch-Indië.
Idem Schetsen uit den Atjeh-oorlog.
Idem Nederlandsch Indische krijgsverhalen.
Idem Het verraad van Lombok.

G. B. Hooyer. De krijgsgeschiedenis in Nederlandsch-Indië van 1811—1894.

De Militaire Spectator.

Indisch Militair Tijdschrift.

De Wereld-Kroniek.

Tijdschrift «Eigen Haard.»

De Soldaten Courant.

Het dagblad «De Locomotief.»

ALPHABETISCHE LIJST van de namen van hen die, in verband met de eene of andere schoone daad, in den tekst van dit werk voorkomen.

INHOUD
